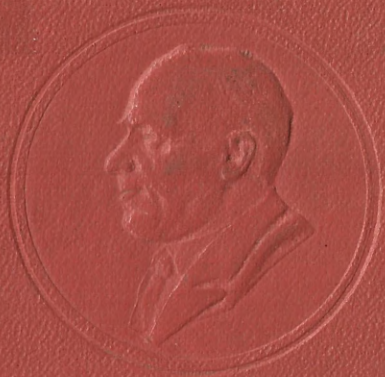

821(477)'06

B-55

ВСТАП
ВИШНЯ

75 коп.

ДЕРЖЛІТВИДАВ
УКРАЇНИ

ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
„ДНІПРО“
Київ
1964

ОСТАПВИШНЯ

ТВОРИ В СЕМИ ТОМАХ • 1963 – 1964 • ВИДАВНИЦТВО „ДНІПР“

Том 1. Твори 1919—1924 років

Том 2. Твори 1924—1925 років

Том 3. Твори 1925—1926 років

Том 4. Твори 1926—1933 років

Том 5. Твори 1944—1946 років

Том 6. Твори 1947—1951 років

Том 7. Твори 1952—1956 років

ВОСТАП ВИШНЯ

ТОМ ЧЕТВЕРТИЙ

ФЕЙЛЕТОНИ

ГУМОРЕСКИ

УСМІШКИ

1926—1933

У2
В55

Видання здійснюється за постановою
Ради Міністрів Української РСР

Редакційна колегія:
ДМИТРО БІЛОУС, АРСЕН ІЩУК,
ФЕДІР МАКІВЧУК, СТЕПАН ОЛІЙНИК

Упорядкування та підготовка текстів
Ф. Ю. Маківчука та В. О. Губенко-Маслюченко

Редактор тома
Дмитро Білоус

Примітки склав
Іван Дузь

Рейлетони
Гуморески
Училишки

1926 — 1933

«ПАРСОНА»

ЗАЛІЗНА людина і та може перелякатися...
Уявіть ви собі таку картину...
Сидить собі в Пархомівській сільраді
(Краснокутський район, Харківщина) голова сільради, секретар і селяни, що поприходили туди за ділами за різними...

І ось вам: розлітаються двері, влітає в двері людина й громовим голосом:

— Я помічник управляючого племінним хазяйством ім. Петровського! Я кожні две неділі биваю на докладе в кабінете Г. І. Петровського!

Всі зразу попадали.

Потім підвів голову голова й тремтячим до його голосом:

— Ваше імператорське величество! Не розстрілюйте!

— Та я вам!

* *
*

А в чім, власне, справа?

І справа простенька, а отакого переляку наробила...
Довгополий (оцей самий «помзавупра») земельку має... І податку не платив... Земельку в оренду здавав...
Якесь там у нього непорозуміння з орендарем, от він і налетів на сільраду...

Чим там воно кінчилось, не пишуть нам...

Розстріляти, очевидно, не порозстрілював, а кулаками розмахував і сильно надимався із словами:

— Я вас провчу! Ви в мене знатимете!

Дідок якийсь його на «ти» прозвав після того, як він йому «тикав», так аж підстрибнув Довгополий:

— Я,— кричить,— з тобою свиней не пас!

Отакий Довгополий...

А що, як бачите, треба кожному з вас, щоб бути таким важним, як він?

Перше: бувати в кабінеті Г. І. Петровського.

Друге: не пасти свиней.

І все...

А ми й не знали...

Ми скільки бачимо тут у Харкові людей, що мало не щодня бувають у кабінеті Г. І. Петровського, і нічого... Не кусаються, кулаками не розмахують, не кричать... Вийде собі така людина од Григорія Івановича і йде собі, як проста...

Багато бачили ми людей, що й свиней не пасли. Всі люди нормальні... Не пінять і на місяця не виють...

Ми от що думаємо: чи не бре-бре часом Довгополий?

По-нашому, і до Григорія Івановича, коли він отакий, не пустять, і свиней йому не довірять, бо розбіжаться свині...

Як нам, скажуть, під таким пастухом ходити, тікай, порядні свині, хто куди!

Бо як свиня свині пастиме, нічого з того не буде.

ЩЕ ПРО ХВОРОБИ ЖИТЛОКООПЕРАЦІЇ

СОГЛАСНИЙ, товаришочки, согласний, що житлокооперація наша перебуває в статичі, а не в динаміці...

Согласний, товаришочки, согласний, що маса житлокооперативна мало активна і дуже пасивна.

І з тим, товаришочки, согласний, що правління житлокоопів виконують свої обов'язки по-казьонному...

Обома руками підписуюсь і я під отаким діагнозом хвороби нашої житлокооперації...

Пра-а-вильно!

Тільки ж дозвольте й мені, на підставі власного досвіду, поділитись з вами й своїми спостереженнями й додати дешицю до синодика житлокооперативних хвороб...

* *
*

Дуже тяжка, затяжна й дуже болюча хвороба (просто житлокооперативний рак!) в житлокооперації — це в а т е р... Спільний ватер в житлокооперативній квартирі...

Він, ватер, він валить житлову кооперацію, він точить її, як шашель могутнього дуба, рве її на шмаття, пускає їй кров і кидає її, знесилену, на поталу ворогів колективного життя радянського.

Він із тихого, спокійного, вихованого члена житлової кооперації робить буйного опозиціонера, крикучого, шипучого, лютого, що потім сам говорить:

— Почуваю, що валю кооперацію! Але не можу! Зрозумійте, що не можу! Я їй говорю:

— Чи довго ви там сидітимете?

А вона мені:

— Сидітиму, — говорить, — до победного конца!.. Я вам не качка!

Я тигрою налітаю на двері й б'ю їх коліньми. Вона в крик:

— Не лякайте жінчину в такому положенію!.. Я жінка голови правління!

— Гражданка,— кричу,— не я вас лякаю, а фізіологія моя вас просить!.. Пустить, пожалуста!

Сидить...

Тоді я біжу з дому... Я сварюсь з кондуктором на автобусі, я розштовхую по дорозі публіку... Я... я не можу так!

Я визнаватиму житлокооперацію тільки тоді, коли на кожного члена буде окремих ватер...

* *
*

Друга тяжка хвороба житлової кооперації — це кухня. Кухня — це житлокооперативна саркома...

— Може б, ви, Маріє Петрівно, не ставили отуг своєї каstrулі, бо давно вже ж вам сказано, що це місце моє?

— А що вашому місцеві зробиться, коли моя на ньому каstrуля постоїть? Полинє од того хіба ваше місце?

— Я ще раз прошу вас, Маріє Петрівно, заберіть ви звідси вашу каstrулю, і взагалі хай ваш Петька не мочиться в коридорі... За дітьми доглядати треба.

— Я б прохала вас, Катерино Михайлівно, не вчити мене виховувати дітей, бо ще вопрос, хто мочиться...

— Хто мочиться?! Я мочусь?!

— Я не сказала, Катерино Михайлівно, що іменно ви мочитесь, я тільки говорю, що єсть такі, що мочаться.

— Подумаєш — муж бюстгалтер, так я вже й мочусь?!

— Прошу вас, Катерино Михайлівно, мене в ці справи не мішать... Я бухгалтер, це правда, я відповідальний робітник, це правда, але це ще не значить, що жінка всякого шофера може жмакати моє ім'я...

— А-а-а?! Так я жінка «всякого шофера»?!

...Тррррах!

— За що б'єш?! Ой! I-i-i!

— Граждане! Та будьте ж сознательні! Граждане!

— Пушай вона, стерва, будеть сознательна! Як у

мене чоловік шофер, так я повинна бути сознательна, а як у неї бюстгалтер, так вона ні?!

Я визнаватиму житлобудівництво тільки тоді, коли на кожного члена буде окрема кухня...

* *
*

Тяжка хвороба, товаришочки, в житлокооперації ще й ванна...

— Це хто води у ванну напустив?

— Я напустила! Купатись буду.

— Ви напустили?

— Я напустила!

— Вона води напустила! Бачили?!

— Я напустила!

— Хіба ви не знали, що я сьогодні думала купатись?

— Чому ви?

— А чому ви?

— Ні, ви скажіть, чому ви, а не я?

— Ні, ви скажіть, чому ви, а не я?

— Купатимусь я!

— Ви?

— Я!

— Ну так купайся ж, купайся ж, купайся!..

— Граждане! Рятуйте! Топлять!

— Граждане! Та будьте ж сознательні! Граждане!..

Я визнаватиму житлобудівництво тільки тоді, коли на кожного члена буде окрема ванна...

* *
*

Це основні три хвороби житлової кооперації.

Але патологія, товаришочки, нашого житлобудівництва і багатогранна, і різнобарвна...

І сила-силенна в ній таких хвороб є, що не придумаєш, як їх кваліфікувати...

Я знаю житлокооп, що його розвалило манісіньке кошеня...

Одного тихого вечора страшенний крик пролунав у житлокоопівським дворі. Серед двору бігала гражданка — член житлокоопу. В правій руці вона держала за хвоста мокре як хлющ кошеня...

Гражданка кричала:

— Утопили! Мою бідну кицьку втопили! Он він, буржуй, котрий в першій номері, кошеня втопив! Товариші! Та доки ж це буде, що ті, котрі в двох кімнатах живуть, кошенята наші топтимуть?!

Одні «за», другі «проти»...

Житлокооп розвалився...

А я на власні очі бачив, що та гражданка сама вмочила своє кошеня в діжку з водою і побігла з криком по двору...

. . . . .

. . . . .

* *
*

Буде нам тяжко «перші триста літ» з житловою кооперацією, коли ми не вигадаємо апарата, щоб поглиблювати моральні борозни у мешканців наших житлових кооперативів.

«ГУМОРИСТИ»

ТИ же богу, помирати не хочеться!

Ну, кої його лихої години помирати, коли жити весело, коли на кожному тобі кроці падаєш та регочешся!..

Життя — воно таки чуднувата штукови-на: йдеш отак, напапужишся, такий ото ніби серйозний, а тут тобі життя щось як підтаскає — просто на кольки тебе бере...

Думалося, що оце, як режим економії завели, так не так смішно буде, приборкають, думалося, життєві всякі витівки...

А воно ще смішніше...

Зайшов оце якось до Наркомзему... Серйозна така справа була. Обговорювати хотіли, як звірину од людини захистити, бо сильно людина на звіра насідати почала. Зайшов... Дивлюсь, Наркомзем заливається... Та як заливається?! Зупинитись не може... Хочуть мені щось сказати,— не можуть: давить сміх.

— Торкніть,— кажу ж,— і мене, й я буду сміятися. Торкнули... Так і досі регочусь...

Була в їх бюджетна нарада... Обмірковувалися рибальські справи... Був і представник Наркомфіну... Вимагалися кошти на риборозвідники, вимагалися кошти й на рибну ловлю в морях і т. ін.

Слухав-слухав представник Наркомфіну, встав і заявив:

— Що це,— говорить,— за установа така? В однім місці розводять рибу — давай гроші! В другому місці виловлюють рибу — давай гроші!.. Я протестую!

Пропала наша нарада: прореготали...

Оце вже трохи почав був заспокоюватись, так понесло ж мене в Наркомос, до Головнауки... Зайшов, а там гомеричний сміх...

— Невже,— питаю,— й у вас представник од Наркомфіну був, що так смієтесь?..

— Не був,— кажуть,— а листа прислав...

Я так і впав...

— Пропало,— кажу,— тижнів три! Сміятимусь.

Коли так і є... Показують мені «відношення»:

До Народного комісаріату освіти

При перевірці відвітності за березень завважено, що на всерадянський з'їзд ґрунтознавців (ботаніків) у Москві були відряджені з Харкова т.т. (ім'ярек)... Таким чином, одночасно в однім місці по одній і тій же справі приймали уділ (?) дев'ять представників НКОСу. Таку кількість співробітників, що були зайняті одною справою, фінансово-контрольне упр. НКФ вважає прибішеною взагалі, а маючи на увазі режим економії,— і зовсім хибною, через що, звертаючи увагу НКО на вищевказане, ФКУ прохає НКО висловити свої міркування.

*Нач. ФКУ НКФ
Кер. контр. відд.*

Ой, товариші з Наркомфіну! Ой, пожалійте! Не можна ж так народ смішити... Сміх — штука хороша, але ж коли тебе вже на кольки бере,— хай йому грець!

Тож професори на з'їзд на всесоюзний поїхали, кожен з собою доклада повіз, радіти нам з того треба, а ви їм «справу» припаяли!..

Ой, помилуйте!

Ви ще такої хоч штуки не вступіть...

Незабаром оце буде всесоюзний з'їзд Рад... Чоловіка, мабуть, 400 виїде «одночасно в одне місце по одній і тій же справі уділ приймати»...

Ну що буде, як ви настрочите до ВУЦВКу:

«...Маючи на увазі режим економії, можна було б просто собі збігати до Москви самому Григорію Івановичу... Та так, щоб і не барився... Та хай уже за одним рипом і гудзиків для ХЦРК захопить вагонів зо два... Прохаємо ВУЦВК з приводу цього висловити свої міркування...»

Помремо! Йй-богу, помремо! Зо сміху!..

НЕ ПІДГАДЬТЕ, ПРАВОСЛАВНІ!

У АСИ веселі оце якраз на селах понаставали...
Храми скрізь пішли...

І воздвиження, й роздвиження, й усіх
пречистих, і покрови, й Семена, й Михайлів,
і Андрія, й Митрофана, й Кузьми з Дем'я-
ном, й Казанської, й Астраханської...

Гуляй — не хочу!

Святі знали, коли й «воздвигнутись», коли й «успіти»,
коли й «омофором покрити», коли й іконі якій чудотвор-
ній із'явиться...

У жнива ніхто з них не з'являвся... Ніколи було...
Воно, мабуть, і на небі якраз жнива, де там тоді про
«покрову» дбати, коли треба снопи в'язати...

Оджнивувавсь, одмолотивсь, одсіявсь — отоді можна
й за чудеса...

Народ ото відпочиває потроху після трудів правед-
них, воно тоді чудо саме раз ізробити. Та й засіки повні,
от і перепадає «дітишкам на молочишко» тим, хто біля
чудес ходить...

Якраз оце тепер по селах в усі дзвони калатають,
храми справляють...

Так ви ж, православні, не підгадьте!..

Дзвони гудуть, зміювики гудуть, в головах гуде...

Не підгадьте!..

Храмувать так храмувать...

«До положенія»:

Щоб знав бог, щоб знали всі святі, які ми вірні...

Піддержте віру православному на всі сто відсотків, бо
підупадає вона, сердешна.

Пийте так, щоб зразу видно було, що ви віри святої
не забули...

Ото тільки погано, що довго по церквах у такі дні
правлять... Якби швидше. А то тяжко витримати.

Воно, положим, можна й до служби хильнуть — так

боязко: може неприємність бути... Забажається, приміром, підтягти «Іже херувими», а воно ж ото як почне півча:

I-i-i...

I-i-i...

I-i-i...

Поки до того «же» дійде, можна забути, про що справа йде, й ушкварити:

І хліб пекти,
Й по телята йти,
Коли б мені, господи,
Василя знайти,

Невдобоно...

Оце тільки і невдобство храмових свят...

А так — урем'я підходяще, щоб і ікалось, і співалось, і щоб кров з носа капала...

Підходящий, одне слово, час «постраждати за віру православну»...

Валяйте!

Олег Вишня. Фото 1928—1929 гг.

ГОДІ «БАЛУВАТИСЬ»

В

ХАРКОВІ організується Український народний театр.

Так пишуть по наших газетах.

Це, власне кажучи, не новина. Український народний театр у Харкові організується щороку (принаймні щоліта), і найголовніша ознака того щорічного Українського народного театру в Харкові є та, що кожний, хто хоч трішечки має щось спільного з українською культурою, з спокійною совістю має право сказати:

Українського народного театру в Харкові досі ще не було.

Організувалися українські трупи, грали вони в «Тіволі», бували там випадково цікаві (гастрольні) вистави — і все.

Щороку (принаймні щоліта) в газетах з'являлися отакі, як оце й тепер, повідомлення про Український народний театр, хтось десь щось про нього говорив, покладалися на нього якісь надії, потім він розпочинав сезон (з привітаннями обов'язково!), потім починав нидіти, потім нидів, суспільство й відповідні «відділи та інспектури» урочисто про нього забували, потім він «закривав сезон» (уже без привітань!) і — «кришка»...

Мовляв:

Покойся, милий друг,
До радостного утра.

Візьмемо для прикладу минуле літо... Закандзюбувалося ніби на щось солідне в тому Народному театрі.

Були хороші актори (і не мало було хороших акторів!), були красиві балачки, а потім лягла якась мертва рука і важка голова на той театр, і не дала йому вгору глянути...

Дивуватися просто треба, як з такою трупою можна

було так скандально провести Народний театр у Харкові!..

Настільки скандально, що підірвана була у декого всяка віра в можливість організації зразкового, етнографічно-побутового, справді народного українського театру, гідного і часу, і місця...

Столиця Радянської України повинна мати український народний театр. Щодо цього — не може, гадаємо, бути двох думок. Але це має бути театр, а не лахміття... Це має бути такий театр, щоб міг він відновити й зразки кращої нашої класичної драматургії, і йти попліч нового часу...

Це має бути такий театр, що коли хтось запитає нас: «А що ж у вас є з вашого минулого?» — щоб ми в таких випадках не червоніли, а щоб мали змогу те минуле якнайкраще показати...

Отакого театру нам аж-аж-аж треба.

Знову оце, значить, заговорили про народний театр... Давайте ж тепер уже не «балуватись». Берімося до організації зразкового українського народного театру.

А коли знову йде справа організації трупи, де б могли собі підробити безробітні актори і всі «іже з ними» (ми й за це всім своїм еством!), то не чіпляйте, будь ласка, до тої штуківини дуже серйозної і дуже відповідальної назви — «народний», а збирайтесь собі потихеньку та й грайте...

Побажаємо ми вам і в касу грошей, і в ноги спритності, щоб добре вам жилося та вигопаковувалося...

А ми й далі не кидатимемо думку про український народний театр у столиці Радянської України, в робітничо-селянському Харкові.

МОЖЕ, ЩЕ ІНСЦЕНІЗУВАТИ НАКАЖЕТЕ?

ІВОВИЖНІ іноді в людей бажання бувають...

Знав я одного невеличкого хлопчика, що кожного дня, як лягав спати, падав на ліжко, бив по ліжку ногами й кричав як зарізаний.

— Чого ти, — питає його було ніжно мати, — плачеш, Петюнечко?

— Місяця хочу!

— Петюнечко, — мати до нього, — голубчику, як же я тобі місяця того дістану? Місяць далеко. Місяць, Петюнечко, на небі, а ти в ліжечкові... Спи, Петюнечко, завтра до дідуся поїдемо, дідусь черешеньок нарве, а черешеньки солодкі-солодкі... І мама з тобою поїде, і татко поїде... А місяця, Петюнечко, не можна в ліжку, він до маленьких діточок не ходить, він по небу ходить та з зірочками здоровкається... «Драстуй, — говорить, — зіронько!» Спи, Петюнечко, спи...

— Ой! Ой-ой-ой! Місяця! Дайте мені місяця! Я не хочу черешеньок! Місяця х-о-о-о-цу!

І ногами по ліжкові — та-та-та-та!

І так аж до того часу, поки входив до кімнати татко, здіймав із штанів череска, показував Петюнечці того череска й запитував:

— А оцього «місяця» ти не хочеш?! Спать!!!

— Я вже сплю, таточку! Я вже не хочу місяця!.. Місяць до маленьких діток не ходить!..

— Тож-то бо й є!

* *
*

Так отаке буває на світі...

У селі Суховолі, Володарського району на Волині, живе інвалід імперіалістичної війни Яків Іванович Тичи-

на. Пролив Яків Іванович на війні всю свою кров мужичу, поклав на триклятий «олтар» живіт свій, і приїхав до рідного села для того, щоб носили його та на ліжко підсаджували, бо всі 100% своєї працездатності залишив на галицьких, на волинських, на холмщанських, на польських та інших чистою мужицькою кров'ю политих ланах...

В Якова Івановича семеро дітей малих. Жити тяжко, бо робити на наділеній революцією землі нема кому.

От і звернувся Яків Іванович за пенсією до соцзабезу...

Пішли з села папірці до району. Мовчить район. Пишуть удруге. Пише район:

Нехай Тичина доставить двох свідків, які бачили, що його поранено...

От вам задачка!

Дай свідків, що поруч тебе пішли в атаку й бачили, як тебе покалічено!..

Не можна,— пишуть,— цього зробити!

Дайте тоді,— пише район,— п р и г о в о р а загальних зборів, що Тичина інвалід...

Послали витяг із протоколу загальних селянських зборів...

Протокол,— пишуть,— це протокол, а нам приговор потрібний.

Привезіть в такому разі Тичину до нас — подивимось...

Повезли. Привезли. Лікар визнав втрату працездатності на 100%.

Лежать папери в районі...

Довелося їхати інвалідові ще раз прохати, щоб прискорили як-небудь справу...

Послали папірця до окрсоцзабезу...

Чотири місяці лежать папери в окрузі.

Нарешті летить до села відношення:

В триденний термін доставить свідків, що бачили, як Тичину поранено...

Знов за рибу гроші...

Як, ламає голову Тичина, я можу це зробити?

І сидить з сумом в очах...

А ми оце думаємо: а що, як окрсоцзабез забажає, щоб йому інсценізували оту війну?..

Боже наш! Мобілізацію об'являй, маніфеста вида-
вай... Ой-ой-ой!

· · · · ·
— Місяця хо-о-цу!

Воно, звичайно, РСІ череска не носить, як той татко,
проте в неї є дещо, що того череска замінити може з
успіхом.

ХОРОШИЙ ЗВИЧАЙ...

ВОНО, звичайно, народ ми «сознательной», що й говорить, та проте загс загсом, а посвадьбувати — штука не погана.

Щоб потім було чимось молодість ізгадати...

Знаєте, як у «Суєті» (є така хороша п'єса Івана Карпенка-Карого) старий Барильченко старенькій своїй говорить:

— А пам'ятаєш, старенька, як ми з тобою колись весілля справляли? Долівку в хаті в коліно вибили — так танцювали... А вже що попили...

Так от...

М'ясниці оце тепер...

Весілля справляють...

На весіллі ж, розуміється, найцікавіше напитись...

Так набратись, щоб аж з очей самогон слізьми капав.

Старим це не так за новину, як молодим хлопцям-парубкам, товаришам щасливого молодого...

Вип'єш, ідеш вулицею, картуз набакир, сорочка розстебнута, з рота слина котиться, з рота тече, і співаєш-співаєш, на всю губу співаєш:

Де не взявся таракан-таракан,
Проев Дуні саракван-саракван.

Ох і весело ж!

Та задля цього та щоб не видрати могорича з молодого, як він молоду з двору виводить?..

Та подлец же я буду, коли могорича не вирву!

Коляку в руку, став на воротях, а кругом товариші вірні, хлопці-молодці насіння лускають...

І тільки ото ворота рип, зразу:

— Дайош могорича! З нашого кутка дівку береш — дайош!

Дасть — добре...

Не дасть — колякою...

Тоді летять молода, молодий, свати, бояри, свашки, світилки, дружки... Всі летять до хати й кричать:

— Ря-а-туйте!

Дуже хороший звичай.

Такий звичай, такий звичай, що навіть у тигрів такого нема...

Тільки в нас... Такі ми мудрі, такі ми розумні... Розумніші від тигрів...

Щоправда, подекуди нанівець сходить цей звичай... А частіше б його вживати — він би зовсім зник, бо ж той, хто сьогодні колякою б'є, завтра може женитися — і йому те саме буде... Так би добилися до того, що нікого б тоді було вже й бити...

А тоді той, хто останнім женитиметься, вивозячи молоду з двору, подивився б, що ніхто в нього могорича не вимагає, зіскочив би з воза, вхопив би коляку й сам до себе:

— Дайош могорича!

— Не дам!

Трах себе колякою по голові.

Кінець звичаєві...

. . . . . * * * . . . . .
Хоч би скоріше.

БУДУЙМО ДНІПРЕЛЬСТАН!

ВИВОЗЬ, Дніпре сивий! Вивозь-вивозь! Не підкачай! Гранітні на тебе шлеї народ трудящий одягати лагодиться, гранітні шлеї з дротяними наритниками, а на наритниках на тих, замість китиць рясних, блискучі лампочки золотою електрикою миготітимуть, про нову, незнану, ще невидану силу твою всім розповідатимуть.

Пишайся, Дніпре!

Пишайся, старий, бо маеш повне право закрутити козацького вуса, стати на весь могутній свій зріст перед трудящими й гордо сказати:

— Є ще порох у порохівниці! Старий, думали? Не турбуйтеся! І машини двинемо, і лани поллемо, і степи новим сонцем осяємо! Запрягай! Не вагайся!

* *
*

Отакий Дніпро.

Знову старий виходить на сторінки історії нашої, щоб затьмарити свої молоді літа, коли:

...Багато... у море носив
Козацької крові.

Коли «ревів і стогнав» на страх «блідого місяця», що перелякано «де-де з-за хмари виглядав...».

Не козацьку кров понесе тепер у море старий Дніпро, а розілле дротяними жилами енергію могутню, і слава його буде ще буйніша, ще славніша, і складатимуть про його ще кращі легенди, і співатимуть про нього ще кращі пісні...

Він-бо є — Д н і п р о!

* *
*

Це така ніби «інтродукція»...
А «дукція» буде така:

БУДУЙМО ДНІПРЕЛЬСТАН

Тут уже, на жаль, самими піснями нічого не зробиш.
От якби оце можна було всьому трудящому людові
зібратися докупити та рязкнуть:

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,—

та щоб од того Дніпрельстан збудувався! Ніякісіньких би оце планових комісій ми не скликали, не запрохували б до себе американських експертів, а простісінько б собі зійшлися, двинули б усенародно (а співати ми таки мастаки великі!) «Реве та стогне», а наприкінці, як полагається:

Час додому, час,
Час і пора.

Поприходили б додому:
— Вставляй, хлопці, штепселя!
І край!.. І є в нас Дніпрельстан.
От би добре було!
Та, на жаль, кажу ж, нічого з того не вийде...
Для Дніпрельстану пісень замало.

* *
*

Коли отак подумаєш, коли прикинеш, зважиш, що дасть нам Дніпрельстан — голова обертом іде...

Ви тільки уявіть собі...

Сотні тисяч десятин землі заколосяться буйною пшеницею. І не знатиме та земля ні посухи, ні суховіїв, ні недородів. Напоїть її живущими соками Дніпрельстан.

Дамби й помпи на річці Самарі дадуть змогу меліорувати величезний сільськогосподарський район. І тоді десятина землі даватиме не 10 карбованців прибутку,

а 58 крб. Сорок процентів прибутку на витрачений капітал...

Гребля на Дніпрі наблизить вогкість до поверхні землі, і родитиме земля придніпряньська так, як ніколи не родила...

Двісті тисяч десятин поливатиме Дніпро синьою водою своєю, бо Дніпрельстан дасть змогу ті десятини іригувати... І тоді прибуток з кожної такої десятини збільшиться з 20 до 70 карбованців.

Придніпрянці тоді скажуть:

— Отепер тільки ми захліборобили. Бо тепер тільки ми бачимо, що може дати нам земля наша. Віками колупалися, а тепер хліборобствуємо!

От що дасть Дніпрельстан для сільського нашого хазяйства.

Що дасть Дніпрельстан для транспорту?

На самім тільки шлюзі Дніпро дасть грузооборот в 172 мільйони пудів на рік.

А порти?!

Вирахувано, що Херсонський, наприклад, порт збільшить свій грузооборот найближчими після шлюзування Дніпра роками до 169 мільйонів пудів.

А без шлюзування грузооборот його дійде в 1930 р. тільки 69 мільйонів пудів...

Різниця — на 100 мільйонів пудів!

Що це значить, оцей збільшений грузооборот?

Це значить — дешева перевозка хліба...

Дешева перевозка хліба — це значить хлібороби можуть дорожче продавати його...

От що значить Дніпрельстан!

І виростуть, викликані Дніпровою електричною силою, на Придніпрянщині заводи, фабрики... Повиростають нові міста, розквітнуть старі й засяють ясным світлом темні придніпровські села...

Що значить нові фабрики, нові заводи?

Це значить: дешевий крам на село; це значить: сільськогосподарські машини на село!

Шістсот тисяч кінських сил дасть Дніпро на нашу промисловість та на сільське господарство!

І то таких кінських сил, що їх не треба буде ні бато-гом цьвохкати, ні на ніч пасти водити!

От що значить Дніпрельстан!

Казка?

Ні, це не казка...

Численні комісії з числами в руках доводять це!

* *
*

На наше покоління припала честь довести добробут своєї країни, країни трудящих, до нечуваного розвитку, бо добробут багатющої Придніпрянщини є добробут усієї нашої республіки, усього Радянського Союзу...

І робітничо-селянський уряд, незважаючи ні на які нестатки, незважаючи на злидні наші матеріальні, одностайно ухвалив:

Дніпрельстан має бути!

А хіба це справа тільки самого уряду?!

Хіба таке велетенське діло, що в найкоротший час піднесе нашу економічну міць на недосяжну височінь,— хіба воно може обмежитися офіційною постановою уряду та асигнуванням частини коштів, і то таким асигнуванням, щоб не відбилося воно шкідливо на інших галузях життя нашого?

Ні! Це діло не тільки уряду!

Ми, мільйони нас, повинні за нього взятися!

І коли весь могутній колектив Радянської країни певно й твердо скаже:

— Ми збудуємо Дніпрельстан!

Дніпрельстан буде!

А він повинен, він має, він мусить бути! І коли ми затримаєм його будову і тим самим затримаємо в злиднях і себе, і нащадків наших, плюватимуть нащадки на могили наші...

* *
*

Коли збудуємо Дніпрельстан?

Уряд наш ухвалив почати будову його цього року!

Уряд не затримує справи!

Але сто двадцять мільйонів на будову Дніпрельстану з казни не візьмеш, бо казна наша ще скринь не розпирає...

Ми повинні всі, одностайно допомогти Дніпрельстанові!

Якраз оце розробляється проект про випуск спеціальної позики для будови Дніпрельстану!

Наша справа ту позику реалізувати!

Дніпрельстан гроші поверне, і не самі тільки гроші, а з додатком 600 000 кінських сил!

Це такий додаток, що його ніхто ніколи нікому не давав!

Дасть його нам наш Дніпрельстан!

Від нас самих залежатиме, значить, коли зашумить Дніпро у гранітних шорах.

Швидко будуть гроші — швидко буде й Дніпрельстан!

А коли чухатимемось, пересохне й Дніпро.

Інтерес у трудящих до Дніпрельстану величезний! Це запорука того, що Дніпрельстан буде...

Але ж, нема де правди діти, ми ж уміємо й так:

— Дніпрельстан, кажете? Далеко десь воно там! Я там колись був — все степи та степи! Якби оце в нас отут у Манилівці, то ще б той... Може... А то од нас дуже-таки далеко...

...
— Дніпрельстан, кажете? А що воно таке? Якби ж його побачити?! У нас один тут хлюст був, хотів електрику по селу пустити, так йому хлопці коліщата од машини поокручували, він і поїхав... Мо, й там так? Мені якби подивитися, тоді б, може, й той...

...
І такі є:

— Брешуть чортові комуністи! Знаємо їх! Видумали чорті й що! Хай сам Петровський і буде, як йому закортіло! У нас он церкви ніяк не покрасимо, а вони — Дніпрельстан!

...
Знаю, добре знаю, по собі знаю, що тяжко нам дуже без того, щоб не чухатись!

Так давайте ж на цей раз отак зробимо: давайте оце зразу починати чухатись, щоб вичухатись до того часу, коли скажуть нам:

— Допоможіть Дніпрельстанові!

А коли скажуть, щоб жодна тоді рука до потилиці не полізла, а щоб одразу, коли залунає: «Допоможіть!» — щоб одразу загуло многомільйонове: «Єсть!»

«ЧЕСТЬ ІМЕЄМ ВАС ПОЗДРАВИТЬ»

НЕ знаю, чи знайдуться відповідні слова зма-
лювати велику й урочисту подію, що сталася
в селі Суботіві, на Чигиринщині, у верес-
ні місяці цього ж таки біжучого року?..

Ой, не знайдуться...

Тут великого майстра треба, бо велика
й славна була в Суботіві подія...

Спробуємо...

Господи благослови!..

* *
*

Ревуть дзвони в Суботіві... Світить сонце... Повіває
вітерець... І виходить святий отець у білій ризі, з хре-
стом у руках на церковний ганок...

А од ганку підходить молодий молодець, комсомо-
лець-удалець Коваленко Федот та ще й Митрофанович...

На нім френч вилискує, на френчі «КІМ» поблискує,
а за ним несуть бойовий портфель секретаря Суботів-
ського осередку комсомольського.

Лунає «революційна» пісня:

Гряди, гряди, -
Голубице моя...

І становиться молодий молодець, комсомолець-уда-
лець Коваленко Федот ще й Митрофанович на рушник
білий і схиляє свою голову революційну перед святою
евангелією, квітчастою хусткою до молодої прив'язаний.

По-о-о-ложил еси на главах їх вінці!..

Ревуть дзвони в Суботіві...

* *
*

Коли Федота Митрофановича запитали:

— Як же це так, Федоте Митрофановичу? Ви ж самі казали, що релігія — опіум для народу?!

— Казав! А що таке «опіум»? «Опіум», коли без цього «опіуму» приданого не дають... Четвертину цілу того «опіуму» вихилити можна, коли придане підходяще...

Пррравильно!

* *
*

ЦК ЛКСМУ і редакція зо всіма співробітниками «честь імееть поздравіть» дорогого Федота Митрофановича з законним браком і бажає в ділах рук і ніг його всякого благополучія...

Хай благословить господь бог весь рід його од віку й до віку...

Хреститимете першого — нас не забувайте... З великою радістю понесемо до церкви, тричі в воду опустимо, дунемо й плюнемо, як полагается.

* *
*

В Суботові, одне слово:

То не вітер з двох боків —
З нашого і з того,
То до церкви піп повів
Когось молодого..
Молодого, молодого, молодистого..

НАЦІОНАЛЬНО, ПРОСТО, А ГОЛОВНЕ — ПРИЄМНО

СОБОРНА Україна...

Не доводитимемо, що значать ці два слова...

Ах, як це зрозуміло для всіх, хто живе і по той, і по цей бік отієї річки, що Збручем прозивається...

Соборна Україна...

Для всіх зрозуміло...

Не для всіх, правда, однаковий зміст цих двох таких привабливих, таких бажаних слів, але не в цій справа...

Ах, не про те ми тепер, не про те!

Ми знаємо, що багато вже кісток лежить на поки ще несоборних ланах за те, щоб були ті лани соборними.

Ми знаємо, що багато мужицьких м'язів шляхетськими кайданами і тепер мордується за тую соборність...

Але ми ніколи не припускали, що все це задарма, що є прекрасний безкровний спосіб здійснити соборність всіх українських земель...

Емігрантська українська молодь, що на Чехах у Падебрадах навчається, той спосіб придумала...

І за посередника в цій великій національній справі обрала князя церковного, високопреосвященного митрополита галицького графа Андрія Шептицького...

Який прекрасний спосіб!

— Ваше преосвященство!—звернулися падебрадські студенти до митрополита.— Цілюючи ваші руки, ваші ноги, ми, цвіт української нації, молитовно благаємо вас: благословіть прислати до Падебрад хоч п'ятсот панночок із Галичини до нашої академії! Всі вони тут віддадуться за наддніпрянських студентів, і таким чином здійсниться ідея соборної України. Тільки ж, ваше преосвященство, не тягніть довго, бо дуже вже в нас та ідея назріла, видержати не можна!

* *
*

Оце, я розумію, спосіб!

Це не те, що під Львовом або під Станіславом, в холоді, в голоді, в тифозних вошах, під шляхетською шрапнеллю соборність здійснювати...

Тут просто.

Підголився, черевики підлакував, вуса підкрутив і на падебрадську алею:

— Панунцю! Як вам погодка? І взагалі ніжка у вас... Хе-хе-хе!

— Що ви, пане, хто вам дав право?

— Соборність, знаєте! Хе-хе-хе!

— Ах, що ви? Хоч і соборність, але ж нащо ж так тискать?

— Ах, ідея ж! Та знаєте, панунцю, за таку ідею не те що притиснуть, задавити можна!

— Ах, побалакайте з мамунцею!

.....
Потім серед товаришів:

— Ех, панове! До ранку сьогодні соборну Україну здійснював! Не піду на лекції — спати хочеться...

* *
*

У нас, як ми парубкували, ця справа зовсім інакше звалася.

Р. С. Може, хто подумає, що це вигадано. Не вірите мені,— повірте шановному Євгенові Чикаленкові, що з захопленням розповідає про цей намір здійснити соборність України на шпальтах «Українського голосу» № 40 від 3 жовтня 1926 року.

«ОЙ ГОРЕ, ГОРЕ МНІ»

ЕВ'ЯТЬ літ, значить, уже, як «камунія п'є нашу кров»...

Ото 1917 року, 7 листопада, як почала пити, та й досі...

І які ж ми такі нещасні люди поробилися за цей час!

Як ми видержали, бог його святий знає?!

Ви тільки послухайте, яких способів уживали більшовики, щоб до цурки нас ізнищити...

Насамперед — землею нас задавити хотіли...

— Ходите,— говорять,— ручки в брючки позакладавши, сіряки наопашки, я ж вам!

Та зразу як шандарахнули на бідне, нещасне селянство п'ятдесят мільйонів десятин поміщицької землі...

— Ага,— кричать,— попались?! Викручуйтесь!

Застогнало бідне селянство...

— Пропа-а-а-ли!

Та як же ж не пропадати: землі сила, поміщиків нема, обробляти нікому...

— Ря-атуйте! — кричать селяни. — Гинемо! Це не інакше як анцихрист!

Дуже сильно надималися, поки сяк-так ту силу землі до себе приборкали... Аж повпрівали...

А більшовики не вгавають.

— З поміщицькою вже уговталися?! Почекайте, ми ще вам візка підтаскаємо...

— Оддать,— кричать,— ще тому селянству куркульської землі п'ятдесят мільйонів десятин! Додавлюй селянство до кінця!

Тяжко, дуже тяжко прийшлося бідному селянству... Але якось із божою поміччю і з цією землею упорались.

Упорались, сидять і думають:

Чи кінець уже, чи не кінець?

Більшовики дивляться, що землю не взяли, живе дуже селянство.

— Катай,— кажуть,— на їх сільськогосподарські машини... Машинами їх, машинами! Не давай опам'ятатися!

Та як двинули, як двинули на бідне селянство машини... На сто дев'яносто мільйонів карбованців машин за цей час на село двинули...

Трактори татахкають, молотарки гудуть, паровики ревуть, віялки цокотять, плуги блищать, сіялки риплять...

Таке знялося, таке піднялося, що паламарі по всіх церквах почали в дзвони калатати,— думали: війна.

І тут не взяла «комунія» — вискочили... Тракторами навіть почали весілля справляти... А сильно хотіли більшовики машинами селянство зничтожить, 21 тисячу тракторів на села пустили... Жарти вам?

Не взяли машинами селянство. Хоч і з великими труднощами, а вижило воно.

Не зупинилися на цьому більшовики... Не дають дихати ніяк селянинові...

— Не взяли, — кажуть, — машинами, візьмемо чимось іншим, а таки додавимо. На те ми, мовляв, і «камунія», гірша від анцихриста...

Та й вигадали на бідну, на темну, на затуркану голову землевпорядкування та меліорацію...

— Позвикали,— кажуть,— за двадцять верстов на восьмушки їздити?! Позвикали на болотах порпатись?! Брешете! Ми вас примусимо на однім шматку біля хати хліборобити, ми вам повисушуємо болота! Ми вам покажемо!

Двадцять мільйонів карбованців державних коштів на це діло кинули!

61 мільйон десятин землі впорядкували!

180 тисяч десятин землі од багнищ осушено!

10 мільйонів тисяч десятин землі водою напоено!

Довго чухалось, довго стогнало й кректало селянство від цього лиха...

Та все-таки вичухалось...

Думало — край уже... Кінець! Нічого,— думало,— вже більшовик не придумає...

А більшовик хитрий, упертий...

Електрику вигадав!

Напускає електричество на села!

600 сільських електростанцій побудував.

Ні сірничка тобі засвітити, ні од тієї лампочки закурити... Крутнув штепселя, воно й горить...

Доводиться крутити, нічого не зробиш...

Бо жити ж хочеться, хоч і напосілася та «камунія» дуже здорово.

Та якби ж хоч на цьому окошилося?!

Так ні!

Загальне навчання!

Ліквідує неписьменність на десяти роковини!

Кооперує всіх поголовно!

А це ще Дніпрельстан вигадали... На Дніпрі таку електричну станцію будувати задумали, що пів-України в дроти візьмуть...

Що його робить, як його з-під тої «камунії» виприсути — хто й зна...

Дев'ять літ кров п'є...

А воно кров якась гаспидська... «Камунія» її смоче, а вона, іророва душа, грає, а вона грає...

І чим її вгамувати, і чим її припинити — способу не добереш...

. . . . .
Бідні селяни!

СЛУХАЙ, ОБИВАТЕЛЮ!

ЖКОЛИ після пива, після лото, після механічного тоталізатора він прийшов додому і напівроздягнений сидів у кріслі, велика втома залила його мозок, його м'язи, його нерви...

І в напівсні закрились очі йому...

Тоді прийшла до нього чудесна жінка, в криваво-червону порфіру одягнена, і поклала свою сталєво-прекрасну руку на спітніле чоло його...

І в очах чудесної жінки світилася тверда воля й велика мудрість.

— Хто ти є, чоловіче? — запитала його чудесна жінка.

І, осяяний неземною красою жінки чудесної, промовив він:

— Обиватель я!

— Про що мариш, обивателю?

— Так собі... Спати хочу... Роздягатися ліньки...

Сидю...

І промовила чудесна жінка:

— Дев'ять літ завтра, обивателю, як прийшла я на землю цю. Дев'ять літ завтра, обивателю, як у вирі, у вихрі, у бурхливому полум'ї, у кривавих загравах прошуміла я ланами, лісами, степами...

— Хто ти?

— Я — революція!

— Рррят...!

— Не кричи, обивателю! Не бійся! Ти ж певний, що я не така тепер, як була дев'ять літ тому, коли од загравав моїх ти ховався в льохи, коли з перин, умивальників та урильників ти під дверима робив од мене барикади, коли од вихору мого ти закладав подушками вікна... Чого ж ти боїшся? Давай краще з тобою побалакаємо...

— Д-д-давай!

— Ну, обивателю! Як ти живеш?
— Сквернувато... 9-й розряд, і нагрузки не дають...
— Ах, не про те я... Не про те... Ти коли-небудь думав про мене?

— Думав...

— Коли ж ти думав?

— Як на загальних зборах у порядку профсоюзної дисципліни бував. Там про тебе говорили, а я думав...

— Що ж ти думав?

— Думав... Що дала нам Жовтнева революція, думав...

Гнівню й гордо підвелася чудесна жінка... І іскри зневаги спалахнули в прекрасних очах її... І тверда сталь забриніла в її голосі.

— Що дала я тобі, ти думав?! Я дала тобі все! Ти хто — робітник? Я дала тобі волю, я дала тобі заводи, я дала тобі фабрики! Ти хто — селянин? Я дала тобі волю, я дала тобі землю! Ти інтелігент? Я дала тобі волю, я дала тобі необмежені простори виявляти інтелект твій. Я все дала... І щороку ти думаєш, що дала тобі революція?! А подумав ти хоч раз, у цей день, що ти революції дав?! Подумав?! Говори!

— Ні... Я... я не буду!

— Та не тремти ти так! Не бійся! Я не битиму! Я питаю тебе, що ти дав революції?! Мовчиш?! Слухай, обивателю!

І буйним потоком полилися слова із прекрасних уст чудесної жінки... І в словах тих мідь дзвеніла, і був у тих словах і жаль, і гнів... І прорвалася лють у них, і звучала гордість...

— Слухай, обивателю!

Я прийшла до тебе вільною, як легінь гірських полонин... А ти причепив до мене «платформу». Ти жабою дряпався на ту «платформу», на всі боки озираючись... А видряпавшись, сів і заявив голосно:

— Дай ставку!

Я в бурі буряній принесла тобі машини, домни, паси... А ти запальнички почав робити... Я засвітила твої мартени, я завертіла твої машини, а ти не можеш дати мені

нічого без «комісій по підвищенню продуктивності», без комітетів «поліпшення якості»...

Я в вирі шаленім волю тобі кинула, а ти обернув її в прогули, в бюлетені страхаси та в черги біля поліклінік...

— Слухай, обивателю!

Я в загравах кривавих дала тобі землю, а з землі тої ще й досі трипілья соки висмоктує, а землю ту ще й досі будяки колють, мишії та пирії криють...

Я могутньою рукою скинула з тебе кайдани національної неволі, а ти з пригнічуваних культур зробив посміховище, ти з задавлених мов зробив «собачі», ти красу національного відродження добачаєш тільки в «комісіях по українізації», куди тебе ломакою заганяти треба.

Я вихором зірвала з тебе чорну пелену темряви, а ти чухаєшся, коли тебе кличуть до школи, ти біжиш до пивної, ти біжиш на досвітки, коли в школі учитель чекає на тебе, щоб тобі, дорослому, розплющити очі знанням привабливим!

— Слухай, обивателю!

Я посадила тебе в апарат керувати величезною державою робітників і селян, а ти в тім апараті кубло бюрократичне зробив собі й видавлюєш із живого діла своїми чиновницько-бюрократичними руками душу живу...

Коли кращі твої батьки, сини, матері, сестри, брати путь мою поливали гарячою кров'ю своєю, ти в черзі по пайки стояв, мене проклинаючи...

Коли тепер твої брати, твої сестри над верстатом надривають груди свої, ти посвистом різким вечори пронизуєш, ти обригуєш тротуари, ти «криєш» прохожих, ти фінку встромляєш у серце брата твого...

— Слухай, обивателю!

Я дала тобі скарби народні, а ти їх розтрачуєш, ти програєш їх у шмендефер, ти пропиваєш їх із прости-тутками!

— Слухай, обивателю!

Що ж ти дав революції?!

Говори!!!

— Заснув?! Пху! Бодай же ж ти й не прокидався!!!

А МИ ЧИМ ВИНУВАТІ?

ОЦЕ ж лятиметься.

От, скажете, сукин син: на віру на православну нападає, на бога, на церкву.

На батюшок, на священників.

А як по правді сказати, так оте все мені й за вухом не свербить.

Я вже знаю добре та гаразд, що в царство небесне мене не пустять, у пекло теж не потрапиш, бо й з чортами я глека розбив. Сидітиму я на тім світі десь під вербою між пеклом та царством небесним, повішавши на вербі всі свої гріхи...

Так що воно мені ні до чого...

І не я винен, і не винна й редакція, коли ви самі, селяни, пишете до нас отакі-о листи й запитуете, що вам у данім разі зробити...

Отакій, приміром, лист.

«Прохаю вас звернути увагу на такий факт:

В нашому селі (не скажу в якому, — хай покортить. — *О. В.*) за останніх два роки з простих малограмотних хлопців, навіть хуліганів та бандитів, вийшли вісім поків:

- 1) К-ський Лука — амністирований бандит.
- 2) К-ський Яків — хуліган.
- 3) К-цький Григор — сидів у бупрі півтора року.
- 4) С-нюк Захарко — хуліган нашого села.
- 5) Б-тан Андрій — хуліган самий кращий.
- 6) Б-тан Марко — хуліган.
- 7) Г-ць Йосип — так само.
- 8) П-ко Петро — хуліган на 100 відсотків.

І ще підготовляється таких багато...»

Отакі листи нам пишуть і прохають одповісти, що робити, чому це так і т. ін.

Мусимо ж ми відповісти?

Мусимо.

І пишемо... А ви потім лається.

* *
*

Що ж вам робити?

Сповідайтесь, запричащайтесь, хрестіться, ховайтесь, бийте поклони, несіть книші батюшкам...

По-моєму, так це найпідходящіші батюшечки...

Ви ж знаєте, що бог тепер твердий став. Не дуже й дощів посилає, з чудесами щось у нього загальмувало і взагалі не дуже обдаровує нас милостями...

Що тепер зробить який-небудь смиренний та тихий батюшка?

Нічого...

От і пробують отаких висвячувати...

Щоб уже як скаже: «Подай, господи»,— так хоч і не хоче господь, а подасть.

Хай спробує не подасть...

З таким батюшкою не зажартуєш.

От для чого це, очевидно, робиться,

Ж А Х

ШОСЬ, дорогі граждани, почало на світі таке твориться, що в голові «каша гарбузяна». Говорячи це, я маю на увазі науку. Ніякої в нашій науці послідовності, ніякісінької логіки... Подумайте...

Одна половина нашої науки сидить по лабораторіях, вишукує всякі способи, щоб життя наше людське поліпшити усіма сторонами...

Людей підмолоджують...

Вигадують всякі нові ліки, щоб захистити людство од різних смертельних хвороб...

Запрягли людям на службу електрику, радіо, гіпноз, авіацію...

Живи, мовляв, і співай! Все для тебе!

А в той же час друга частина науки аж пищить — знищити тебе хоче...

Отруйні гази...

Хімічна війна...

Всяке тобі таке проміння, що вбиватиме тебе, як руду мишу, на віддалі тисяч кілометрів...

Гармати такі вигадують, що через усю земну кулю стріляють...

І що ж воно виходить?!

Ти собі підмолодишся, впорснеш собі ліків од усяких хвороб, в кишнях у тебе радіоприймачики, летиш ти собі на аеромотоциклі, а тебе — чик-чирик!!! — ультрапроменем — і амба!

Так на лиху ж годину, скажіть, я скористав з досягнень першої половини науки, коли мене друга половина «бездихальним» трупом кидає?

Де логіка?!

Коли вже хочете щасливим робити — робіть!

Коли хочете нищити — нищіть!..

Але не призводьте мене до зайвих витрат.
Витратишся на досягнення, а тебе потім — трах-тарарах!

І гроші пропали, і сам труп!

А оце, що вигадав молодий руський учений Л. С. Термен,— так це просто заріз...

Не життя вже тепер нам буде, а перманентний скандал...

Чули, чого такого Л. С. Термен наробив?

Він винайшов апарат, що за його допомогою можна буде бачити крізь стіни, можна бачити на віддалі...

Ви тільки подумайте, що це буде? Що це буде за життя?!

Ні обдурити нікого, ні заховатися ні від кого!

Придбала установа, де ви працюєте, такий апарат — і ви пропали...

Чорта лисого ви тоді одбрешетесь, коли на службу не прийшли, стереотипним:

— Температура, знаєте, 40! Лежав цілісінький день!

Тепер уже кришка!

Наведуть того апарата, й зразу видно, як ви там «лежали цілісінький день».

Гості до вас збираються...

Раніше ви просто:

— І радніший би вас у себе бачити, так мушу на засідання йти! Якраз підскочила, знаєте, технарада...

А тепер на другий день вас і тикатимуть:

— «Технарада»?! «Радніший би бачити»?! Апарат, брат, усе бачить! Не харашо, Іване Івановичу! Як до нас на іменини, так нема технаради, а як до себе,— засідання?! А сам, замкнувшись, дома сидів?! Свинство!

Он що значить цей апарат...

А родинне життя?!

Тепер:

— Де був?

— На засіданні!

— А чого так довго?

— Довго?! Ти ж знаєш, що перед з'їздом! У суботу цілу ніч, мабуть, доведеться просидіти. Прийду не раніш як годині о 3-й, о 4-й уранці! Замучили просто!

А при тім гемонськім апараті як ви це зробите, коли він, невидимий, своїми очима лазитиме за вами, як привид?

· · · · ·
По-моему, побити того апарата негайно!
Все дно доведеться повіситись!..

СПАСИБІ ЗА СПІВЧУТТЯ!

ВХВИЛИНИ смутку, одчаю, розчарування, коли на тебе всі дивляться чортом, як приємно в ці хвилини почути голос співчуття, гарячу товариську підтримку...

Ми — мужчини.

Здавалося, нема у нас приятелів, нема односторонців в аліментній справі в таборі прекрасних подруг наших.

Здавалося, самотні ми, а з табору прекрасних подруг наших гуде суворе, непримириме, грізне:

— Плати!

А воно — ні!

Є! Є! Є! Друзі наші в тому таборі є!

Лист з того табору прилетів. І пишуть нам у тому листі:

«Читали, що говорено на сесії ВЦВКу в Москві з приводу шлюбного кодексу? Читали, як уся сесія стала на захист жінки од злих «обманщиків» мужчин? Чого ж ви мовчите?»

Ви думаєте, що жінки — це справді втілення скромності, чистоти й чесності? Ні до яких обманів, щоб перемогти мужчину, вони не звертаються? А всякі бюстгальтери, одежа до колін, гола шия до грудей, червоні губки, які за останній час, мабуть, на підставі закону про аліменти має кожна жінка? Цікаво, навіщо все це робиться? Невже для того, щоб «тирани» й «подлеци» їх спокушали тим, що в документі немає помітки, що він одружений? Немає вже тої пресловутої жіночої пасивності. Замість неї — квінтактивність щодо перемоги над мужчинами й до одержання мануфактури в цербкоопі (оце порівняння мужчин з мануфактурою мене трошки колупає, та вже все дно.— О. В.).

Мені здається, що якби я була мужчиною, я б цілий день ходила, як у тумані. Скрізь ніжки, губки, бюсти, духи, пудра, фарби,— та це ж треба бути якимось святим Антонієм, щоб тебе не спокусили. А тоді:

— Плати, с. с.! Не спокушай невинних!

Спекуляція, яка зараз існує на підставі закону про аліменти, неможлива. Зовсім не рахуються з тим, що тепер жінки зовсім не є ті забиті, пригнічені істоти, які сиділи в «теремах» і чекали на «повелителя». І от іще що: ліквідується такий надзвичайно цікавий інститут, як «старі деви». Тепер уже важко таку знайти, обов'язково має дитину й одержує з якого-небудь «мерзавця» грошики.

Вам, може, дивно, що я, будучи сама жінкою, думаю так, але я завжди хочу дивитись на все об'єктивно.

Хай жінкам теж забороняють обманювати всякими бюстгальтерами, бо побільшості буває так, як у п'єсі «Зойкіна квартира», де жінка сідає на коліна, обнімає, цілує і при цьому кричить:

— Ах, зачем вы меня целуете?! Ах, зачем вы держите меня?!

З пошаною N».

Чули, жіночки?!

От вам! От вам! От вам!

* *
*

Спасибі, дорога товаришко!

Від імені всіх мужчин, що платили, платять і платитимуть, сердечна вам подяка!

Ви — єдина!

Досі ми чули тільки:

— Плати, с. с.!

Ще раз спасибі!

* *
*

Як я на цю справу дивлюсь, питаєте?

Якщо мені доведеться платити, так я проти, а як другий платити, так я нічого — хай платити!

Як бачите, я так дивлюсь, як і всі дивляться.

«ПРОМЕНАД»

ЛИСТІВКА вчора до мене завітала. Звичайнісінька поштова листівка, жовтенька така, з трикопійною поштовою маркою в правому верхньому куточку...

Зайшла, вклонилася, промовила:

— Дозвольте сісти. Втомилася я сильно.

— Сідайте, будь ласка.

Сіла листівка...

Сіла, посиділа трохи, потім як зарегоchettiється:

— Ха-ха-ха! Ги-ги-ги!

— Чого ви, — питаю, — ха-ха-ха?! Чого вам так ги-ги-ги?!

— Ой, мені весело! Ой, неждано-негадано за кордонами побувала. На дурничку!

— Що ви кажете? Як?

— А так... Слухайте...

— Слухаю...

І почала мені листівка розказувати... Розказує та сміється...

— Купив мене періодичний сектор Держвидавчу нашого українського. Купив, написав на мені те, що йому треба, написав адресу:

П/Ф ПЕЧАРА
СЕЛО ЗАБУЖЖЯ
ЗАВ. ШКОЛОЮ NN

І вкинули у поштову скриньку. Забрали мене з поштової скриньки на пошту, подивились на адресу й написали: «Псковськ». У Псковську, значить, губернію посилають збираються. А я лежу й мовчу. Хоч добре знаю, що мене на Поділля на наше послано. Лежу, думаю, що з того вийде... Поїхала я до Пскова. Побувала в Пскові. Нічого: городишко приємний, історичний городишко. Подивились на мене в Пскові, повірили, помацали,

посилають до Архангельська. Іду я до Архангельська. Познайомилася з Архангельськом... Теж городок підходящий... Порт. І назва така архангельська, свята назва. Подивились на мене і в Архангельську... Ну, думаю, що далі буде? Коли — гульк! — посилають за кордон. Аж підскочила я з радості. І в думках у мене ніколи не було за кордоном побувати. Іду я до Риги. Приїхала в Ригу, з Риги посилають мене в якісь «Petseri». В «Petseri», думаю собі, так і в «Petseri». Приїхала й туди. І там на мене подивилися. Подивилися, покивали головою (багацько ж на мені різних написів!) і написали:

«Retour Harkov!»

«Поретурили» мене в Харків, куди я благополучно й «приретурилась» 25 листопада 1926 року. А в Харкові взяли мене й принесли додому, в періодичний сектор Держвидаву...

— Погуляли, значить, як слід?

— Два з половиною місяці гуляла. З 9 вересня. Хоч куди посилали й не потрапила, так скільки ж світа побачила!

— Повезло,— кажу,— вам. Що ж ви од мене хочете?

— Та прийшла ж розказати та попрохати вас, щоб подякували од мене пошту.

— Добре.

Пошто! Дякую! Від імені поштової листівки! За такий прекрасний «променад»!

ЗАСТРАЙКУЙТЕ!

 О фінінспектора 175-го участку (на Кременчуччині) надійшла повна розпачу й болю заява псаломщика одної з церков Манжеліївського району про те, як експлуатують попи дяків...

Мова в тій заяві мовиться про те, що на дяків накладається податку на півріччя 5 крб. 45 коп., а на попів — 6 крб. 90 коп.

«Несправедливо це,— пише дяк і криє своє начальство: і попів, і церковний собор, і всіх святих.

В церковному,— пише він,— самоуправлінні повне безладдя. Нікому змінити постанови церковного собору про те, що дяки одержують тільки третину доходів, а попи дві третини. Крім того, у попа є постійні статті їхнього «місцевого бюджету», де дяки не беруть участі, як от: хрестини, причастя, два рази на рік (перед різдвом і великим постом) попи їздять із «молитвами» по дворах і за ці «молитви» збирають більше доходу, як дяки за цілий рік.

Неправильно! — пише дяк. — Хай і нам дозволять їздити з молитвами. Доки нас експлуатуватимуть попи?!»

* *
*

Що ми можемо зробити?

Церкву від держави одділено, ні в які церковні справи влада не втручається...

Ми можемо тільки порадити:

— Застрайкуйте!

Боїтеся організувати страйковий комітет, оголосіть італійську забастовку.

Під час служби божої.

Батюшка в церкві:

— Господу помолимося!

А ви йому:

— Подай, господи!

Батюшка:

— Христу богу предадім!

А ви йому:

— Господи, помилуй!

А то просто: батюшка на «іже херувими» звернув,
молящі навколішки поставали, а ви:

До-ля-фа! На вгороді верба ря-а-сна!

Хай спробує.

Ми гадаємо, що поступиться деякими справами ка-
піталіст-експлуататор.

ПОМОГЛО ЧИ НІ?

РЕЖИМ економії.

Всі вже знають, що це значить.

Усім розтолковано, що ця штука дуже проста: роби так, щоб кожна копійчина, чи вона буде державна, чи вона громадська,— щоб копійчина та марно не витрачалася.

Оце й режим економії.

Ну й б'ється держава, щоб навчити людей немарно тратити, не пускати на вітер добро народне...

Вчить, пише інструкції, контролює, стежить...

І на село в цій справі наглядає.

І Кам'яцький райвиконком (на Запоріжжі) розіслав обіжника до сільрад, щоб берегли народні гроші. Потрапив той обіжник на село Водяне.

Одержала його Водянська сільрада й заслухала на засіданні своєї президії.

А заслухавши, ухвалила:

С л у х а л и:

Обіжника Кам'янського
РВК від 4/Х за ч. 22.

У х в а л и л и:

Прийняти до відома та керівництва. Голові с/р знову прийняти всі заходи до виявлення осіб, які варять самогон, не додержуючись принципу режиму економії.

Он що президія ухвалила.

— Вари, ідоле, самогон, та тільки ж додержуйся, пожалуста, режиму економії...

Хороша постанова!

Дуже нам цікаво знати, допомогла вона чи ні?

Послухалися її самогонщики?

Бо, на наш погляд, слід було б до цієї постанови й

інструкцію яку-небудь видати: як саме і що саме економити, курячи самогон...

Менше борошна чи цукру брати на відро закваски, чи як?

А може, сільрада знає такий спосіб, щоб при найменшій витраті матеріалу одержати найбільше перваку?

Чи, може, в цій справі вигідніше провести колективізацію?.. Казанів придбати великих, щоб на куток чи на сотню один великий казан...

Тоді буде економія на дрова, на робочі руки...

Тепер біля кожного чавуна сидить окрема людина, а то на сотню посімейств один буде гнати, а решта закуску готуватиме...

Все це треба було б з'ясувати, бо сама постанова хоч і хороша, так якась вона гола...

Робить — так робить уже до кінця.

ПРЕКРАСНА ДУМКА

СЕРЕД сили-силенної всяких проєктів, пропозицій, порад, винаходів, що надходять від громадян республіки нашої радянської на ім'я голови ВУЦВКу Г. І. Петровського, не можна не звернути увагу на один оригінальний проєкт не дуже оригінального громадянина про те, як збільшити прибутки пролетарської держави.

Річ, що має озолотити скарбницю державну,— це є проста собі церковна свічка, ота сама, про яку Руданський сказав:

Найшла баба і Микиту,
Святий чорта ціпить,
Баба одну йому свічку...

Так оця сама свічка, на думку зазначеного громадянина, й має підперти державний наш бюджет.

Громадянин той вирахував, що сама тільки «бывшая Полтавская губерния» має 1200 православних церков, де до революції ліпилося свічок щось 20 000 (двадцять тисяч!) пудів.

Громадянин припускає, що за нашого часу (очевидно, до відновлення народного господарства!), а може й «режим економії») ліпиться свічок не на «всі 100%», а процентів на 50 менше, тобто маємо 10 000 пудів на рік...

Так от громадянин той рекомендує обкласти пуд церковних свічок акцизом у 40 крб., і вийде, що одна тільки Полтавська (колишня) «губернія» дасть державі 400 000 карбованців коштом отця, сина і святого духа та преподобних і богоносних отець наших.

А як прикинути це на всю УРСР?

А як на весь СРСР?

Спокійнісінько, мовляв, можна йти до соціалізму,
маючи повнісінькі кишені грошей!

Для цього треба кооперувати всі заводи церковних
свічок, зобов'язати всі церкви і т. д. і т. ін.

Одне слово, удержавити цю справу!

Он воно як!

А Наркомфін наш голову ламає, як, де, звідки, щоб
як слід республіку убюджетити.

Ідейка, що й казати, прекрасна!

А як піти ще даліше цим шляхом?

Полтавщина має тепер 1200 церков!

Чому не прибудувати ще 1200?

Тоді не 400 000 прибутку, а 800 000!

Та інструкцію державним паламарям:

— Як тільки баба приліпить свічку — миттю й гаси!

.....
Та як набудуємо церков, та як наробимо свічок!

Громадяни свічки ліплять, грошики в скарбницю
котяться!

Ходи собі та посвистуй!

.....
Харррашо!

ЩО Ж ВАМ ПОРАДИТИ?

ЗА порадою до нас звернувся дідусь один із села Ганнівки, Бригадирівського району на Кременчуччині...

Становище в тім селі утворилося якесь таке, що хоч сідай та плач.

Ганнівка має 75 дворів...

На ті 75 дворів є в Ганнівці 36 дуже знаючих самогонщиків.

А апаратів (кубів) самогонних усього тільки шістнадцять штук.

Утворюються черги на апарати.

І от великих збитків зазнають ганнівці через те, що от, приміром, заквасили, а апарат неготовий, зайнятий, бо сусіда якраз гонить...

Перекисає закваска, доводиться її вилити в дерезу...

А через це все населення нервується, хвилюється...

Оце нещодавно прибігло ввечері до того дідуса хлоп'я п'яти літ з плачем:

— Захуйте мене: татко маму матюкають, бо закваска з діжі тече, а я оце втік, щоб татко не набив...

Приголубив дідусь те хлоп'ятко.

Отаке в Ганнівці через недохватку самогонних апаратів робиться...

— Де б,— питає дідусь,— дістати бляхи, щоб наробити самогонних апаратів, а то просто лихо з тими чергами?

.....

Ну що ж вам, дорогі ганнівці, поради?

Становище справді-таки тяжке...

На 36 самогонщиків тільки шістнадцять апаратів! Бляхи де дістати?

Та найкраще через кооперацію: вона тепер за все

має правити щодо постачання населенню всього потрібного!

А то, може, отак ізробити: просто організувати кооператив із самогонщиків, бо напевно ж у Ганнівці більше самогонщиків як членів кооперативу?

Організуйте самогонокооператив, зареєструйте його, як того закон вимагає, тоді, думаємо, вам будуть постачати все, що потрібно для гонки самогону.

В плановому, сказати б, порядку.

Зареєструватися краще всього в міліції, бо, видно, сама міліція довго ще чухатиметься, доки всіх самогонщиків попереєструє.

ДЕРКАЧІ ДЕРУТЬ, АЖ ПЛАЧІ БЕРУТЬ

ДЕРКАЧІ — село... Власне, передмістя харківське. 13 верстов усього від столиці.

Чого воно «Деркачами» зветься? Не знаю. Мабуть, там колись табунами деркачі плодились...

Так оці Деркачі «задрали»...

Та так жалісно «задрали», що сльози в нас на очах забриніли...

«Деруть»:

— Непорядки в нас! Обратіть уніманіє...

І розповідають Деркачі, які такі в них непорядки.

Та голосно так:

— А голова,— кажуть,— нашого РВК з добром народним не гаразд поводитьсь. Було в Деркачах чимало будинків, що їх покидало свого часу деркачівське панство. Перейшли ті будинки до РВК. І що ж РВК зробив?.. Багато попродав, щоб місцевий бюджет поповнити.

Багато на дрова порозбирав...

А деякі з них подарував своєю начальницькою рукою знайомим своїм.

Була серед села дача Ломанова. Добрий будинок і великий садок. Хотіли селяни ту дачу під клуб узяти.

Не вийшло селянське хотіння...

Звелів голова РВК розібрати паркан круг тої садиби, вирубати садок, а садибу віддав секретареві сільради Омельченкові.

На, мовляв, та знай мою добрість...

Кам'яницю віддав якомусь Панасові Д. Пройдисвітові, як нам із Деркачів пишуть.

Велику кам'яницю Абаби продав якійсь приватній людині.

А терармійців нема де тепер розташувати. Порозтикували їх по селянських хатах, та ще так, що до селянина, що має семеро дітей і тулиться з ними в одній

хатині, прислали 8 душ терармійців. Сплять ті терармійці серед хати на соломі, курять. Зайнялася солома, вигоріло в селянина в хаті все його начиння.

Пішов той селянин до голови:

— Бачите, що нароблено? Як мені бути?

Ніякої на це уваги.

Ремствують селяни на таке головування.

«Деруть» Деркачі й на свого начальника міліції.

Чудний якийсь у них начальник.

Зайнялася у селянина Бугая хата. Сторож, що був біля церкви, побачивши пожежу, до дзвіниці й:

— Бам! Бам! Бам!

А на другий день начальник міліції сторожа в холодну:

— Не бамкай без мого дозволу, бо я тебе бамкну!
Хай горить!

Тепер сторож запитує сільраду:

— Як горітиме хто, що мені робить?

Любить, очевидно, пожежі начальник деркачівської міліції... Любить їх і наслідчий деркачівський Бондаренко.

12 грудня у селянина Колісниченка зайнялася хата. Пожежна команда хотіла виїхати гасити пожежу.

Начальник міліції і слідчий Бондаренко заборонили команді виїздити на пожежу:

— У нас,— кажуть,— є відомості, що вже гасне!

А воно, крім хати, згоріло ще й сіно, й сусіди.

«Деруть» Деркачі і на свою політосвіту. Завполітосвіти в Деркачах Реут забороняє співати на концертах Лисенкові «Б'ють пороги» і Леонтовичеве «Заплакали галичанки».

— Переробить,— каже,— їх у пролетарським дусі!

Переробить... А як саме, не каже...

А вже найбільшого рекорду досягли деркачівські начальники в справі райагронома свого Пушкарьова. Звільнити його хотіли.

Не знаємо, чи заслуговував він на таку кару, чи ні... Його на посаді залишили... Але як залишили?! Читайте постанову Деркачівського КРК в цій справі... Ось вона. Літерально.

У х в а л и л и :

«Приймаючи на увагу 23 роки роботи Пушкарьова в районі, а також відсутність постійного кадру фахівців при Деркачівському РЗВ, що гальмує роботу взагалі (Хто гальмує? РЗВ? — О. В.), КРК знаходить необхідним залишити на посаді агронома. Тов. Пушкарьову зробити попередження, щоб в майбутньому краще відносився до своєї роботи та вийшов з с.-г. артілі та залишив проведення роботи в сільськогосподарській та потреб. кооперації, наприклад, РЗВ ревізія, різні засвідчення зазначених т-в та інше, та взагалі не углубляється в роботу громадських організацій, які віднімають багато часу на проведення цих робіт».

Отакі!

Ми тут б'ємося про втягнення в громадську роботу агрономів і взагалі сільської трудової інтелігенції, а деркачівці:

— Куди? Кинь!

Охо-хо-хо!

.....
«Деруть» Деркачі!

Та почує ж хтось!

ЗОЙК НА «ДОРОЗІ»

ХАРИТИНА Филипченкова, вдова з Гуляй-Поля, почувши гасло «Дорогу жінці!», вийшла на ту привабливу «дорогу»...
Ви гадаєте, що так легко на ту «дорогу» селянській жінці вийти?

Не легко. Та ще коли в тої жінки за спідницю держаться четверо дітей, та ще коли батько тих дітей «умер, бедняга, в больнице военной, долго, бедняга, страдал».

Ой, не легко! Ой, як не легко!

Бо четверо ж ті їсти хочуть, бо для них і для себе треба орати, волочити, сіяти, косити, молотити, молоти...

І все-таки Харитина Филипченкова вийшла на «дорогу жінці»...

Харитина Филипченкова була делегаткою.

Харитина Филипченкова цей рік за члена сільської Ради правила.

Харитина Филипченкова не тільки числилася в делегатках, не тільки числилася в сільській Раді, Харитина Филипченкова, вийшовши сама на «дорогу» ту, вона, одна з «перших хоробрих», повинна виводити й інших, котрі в спідницях.

І до того ще добре собі затимила Харитина Филипченкова, що і в спідниці права повинні бути.

І от скривдили в Гуляй-Полі одну «спідницю». У сироти Кириченкової сотенні уповноважені Карпенко Іван та Тужик Михайло земельку загарбали та й до двору сирітського руки почали простягати. Сирота до суду.

А Харитина Филипченкова, твердо затиливши, що і в «спідниці» права повинні бути, за ті права стала, на суді показала, що то земля Кириченкової, і одсудив суд сироті землю.

І зробилася після того Харитині Филипченковій ота «дорога жінці» не простою «дорогою» привабливою, а

глибоким яром, терном порослим, з ямами вовчими. Зробилася вона «дорогою» темною, страшною.

Уже улюлюкають на Харитину Филипченкову, коли вона «дорогою» тою йде, вже обороняють її од Карпенка на базарі люди, бо вже до волосся Харитининою він сікається...

Вже кричить Карпенко Харитині:

— Пожди! Ще й Тужик тебе зустріне!

Вже лунає зойк «першої хороброї» Харитини Филипченкової з «дороги жіночої».

— Що робить?.. Рятуйте! Нема вже мені тут життя. Мені вже й земелька буде за 10 верстов, і невдобна та земля буде, ще всього мені буде. Удова-бо я, жінка-бо я, а вони чоловіки, вони в нас диктатори.

Вже сльози Харитинині «дорогу жіночу» миють.

Ах, як тяжко ще в нас на «жіночій дорозі».

Хто «улюлюкне» на Карпенків та на Тужиків?..

Щоб не тернами колючими йшла Харитина Филипченкова на жіночій «дорозі»... Щоб сльози її на ту дорогу не капали...

НЕВЖЕ ОТО ТАКИЙ СТРАШНИЙ?

ОДНА людина, а отакого на ціле село може страху нагнати, що, читаючи про нього, аж у самого тебе мороз поза шкурою ходить... Просто тобі — «крррокодил»... У селі Гайвороні на Білоцерківщині отакий Соловей Розбійник живе...

Там такий, такий, такий, що ще місяць-два — і пропав цілий світ...

Так візьме зубами клацне — і перекусить земну кулю «напополам»...

Послухайте, що про нього пишуть... Аж писати страшно: перо в руках ходором ходить.

«У селі Гайворон є людина на прізвище Новицький, секретар сільради і б. голова сільського споживчого товариства. Він бувший прикажчик і держить усіх селян під страхом. Його селяни всі дуже бояться, бо, як вони кажуть, Новицький може й бомбу кинути, і побити, і в тюрму кожного засадити. В його присутності селяни бояться сказати що-небудь проти нього, а без нього всі кричать гвалт, скаржаться, ремствують на нього. Коли їх запитаєш, через що при Новицькому вони цього не говорять, відповідають, що Новицький «опасний чоловік» і може все зробити...»

Що ж воно за така шишка, той Новицький?

Велика, дуже велика шишка...

І діла, як нам пишуть, у тої великої шишки не маленькі.

Після розслідування сільради, приміром, виявилось, що Новицький розтратив 130 крб. грошей. Діло, кажуть, було передано до суду.

Бувши головою кооперації (це другим приміром), Новицький довів кооператив до ліквідації. Припускають,

що деякі протоколи засідань правління кооперативу знищено й замінено на інші. Хто їх повіривав та позаміняв? Мабуть, бог! Інструктор білоцерківської райспілки обслідував кооператив і виявив скрізь і всюди розтрати, і сказав той інструктор, що справу буде передано до прокуратури.

Перед тим, як мало бути обслідування кооперативу, Новицький біля місяця день і ніч пив горілку, до сільради не ходив. Скидати його боялись, бо з Новицьким «діло страшно мати».

Отакий Новицький!

Оце написав і тремчу!

Не кажіть же, будь ласка, тому Новицькому, що це я писав за нього... Дуже все-таки страшно. Ще, хай бог милує, до Харкова приїде, та як візьме бомбу, та як тарарахне мене бомбою! Ну, куди я заховаюсь?! Під стіл доведеться лізти!

Куди ж мені, грішному, з ним упоратися, коли ціле село — радянське село! — перед ним тремтить і нічого з ним зробити не може...

Але ви, гайворонці, не падайте духом, читайте скопом молитву:

Спаси, господи, гайворонці твоя

І благослови достояніє твое.

Побіду благовірному білоцерківському прокуророві

На Новицького даруй...

Може ж таки, зглянеться господь милосердний?!

КОМУ ВОНО?

МАК уже надокучило про всілякі дрібниці писати. З одного боку, ніяк не можна забути: «Увагу на дрібниці», а з другого — справді-таки, так оті дрібниці в тіло наше пов'їдалися, мов кліщі лісові, і коли їх не виколупуватимемо, — струпом візьмемось і, замість діло робити, чухатимемось, скребтимемось, соватимемось...

А вони ж, кляті, так мертвять живе діло, так зашаблонюють, так заступають світло, що хочеться вийти, серед вулиці стати й голосно та тужно завить на місяць...

Канцелярщина...

Взагалі штука на «мертве тіло» схожа, а коли до неї ще отих кліщів поналазить — зовсім уже «видержать не можна».

Заїдають нас відомості та анкети...

Кричимо про це всі і скрізь кричимо!

А є люди, що їх хлібом не годуй, а дай-таки відомість!

Потрібна вона чи не потрібна — дай!

І надсилаються ті відомості, підкладаються, підшиваються, а кому воно й навіщо воно — хто й зна.

Є відомості, що їх тисячі наших установ посилають щомісяця.

І ото хоч здохни, а пошли...

Були зміни чи не були зміни в складі якоїсь установи — відомість дай!

Ніяк не можна чи написати, чи по телефону сказати, що, мовляв, змін ніяких, відомості не посилаю!

Все одно накажуть:

— Висилай!

І береться бланк, підписується й чистим посилається...

А бланк — гроші...

Це не важно: так заведено.

Перед нами типовий лист Лубенської окружної камери праці. Зміст його такий:

Посередбюро інспектури праці повідомляє, що Вам належить щомісячно надсилати в інспектуру праці 2 карт. по ф. 4 до 10 числа слідуєчого місяця, навіть як у вас не було ніяких змін.

Лист цей адресовано до одного державного підприємства.

Це — як приклад.

Але це ж скрізь так робиться.

І скільки ж тих чистих бланків отак псується!

І скільки ж то грошей отак переводиться!

. . . . .

Кому це потрібно?

СЛАВА БОГУ, ПРОНЕСЛО

ОТАКЕ на нас, мешканців Лібкнехтової вулиці в Харкові, нещастя мало напосістися...
Мороз поза шкурою ходить, як згадаєш.
Знаєте що?
Оту пивну в сьомому номері, що ото поруч з книгарнею Держвидаву, хотіли закрити і коштом її, голубочки, площі житлової поширити Держвидавову книгарню.

Тісна-бо, кажуть, книгарня дуже.

Ви ж тільки подумайте, що це мало бути?

Замість пивної — книгарня!

Ні музики, ні раків, ні солоних бубличків, ні гороху, ні п'яних...

Тепер проходиш — музика грає, міліціонер п'яних виводить: весело як!

І ви знаєте — мало-мало не загибла пивна.

Вже місьгосп був погодився. Вже й Держвидав погодився на всі умови місьгоспові, вже от-от-от підписати угоду — і амба пивній...

Та помилував господь милосердний.

Хтось там у місьгоспові знайшовся-таки — благодітель роду людського.

Коли йому піднесли на підпис умову, він зніяковів:

— Як?.. Замість пивної — книгарня?? Та що ви, звар'ювали, чи що?.. Та боже мій... Та боже наш... Одставить!

І «одставили».

Пронесло, слава тобі господи.

Питимемо, а не читатимемо.

І ото ж придумали:

Замість пивної — книгарню.

І вдарить же отаке в голову!

ХАЙ ЖИВЕ СПАРТАК!

„**П**ИШУ я цю статейку, а він сидить коло мене й питає, що я роблю...»
Так це не я, не Остап Вишня пише, а це пише «статейку» до редакції товариш Кузьма Потапович Тригуб з села Костянтинівки, Полтавсько-Баштанівського району.

Харошу «статейку» написав до редакції Кузьма Потапович Тригуб.

Написав він нам про те, як не було в нього дітей, як сумно йому було жити без дитини в хаті, як він поїхав до Охматдиту в город, як узяв до себе дитину з притулку з дитячого і який він тепер щасливий, зробивши це хороше людяне діло.

І вирішив Кузьма Потапович Тригуб поділитися і з нами, і з вами, нашими читачами, який хороший у нього Спартак (так звать його приймака) і як він «тепер узнав, що дитина щастя й радість у хаті».

Ось що пише Кузьма Потапович Тригуб.

«Дитина на славу. Такий хлопчик розумний, що по його годах мало єсть у світі таких дітей. Коли я його взяв, йому було один годок. Тепер він має 2 роки 4 місяці, а важить 1 пуд 4 фунти, а росту в нього один метр. Балакати знає те, що й я, і вимова зовсім чиста. Рід його невідомий бо покинули його серед вулиці, як тільки народився. А звать його Спартак».

Приніс маленький Спартак радість до Кузьми Петровича в хату.

Райземуправління наділило Спартака землею. Виросте Спартак, помічником Кузьмі Потаповичу буде, громадянином землі радянської буде.

І закликає наприкінці Кузьма Потапович усіх, хто не має дітей, брати дітей із дитячих притулків.

Радіємо й ми разом із Кузьмою Потаповичем.

Радіємо, що в нього такий хороший Спартак росте, а ще більше радіємо од того, що, значить, у нас, у Радянській країні, правильно поставлено справу охорони дитинства, що в нас із маленьких, на вулицю викинутих Спартаків ростуть за допомогою держави й радянського суспільства майбутні громадяни вільної землі радянської...

Це, може, злидні наші не дають нам змоги дати все те, що хотілося б дати таким Спартакам, та минають же злидні ті, минуть же вони незабаром зовсім — і маленькі голівки Спартаків червоним маком сміятимуться з наших дитячих притулків...

Більше таких Кузьмів Потаповичів! За їхньою допомогою ми переборемо дитячу безпритульність!

Хай живуть Кузьми Потаповичі!

Хай великий росте його маленький Спартак, йому й Радянській республіці на радість!

ХАРОШІ ЛЮДИ

ПРО те, як ми, православні, ставимося до сукиних синів — ми знаємо.

І писали ми вже не раз, як ото на сході чи на загальних зборах пайщиків ІПи чи сільськогосподарського т-ва, коли правління виходить і говорить:

— Простіть! Недохватка! Простіть, громадяне! І як воно й скоїлося — не знаємо! А самі ж бачите, що ні грошей, ні товару...

Так от на таких загальних зборах, як правило, буває так:

— Та... Той...

А потім:

— Та... Воно... Отой...

А ще потім:

— Та... Простіть, мабуть... Що з них, сукиних синів, візьмеш?

— Так як, громадо?

— Та... Простіть... Хлів все одно вже збудував, сукиних син... Простіть!

І прощають.

А потім на колодках:

— Кооперація?! Ач, якого хліва одчубучив! Мать-мать-мать!

Це — правило.

Про це ми знаємо, і до цього ми звикли.

Ну от щоб за розтрату в кооперативі та нагороду давали,— їй-богу, не чули!

Не траплялося такого ні чути, ні бачити.

А є й таке.

Ви почитайте отаку штуку:

Випис з протоколу № 1
загальних зборів Івашківського сільськогосподарського
кредитно-кооперативного т-ва. 26/І 1926 року

С л у х а л и. Про розтрату правління: голови Хомутова М. А. 106 крб., завторгвідділом Усатенка А. С.— 50 крб., скарбника Наумова С. Ф.— 167 крб.

У х в а л и л и. 50% недостачі коштів у правління з а р а х у в а т и як н а г о р о д у, а решту пропонувати членам повернути. Недостачу 75 мішків списати на рахунок витрат.

Чули коли-небудь отаке?

Св'яті люди! Йй-богу, св'яті!

Замість бупру — нагороду.

Ах, Івашківці, Івашківці! Які ж ви хороші!

А як у вас усю крамницю з гамузом просвистять,
ви й тоді зарахуете як нагороду?

А щоб вас дощ намочив!

Р. С. Івашківці — на Харківщині!

А ТИ, МАРКУ, ГРАЙ!

МИ, розпочинаючи видавати свій журнал, категорично вирішили ігнорувати Чемберлена. Категорично!

Хоч на голову, думали ми собі, хай Чемберлен стане, хай монокля надіне ще на одно око — не звертатимемо, сказали ми собі, ніякісінької уваги ні на його монокль, ні на його циліндр. І на Болдуїна не звертаємо. І на Черчілля, і на Хікса... Мов їх нема зовсім.

Коли один із наших співробітників якось заявив:

Та ми ж усіх перчили,
Поперчимо й Черчілля,—

всі в редакції, як один, замахали руками:

— Не займай Черчілля, не буде черчіллить! І так у редакції душно.

А секретар редакції до цього додав:

І не станем на колена —
Плювать нам на Чемберлена.

Ну все-таки ми вирішили, що плювати не будемо, бо, по-перше: слина теж річ у хазяйстві потрібна, а по-друге: в дипломатичних зносинах плювати не прийнято, тим паче, що містер Чемберлен — людина дуже образлива і пише ноти навіть з приводу карикатури, намальованої на нього в «Известиях», так що, якби ми плюнули, попер би ще на нас війною. А ми народ мирний. Нам он треба Дніпрельстан будувати, а не воюватися...

Вирішили ми просто собі ігнорувати його — й край!

І от нате вам: нота.

Нота — висока дуже. На верхнє «до». Так що вже не проста собі нота, а фальцетиста. Аж пищить!

Коли ми про ноту вперше почули, ми думали, що то просто радіохвиля з чергової трансляції знизилась десь

до розсадника расових йоркширів, якраз у той час, коли їм (йоркширам тим) їсти давали, підхопила вона (хвиля) йоркширські нервові голоси й принесла у гучномовець...

Аж воно — ні.

Виявляється, що то Чемберленова нота.

Ми просто зникнули: отака подібність!

І перший момент не знали, як же нам реагувати...

З одного боку — обіцянка не звертати на Чемберлена уваги, а з другого — отакий галас.

Думали довго, що нам робити.

І вирішили все-таки, що:

Ми не станем на колена —
Плювать нам на Чемберлена.
Хай пищить англійський пан,
Наша справа — Дніпрельстан.

НАРОДНА АРТИСТКА

КОЛИ оце отут вивелися на папері слова «народна артистка», сусіда мій, з-поза спини дивлячись, питає:

— Про кого це ви? Про М. К. Заньковецьку?

— Ні.

— Про Затиркевич-Карпинську?

— Ні.

— Про Ліницьку?

— Ні.

— Так тоді про Ганну Іванівну Борисоглібську?

— І вгадати,— кажу,— не дуже тяжко.

Чого вже там, положим, справді, і не вгадати, коли серед українських артисток «золотих часів» нашого народного театру («народного» — навмисно. Не — «побутового») ці чотири ймення — чотири великі й світлі зорі, що протягом багатьох десятиліть ясным світлом зоріли на шляху нашим театральнім.

Сьогодні про одну з них, про Ганну Іванівну Борисоглібську.

Ганна Іванівна святкує (а разом із нею й увесь театр український) сорокалітній ювілей своєї театральної роботи.

Ой, як же ж багато довелось б оце нам отут писати, коли б намагалися ми рік за роком простежити за всіма отими 40 роками «борисоглібського» життя.

Доводилося колись уже говорити, що сорок літ пропрацювати в театрі взагалі — це вже патент на «великомученика».

Пропрацювати 40 літ в українському театрі — це вже справжнісінький «страстотерпець», бо, за арифметикою Малініна й Буреніна, сорок літ праці — це щонайменше

400 (чотириста!) років нормальної роботи за нормальних людських умов.

Ганна Іванівна ці 400 років із честю попрацювала, і не взято її за це живою на небо («Око, око! Не дуже бачиш ти глибоко!»), а бігає (їй-богу, правда) й досі Ганна Іванівна по конструкціях.

* *
*

Ось вона — праця та.

«Одного разу (це було в Ялті) мала бути в мене дитина. Я грала Секлету в «За двома зайцями». Страшно мені було, щоб на сцені не трапилося чого. Надходить третя дія — танки, а я чую, що от-от витанцюю на світ артистку або актора нового... Що пережила — одна я знаю. Танцюю, а сама вбік лице повертаю, плачу й боюся... Перетанцювала. Прийшла додому, злягла в ліжку — і подарувала Мельпомені (матері моїй) артистку...»

Ах, та що я вам буду розповідати про життя українського актора. Що ви — самі не знаєте, чи що?

І в таких умовах треба було творити, треба було піднести майстерність акторську на таку височінь, на яку піднесла його славетна артистка Г. І. Борисоглібська.

І майстерність, і престиж українського театру.

Із міста в місто, із села в село — сорок літ, все життя, тіло й душу свою несла Г. І. Борисоглібська на вітар того, що «так безмежно любила».

І тепер іще не підсумки, і тепер іще є «порох у порохівницях», щоб радувати наше покоління майстерністю своєю.

* *
*

Може, життєпис Ганни Іванівни треба?

Хіба ви її не знаєте?

Коли не знаєте, значить, ви не цікавились історією українського театру.

А коли ви не цікавились історією українського теат-

ру, значить, вас взагалі український театр не цікавить.
Навіщо тоді вам її життєпис.

З 1886 року Ганна Іванівна — не Ганна Іванівна, а
Секлета, Риндичка, Лимериха, і ще «иха», «иха», «иха»...

І така «иха», що тільки вона та Затиркевич-Карпин-
ська й були такими «ихами»...

На нове повернуло.

І Ганна Іванівна на нове повернула. Вже на кон-
струкціях..

Уже «Мандат», уже нові «Зайці».

І тут, як і там, Ганна Іванівна Борисоглібська є
Ганна Іванівна Борисоглібська.

* *
*

Сорок літ народному театрові!
Хіба не народна артистка?
Йй-богу, народна.

ВІЧНА ЇМ ПАМ'ЯТЬ

ВСЕ село плакало...

Йшло за марами, на яких пливли дві новенькі осикові труни, і плакало справжніми гіркими болючими сльозами...

Та й як же було тому селу не плакати? Ховали голову й секретаря сільради.

Хороші такі були люди, чесні, трудящі, роботящі, недавнечко оце їх переобрали,— і раптом обох їх знайшли висячими над ставком на вільхах, один перед одним, в смутних позах трагічних шибеників...

Повісились хороші люди...

Все село плакало, проводжаючи в далеку путь двох хороших, чесних, активних, роботящих людей...

І було це так для села несподівано, на думку ніколи нікому не спадало, щоб можна було чекати отакого страшного кінця...

Веселі ж були, жваві, здорові...

Ох-хо-хо!..

* *
*

Поховали...

І коли вже поховали, тоді зібрався актив сільради, довго сиділи, думали і, нарешті, вирішили покликати жінок покійних товаришів і розпитати, в чім же ж справа...

Прийшли заплакані жінки.

— Скажіть, де причина? Через віщо це вони так?

— Ох, і не знаємо! Ох, і не скажемо! Ох, і не докажемо!

— Та, може ж, хоч помічали щось таке за ними останніми часами?

— Нічого! Тільки й того, що обидва почали оце перед благовіщенням у ставку купатись!

— Як?

— О доле наша...

І розказали жінки неймовірну історію.

Прийшли якось їхні чоловіки з сільради сумні дуже і об'явили їм:

— Завтра поринаємо!

— Як поринаєте? Куди поринаєте? Де поринаєте?

— В ставку поринаємо! Вглиб!

— Та що ви, побожеволіли, чи що? Та ще ж крига не розтала!

— Нічого не поробиш: треба! Човна нема — треба поринати... Наказано...

— Та...

— І не такайте, бо не вашого, кажуть небіжчики, це розуму справа... Треба...

І справді... Другого дня вранці пішли кудись...

За годину приходять, зубами цокотять, мокрі як хлющ.

Попереодягались, позалазили на піч, гріються і один в одного питають:

— Дістав дна?

— Ні! Ще трішечки і дістав би, так духу не хватило...

— От нещастя,— каже другий,— і де воно на нашу голову взялося?

— А ще ж і рибу передивитись треба, якої вона породи!..

На другий день те саме...

Пішли, а потім поприбігали — й на піч.

Балакають:

— Нічого, мабуть, не вийде. Дна, може, й дістанемо, а рибу навряд чи перепишемо... Дуже трудно... В глибу риба сидить.

А на третій день ото пішли:

— Ой, горе наше, горе! Та хто ж наших діточок доглядатиме? Та хто ж...

Сумувала сільрада...

Та що поробиш?

Вибрали нового голову, нового секретаря...

Почали працювати, згадуючи добрим словом небіжчиків...

І вже аж через місяць, перекидаючи папери, закричав секретар новий не своїм голосом:

— Ось! Ось!

Всі до нього...

Папірець... А на папірці резолюція:

«Оце наша смерть!»

Прочитали:

«Райземвідділ пропонує вам терміново дати відомості про рибні вгіддя місцевого значення:

1) які рибні вгіддя маютьесья в вашій с/радї (річки, озера, ставки).

2) Площа окремого рибугіддя (довжина, ширина, глибина).

3) Які породи риби і т. д. і т. д.»

Догадалися члени сільради...

Терміново... Березень місяць... Човна нема... Поринали... Міряли... Вічна їм пам'ять.

* *
*

Не скажу, в яким це було селі! Не скажу, якого району! Не скажу, якої округи!

ПОВСТАННЯ

АОЧ на іменинах (іменинниця в данім разі — преса!) здебільша говориться про іменинника добре, та дозвольте на цей раз од цього правила відступити.

Розкажу про випадок, коли одна представниця нашої преси такого хотіла натворити, що, якби не загартованість у боях її редактора й співробітників, було б щось страшне.

Повсталала одна газета. Проти кого?

Ні, слухайте краще, як було діло.

* *
*

Була собі газетка... Може, в Ромні, може, в Лубнах, може, в Конотопі, може, на Донбасі... Це не важно, де вона була... Її редагували, вона собі виходила, мала робкорів, мала сількорів і поволеньки завоювала собі читача... Любили її читачі, і влада місцева не без уваги її залишала: частенько присилала свої обіжники «для надрукування...»

Що не тиждень — то й обіжник...

То виконком надішле свого обіжника з приписом редакторів:

«Виконком пропонує надрукувати на виднім місці...»

То земвідділ з таким самим приписом побалує газету своїм циркуляром рядків на чотириста петиту.

А там, дивись, фінвідділ, статбюро, ОНО, здрав...

Редактор, маючи за своє завдання давати матеріал популярний і читабельний, довго викручувався, щоб якнебудь не загачувати своєї газети отими циркулярами, давав їх, скоротивши і спопуляризувавши, то в хроніці, то в окремих статтях на циркулярні теми...

Все було ніби гаразд...

Тільки ось помічати почав редактор, що влада місцева, зустрічаючись із ним, якось так холоднуvато з ним вітається, мало говорить, а іноді так і просто собі одвертається...

«Що,— думав собі редактор,— за штука така?»

Думав і редагував далі...

Коли ось переказують редакторові, що фінвідділ дотацію затримав на газету.

Здивувався редактор...

За тиждень переказують:

— Вчора на бюро парткому обговорювали справу про газету... Визнали, що газета нічого собі, та проте вона не той... Треба, щоб вона була той...

Сів редактор, узяв газету, розглядає, думає.

«Що за штука? Робкорів збільшується, сількорів збільшується, тираж росте, читачі задоволені, центр ставить за приклад масової газети, а тут...»

Сильно задумався редактор...

І не помітив, як вислизнула з його рук газета... Вислизнула, стала перед редактором і сказала людським голосом:

— Не журись! Я їм зараз!

І в двері... Редактор за нею, схопив її, держить, питає:

— Куди ти?

А газета тремтить:

— Я їм покажу циркуляри! Загачувати мене отими суконно-казенними обіжниками! Дух живий у мені забивати! Я їм покажу «той»!.. Та вимажу всіх у друкарську фарбу, та...

Розлютувалася страшно...

Насилу її редактор укоськав...

Просто бунт зчинила...

Втихомирив її редактор і нікому про це ні слова...

Зрозумів редактор, в чім тут справа, й почав друкувати циркуляри...

Тепер все йде гаразд...

Читачі, щоправда, крутять носом, так зате в місцевого начальства газета на першій місці...

Йї і дотації, йї і подяки, йї усе...

А то такого було б, що не знати, чим би все воно кінчилось...

ЯК МЕНЕ ПРЕСА ПІДВЕЛА

(Факт)

СЬОГОДНІ — наш день. Хоч один день на рік, а таки наш. Цілком наш, з гамузом, з уздром. Сьогодні можна про себе... Про свої справи, про «пресові», бо хоч що ви там собі кажіть, а ми таки преса...

Так, значить, про себе...

Сьогодні, як на духу, розкажу вам, як мене підвела преса, друковане тобто слово, як воно, оте слово, покляло мене на обидві лопатки, як я витріщив очі, довго кліпав віями, а потім плюнув і вилаявся...

Так от, слухайте. Майте на увазі, що це тільки сьогодні й більше ніколи нікому я цього не розповідатиму. Нізащо в світі.

Те, що ото колись мені трапилося в потязі, коли я в купе розбалакався про літературу з якимось незнайомим мені інженером і той інженер, перебираючи українських літераторів, мене особисто (не знаючи, що то я перед ним) так крив, так крив, що я й совався, й вертівся, й вікно одчиняв (та ще й підтакував, бо вважав за незручне сам себе захищати), — так це все проти того, як мене підвела моя книжка оце недавнечко, — дрібничка...

Є в мене одна сільська усмішка, що зветься «Охорона здоров'я народного». Ввійшла вона в збірку моїх «Сільських усмішок». Висміюю я там сільських «наркомздравів», бабів шептух, а висміюючи, даю зразки їхніх «ліків», молитов їхніх різних од глазу, од казу й од усього такого іншого...

Написав я ту усмішку колись і подумав:

«О! Доб'ю я таки оті забобони! Пропали тепер баби Палажки, бо висміяв я їх круто...»

І що ж би ви гадали?..

Недавно оце одержав я листа від одного бібліотекаря з одного невеличкого українського міста.

І пише він мені отаку пригоду.

Приходить до нього в книгозбірню старезна бабуся й каже:

— Дайте мені книжечку Остапа Вишні, оту, що там про бабів шептух написано.

«Здивувався я,— пише мені бібліотекар,— що така старенька бабуся й цікавиться новою літературою...

— Навіщо вам книжечка, бабусю?

— Перечитати хочу.

— Звідки ви знаєте, що є такий письменник і що в нього є така книжка?

— Знаю. Дочка моя працює в цегельні, так вона брала у вас ту книжечку й читала вдома уголос...

— Так що вам так вона сподобалася, що ще раз перечитати хочете?

— Е, ні! Не те, щоб вона мені сподобалася, а там такі хороші молитви понаписувано од хвороб різних. Як ото брала дочка книжку, так у мене якраз бешиха була... А там молитва од бешихи така ж хороша! Як помолилася я тоді з тої книжечки, одпустило мене зразу! А тепер так мене на кольки взяло, що ні чхнути мені, ні дихнути. Так там, кажуть, і від кольки є молитва, дайте, пожалуста!»

Ну?!

Як вам це подобається?!

Вбив, називається, бабу Палажку! Висміяв!

Я люблю пресу!

Але на цей раз я плюнув і вилаявся!

Ну хіба ж таки можна отак підводити?

«КАКІСТЬ»

ВСТУП

„**К**АКІСТЬ» — слово й для мене не дуже зрозуміле, але кращого для цієї, що ви оце послухаєте казки, не змогли, очевидно, підібрати...

КАЗКА

Та й мав один чоловік собі гасову лампу № 15. Лампа як лампа. Стоїть собі на столі... Як наллеш у неї гасу, та як є в ній гніт, та як засвітиш сірника, та запалиш гнота, лампа та горить собі та й горить, кімнатку освітлює, скрізь видно, і люди задоволені...

Хороша лампа, що, крім радості, своєму хазяїнові нічого іншого не завдавала.

Коли ось у тім же таки царстві-государстві з'явився скляний завод, що виробляє на такі лампи скло.

Та й купила та людина для отої лампи скло, що зве-ться «Рояль».

Купила, лампу засвітила, а скло:

Тррррись!

Сиділа людина в темряві.

Пішла та людина ще до крамниці та й купила два скла... Купила, лампу засвітила, скло наділа, а воно:

Трись! Трись!

Сиділа людина в темряві.

Пішла та людина ще до крамниці та й купила три скла.

Купила, лампу засвітила, одно скло наділа:

Трись!

Друге скло наділа:

Трись!

Трете скло наділа:

Трісь!

Сиділа та людина в темряві.

Пішла та людина ще раз до крамниці та купила
цілий ящик лампового скла «Рояль».

Сидить, надіває:

Трісь!

Сидить, надіває:

Трісь!

Так як звела та людина в своїй квартирі тріскотняву:

Трісь! Трісь! Трісь!

Збіглись люди.

Дивляться — лежить людина під горою битого лам-
пового скла мертва.

Поховали ту людину, довго плакали...

А на хресті написали:

ТУТ ПОКОЇТЬСЯ
ПРАХ РАБА БОЖОГО

N

ПОМЕР ОД КАКОСТІ
ПРОДУКЦІЇ

.....

Хай царствує.

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

ЖХАВ я якось залізницею. На одній із станцій витяг я із валізки склянку, вискочив, приніс до вагона води й поставив у купе на полиці. Літній чоловічина, що сидів поруч мене, попрохав дати йому напитися.

— Беріть, будь ласка.

Чоловічина випив воду, подякував і, показуючи мені склянку, промовив:

— Подивіться на цю склянку.

— А що таке? — запитав я.

— Подивіться, як її зроблено. Вінця якісь нерівні, кострубаті, боїшся просто в рота взяти, щоб не подряпати себе.

— Да,— відповів я.— Чи не вміють, чи не хочуть, а роблять погано. Можна б уже й краший посуд випускати.

Розбалакалися ми.

— Я сам,— розповів мій супутник,— робітник із гуті. Давно вже працюю на виробництві, і скажу я вам, що це просто неохайність виробнича. Нема догляду на заводі, нема ока. Робимо, аби з рук. Директор або управитель дбає, очевидно, щоб програму виконати, а свідомості серед робітників теж не багато... От і маємо таке, що брідко в руки взяти...

— А правда ж,— перебив я його,— можна вже робити як слід?

— Та, звичайно ж, можна. Я не знаю, якої це гуті оця склянка, а знаю, що з нашої такої б не випустили. Ніколи б не випустили. Наш директор би цього не допустив.

— Налагодили, значить, уже виробництво?

— Налагодили. А знаєте, як налагодили?

— Як?

— Шлунок допоміг.

— Який шлунок?

— А такий звичайний шлунок... Робимо ми, як ви знаєте, всілякі скляні вироби: пляшки, склянки, лампове скло, аптечний посуд. Робимо ми, між іншим, і наконечники для клістирів. Робили ми раніше отаке казна-що, як і оця склянка. Аби зробити. Піде, бо кращого все ж одно немає. І от одного разу заслаб наш директор на шлунок. Треба було клістир поставити. Прибігла директорша до склепу по наконечник. Дали їй... Вона й засунула. Так директор як не підскочить, як не крикне:

— Що ти мені їжака сунеш?!

Перелякалася директорша страшенно.

— Що ти, Ваню! (Його Іваном Федоровичем звать). Якого їжака? Це з вашого заводу наконечник.

— З нашого?

Та як ухопить того наконечника, та як брязне об землю...

А на другий день скликає загальні збори. А потім виробничі наради.

Як узявсь, як узявсь — так тепер наша гута на першій місці. Посуд у нас, як хрусталь. І всі задоволені.

«Що бог посилає, то все на краще»,— подумав я.

МИСЛИВСТВО

Х, тумани над озерами!
Ах, луки над Дінцем, над Пслон, над
Ворсклою!
Ах, ліси! Ах, лани широкополі!
Господи! Та хто ж вигадав оце все?!
Хто вигадав крижня, хто зайця со-
творив та лисицю?!

Та ви знаєте, що оце все робить з людиною?!

З тою людиною, що в звичайний час життя свого повсякденного нормальніша за нормальних усіх людей, а в суботу або в день перед святом починають у неї (у людини в тієї) бігати очі, починає та людина на крислі крутитися, соватися, поглядати шохвилини на годинника, а потім непомітно, бочком, бочком, за картуза — і шусть з установи!

І біжить та людина додому, хапає рушницю, ягдташа, патронташа, собаку і мчить на вокзал, бо ж о 4-й годині потяг іде!

І ніяка сила не в силі зупинити тої людини!

І ніколи ніхто її не зупинить, бо... ах, тумани над озерами! Ах, ліси! Ах, лани широкополі! Ах, качки! Ах, зайці!

Бо та людина — мисливець!

Нема в світі найбільшої сили, як жінка!

Але в цім разі і жінка нічого не вдіє...

І жінчина сила розбивається об тумани над озерами, об ліси, об лани широкополі...

* *
*

- Іване Петровичу, в суботу їдемо?
- Як вирвусь, так їдемо!
- Звідки вирвусь?

— З дому! Заховала, триклятуша, рушницю!
— Ну?! І не поїдете, значить?
— Нічого це, брат, не значить, бо дав синові полти-
ника, щоб винюхав, де вона її заткнула, та переховав у
інше місце! Він у мене такий, що знайде! Поїдемо!

* *
*

Яка ж це сила велика — мисливство!
А хіба не сила?
Уважайте!
Коли ви сидите у вагоні і в думках уже націляєтесь
на крижня, розлітаються двері, і в вагон ускакує солідна
людина.

— Товариші! Натє мою рушницю, натє мої ягдташа
й патронташа, а я поки що під лаву! Та прикрийте мене,
голубчики, вашою сукою, бо витягне!

— Хто витягне?

— Жінка витягне! Ззаду біжить!

І коли вскочило у вагон те, що «витягне», так старий
мисливець, що на своїм віку «медведів давив, як коше-
нят», перехрестився й проказав з острахом:

— Тигра бачив, гієну бачив, а ніколи так не лякався,
як оце тепер! Моя вже вмерла, царство їй небесне, од-
вик уже!

Ах, тумани над озерами!

* *
*

Ви, товаришу, ще не мисливець?
Як же це так?
На самій Харківщині вже дев'ять тисяч мисливців, а
ви ще не записалися?

Ай-ай-ай-ай-ай!

Записуйтеся — це ж не так тяжко!

Для того, щоб бути мисливцем, треба ось що:

- 1) Складну алюмінієву чарку!
- 2) Баклажку таку, щоб містила не менш як літр.
- 3) Фунтів зо два мисливських сосисок.
- 4) Патронташ.

- 5) Ягдташ.
- 6) Рюкзак (це така сумка, що за плечі одягається).
- 7) Чоботи мисливські. Довгі такі—аж по самі тпруті.
- 8) Реміняку — зайці носити.
- 9) Тороки — качки носити.
- 10) Барклайку — набої набивати.
- 11) Закрутку — набої закручувати.
- 12) Мірочку — порох та шріт одміряти.
- 13) Мисливський квиток.
- 14) Рушницю. Остання — не обов'язкова, бо можна самому собі або товаришеві ногу чи голову прострелити.
Все це на себе одягається й їдеться полювати.
Коли потім вас запитають:
— Що, товаришу, вбили?
— Та пляшок з чотири таки вбили! А потім у порожні пляшки поціляли!
Ви вже — справжній мисливець.
Ви вже абсолютно нічим не відрізнятиметесь од 95% всіх наших найдосвідченіших мисливців!

МОЯ АВТОБІОГРАФІЯ

У МЕНЕ нема жодного сумніву в тому, що я народився, хоч і під час мого появи на світ білий і потім — років, мабуть, із десять підряд — мати казали, що мене витягли з колодязя, коли напували корову Оришку.

Трапилася ця подія 1 листопада (ст. стилю) 1889 року, в містечку Груні, Зіньківського повіту на Полтавщині.

Власне, подія ця трапилася не в самім містечку, а в хуторі Чечві біля Груні, в маєткові поміщиків фон Рот, де мій батько працював у панів.

Умови для мого розвитку були підходящі. З одного боку — колиска з вервечками, з другого боку — материні груди. Трішки поссеш, трішки поспиш — і ростеш собі помаленьку.

Так ото й пішло, значить: їси — ростеш, потім ростеш — їси.

Батьки мої були як узагалі батьки.

Батьків батько був у Лебедині шевцем. Материн батько був у Груні хліборобом.

Глибшої генеалогії не довелося мені прослідити. Батько взагалі не дуже любив про родичів розказувати, а коли було спитаеш у баби (батькової матері) про діда чи там про прадіда, вона завжди казала:

— Отаке стерво було, як і ти оце! Покою від їх не було!

Про материну рідню так само знаю небагато. Тільки те й пам'ятаю, що частенько було батько казав матері:

— Не вдалася ти, голубонько, у свою матір. Царство небесне покійниці: і любила випити, і вміла випити.

А взагалі батьки були нічого собі люди. Підходящі.

За двадцять чотири роки спільного їхнього життя, як тоді казали, послав їм господь усього тільки сімнадцятеро дітей, бо вміли вони молитись милосердному.

Почав, значить, я рости.

— Писатиме,— сказав якимось батько, коли я, сидячи на підлозі, розводив рукою калюжу.

Справдилось, як бачите, батькове пророкування.

Але нема де правди діти,— багацько ще часу проминуло, доки батькове віщування в життя втілилося.

Письменник не так живе й не так росте, як проста собі людина.

Що проста людина? Живе собі, поживе собі, помре собі.

А письменник — ні. Про письменника подай, обов'язково подай: що впливало на його світогляд, що його оточувало, що організовувало його ще тоді, коли він лежав у матері на руках і плямкав губами, зовсім не думаючи про те, що колись доведеться писати свою автобіографію.

А от тепер сиди й думай, що на тебе вплинуло, що ти на письменника вийшов, яка тебе лиха година в літературу потягла, коли ти почав замислюватися над тим, «куди дірка дівається, як бублик ідять».

Бо письменники так, спроста, не бувають.

І от, коли пригадаєш життя своє, то приходиш до висновку, що таки справді письменника супроводять в його житті явища незвичайні, явища оригінальні, і коли б тих явищ не було, не була б людина письменником, а була б порядним інженером, лікарем чи просто собі толковим кооператором.

Підскачуть оті явища — і записала людина.

Головну роль у формації майбутнього письменника відіграє взагалі природа — картопля, коноплі, бур'яни.

Коли є в хлопчика чи в дівчинки нахил до замислювання, а навкруги росте картопля, чи бур'ян, чи коноплі — амба! То вже так і знайте, що на письменника воно піде.

І це цілком зрозуміло. Коли дитина замислиться й

сяде на голому місці, хіба їй дадуть як слід подумати?

Зразу ж мати пужне:

— А де ж ти ото сів, сукин ти сину?

І натхнення з переляку розвіялось.

Тут і стає в пригоді картопля.

Так було й зо мною. За хатою недалеко — картопля, на підметі — коноплі. Сядеш собі: вітер віє, сонце гріє, картоплиння навіває думки.

І все думаєш, думаєш, думаєш...

Аж поки мати не крикне:

— Піди подивися, Мелашко, чи не заснув там часом Павло? Та обереженько, не налякай, щоб сорочки не закаляв. Хіба на них наперешся?!

З того ото й пішло. З того й почав замислюватись. Сидиш і колупаєш перед собою ямку.

А мати було лається:

— Яка ото лиха година картоплю підриває? Ну, вже як і попаду!!

Пориви чергувались. То вглиб тебе потягне,— тоді ото ямки колупаєш, то погирить тебе в височінь, на простір, вгору кудись. Тоді лізеш у клуні на бантину горобці драти або на вербу по галенята.

Конституції я був нервової, вразливої змалку: як покаже було батько череска або восьмерика—моментально під ліжку й тіпаюсь.

— Я тобі покажу бантини! Я тобі покажу галенята! Якби вбився зразу, то ще нічого. А то ж покалічишся, сукин ти сину!

А я лежу було під ліжком, тремтю, носом сьорбаю й думаю печально:

«Господи! Чого тільки не доводиться переживати через ту літературу?!»

Із подій мого раннього дитинства, що вплинули (події) на моє літературне майбутнє, твердо врізалася в пам'ять одна: упав я дуже з коня. Летів верхи на полі, а собака з-за могили як вискочить, а кінь — убік! А я — лясь! Здорово впав. Лежав, мабуть, з годину, доки очунявся... Тиждень зо три після того хворів. І отоді я зрозумів, що я на щось потрібний, коли в такий слухний момент не вбився. Неясна ворухнулася в мене тоді думка: мабуть, я для літератури потрібний. Так і вийшло.

Отак між природою з одного боку та людьми — з

другого й промайнули перші кроки мого дитинства золотого.

Потім — оддали мене в школу.

Школа була не проста, а «Міністерства Народнього Просвещенія». Вчив мене хороший учитель Іван Максимович, доброї душі дідуган, білий-білий, як білі бувають у нас перед зеленими святами хати. Учив він сумлінно, бо сам він був ходяча совість людська. Умер уже він, хай йому земля пухом. Любив я не тільки його, а й його лінійку, що ходила іноді по руках наших школярських замурзаних. Ходила, бо така тоді «система» була, і ходила вона завжди, коли було треба і ніколи лютю.

Де тепер вона, та лінійка, що виробляла мені стиль літературний? Вона перша пройшлася по руці моїй, оцій самій, що оце пише автобіографію. А чи писав би я взагалі, коли б не було Івана Максимовича, а в Івана Максимовича та не було лінійки, що примушувала в книжку зазирати?

У цей саме час почала формуватися й моя класова свідомість. Я вже знав, що то є пани, а що то — не пани. Частенько-бо було батько посилає з чимось до барині в горниці, а посилаючи, каже:

— Як увійдеш же, то поцілуєш барині ручку.

Велика,— думав я собі,— значить, бариня цабе, коли їй ручку цілувати треба.

Правда, неясна якась ще тоді була в мене класова свідомість. З одного боку — цілував барині ручку, а з другого — клумби квіткові їй толочив.

Чистий тобі лейборист. Між соціалізмом і королем вертівся, як мокра миша.

Але вже й тоді добре зятявив собі, що пани на світі є.

І як було бариня накричить за щось та ногами затупотить, то я залізу під панську веранду та й шепочу:

— Пожди, експлуататоршо! Я тобі покажу, як триста літ із нас... і т. д. і т. д.

Оддали мене в школу рано. Не було, мабуть, мені й шести літ. Скінчив школу. Прийшов додому, а батько й каже:

— Мало ти ще вчився. Треба ще кудись оддавати. Повезу ще в Зіньків, повчись іще там, побачимо, що з тебе вийде.

Повіз батько мене в Зіньків, хоч і тяжко йому було тоді, бо вже нас було шестеро чи семеро, а заробляв він не дуже. Проте повіз і віддав мене у Зіньківську міську двокласну школу.

Зіньківську школу закінчив я року 1903, з свідоцтвом, що маю право бути поштово-телеграфним чиновником дуже якогось високого (чотирнадцятого, чи що) розряду.

Та куди ж мені в ті чиновники, коли «мені тринадцятий минало».

Приїхав додому.

— Рано ти, — каже батько, — закінчив науку. Куди ж тебе, коли ти ще малий? Доведеться ще вчить, а в мене без тебе вже дванадцятеро.

Та й повезла мене мати аж у Київ, у військово-фельдшерську школу, бо батько, як колишній солдат, мав право в ту школу дітей оддавати на «казьонний кошт».

Поїхали ми до Києва. В Києві я роззявив рота на вокзалі і так ішов з вокзалу через увесь Київ аж до святої Лаври, де ми з матір'ю зупинились. Поприкладався до всіх мощей, до всіх чудотворних ікон, до всіх мироточивих голів і іспити склав.

Та й залишився в Києві. Та й закінчив школу, та й зробився фельдшером.

А потім пішло нецікаве життя. Служив і все вчився, все вчився — хай воно йому скажеться! Все за екстерна правив.

А потім до університету вступив.

Книга, що найсильніше на мене враження справила в моїм житті, — це «Катехізіс» Філарета. До чого ж противна книжка! Ще якби так — прочитав та й кинув, воно б і нічого, а то — напам'ять.

Книжки я любив змалку. Пам'ятаю, як попався мені Соломонів «Оракул». Цілими днями сидів над ним та кульки з хліба пускав на оте коло з числами різними. Пускаю, аж у голові макітриться, поки прийде мати, вхопить того «Оракула» та по голові — трах! Тоді тільки й кину.

Взагалі любив я книжки з м'якими палітурками.

Іх і рвати легше, і не так боляче вони б'ються, як мати було побачить.

Не любив «Руського паломника», що його років двадцять підряд читала мати. Велика дуже книжка. Як замахнеться було мати, так у мене душа аж у п'ятах.

А решта книг читалося нічого собі.

Писати в газетах я почав 1919 року, за підписом Павло Грунський. Почав з фейлетону.

У 1921 році почав працювати в газеті «Вісті» перекладачем.

Перекладав я, перекладав, а потім думаю собі:

«Чого я перекладаю, коли ж можу фейлетони писати! А потім — письменником можна бути. Он скільки письменників різних є, а я ще не письменник. Кваліфікації,— думаю собі,— в мене особливої нема, бухгалтерії не знаю, що я,— думаю собі,— робитиму».

Зробився я Остапом Вишнею, та й почав писати.

І пишу собі...

РАДІО

ЧИ чули наші батьки отаке, як оце ви тепер щодня чуєте?

Та ніколи в світі.

Найбільше й найдовше в наших батьків було радіо, це коли один стоїть на однім березі Ворскли, а другий на другім та:

— Подай перевозу!

На оті тільки метри й була в наших батьків радіохвиля.

А тепер бачите, що воно виходить?

Ми тут у Харкові газету говоримо, а ви десь аж у Шенгеріївці чи в Бирках стоїте чи сидите собі та слухаєте.

До того вже з цими газетами дійшло, що й очима водити по папері не треба.

Сама в уші лізе.

Ой, до чого ж ми з оцим докотимось?!

До чого нас, грішних, оце радіо призведе?

Я ото колись писав був, що така штука, як гучномовець, цілий переворот у хазяйстві зробить, бо тим гучномовцем дуже добре можна, сидячи в хаті, горобців на вгороді та хлопців на бакші полохати.

А тепер уже чого доскочили?

Уже от вигадали отаку штуку, що можна не тільки слухати, як ми тут оце говоримо, а просто перебалакуватися один з одним.

У вас апарат і в жінки, приміром, апарат.

Поїхали ви по снопи, а рубля забули. До апарата зараз:

— Марусю! Рубля забув. Мерщій неси, бо як же ж я ті снопи доведу?..

А вона вам в апарат:

— Про що ж ти, іроде, думав, як по снопи їхав? Про куму?!

І летить вам трясця по радіохвилі.

З таким апаратом просто — й дома, й замужем.

Оришка десь буряки поле, а Андрій тина за сім верст городить. Пополола, пополола й потім до апарата:

— Андрійку, прийдеш увечері?

А Андрій в апарат:

— Опрідільонно.

А що вже нашим дівчатам городським, що по канцеляріях у нас отут соціалізм будують, так не життя буде, а масниця.

Тепер тільки й розваги, що побігла попудрилась перед дзеркалом, а тоді — боже мій!

Побігла, в апарат потихеньку, щоб ніхто й не чув:

— Колю, Колю! Вже скоро пів до четвертої. Де ждеш?

— На Лібкнехта.

— Цілую.

— Обратно й вас.

Хороша це штука — отакі апарати.

Та треба ж вам сказати, що вигадали ще дивовижніший апарат. Це вже такий, що я б його ніколи не дозволив розповсюджувати.

Такий апарат, братця, вигадали, що й подумати страшно.

Через його, через оцей нововигаданий апарат, видно, що поза хатою, де ви сидите, робиться...

Ви розумієте, що це буде?..

Сидите ви в хаті. Схотілося вам дременуть куди-небудь... Куди?..

Та то вже ваша справа — куди. Яке кому до того діло?..

Жінці ви кажете, що підете на дуже важливий пленум.

А самі вийшли та й чкурнули, куди вже вам там хотілося... А жінка до апарата. І бачить, з яким ви там пленумом засідаєте...

Прийшли ви додому. Ну, ви ж розумієте, яка вже буде після того пленуму дискусія?..

Це — апарат безумовно шкідливий.

Оті всі апарати: гучномовець, приймачі, радіотелефони — то корисні апарати. А це — це язва. Як на мене, я б його заборонив обов'язково. Смертельний бій буде через той апарат, а не життя.

Так до такого, значить, життя ми з вами дожили.
До радіожиття.

І коли вже повигадували такі апарати, що за сто верстов можна буде все бачити й чути, то вигадують же радіо на кожний випадок життя. По радіо будемо ходити, чоботи скидати, спати... І в церкві богу по радіо молитимемось.

А чого, справді, чимчикувати до тієї церкви, коли можна по апарату сказати паламареві:

— Приліпи там, Іване, свічку пресвятій богородиці, а я полежу.

І їстимемо по радіо.

Просто в апарат жінці:

— Пообідай, Марино, сама, а мені пусти по радіохвилі борщу на три вольти та вареників на п'ять, бо обідати мені ніколи йти.

Життя буде хороше.

Сидітимемо тільки та в хвильки гратимемо...

І ТУТ НЕ ТАК

НАЙМИТСЬКИЙ з'їзд...

Поз'їздилися наймити, чабани, воловики, корівники до столиці на з'їзд свій профспілчанський, вирішують, як їм життя своє наймитське краще влаштувати та як допомагати робітничо-селянській державі хазяйство налагодити, щоб швидше кращої долі дійти.

Що то воно значить — прості люди: з цілої республіки поз'їздилися, й отак тихо.

Сидять собі, балакають, доповіді слухають, обмірковують, резолюції ухвалюють...

І ото тільки й нашого, що в газетах прочитаєш, про що там вони радяться...

А з цілої республіки!

А згадайте, як було пани з'їздилися в якому-небудь одному повіті!

Боже наш!

Четверики летять, форейтори сидять, поросята та кури задавлені на дорозі лежать. Діти попідтинню щуряться, баби з дівками хрестяться. Собаки на все село гавкають...

Приїхали на «з'їзд» до маєтку якогось пана...

Наймити бігають, прикажчики матюкаються, корови ревуть, жеребці іржуть, музика грає, а сам «голова з'їзду», хазяїн, стоїть на ганку, гостям кланяється, наймичок штурляє, прикажчиків криє, люльку курить...

Та куди вам!

Ось почався «пленум»...

Пляшки стріляють, лакеї трусяться, «члени з'їзду» плямкають, кричать «віват»...

Засідають день, два, три...

Після кожного «докладу» — у садок і резолюції на траві пишуть — ригають...

Ото з'їзди були! Панські з'їзди, «образовані» з'їзди...

А ми люди прості — ми так не вміємо.

Ми потихеньку.

«ПОЗОРИЩЕ»

О Баку, азербайджанської столиці, літав оце аеропланом.

І от що:

— Якби був знав, не полетів би!

І не через те не полетів би, що погано там чи небезпечно летіти,— сама подорож нашими пасажирськими аеропланами, крім насолоди, нічого не дає, а не полетів би я туди ніколи, якби був знав, що зустріну там «плем'я дикунів-людожерів», що зіпсували дощенту хороший повітряний настрій.

Зустрів я там (аж згадати страшно!) «Украинскую труппу имени Т. Г. Шевченко», що порозліплювала по бакинських парканах великі свої червоні афіші.

Керують тими «шевченківцями» якийсь С. Дорошенко, що править у них за «главного режиссера и зав. художественной частью», та якийсь М. Сагайдачний, «ответственный» у них «руководитель».

Грають вони там у помешканні Тюркського роб.-селянського театру.

Ну, знаєте... Бачив я в своєму житті всякі трупи. Всього доводилося на віку. Але, слово честі, я ніколи не міг навіть у думці припустити, щоб щось подібне було на терені Радянського Союзу.

Не зумію я, мабуть, змалювати тут оте чудо-юдо, бо людських слів не вистачить, дикунських не знаю, а «непечатних» писати не можна...

«Надо, товариші, відеть, чтобы верить».

Ну, звичайно ж, «№№ пенія і гопак по ходу п'єси».

Ну, звичайно ж, репертуар: «Посланець Богдана Хмельницького», історична драма, «Молдавський принц» «з музикою, пенієм і танцями», «Штукарка», «Мазепа» (по Пушкіну), «Ой не ходи, Грицю, «битовая драма»...

Ну, розуміється ж, після кожної п'єси великими літерами приписка:

«По ходу п'єси пеніє і гопак».

Це все так.

Але ж яке «пеніє» і який «гопак»?!

Ну, давайте,— спробую розказати...

* *
*

От вам «Посланець Богдана Хмельницького», історична драма. Автора на афіші не показано. Якийсь там «пан» хотів убити вдовиного сина, та не вбив, тільки поранив, і він десь зник. Удова та, не знаючи цього нічого, виходить заміж за того пана. Потім той син вертається додому з війська Богдана Хмельницького. Його ніхто не пізнає, він говорить панові, що знає вдовиного того сина, пан його підкупує вбити сина, він говорить, що він уже його вбив, дає на це докази, мати це чує, хоче вбити його, тобто свого сина, бо не знає, що то її син, і т. д.

Я не дивився до кінця,— на дві тільки дії сили вистачило,— але спочатку така «зав'язка», що менше як 4—5 трупами справа ніяк не кінчиться.

Гра акторська?! Давайте краще про це не говорити. Бачили отару баранів під електричним світлом? Ото така й гра! Одно мекне, друге мекне, а потім — разом. Маса, значить.

Найталановитіший із акторів (ну ясно ж — комік!) грав роль слуги, на манір Омелька з «Борулі». Талант! Великий ентузіазм у глядачів він викликав увесь час тим, що одчиняв задом двері.

Випне його, те місце, де в нього талант сидить, та як ужарить у двері — так двері й розскачаться!

Глядач — го-го-го! Го!

Далі «по ходу діявствія пеніє і гопак» («гопак» — великими літерами).

Отут уже — да!

Починається це «по ходу діявствія» так.

Вибігає служниця:

— Пані, там хлопці та дівчата йдуть. Може, покликати, щоб заспівали?!

— Та й клич!

Вривається банда в папахах, у червоних штанях, дів-

чата в корсетках, у позасиджуваних мухами квітках і в черевичках-човниках (модних), а деякі так просто в отих хатніх шльопанцях.

Морррди?! Господи, ти ж бачив, кого ти творив?!

Починається «пеніє» під «оркестр под управлінням». Співають «Ой на горі василечки сходять». Чергування дикого реву з хрипучим піаніссімо. А що мене завжди в пропасницю кидало,— це кінець кожної пісні у виконанні отаких «хорів». Знаєте, коли перед останнім акордом все припиняється: стає музика, стає хор... І раптом надимаються всі й рвуть останній акорд. Рвуть з вираченими очима співаки, аж присідають та ревуть, ріжуть скрипки, дують сурми й гримить барабан. Щось таке нечуване робиться. Гойдаються лампи, дрижать вікна, одчиняються в фойє двері.

Рвонули!!!

Тоді:

— А давайте веселішого!

— Давайте!

Боже ж мій, господи!

Тут уже смерч, ураган, вихор.

Маса крутиться на заднім плані, а з неї, з маси, вилітають пари. Вилітають з гиком, з галасом, з ревом. «Кавалер» кидає об землю шапку, кричить щось пронизливе, стрибає вгору, б'є або ногами, або просто задом об землю і... пішов. Він «виделує» па і ногами, і руками, і спиною, і задом, і животом. Він вигукує, кричить, лящить, рррвчить.

А решта, позакладавши пальці в рота, свистить.

«Дама» пливе павою, мотає головою, ляскає в долоні, і лящить:

— Іх! Іх! Іх!

Наче її хтось за найпекучіше місце—щип! щип! щип!
Слово честі, не брешу.

І так пар вісім або десять підряд.

Я, їй-богу, думав, що такого вже нема.

Я думав: ну, трупа, ну, побутова, ну, з гопаком, але щоб отаке було,— слово честі, не припускав.

А як вам подобається Гриць («Ой не ходи, Грицю») у кавказькій бурці й у кавказькій папасі?

А дівчата в «Гриці» в кавказьких папахах (зима!) і в черевичках-шльопанцях (бо зима!)?!

А Хома, заgrimований Мефістофелем?! Чортом?!

Йй-богу ж, правда! Грав Хому Сагайдачний, «ответственный руководитель».

А вихор різаного великими шматками паперу?! (Сніг!).

Під оцим усім написано:

«Постановка С. Г. Дорошенко».

Так і написано «постановка»... До ката б у стовпи його було поставило!

* *
*

Товариші! Все це зветься: «Украинская труппа им. Т. Г. Шевченко».

Товариші! Ці «труп» репрезентують нашу театральну культуру по братських нам республіках.

Това-ри-ші! Невже ж нічого не можна зробити? Невже не можна припинити всю цю «гнусь»?

Іх же сила, цих «українських труп», бродить по Союзу.

Може, миш'як або ціаністий калій допоможе, коли не можна порозумітися між собою Головополітосвітам окремих республік?

Я знаю, що говоритимуть:

— Вони члени профспілки Робмис, вони трудящі, вони, вони, вони...

Я це знаю...

Але не забувайте, що Україна теж член спілки вільних республік і паплюжити її різним Сагайдачним та Дорошенкам дозволяти не можна.

Р. С. Хай простить мені О. Г. Шліхтер, що я без його дозволу написав через бакинську газету «ноту» протесту до азербайджанської Політосвіти, що вона допускає в себе профанацію театральної культури Радянської України. Війни з цього між Азербайджаном та Україною не буде, та не буде, мабуть, і користі. Гопакуватимуть і далі різні Сагайдачні.

Рішучих заходів треба.

КРАЩЕ ЗЕМЛЯ, ЯК КУПЧА

ПОМІЩИЧКИ наші ворухитися за кордоном починають.

Отож попроїдали все те, що звідси повивозили, а тепер очі їхні повертаються на той бік, де Україна лежить, і бачать ті очі зелені лани, добрі економії й багато-багато поденних косарів, в'язальниць, полільниць, плугатарів та погоничів.

Сняться їм їхні колишні садки, добрі коні, багато сала, масла, меду та грошей.

І ото, як утопленик за соломину, за останне вони хапаються.

А може ж, мовляв, хоч що-небудь перепаде з колишнього добра хорошого.

Листи до селян пишуть.

Хочеться ж їм знати, як їхні хутори, як їхні маетки, що в них, хто в них.

Ніяк же ж вони не можуть примиритися, що воно вже не їхнє.

Вони ще купчі переховують, дивляться на ті купчі щоранку й шовечора, моляться на ті купчі, бо нічого в світі для них найдорожчого не було й не буде, як купчі.

І гвіздком думка в голові сидить:

«А може. А може».

Одержав селянин Балковий Г. К. листа й од свого поміщика, що в Польщу втік,— Бубули.

Пише пан Бубула:

«Забудемо, що між нами було, ми вже це забули, претензій до вас не маємо, а так, як ви на нашій землі осілись, ми пропонуємо вам купити ту землю. У нас і купча на руках, і напишіть нам, як ви дивитесь на таку нашу пропозицію...»

Купча, бачите, у них на руках, значить, і хутір їхній...

Так їм так і написати треба:

«Дорогий наш, незабвенний пане!

Купча у вас, а земля у нас. Ви собі сійте пшеницю на купчій кріпості, а ми сіятимемо на землі. Так і помиримось.

Цілуєм вас од високого неба й до сирої землі...
Бувайте здорові й не кашляйте.

С почитенієм».

Та й усе.

Чи з купчої книші будуть, чи ні, а з земельки будуть.

КАВЕРДУШЕЧКИ

ПОЛЬСЬКИЙ надзвичайний суд, що судив Каверду, справді-таки опинився в становищі надзвичайному.

Довго йому, бідолашному, довелося голову ламати, доки вияснили, чий саме підданий убивця Каверда...

— Якого ж ви підданства?

— Не знаю.

— Ну?

— Йй-богу, не знаю! Живу в Польщі, маю польський паспорт, а щодо підданства, йй-богу, не знаю.

— Ну, от бачите,— голова суду каже,— хлопчик не знає, якого він підданства. Та й не дивно. Дитина ж малолітня, вона тільки й навчилася, що послів стріляти. Де там уже йому, манюпусінькому, в тих підданствах розбиратися. Давайте татка його запитаємо... Воно ж іще з-під татового впливу не вийшло... Тату! Якого підданства синок ваш?

— Не знаю, панове, йй-богу, не знаю! Не балакали ми дома ніколи про це. Так ото як воно в нас народилося, так і живе й досі без ніякого підданства.

— А ви якого підданства?

— Я — польського! Як же? Я підданий Ржечі Посполитої Польської...

— А мама їхня?

— І мама польського підданства. А щодо сина і не питайте. Не знаю.

Сильно дуже замислився надзвичайний суд польський.

— Батько — польський підданець! Мати — польська. Діди, дядьки, тітки — польські... Гм... Як же ж, панове, з сином?

— Як же? Ясно! Руський монархіст!

— Пррравильно!

• • • • •

• • • • •

Беручи під увагу, що Каверда безперечно руський, присудили до в'язниці з уклінним проханням до президента пом'якшити присуд...

А по-нашому, це дуже суворо...

Дитина ж, та ще й руська!

Слід би було від імені Ржечі Посполитої Польської піднести йому золотий браунінг!

Хай дитинка розважається!

ДО ЛЕВА ЙОГО

СИДИТЬ людина на селі, головує в сільраді, а має такого талантюгу, що людям од того таланту важко...

У нас отут у Харкові є такий лев у зоологічному садку, Соломон зветься... Сердитий і суворий лев.

Я гадаю, що якби до нього приставити голову сільради з села Рай-Олександрівки, Слов'янського району (Артемівщина), Степанова, може б, він його втихомирив.

Хоч би як Степанов матюкався, хоч би який він п'яний був,— Соломон би не злякався, бо він дуже не любить безпричинної брудної лайки...

Він би його моментально цопнув.

Соломон не рай-олександрівський учитель, він би не терпів так, як терпить од Степанова учительство.

Помістив Степанов у шкільному приміщенні конюха з сільради.

Учитель запротестував, бо є розпорядження окрвиконкому, що шкільні приміщення — тільки для школи і ні для кого іншого.

Показав учитель Степанову того обіжника, а Степанов його:

— Трах-трах-тра-ра-рах! Я й тебе з дружиною вижену з квартири, а на твоє місце поселю конюха!

Учитель поскаржився райвиконкомові.

Райвиконком дуже мирний хлопець:

— Та що там ви склоку заводите? Подумаеш?! Раз там виматюкав, а ви вже й образились! Соромтесь!

А Степанова це підбадьорило.

На засіданні лікнепу, коли учитель сперечався проти переводу школи малописьменних із читальні до школи, бо в школі три зміни і вільним було тільки приміщення дуже тісне. і коли туди допустити ввечері ще й дорос-

лих, не буде коли його й провітрити, голова на учителя за це:

— Дурень! Я тебе вижену!

Учителька вела учнів з екскурсії. Зустрів її Степанов:

— На яких підставах екскурсія?! Я вам покажу екскурсію! Щоб мені цього не було!

Пішла учителька до голови попрохати соснових вітів прикрасити школу на 1 Травня.

— До чортової матері! — кричить голова.

Там такий голова, що «на голову не налізе».

Чи вже його так РВК любить, чи такий там уже РВК, що боїться Степанова приборкати, а тільки ж жаху нагнав Степанов на учительство великого.

Справді, коли РВК слабенький, хай би до Харкова Степанова прислали, ми б його до лева.

Той його зразу вкоськає!

ЩО ПОРОБИШ?

ВИХОДИТЬ, що ваша «газета», що ото ж ви її на селі видаєте,— краща, як наша.
Краща, як «Радянське село».
За «Радянське село», що вже ось три роки як видається.

Сказати, що й читачів таки чималенько вона має, й передплатників, і сількорів, і друзів.

А от не маємо ми з своєю газетою такого впливу на село, на селянську громадську думку, як має ваша «газета».

І видаємо ж ми свою газету в столиці, і, сказати, не дуже погано видаємо,— про все пишемо, і зрозуміло пишемо, і не брешемо, а проти вашої «газети» не попремо...

Чи то вже воно ваша «газета» тим вам наравиться, що видається вона там-таки, на селі, під тином або під вербою, і що за редактора в неї або баба Мелашка, або Іван Сидорович Крутипупенко, що в нього:

— Та, сказати, до революції й землі тої в мене було всього, може, якихось там десятин триста, не більше.

Хто й зна, що воно за знак, а «газету» свою ви таки краще любите, як нашу.

Оце ж увесь час ми пишемо про всякі міжнародні події.

Писали про те, що й у Китаї на нас напад було вчинило англійське лордство-панство.

І про розрив з Англією писали.

І про вбивство нашого представника Войкова у Варшаві прописали. Про все точно, ясно і докладно було в нашій газеті написано.

Не проминули, як ви знаєте, жодного провокаційного з боку несвітнього панства проти нас вчинку...

А ле де, в якій нашій газеті і коли саме

було написано, що через 5—10 день буде війна?

Скажіть, де ви бачили, з якої ви газети вчитали, щоб селянство запасалося сіллю, гасом, мануфактурою?

Хто з нас хоч одним словом натякнув, щоб селянство продавало за безцінь кращу худобу, бо ось-ось-ось війна буде?

Де це ви в нашій газеті бачили?

Ніде не бачили. І не читали ніде.

Було написано, що Англія хоче нас штовхнути на війну. Було казано, що ми повинні бути готові на всякий випадок, щоб дати одсіч, коли хтось сунеться до нас...

І більше нічого...

А ми ж знаємо, що ви вже починаєте бити на гвалт:

— Війна буде! Через п'ять день війна буде! Рятуйте!

І біжіть до крамниць, хапаєте сіль, хапаєте мануфактуру...

І ми знаємо, звідки це все йде...

Ми знаємо, що ці всі «телеграми про війну» йдуть з вашої «газети». З отої, що отак видається:

— Чули?! Вже!

— Що вже?..

— Уже! Як ударила агличанка на Адест, так наші аж у Ташкенті опинилися.

— Ну?!

— Хай мене хрест уб'є! Тоже ж б'є! Несмітна сила танків сунеться!

— Ну?!

— Щоб я з цього місця не встав! Купили вже солі?

— Ні, ще!

— Біжіть же мерщій та купуйте. Ну, ні дрібушечки ж солі не залишиться.

— Біжу!

— Та продавайте жеребця, бо як не наші, то агличанка обов'язково забере... А про знаменія чули? На небі хрест, та сяє-сяє... А архангел Михаїл сидить під тим хрестом та сумно так головою хитає. І сльози в нього з очей.

— Ну?!

— Йй же богу, правда. Бабі Мелашці це знамення

Остап Вишня. Фото 1931 р.

було... А Мелашка до того перелякалася, що ледве з лопухів її витягли... Кліпнула очима та тільки і промовила: «Дайте сирівцю!»

Отак ваша газета видається...

Ми оце три роки вже «Радянське село» видаємо.

І гірко нам, гірко, що ніяк ми не доскочимо таких пошанівок, що їх має ваша «газета».

Не слухаєте ж ви нас, а слухаєте своєї...

Може, оце нам припинити свою газету? Житимете, може, тільки вашою?

Та залишимось без худоби, та понабиваємо засіки сіллю з мануфактурою, та поналиваємо бочки гасом...

А тоді сиди собі, соли мануфактуру та їж потроху і запивай гасом.

Як по-вашому?!

ГОСПОДИ, БЛАГОСЛОВИ

ЛИСТА отакого одержав:

«Ще раз прошу: допоможіть приборкати Рубана... А може, й ви його боїтесь? Будь ласка, мого прізвища не оголошуйте, бо ще хочу жити!»

Я, по правді сказати, боюсь Рубана, та не дуже!

Пишу оце, хоч теж хочу жити. А коли й мене Рубан «припечатає», поховайте мене з музикою троїстою. Щоб грала скрипка, бубно й бас. За труною хай ідуть усі попи: і автокефальні, і живі, і тихонівці, і рабин, і польський ксьондз, і німецький пастор, бо лиха його година тепер розбере, чия віра краща...

.....
Господи, значить, благослови...

Оце писатиму про Рубанові вибрики, а «прокурори всіх стран» хай читають та на вуса мотають...

Може, таки й Рубана «замотають».

Ось що нам переказують:

Село Горбів, Куликівського району, Чернігівської округи.

Живе там отой самий «тигр» лютий, І в а н О м е л я н о в и ч Р у б а н.

Що той «тигр» наробив? Ось що:

1) У 1923 році для того, щоб забрати собі залізо покрити хліва, він спалив шкільний будинок і забрав з головою сільради Скибою Антоном залізо й цеглу. Скиба покрив хату, а Рубан хлів. Поробили собі цегляні льохи.

2) Коли в Рубана є хлів, то треба ж і коней. У 1924 році почали з'являтися коні, бо Рубан під час перереє-

страції коней украв у перепищика незаповнені учотні кінські картки і почав працювати з Черняком Овразом, Губкою Тихоном та Вибельським Хвеськом («Рудим»). З 1924 до 1926 р. в районі не стало більш як сто коней.

3) Обрали селяни Рубана купити на громадські гроші пожежну помпу. Рубан гроші пропив і відчитуватися перед громадою відмовився, кажучи: «Ви ж давали гроші, жаліючи, через те тяжко було їх повернути на діло». Селяни обурилися і уповноважили Максима Олексієнка передати справу до суду. За кілька днів Рубан підпалив Максима Олексієнка в млині. Насилу Олексієнко видерся з вогню, бо двері в млині було зав'язано.

4) Далі Рубан взявся за грабунки. Він підмовив голову сільради Дейнеку Якова (сина колишнього жандарма) та Станкевича Івана (сина урядника) грабувати на шляху. Пограбували вони голову сільськогосподарської кооперації та гр. Ольгу Холодовську. Щоб заховати сліди, грабіжники втекли в сусіднє село Виблі, вилізли на дзвіницю, почали дзвонити на сполох. Коли селяни позбігалися до дзвіниці з криком: «Навіщо дзвоните?» — Рубан крикнув: «Ставай навколішки, бо це дзвонить сам голова Раднаркому!»

5) В 1926 році селяни Кіт Василь Іванович та Кіт Микола Грицьків спробували були цю справу оголосити, але через кілька днів їх уже не було живих.

6) Терором проліз Рубан у голови кооперативу. Працював там до 9 травня цього року. Пропив усе майно й крам, а щоб не було ревізії, він забрав документи й 360 крб. грошей додому. Через кілька тижнів купив собі клуню та будинок під залізом, а 9 травня підпалив свою сусідку вдову Станкевич. Пожежа тоді знищила сто будівель, згорів і Рубан, але його подвір'я було застраховано на 800 крб., бо він, страхуючи його, цілу ніч пиячив з окружним страхгентом Міщенком. Селяни мовчать, бо бояться вибирати уповноваженого судитися з Рубаном, щоб і їм не було того, що Котам Василеві та Миколі.

* *
*

Оце Рубанові «художества».

Прокурори! Міліція! На вас уся надія!

· · · · ·
Оце кінчив та побіжу пособоруюсь, а ви всі, православні, подавайте на часточку «за упокой раба божого Остапа»...

Може ж таки, не так на тім світі припікатимуть...

«ШАВЕЛЬСІ, ТОВАРИШОЧКИ, ШАВЕЛЬСІ»

ВИХОДИТЬ, ніби так.

Український народний театр у Харкові буде.

Це є не тільки бажання і партійних, і радянських, і професійних, і громадських організацій, а це є їхній наказ, директива їхня.

Наркомос цю директиву виконав, давши свою згоду на організацію в Харкові такого театру.

Є чутки, що театр цей чи вже зорганізував, чи організовує, чи організовуватиме Харківська нарощвіта в особі чи то окрполітосвіти, чи то управління Харківськими видовиськами (є й така в Харкові штука!).

Напевне ми знаємо, що народний театр має бути в приміщенні Червонозаводського театру.

Що це значить?

Це значить, що ми маємо дати театр для робітничої аудиторії, для робітників.

А що це значить?

А це значить, що соватися туди аби з чим ми не маємо й отакусінького права, а мусимо для робітників дати зразковий театр з усіх двадцятьох чотирьох боків.

Цього доводити, гадаємо, не треба.

А хто цього не розуміє, так ще В. І. Ленін сказав, як той зветься, «хто цього не розуміє»...

Ну, та й що?

А от що... Повертає вже на другу половину серпня...

Що конкретного зроблено в справі організації народного театру?

Де той театр?

Дайте його, щоб помацати!

Невже окрполітосвіта гадає, що і робітництво, і партія, і влада, і суспільство задовольниться тим театром, що торік був у Грікке?

З тим і художнім, і адміністративним складом і з тим підходом до справи? І з отим репертуаром?

Як на наш погляд, торішнім театром вони задовольнитись не можуть.

Який має бути театр своєю суттю?

Про це писалося і говорилося вже чимало. Суть того театру в'яснено.

Це має бути театр усталених форм, театр художнього реалізму.

На цьому, здається, всі погодились.

Важно тепер, щоб ота суть, отой самий художній реалізм був путнім. Хорошим щоб він був. Щоб справді-таки художнім він був. Оце дуже важно.

Треба, значить, не чухатись, а пора вже призначати художнє й адміністративнє керівництво, набирати достойну для цього театру труппу, підготовляти репертуар, готувати аудиторію.

Щоб не червоніти потім і перед робітниками, і перед українською радянською культурою...

Сезон-бо на носі...

А ми чухаємось... Та хоч би ж носа чухали, а то ж...

О господи!

Хоч би оті автокефалісти хоч отаку молитву вигдали:

Боже єдиний, великий,
Нам скипидару пошли ти!..

Може б, ми таки хутчіше совались.

От якби ми в справі організації українського для робітничого району театру дійшли такої «резвости», як в організації оперетки.

Оперетка вже й афіші порозклеювала.

А тут ми: сов-сов!! Чух-чух!!

Та й по тому.

Р. С. Між іншим. В справі організації укр. нар. театру в Харкові ініціативна група представників харківсько-радянського суспільства зверталася з докладною запискою до М. О. Скрипника. Тов. Скрипник погодився

з її основними моментами. Зверталася та ж група й до тов. А. Миколюка, окрінспектора освіти Харківської. І тов. Миколюк цілком погоджується з думками ініціативної групи.

Чи взяла ці пропозиції під увагу окрполітосвіта, організовуючи той театр? Чи, може, махнула рукою: хай, мовляв, побалакають.

А воно як-не-як — Vox populi.

ЦЕ ВАМ НЕ БАНДИТИЗМ

Як вам розказать, так, їй-богу, не повірите... Людина, що бандитизм і бандитів трощила, «як кошенят», здала перед тяганиною... Розгубилась... Опустила руки й каже: — Можна здохнуть. Їй-богу, можна здохнуть.

Кажу ж, на бандитів ішла, груди вперед, без ніякого страху, а як побачила тяганину, кричить аж із села Дашківки, Кременчуцької округи:

— Рятуйте!

І людина, між іншим, зовсім не з боязких.

От ким людина була:

а) Організатором червоного батальйону при 12-й позачерговій дивізії.

б) Командувачем Ростовського фронту від Ростова до Ново-Батайська з 24 серпня 1917 р. до 13 червня 1918 року.

в) Командувачем бронепоездів.

г) Командиром експедиційного полку по боротьбі з бандитизмом.

д) Воєнкомом в огневім загоні по боротьбі з бандитизмом.

Людина має 12 ран і контузію.

Людина має три ордени Червоного Прапора.

Звуть ту людину Порфир Кіндратович Черкасов.

Виходить, як бачите, що П. К. Черкасов не з полохливих людей.

Ну, так от...

Коли вже, значить, після баталій, тов. Черкасов осівся в селі Дашківці, і

тогда считать мы стали раны,
товарищей считать.

Підрахував він, що дванадцять ран і контузія — речі, що й казати, почесні, та не дають вони йому як слід у невеличкому його сільському господарстві працювати. Забрали, капосні, в нього працездатність.

От 1925 року й написав тов. Черкасов до Кишиньського т-ва взаємодопомоги, щоб пенсію інвалідську йому дали.

Кишиньське РКВД послало всі папери до Кременчуцького окрсобезу.

Півтора року — ніякої відповіді.

Пишуть кишинці до кременчужан удруге.

Кременчужани відповідають:

«Загубили документи. Починай спочатку...»

Почали вдруге.

Лежала ця справа в Кременчуці рік.

П. К. Черкасов — до Кременчуцької РСІ.

РСІ «поставила на вид» усім винним у тяганні — запропонувала окрвійськкоматові скоріше розв'язати цю справу (протокол окрРСІ від 12 лютого 1927 р., № 6).

Пішов Черкасов по комісіях.

Був аж на трьох комісіях: на військовій, на двох експертних і на останній — у Полтаві.

Визнано — друга група інвалідності.

Надіслали справу до ВУЦВКу.

ВУЦВК розглянув і повідомив тов. Черкасова, що його справу для виконання надіслано до Кременчуцького окрсобезу.

Здається, все.

Не дуже все.

Кременчуцький окрсобез подивився і, маючи в себе всі документи і всі постанови всіх комісій, пише до Черкасова:

«Надішліть документи від лікаря, що ви таки інвалід, а від сільради про маетковий стан...»

Весела пісенька:

Хвост поджала, побежала,
Начинай сначала.

П. К. Черкасов думає собі:

«Коли я воювався проти контрреволюції, і зовнішньої і внутрішньої, так я знав, що в мене є руки, ноги, м'язи, груди... В мене є «гвинт», є кулемет, є ентузіазм

і бажання знищити своїх ворогів. Я йшов і нищив. Я знав свого ворога, який він на масть, я знав його звички, його прийоми... Аж коли проти мене виступила тяганина, так я не знаю, з чим проти неї воюватись. Так я кричу:

— Рятуйте!»

· · · · ·
Страшні вороги бюрократизм і тяганина, коли перед ними герої Червоного Прапора пасують.

Ой, страшні!

МИ — ТАКІ!

АМЕРИКАНЦІ були стурбовані страшенно: мала приїхати делегація радянських учених-грунтознавців.
Більшовицькі вчені!
Чим їх годувати?!
Що вони їдять?!

Як до них підступити, як з ними поводитися?
Підійдеш до нього, а він іще накинеться, цапне й од'їсть голову...

Метушні було... Страху було... Тремтіння було...

А не піти, не подивитись — не можна: як-не-як делегація. А з другого боку — цікаво: живі ж більшовицькі вчені...

Більшовицькі!

Лютий же народ!

Крім, як про «звірства», розмов і не було й бути не може.

Пішли. Зустрічали.

Дітей поховано. Жінок поховано. Напереді — котрі сильніші. Назаді — котрі слабші. І в панцирах...

Вийшли радянські вчені.

Академік Глінка, професор Соколовський, професор Віленський...

— Не випирайтесь, сер! Стоятимемо одною лавою! Коли кого їстимуть, захищайте всі! Один за всіх, всі за одного!

Розчарування було велике: ні на кого більшовицькі вчені не накинулись і нікого не з'їли...

До того американці зніяковіли, що в газетах пропечатали:

«Нема в обличчі академіка Глінки нічого більшовицького».

А академік Глінка — голова делегації!

Ну, а коли вже голова нікого не з'їв, то про членів і говорити нема чого!
Звичайні собі люди!
Пасаж!

* *
*

Більшовики таки дуже хитрий народ: обдурили американців...

Американці гадали, що більшовики такі наївні, що так і покажуть чужим свою лють звірячу.

Ще б пак!

Американці того не знають, що наша делегація перед поїздкою до Америки цілий місяць живі діти їла та кров гарячу пила...

Щоб в Америці не хотілось...

І насилу витерпіла...

Говорили нам члени делегації, що хотіли було вони американського журналіста з'їсти і вже були зуби вищипали, а потім завадило їм: дуже чимось вже поганим од нього одгонить...

— Терпіли,— кажуть,— доки вже додому доїдемо...

А оце приїхали — і досі їдять живе м'ясо, ніяк не наїдяться...

Скучили дуже...

.....
Ми — хитрі.

ЩОСЬ НЕЙМОВІРНЕ

ТОВАРИШІ! Те, що я писатиму, справді-таки неймовірне явище!

Це я й сам знаю!

Я знаю, що ви мені не повірите, але, крім якої завгодно клятьби, якого завгодно за-присягання, божіння, я нічого іншого не можу на доказ дати.

Не можу дати адреси, щоб ви самі пересвідчилися, бо боюсь, що знайдуться такі, що визнають тих людей, про яких я писатиму, за ненормальних і будуть тим людям великі й багаті неприємності.

Повірте на слово!

А коли на слово не повірите, так:

- 1) Щоб я з оцього місця не встав.
- 2) Хай мене хрест уб'є,— все це правда.

* *
*

Я знаю в одному місті, на Радянській Україні, один житловий кооператив. А в тім кооперативі я знаю одну квартиру, де мешкають три родини.

Кожна родина має по дві кімнати, бо в квартирі всього 6 кімнат.

Має та квартира, як водиться, спільну ванну, спільну кухню і спільну убиральню.

Товариші! Квартира та — чиста. Даю вам слово честі — чиста. І не тільки кімнати чисті, а чисто в кухні, чисто в передпокою, чисто в убиральні, чисто в ванній.

Ви можете собі уявити, що оце недавнечко скоїлося в тій квартирі?

Одна з родин, помітивши, що в кухні почали від при-

мусів трохи сіріти стіни, якось увечері заходилася та й вимастила крейдою стіни. Щоб чистіше було.

На ранок, коли повиходили до кухні представники з інших родин і коли вони побачили, що кухню вимащено, вони образились.

— Як же це так,— заявили вони,— що ви самі мастили кухню? Адже ж і наші примуси горіли, і наші примуси бруднили стіни. Треба було б і нас покликати.

— Та що ви? Тут тої праці...

— Е, ні! Тепер уже наша черга... Ми вам уже не дозволимо мастити...

* *
*

Завітав я якось на ту квартиру. Сиджу в однієї з родин. Заходять сусіди. Одна й каже:

— Сусідко! Чому пирогів не печете? Плита гаряча.

— Та я ж не палила в плиті.

— Так я палила! Яка різниця? Печіть, будь ласка! Невже й такими дрібницями будемо рахуватись?!

Я отетеревів.

А вона додає:

— Та й ванна готова. Хочете, купайтесь. Мої викупались, а вода ще є. Купайтесь і ви,— я й води вже у ванну напустила.

Я почав соватись на кріслі, думаючи, чи я мертвий, чи то мені почулось, чи то таки справді?

Та й питаю в господині:

— У вас не житлокооп?

— Житлокооп!

— І спільна квартира?

— Спільна.

— Та як же це так?

— Що саме?

— Та оце все... І пироги печіть, і купайтесь...

— А хіба що? У нас це — звичайнісінька річ.

— У житлокоопі?

— У житлокоопі.

— У спільній квартирі?

— У спільній квартирі...

— Так почекайте ж... Це ж житлокооп?

- Житлокооп.
- І спільна квартира?
- Спільна квартира. Та чого ви так здивувались?

. . . . .
Я почав плакати.

. . . . .
Товариші! Я даю слово честі, що все це правда...

І тепер, коли мені дуже сумно, я йду на ту квартиру, сідаю у своїх знайомих і дивлюсь на них.

Дивлюсь і мовчу.

А потім, коли йду сходами на вулицю, я потихеньку, щоб ніхто не бачив, плачу.

І мені легше.

УНІВЕРСАЛ

До земляків своїх, на Україні й поза Україною сущих

ЗЕМЛЯКИ! Всі земляки: вже перчені, перцьовані й ті, що ще мають перчитись.
Волею найкращих братів ваших настановлено мене, «Червоний перець», на сторожі життя радісного на землі українській радянській.

Десять літ уже минуло, відколи землею українською порядкують робітники й селяни.

І гадалося мені, «Перцеві червоному», що за десять цих років налагодиться життя наше так, що не треба буде нікого підперчувати...

Але не так склалося, як гадалося.

Хоч і маємо ми великі усіма сторонами досягнення, проте:

Ще й досі ми сильно самогон п'ємо та в карти граємо; ще й досі ми не позбавились в апараті радянському бюрократизму та протекціонізму; ще й досі ми неписьменності не ліквідували; ще й досі ми газет, журналів та книжок не читаємо; ще й досі ми на трипіллі сидимо та над раціоналізацією в сільському господарстві чухаємось; ще й досі ми індустріалізуємось, як мокре горить... Ще й досі ми не всі кооперовані... А ті, що кооперовані, ще й досі не кредитовані; свині в нас не йоркширські; корови в нас не симентальські; коні в нас і не ардени, і не рисаки орловські; і спізнюються в нас ще й досі поїзди; і не доходять вчасно у нас листи; і запізнюються в нас телеграми; і не скрізь у нас є виробничі наради; і не така, як слід, у нас продуктивність праці; і багато в нас бюлетенів до страхас; і б'ються в нас сковорідками та маґогонами по жилкоопах; і тягаємо ми ще своїх жінок за волосся; і не всі ми допома-

гаємо безпригульним; і не всі ми підписуємось на позику індустріалізації...

Ще й досі поза Україною вилизують чоботи Пілсудським, Чемберленам, Пуанкарам, щоб Радянському Союзові хоть чим-небудь та нашкодити...

До всіх цих земляків моїх звертаюся я голосом пекучим:

Схаменіться! Десять літ уже, як ви «сини вільної волі»!

Схаменіться, бо перчитиму я вас і пектиму і на друге десятиріччя, і на третє, і на п'яте, і на десяте, і завжди, і нині, і повсякчас, і на віки вічні, аж поки не буде на землях радянських і з того і з другого боку, і всередині всього, всього, всього на всі 100%.

«Червоний перець»

ДО ТИХ, ЩО ПОЗА УКРАЇНОЮ СУЩІ

Я НЕ знаю, як ми з вами, читачі наші, назвемо тих, що поза Україну їх червоний Жовтень, сказати б, «запросив», щоб вони не образились.

Свято ж у нас тепер оце, так ми не ляатимемось.

Чого нам ляатись? Ми краще до них так, як їм і належить:

«Панове й господа».

Неважаючи на всю вашу допомогу, більшовики, а разом із ними всі робітники й селяни, не впали через два тижні, як про це ви й писали, й говорили.

Не впали вони й потім, через два тижні.

Уявіть собі, що й після цих двох тижнів вони так само не впали.

І отак всі десять років революції вони не падали через кожні два тижні.

Прожили вони, не падавши, й цілих десять років,— живуть і далі й не кашляють.

Живуть, значить, більшовики, а з ними живуть робітники й селяни.

Як живуть?

Жити під більшовиками, як сказати вам по правді, дуже тяжко.

Ви ж самі знаєте, що більшовики звірі, а не люди.

Ніколи ви не бачили живого більшовика?

Це — жах.

Зуби в них великі-великі. І гострі.

Як зробить отак: «Гам!» — так аж мороз поза шкурою ходить.

Живих дітей їдять.

Йй-богу, правда!

В кожному селі сидить у ячейці такий більшовик,

щомісяця на молодикау пише декрет голові сільської Ради:

«Завтра — молодик. Наказую приставити мені з такого-то кутка дівчинку 3 місяців. Я її з'їм, бо без чоловічого м'яса мені жити ніяк нідзя».

Що вже плачу материнського, що вже голосіння! Та нічого не вдієш: треба давати. І дають!

Ви з нас тільки ж 300 літ пили й пили, а ці, мабуть, і за 1000 років не вгамуються.

Боже наш, боже наш...

Та хіба ж це все?

А що вони з вашими маєтками та з землею зробили!

Селянам пороздавали. Пороздавали й кричать:

— Обробляй. Уродить — мели, їж або продавай.

Кріпацьке право повернули.

І нещасні селяни тепер землю обробляють. Усю. І свою, й колишню поміщицьку.

Отакі більшовики!

І це ще не все.

Колись у нас були справники, і земські начальники, і губернатори. Та кого тільки в нас не було, що нами керували.

А більшовики як присікались:

— Самі собою керуйте. Самі над собою начальникуйте. До нянок позивкали. Ми — вам!..

І доводиться тепер страждати: то в сільраду тебе виберуть, то до виконкому, а то до самого ВУЦВКу або до ЦВК СРСР.

Та їдь тоді до столиці та й засідай. Та хоч би ж так: посидів би — та й вже. А то ні: скажи їм, як державою керувати, розкажи їм, як господарство налагодити, порадь, як із грошима, як із школами, як те, друге, десяте.

Ви, спасибі вам, самі нами керували, ніколи, дай боже вам здоров'я, не питали нас, чого нам потрібно, чого нам треба, щоб нам краще жилося... Віддаш було вам останню корову і живеш собі потихеньку, як бог приказав.

А як коли неспокійний заявить було вам про те, що йому треба, пошлете його, спасибі вам, або в Вологодську губернію, або у Наримський край. Сидить він там собі тихо та мирно й не ворухиться.

Відпочити тобі нема коли. Радіо це по селах позаводили, спати не дають.

До того повиснажувано, до того нас позамотувано, що як про все згадаємо, так не те що за ломаку, а за голоблю хапатись хочеться.

І це за десять років.

Усього тільки за десять років.

Що воно далі буде, не знаємо.

* *
*

Ну, а ви як там?

Цілуєте князів та гетьманів?

Цілуйте й далі, пошли вам, господи, довгі губи та слизького язика.

Щоб, поцілувавши, ще й лизнули.

Князям та попам це дуже приємно, бо ж тоді краще житиметься.

Бувайте!

З десятима вас роковинами життя вашого закордонного.

КОЛИСЬ І ТЕПЕР

ШО, якби колись, за царя, та під час якогось перепису, коли тебе запитали б:
— Якої ти національності?
А ти взяв би й бабахнув би:
— Українець я!

От би штука була. І пристав би біг з дзвониками, і справник торохтів би з пристяжними, щоб на таке диво дивне подивитися, на живого українця.

А губернатор би одну телеграму бив би справникові:
«Приставить мені оте чудо-юдо в губернію».

А другу до міністра внутрішніх справ:

«За честь маю доложити вашому високопревосходительствові, що в селі такому один мужик українцем прозвався. Вже сидить. Молебня про здоров'я государя імператора одправлено. Чекаю наказу».

А міністр телеграму:

«Вислать у 24 години!»

І були б ви аж у Наримському краю, кайданами поторохкували б.

А тепер і українцями ми прозиваємося, і вдома живемо, і в школі українською мовою вчимося.

А ви так запитайте свого вчителя, що вчителював до революції, як йому було наказувано вчити нас.

Що йому було, коли він навчить дітей якоїсь української пісні співати.

Він вам отакого розповідатиме.

Як тільки пролунає в школі хоч невеличка українська пісня, тоді батюшка сідають уночі за стола й пишуть до інспектора народних шкіл:

«Ваше високоблагородіє. Маю за свій пастирський обов'язок з сумом повідомити вас, що в нашій школі з'явився гетьман Іван Мазепа, що хоче відділити Малую Русь із-под скипетра Вели-

кого Білого Царя. Діти в школі вже співають «Ой за гаєм-гаєм, гаєм зелененьким». Коли не буде вжито заходів, у наших селі буде республіка.

Ваш покірний слуга
отець *І. Пресвятобогородицький*.

Тоді випадково ніби приїздить до школи інспектор.

— Драстуйте.

— Драстуйте.

— Ну, як у вас тут?

— Та нічого.

— Співають дітки?

— Співають.

— Можна послухати?

— Можна. До-ля-фа. «Боже, царя храни».

— А ще яких пісень ваші дітки співають?

— «Коль славен наш господь».

— А ще?

— «Во саду лі, в огороді».

— А местных, малоросійських, не співають?

— Та трошки й своїх співають.

— Ага. Ну, спасибі.

А тоді в учительській:

— Ось що. Ви б, може, подали прохання поки що на перевод ваш на хутір. Це я тільки зважаючи на дітей ваших не звільняю вас зовсім з посади.

— Та за віщо ж?

— Так, знаєте, «для пользи служби».

І поїде собі інспектор.

А тепер...

Тепер і всеукраїнський день музики є, а не то що «Ой за гаєм, гаєм...» Тепер ми — українці, й ніхто нікому про це телеграм не посилає, й ніхто за це ніде кайданами не бряжчить...

І вже десять літ!

І як усе ніби просто.

І живемо ми, українці, і живуть з нами руські, німці, поляки, болгари, греки, молдавани.

І кожний народ має свою школу, суд зі своєю мовою, мають цілі свої райони.

І за чуби не беремось.

А перейдіть з нашого Поділля тільки за річку Збруч — і зразу вас за грати.

І скільки плачу, сліз і крові, щоб мати українську школу. А чи маєте ви хоч би ж у тій-таки Польщі український суд?

А напишіть ви там яке-небудь прохання по-українському,— що вам там зроблять?

• • • • •

От вам і революція!

От вам і Жовтень!

КОМПЕНСАЦІЯ

О ТАКА манісінька заміточка в газеті:

Від редакції

У зводках про конярську виставку, що відбулась в м. Золотоноші, надрукованих в «Радянській думці», не вміщено помилково гельм'язівської комуні «Іскра», яка нагороджена похвальним листом. Аналогічна помилка вкралась і в минулому, 1926 р., поскільки комуну «Іскра» нагороджено похвальним листом на конярській виставці в м. Черкасах.

Редакція.

А криє вона в собі аж дві образи для комуні «Іскра», що перебуває в селі Гельм'язеві на Шершківщині.

Така вийшла притичина.

1926 року була в Черкасах окружна конярська виставка. Комуна «Іскра» показала там табун своїх рисаків: маток з молодняком. Табун визнано за прекрасний і нагороджено комуну за його першою премією імені президії окрвиконкому в 50 крб.

Після виставки в «Радянській думці» був про виставку звіт. І як же були здивовані іскрівці, коли про їхні коні в газеті — ні згуку!

І образилися іскрівці.

Настає 1927 рік. Виставка в Золотоноші. Комунари показали своїх укоханців і в Золотоноші. Преміюють «Іскру» похвальним листом. Знову звіт у «Радянській думці», і знову про «Іскру» нітелень.

І знову образилися іскрівці.

І вже аж тепер з'явилася в газеті ота замітка.

І запитують іскрівці з болем:

— Чому це так? Чому так холодно ставиться газета до успіхів колективного господарства?

Ніхто, розуміється, не думає, що тут є з боку газети якесь упередження до «Іскри»: просто, очевидно, недогляд. Не більше.

А щоб компенсувати хорошу комуну «Іскру», про її господарські досягнення з великою охотою доведуть до відома радянського суспільства «Вісті».

А газети «Вісті» й «Радянська думка» — рідні сестри, так що одне на одне й вийде.

* *
*

Що таке «Іскра»?

Це — комунa, сільськогосподарська. Заснувалася вона 1923 року.

Сміялись із «Іскри» на початку її життя всі.

А тепер подивіться, що з того сміху вийшло.

Ми покажемо шлях «Іскри» в окремих галузях її господарства.

Хліборобство. Починали з плачем. Землі не давано,— одвоювали. Доводилося сіяти не по ораному, а просто по стерні. А тепер «Іскра» має правильне шестипілля і дає високосортні культури. Цього року «Іскра» здала державі пшениці полтавки-червоноколоски 3000 пудів, з натурою 134 золотники просто з-під молотарки.

С.-г. машини. За час свого існування «Іскра» набула: плугів саківських — 6 штук, сіялок — 2 штуки, жниварок-снопов'язалок — 1 штука, самоскидок — 1 штука, сінокосилок — 1 штука, грабель залізних — 1 штука, борін пружинних — 4 штуки, тракторів — 1 штука, молотарок — 2 штуки, нафтових рухачів — 2 штуки, млиновий постав — 1 штука, кукурудзодробилка — 1 штука, коренерізка — 1, гарб на залізнім ходу — 6 штук. За всі ці машини заплачено всі гроші до копійки.

Конярство. Було спочатку 4 кобили такі, що про них кажуть: «як біжить — уся дрижить, як упаде — сім день лежить». А тепер комунa має 12 племінних рисистих маток і 15 штук молодят, що за них ото й похвальні листи та премії йдуть.

Скотарство. Було 4 корови-драбини, а тепер є 15 корів як світ. Заводять продуктивно-расове скотарство.

Свинарство. Не було ні свині, ні підсвинка. 1924 року купили одну свиню. А тепер комуна має 150 штук свиней. Цієї весни продали селянам поросят на 1700 крб. Свинарство — племінний розсадник. А кнури — йоркшири «Славний» та «Абрикос» — предмет заздрощів усіх околишніх свиней.

Птахівництво. Починали без курки. Тепер тисячу штук різної птиці. І курника збудували такого, що птиця буде полтиники нести.

Садівництво. Був старий занехаяний садок, 6 дес. Довелося викорчовувати біля 2000 сухого дерева. Посадили новий садок і завели розсадник на 15 000 щеп.

Будівлі. «Іскра» за цей час збудувала: два будинки, два хліви, свинарник, курник, майстерню, сарай для машин.

Електрика й радіо. З 1925 року комуна освітлюється електрикою. З 1926 року «Іскра» має радіогучномовця. На електрику витрачено 2500 крб., на радіо — 1220 крб. Має комуна швальню, орендує вальцевого млина. (А до речі — чому орендує? Пора б уже передати його комуні).

В комуні 90 чол., із них — 75 працездатних.

Отака комуна «Іскра».

Ну?!

Так як же про неї не писати?! Як же про неї не кричати?!

Ми пишемо!

Ми й кричимо!

Ми й кажемо:

— Не сердіться, іскрівці! Все буде гаразд!

Хай у вас пшениця буде як очерет!

Хай ваші кобили водять вам по двоє лошат зразу!

Хай ваші кнури «Славний» та «Абрикос» зайоркширять усі свині, на Україні суці!

Хай вас любить Гельм'язівський райвиконком і Шевченківський окрвиконком!

НЕ ТАКА СТРАШНА РІЧ

Я — ПРО аліменти.

Наскільки я їх, оті аліменти, розумію, вони — полохлива річ для нас, тварин мужського роду.

Не одного з нас вони одвертали од «Луны с правой стороны».

Є сила людей, що при самім цім слові починають тіпатись.

Хароша річ, думалося, аліменти.

І хороша, думалося, саме через те, що страшнувати, що має в собі силу полохати...

А насправді, виходить, не зовсім так.

Страшні аліменти тільки до того часу, коли їх ще не присудили.

Страшнувати до суду, страшнувати після суду, а вже як присуджено, — тоді нічого вже страшного.

Треба тільки вміти, як од них одкараскатись.

Учіться, товариші. На старість — нахідка.

Приклад маєте.

Розлучився гр. Язвицький із своєю дружиною, залишивши останню з 9-літнім сином без ніяких засобів до життя в селі Яловенковім, Люботинського району (Харківщина).

Нарсуд 16-го уч. Харківської округи, куди звернулася дружина Язвицького (Ляшенко Катерина її на прізвище), присудив платити на дитину 9 крб. на місяць.

Одержано виконавчого листа.

І от по тому виконавчому листу одержала дитина тільки за два місяці 1924 року (червень і серпень), коли її батько працював у Зміївському райвиконкомові.

А потім аліменти примусили папашу перестрибувати з посади на посаду.

Почав і виконавчий лист за ним стрибати.

То до окрсуду, то до одного нарсуду, то до другого...
Уже 1928 рік на носі, а аліменти собі у папаші в кишені.

Річ же не в тім, що дитина їсти хоче і не в тім, що є виконавчий лист судових органів, а вся суть у тім, що не так трудно позбавитися платити аліменти.

Виявляється, що аліменти не така страшна річ.

Так-то.

З ВАШИМИ ПРЕМІЯМИ...

„В СЕУКРАЇНСЬКИЙ огляд сільських Рад!»
«Кращим сільрадам буде видано премії». Легко це вам, сидячи в столиці, взяти й оголосити отакий-о конкурс!
А як нам?! Думаєте, нам, що по сільських Радах губернаторуємо,— нам, думаєте, легко цей огляд пережити?!

Сиділи собі спокійнісінько, головували собі помаленьку,— коли-не-коли там хтось про нас напише, чи десь розкаже, трішки очима поблимаєм, трішки одбрешемся, іноді на того писаку кулаком накиваємо — дивись, і проминуло.

А тепер — виходь на люди, показуй, чого такого наголовував, як насільрадствував...

Порозстібають на тобі всі гудзики і роздивлятимуться з усіх боків:

— Ану, чого ти тут радянського набудував?

— А як населення «уверенне» обслуговуєш?

— А покажи, де, в якому саме місці на соціалізм повернув?

— А покажи свою кооперацію!

— А школа з вікнами чи без вікон?

— А в лікарні холодно чи тепло?

— А сельбуд?! А лікнеп?! А агроном? А хата-читальня?!

— А хто в тебе на селі хазяїн: чи незаможник із середняком, чи глитай?!

— А на якому щаблі у тебе вчитель?

— А як у тебе з червоноармійками та з удовами?

— А місток через річку є чи нема?

— А шляхами твоїми їздити можна чи ні?

Та душу твою просто через отой конкурс вивернуть!

Йй-бо, якби був знав, що отакого конкурса вигадують,— зроду й звіку б на отого голову не вибирався!

Господи, пронеси!

У нас оце, як принесли «Вісті», як прочитали про таку на нашу голову халепу, так я просто сказав секретареві:

— Пропали! Йй-богу, пропали! Посилай до Одарки, хай поверх норми жене, та скликай пленума! В останній раз засідання зробимо! Де мої дві курки не пропадали?! Члени хай сало зносять! Все одно не викрутимось!

* *
*

Вам здається, що керувати населенням на терені якоїсь сільради дуже легко?!

Думаєте, що це те ж саме, що взяти й оголосити конкурс у газеті?!

Воно б, може, й нічого було, якби не оті гемонські «підходи».

До всього, до найдрібнішої справи — дай «підход».

Та якби ж підход той можна дати який-небудь, а то дай правильний підход.

Не «дійшов» або «перейшов» — неприємність.

От, наприклад, у справі з самогоном.

«Не дійдеш» — тобі радощей ніяких, «перейдеш» — крик на все село:

— П'янствує! П'янствує! П'янствує!

І знайдеться яка-небудь «комса», що сяде та й чирк-чирк до газети.

Та то звичайного часу чи знайдеться ще, чи не знайдеться, а тепер через отой конкурс обов'язково знайдеться, бо ж і йому премію!

І розпише тебе так, що з півроку чхатимеш!

* *
*

— Та от зі мною така штука трапилась. На селі — весілля. Пішов і я. Ну, самі ж знаєте, на весіллі, як на весіллі! А я ж голова? Голова! Де мене садовлять? На покуті! Простій людині чарку, а мені — дві! Сидю, го-

ловою крутю! Уже моя чарка не чарка, а дві чарки. Устав, музика грає. Я бах по столу кулаком:

— Грай для голови, танцювати хочу! А не гратимеш, позаарештовую всіх!

Ну, танцював! Ну, принесли мене додому!! Що ж тут такого?!

Так ви думаєте, до газети не написали? Написали, ідоли! Насилу одбрехався!

І ото так живи й озирайся!

Уважиш кому-небудь, зробиш якесь хороше діло, а тебе тоді на цугундер.

Та от вам!

Приходю до сільради, голова тріщить, моторошно так, що й на світ дивитись не хочеться.

Аж ось дівчина. У хусточці пляшка й сала шматочок.

Так уже ж учасно, що куди вам!

— Чого, тобі?

А вона почервоніла та потихеньку до мене:

— З Іваном гуляла! Тепер чувствується. Дайте посвідку, що вже чувствується, бо щось Іван до Марини вчашати почав! Ось вам і гостинця.

Ну що ж? І написав:

«Сільрада свідчить, що Килина вже два місяці в ременості».

І печатку приклав, і підписався.

Килина до суду!

А потім увесь район сміявся:

— Що ти,—кажуть,—уже за лікаря правиш, чи що?!

От і вваж!

Та якби вам почав розказувати, чого тільки там у нашій роботі не трапляється?!

І хоч що б ти там зробив, все дно ти винуватий.

Та ще ось що вам іскажу,— може, хоч ви мені розтовкмачите, чого воно так. Поки ти був собі простою людиною, ніяка собака тобі й драстуй не скаже! Як тільки настановили на голову — всі приятелі. Батюшка привітно всміхається, повз крамницю Харитонову не пройде, щоб він тобі чаркою не брязнув.

Де хто жене, всі запрошують,— одкараскатись не можна:

— Та зайдіть, по чарці вип'ємо! А ми од вас анічогісінько! Хіба ото тільки як міліція виїздитиме, то накивайте й на нас!

А винуватий ти. Все ти!
А тут тобі ще оті конкурси, ще оті премії!
Життя нема.

* *
*

Слухав я оце, слухав і дуже мені шкода стало мого приятеля хорошого, голову однієї сільради...

І сильно мені забажалося допомогти йому, щоб із цього конкурсу він вискочив...

І порадив я йому ось що:

— Надміться,—кажу,—Пилипе Андрійовичу! То вже таке діло — треба викручуватись. Тижнів зо два роботи буде неабиякої, та проте, може, таки вискочите! Хай уже ваші кури постраждають, а актив «обработать» треба! Не поскупіться на чарку, скличте актив та й обговоріть, що про вашу сільраду написати слід... При добрім закусоні, дивись, іще й на премію вийдете!

Подумав Пилип Андрійович і погодився.

— Кури,— каже,— є! Первак з цукру добрий тепер женуть. А гусей доведеться прикупити! Спробую!

Щасти йому, доле!

ВІДЬМА

ОПИСУВАЧІ Войт і Снігур пишуть нам, що в селі Голдашівці, Ольгопільського району (Тульчинщина), є відьма.

Я особисто ніколи не мав найменшого сумніву в тім, що в нас на Україні відьом іще є видимо-невидимо, а от редакція наша мене за таке моє переконання затюкала й засміяла.

Річ, товариші, ось у чім.

В учителя (так, так, в учителя!) села Голдашівки перестала корова давати молоко.

Учитель (так, так, товариші, учитель!) з дружиною вирішили, що тут справа не без відьми.

До відповідної баби.

Баба поставила діагноз: відьма!

Як і належитья в таких випадках, було взято святу воду, свячену сіль, мак, німицю, ножа, горня й вирушено до корови.

Корову було оглянено з усіх боків і ще раз констатовано, що молоко одібрала відьма.

Моментально ж було вжито відповідних заходів:

- а) помолилися,
- б) похрестили свяченим ножем,
- в) обхлюпали йорданською водою,
- г) обтерли свяченими ганчірками,
- д) обору обсипали кругом свяченою німицею та свяченим маком.

Свячене горня із свяченою сіллю баба віддала вчителеві (так, так, товариші, вчителеві!) та його дружині, щоб вони другого дня вдосвіта пішли з тим горням по воду, а йдучи, тільки придивлялися, бо перша жінка, що зустрінеться їм на дорозі, і є ота сама триклятуша відьма.

Учителі так і зробили.

Ще не благословлялося й на світ, а вже учителя жінка чимчикує з горням по воду.

Відьма зустрілася. Це була Марина, сусідова жінка.

Знялася баталія, під час якої учителя жінка голосом, повним височених нот, довела всім сусідам, що впіймала відьму.

Е п і л о г. Корова здохла. Про відьму нічого не пишуть, а про вчителів пишуть, що вони й досі твердо переконані, що Марина — відьма.

Оце й усе!

* *
*

Про все це я розказав редакції, всіма способами доводячи, що відьми в нас є і що не вірити в це я ніяк не можу.

Редактор до цього поставився скептично. Він зразу запитав:

— Літає?

— Хто? — кажу.

— Відьма!

— Літає, — кажу.

— Який мотор? Крила Елінсон? Гази куди пускає: в кабінку чи одведені за кабінку?

— Не знаю, — кажу.

— То ж бо то й е! Взнайте! Коли крила Елінсон, — украдено в інженера-конструктора Калініна! Коли гази поза кабінкою — це вже досягнення! А взагалі йдять к лихій годині з вашою відьмою. Тут авієтки нема де зробити, а він з своїми відьмами...

Іона Азраїлович Вочревісущий сказав, що він від усяких відьом застрахований, бо в те місце, де він «сущий», уже надцять літ ніяка відьма не залізе. Одне слово, його це не цікавить.

П. Лісовий махнув рукою:

— У мене, — каже, — конкурс не відьм, а сільрад! Прирівняв хвіст до пальця! А ще Остап, а ще й Вишня!

Марія Яковлівна проказала:

— Відьма? А який тираж? Як передплата? Гонорар вимагають чи ні? Я у телефону! Не заважайте по телефону говорити!

Молодь загогокала, засвистіла, і тільки Настя стиснула мені руку й зашепотіла на вухо:

— Є! Відьми є! Сама бачила! Хай сміються!

Таке відношення редакції до народного лиха мене страшно вразило.

— Товариші,— крикнув я.— Вам смішно! Але ви подумайте! До вчителів, не до темних селян, а до вчителів уже відьми добираються, а ви смієтесь! Що робити?

— Роби,— кажуть,— що хочеш! Коли ти віриш, ти й роби!..

Сумний я вийшов з редакції.

Поки що я придумав ось що. Хай відділи народної освіти розішлють такого циркуляра:

До всіх шкіл

Позаяк на вчительські корови почали нападати відьми, учителям належить, побачивши відьму, читати тричі: «Да воскреснет бог і розточаться вразі його».

Зав. ОНО (підпис)

Секретар (підпис)

Про дальші заходи доведеться, очевидно, поговорити на Всеукраїнському учительськiм з'їзді.

ХОЧ НЕМАЄ РИМИ, ТАК ЗАТЕ Є СМАК

МІНЦІ — дорогу». Це — гасло. Воно лунає по цілому Союзу. Що це значить? Це зовсім не значить, щоб узяти свою жінку за руку, вивести за ворота, пхнути її коліном і гаркнути:

— Туди тобі й дорога.

Це значить зовсім інше.

Значить те гасло, що жінка повинна бути в сільраді, в ТВД, в кооперації і т. д., і т. д.

В селі Малі Виски так це гасло й зрозуміли: взяли та й вибрали двох жінок до правління кооперативу свого.

Ну, а як, знаєте, воно новина, то поки що (зразу ніби страшно, чи що) настановили їх на кандидатів у члени правління.

Добре. Хай буде так.

Незабаром голова правління попрохав, щоб його звільнили з посади з якихось там причин.

Ну?!

Ну, а далі хай розкажуть вам вірші, що їх прислано до нас із села Малі Виски.

Ось що кажуть ті вірші:

Я тут хочу дуже, брате,
Одну справу розказати
Про жінок-таки отих,
Що вони, як бач, на сміх.
Скрізь по них ніби в турботі
Всяк говорить — так, так,
Щоб була жінка в роботі
В державних ділах.

Так ото для того, «щоб жінка була в роботі, в госу-

дарствених ділах», вибрали маловискнянці дві жінки до кооперативу.

Звільнився голова:
Зостається пусте місце.
Хто ж повинен туди сісти,
Як не жінка-кандидат?
Ні, голубчику, не так...
Не так, значить.
Як же? А ось як:
Порішили зізвать збори,
Щоб на зібранні зібрать
Нового члена правління,
А про двох жінок мовчать.
Голова райвиконкому
Слово перше бере,
Ну, товариші селяни,
Хто ж нам діло поведе?
Кооперація не штука.
Хто нам діло поведе?
Туди треба чоловіка,
В мене вже й кандидат є.

О, бачите? «Про двох жінок мовчать, бо в мене вже й кандидат є».

Хто ж той кандидат?

Твердоступа ізвільнимо,
А Фесенка посадимо,
Він райначмілом був
І собі грішка набув.

Он хто кандидат.

Голова райвиконкому начрайміла на голову садить, он кого.

А як же жінки, що в кандидатах на членів правління сидять?

А жінки. Жінки на місці
Нехай киснуть собі в тісті.

Он як із жінками.

Отаке в Малих Висках скоїлося.

І бачите, які злі вірші написали у Висках.

В них, може, й рима не така вже добірна, та проте «смак» у них (у віршах) великий.

І правильно кидає автор на адресу маловисківського начальства:

Все для вас тільки слова,
Сиплють ними гарно.
Та все це проходить марно.

Ага? З'їли?

А тепер от перевибори правлінь у кооперативах: от і прочитайте ці вірші всі, хто так до жінок ставиться, як у Малих Висках.

ХАЙ ЗОРІЄ

(Про дніпропетровську капелу «Зоря»)

МАК, значить, Дніпропетровськ заспівав?!
Якась уже така була ніби традиція, що наші капели, наші хори, народжувалися й народжуються по містах не індустріальних, а більше там, де:

Три верби схилилося
Та й журились вони...

Це ясно: коли «три верби схилилося» та до того ще й «журиються» — тут без «На вгороді верба рясна» ніяк не можна. То зразу співають.

А от, коли біля заводів ім. Г. І. Петровського виникають хороші, культурні хори, то вже значить, що музична хорова культура в нас прищеплюється й шириться.

Це добре, бо всяке культурне діло — плюс.

Капела «Зоря» народилась у Дніпропетровську 2½ роки тому. Час, як бачите, невеликий, а її досягнення, що їх вона демонструвала в будинку ім. В. Блакитного, не маленькі:

У «Зорі» великий репертуар з пісень наших і європейських композиторів, а також і з народних пісень.

Диригент її Микола Міць, очевидно, хороший диригент. Він зумів підібрати прекрасні голоси, він уміє дати пісні свою, особливу трактовку.

Фахівці наші, розуміється, розберуть, що в «Зорі» є позитивного, що є негативного, а нас слухачів смертних, приємно вразило в «Зрі» те, що в її виконанні є щось своє, оригінальне.

Взяти хоч би отакі її пісні, як «Та не жалько мені» або «Ой п'яна я, п'яна», «Дударик». Пісні ці ми чули у виконанні багатьох хорів. «Думка» (привіт «Думці»!) довела шліфовку їх до «вершечка». Здавалося, що ти з

них вижмеш? А от М. Міць із своєю «Зорею» знайшов для них нові нюанси, а то й цілком нове тлумачення («Ой п'яна я, п'яна»).

А це свідчить, що «Зоря» живий організм.

А коли він живий, хай живе і розвивається, бо «світло» від неї приємне, хороше світло...

Дніпропетровськ, значить, заспівав...

Почекайте ще, як Донбас заспіває...

Не отої, що

Шахтєр курить,
Шахтєр п'ють,
Шахтєр з музикою їдють,—

а Лисенка, Леонтовича, Козицького, Шумана, Шуберта, Вагнера...

Хіба це погано?

СТАРОСТА

Я

ЩЕ раз пригадаю один момент.

На березі Псла, далеко від району, ще далі від округи і,— ой, як же ж далеко! — від столиці Української Радянської Республіки пасуться на стерні гуси...

І стоїть на тій стерні, біля кіп, старенький дід Матвій.

Дідові Матвієві сімдесят три роки...

Дід Матвій багато лиха на своїм віку зазнав, багато дід Матвій за свої сімдесят три роки труда витрудив...

Дідові Матвієві вже нічого по хазяйству не доручається: він тільки пасе гуси, бо вже дуже старий дід Матвій...

Але дід Матвій ніяк не може погодитися, що старий він уже, ніяк не може дід Матвій байдуже дивитися на непорядки «обчеські».

Стоїть дід Матвій і пасе гуси...

— Драстуйте, діду Матвію!

— Драстуйте!

— Чого задумались?

Довго стоїть дід Матвій, на ціпка спираючись...

І потім раптом:

— От якби мені зараз карбованців із сім!

— А навіщо ж вам ті сім карбованців?

— Навіщо?! Та я бо це як стій до Петровського!

— Чого?

— Як чого?! Дохтура нема! Фершала нема! Тільки до Петровського! Той усе розбере! Той усьому порядок дасть!

Так, товариші...

П'ятдесят років життя...

Тридцять років революційної роботи.

Це — все так.

Це — і час поважний, і робота поважна...

Але прожити п'ятдесят років і пропрацювати на революційній роботі тридцять років так, щоб за довгі милі від округи, за сотні миль від столиці, над Пслем, серед стерні, в моменти повсякденного життя, вісімдесятилітні діди Матвії згадували вас із почуттям глибокої до вас пошани і глибокої до вас віри,— так прожити — це...

Та ви самі знаєте, що це значить!

А так прожив і так пропрацював всеукраїнський староста Григорій Іванович Петровський.

Проживіть ви так!

ПРО «РОЗЛОМ» ТА ПРО ІНШІ РЕЧІ

НУ, от і радість: у Державному українському театрі (Червонозаводський) прекрасна вистава йде — «Розлом».

Про що «Розлом» говорить?

Нагадує він нам славні часи світанку Жовтневої революції.

Розповідає про те, як крейсер «Заря» пішов із Кронштадта починати нову епоху в історії людства.

Дає нам яскраві малюнки боротьби матросів за пролетарську революцію.

Хороша п'еса. І хороша, і близька, рідна теперішньому глядачеві, особливо робітничому.

І як радісно, що наш молодий театр так блискуче подає цю п'есу своєму робітничому глядачеві.

Театр можна привітати з задоволенням глядача, глядача — з прекрасною п'есою, а українське театральне мистецтво — з хорошим, добросовісним, грамотним і працездатним режисером Л. К्लещевим.

Постановка п'еси «Розлом» показує, що режисер К्लещев — цінне придбання для нашого театру.

Як подав «Розлом» режисер К्लещев?

Він показав у п'есі живих людей, таких, як вони насправді були і робили революцію.

Клещев знає, що робили революцію маси, і він на перший план у своїй постановці висуває оту саму матроську масу.

А подає він її в цілій низці правдивих і добре зроблених масових сцен, примушуючи глядача переживати разом із масою її болі й її радощі.

В п'есі прекрасне, ефектне оформлення (особливо — крейсер).

Хороше грають актори.

Тепер трошечки про «інші речі».

Зустрів оце я режисера Л. Клещеева й питаю:

— Ну, що далі ставите?

— Нічого.

— Як нічого?

— В плані нема для мене роботи.

Довелось тільки плечима знизати.

Театр має режисера, що зробив дві хороших постановки («Любов під берестами» і «Розлом»). До кінця сезону ще два місяці, і в «плані» нема для цього режисера роботи.

А в пресі ми читаємо, що театр запрошує для постановки «Заколоту» («Мятежа») нового режисера.

Чим це пояснити?

Звичайно, може, УЗП харківське має багато грошей, щоб держати хорошого режисера без роботи і запрошувати нового режисера.

Було б зрозуміло, коли б театр брав якогось видатного режисера-постановника, що справді дав би щось нового й цінного і для театру, і для акторів, а коли цього нема, то це просто, м'яко кажучи, річ зайва.

Оце якраз піти «навпаки» тим балачкам на останній нараді театральних директорів, де говорилося про якнайраціональніше використання так господарських, як і художніх можливостей наших театрів...

А то, виходить, побалакали-побалакали та й по тому...

Як той казав:

«Побалакай, попе, з медом».

«ДОРОГУ ЖІНЦІ»

ВСЕ, що оце напишу я, я з великим задоволенням присвячую всім тим, хто в день 8 Березня, в день жінки-робітниці, стоятиме на трибуні і, бія себе в груди, вигукуватиме:

— Дорогу жінці!

Я трішки неточно висловився. Присвячую я цей твір не «всім тим», а... та вони самі догадаються, кому цей твір присвячено.

* *
*

Слухайте, що іноді на світі буває...

Одна молода жінка (заховаємо її прізвище за літерою К.) 1926 року закінчила Одеський сільськогосподарський інститут.

Жінка, значить, агроном.

І от за вимогою Вінницького ОЗУ її було направлено як стажистку до Вінниці.

Приїхала вона до Вінниці разом із шістьма своїми товаришами.

І була вона одна жінка, а решта її товаришів були чоловіки.

Вінницьке ОЗУ чоловіків-стажистів призначило на роботу, а жінці сказало:

— Ви хочете бути в нас за агронома? Не можемо ми вам такої посади дати, бо в нас, слава богу, ще жінки-агронома не було, та, сподіваємося, й не буде.

Пішла жінка-агроном до Вінницького відділу Цукротресту, де колись одбувала практику.

Не дали їй і там місця стажистки, хоч її чоловіка

(теж агронома) зразу призначили на роботу на Махаринецьку цукроварню.

На Махаринецькій цукроварні жінці-агрономові пощастило особисто влаштуватися стажувати, але пішли балачки, що працюють в одному місці і чоловік, і жінка і т. д. і т. ін. Довелося роботу залишити.

І от з 20 вересня 1926 року жінка-агроном сидить і пише до всіх земуправлінь, до дослідних станцій, до Цукротресту і т. д.

І дістає жінка-агроном відповіді:

«Посад вільних не мається».

І жінка-агроном не має змоги пройти стажу, щоб здати вже написану дипломну роботу.

Одного разу жінка-агроном пише до земельного управління заяву про посаду і в заяві говорить, що вона не жінка-агроном, а чоловік-агроном.

Тоді вона дістає таку відповідь:

«Приїздіть. Посада є!»

І сидить от уже два роки жінка-агроном і не може дістати посади!

* *
*

Оце й усе!

Товариші, ті, кому я з великим задоволенням оцей твір свій присвячую, коли ви виступатимете в день 8 Березня з промовами, то перед тим, як вигукнути: «Дорогу жінці!» — вщипніть себе, боляче так ущипніть себе.

І коли після цього ви не заїкнетесь, тоді говоріть: «Дорогу жінці!»

А коли заїкнетесь, тоді краще не вигукуйте, бо самі ж знаєте, що збрешете.

МИСТЕЦЬКІ СИЛУЕТИ

ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО

ПРО Олександра Довженка спочатку я почув, а потім уже його побачив.

Ні, не так. Спочатку я з Олександра Довженка реготався, а потім про нього почув, а аж потім уже його побачив.

Якось у редакції «Вістей» Василь Михайлович Блакитний (була така прекрасна людина і прекрасний поет! Молодим і старим письменникам і поетам слід час од часу приходити на його могилу і, посидівши над важким каменем з написом «Василь Блакитний», подумати про минуле, сучасне й майбутнє нашої культури), даючи мені зошит із ватманського паперу, спитав:

— Бачили?

В зошиті в тому були карикатури. Я довго дивився на одну з тих карикатур, де поляки падають от тодішніх радянських сірничків («Спочатку вонь — потім огонь»), а потім упав на канапу і почав сміятись.

— Хто це? — питаю.

— Сашко!

— От сукин син! (Найвищий в українців вияв захоплення ким-небудь).

А потім, пізніше трохи, на канапі в редакції побачив — сидить людина в сіренькому пальті і з великим кучерявим чубом. Не пальто з великим чубом, а людина...

Знайомимось.

— Драстуйте!

— Драстуйте! Приїхали? — питаю.

— Приїхав! Дайте папіросу!

Це було 1923 року.

Цього року Олександр Довженко, після дипломатичної своєї «кар'єри», з'явився на харківському горизонті.

А взагалі нашому горизонтові подарувала Олександра Довженка сосницька селянка, середнячка, хліборобка, неписьменна, 1894 року.

Олександр Довженко в своїй автобіографії пише:

«Народився я 1894 року, про що жалію й досі. Треба було б народитися 1904 року. Був би тепер на 10 років молодший».

Довженко жалкує, що народився 1894 року.

А я знаю людей, що жалкують, що Олександр Довженко взагалі народився.

Чому?

Та дуже просто. Коли б Олександр Довженко був не народився, не було б у нас «Звенигори».

А не було б у нас «Звенигори», дивилися б собі люди на «Третю Міщанську» чи там на «Полікушку» і нічого б не думали.

Правильно б у них варив шлунок, не стиралися б у них мозкові півкулі і не мала б великого клопоту «Кіногазета»...

А тепер ось що маєте.

«Новий Леф» в № 1 за 1928 рік пише:

«Редакція «Нового Лефу» дає рецензію т. Перцова на «Звенигору» в першу чергу ось через віщо.

Тов. Перцов здав цю рецензію найперше до «Кіногазети». Секретар її повернув йому рецензію, зазначивши, що друкувати її не можна, бо картина «Звенигора», на думку редакції, є спірна, і він іще не знає, що про неї скажуть робітники. Насамперед редакція гадає виступити не з статтею, а перевести анкету про «Звенигору» серед одповідальних кіноробітників.

Редакція «Нового Лефу», цінуючи насамперед іменно новизну, спірність і дискусійність картини, вважає за конечне говорити про «Звенигору», не чекаючи офіційно обов'язкової оцінки.

Але це горе не тільки кінопреси безпорадно озирається, коли перед очима виникає явище, що не вкладається в штампи прописних рамок...»

Он якого клопоту наробила кінопресі сосницька селянка, народивши 1894 року Олександра Довженка.

А ви говорите!

Олександр Довженко, думаєте, що зразу, як ото народився, так уже й був видатним кінорежисером?

Ні!

Щоправда, по «натурі він тоді працював» добре, краєвиди бачив підходящі, але про монтаж ще тоді нічого не знав.

Це все прийшло потім.

Довженко, скінчивши учительський інститут, учителював чотири роки. Навчав майбутніх радянських громадян фізики, природознавства, гімнастики.

Потім того пішов учитись до комерційного інституту.

Там, як він каже, щосеместру переходив з економічного факультету на технічний, а потім з технічного на економічний.

Робив він ці вправи років зо три, аж поки таки догадався і кинув інститут.

Догадливий, як бачите, Олександр Довженко.

Потім — революція...

Праця по нарості та по відділу мистецтв.

З 1921 року — дипломатична робота. Керував справами посольства УРСР у Польщі й секретарював у консульському відділі в Берліні.

Кинув дипломатію, вчився малярства у проф. Еккеля, а 1923 року повернув на Україну, прийшов до «Вістей», попрохав папіросу й сертифіката (забули вже про «сертифікатишки»?) та й залишився у «Вістях» як художник-карикурист.

За цей період його праці він не був Довженком, — він був «Сашком».

Хто ж не знає його знаменитих шаржів, його до корчів смішних карикатур?

Ще й тепер в листах іноді запитують:

— А де дівся «Сашко»? Чого його не видно в «Червоному перці»?

Не знають, що Сашко вже тепер не Сашко, а кінорежисер Олександр Довженко, що «Звенигорою» своєю збив з пантелику всіх бардів нашої «унилої, третеміщанської» кінематографії.

Ви Олександра Довженка ніколи не бачили?

Шкода! Його тяжко описати...

Він — стрункий. Він — сухорлявий. У нього високий, хороший лоб і прямий ніс. У нього густе, тверде й непокірне волосся. Воно вже трохи сивувате, та я про це краще не писатиму, бо подумаєте, що він старий, а йому ж усього тільки 34 роки!

Він, мабуть, увесь од волосся, як Самсон!

Отакий він непокірливий, отакий непосидячий, якийсь такий прудкий, що ніколи не ходить повагом.

Він, мабуть, ніколи волів не пас, а як і пас, то тільки в дроковицю, коли, як ви знаєте, звичайний собі полівий править не менш, як за барса.

З Олександром Довженком тяжко ходити по вулиці, бо він завжди йде попереду вас.

І завжди він говорить не про те, що було, і не про те, що є, а про те, що колись буде.

Коли він вигадував свого «Васю-реформатора» (його перший кіносценарій), він тяг вас у редакції в куток і говорив страшно:

— Ні, ви подумайте! Маленький Вася в'яже велику дилду!

У нього не так, як у всіх, щоб велика дилда в'язала маленького Васю, у нього навпаки...

І так завжди...

От через те й «Звенигора», бо й «Звенигора» не так, як усі...

Тепер кажуть:

— Ах! «Звенигору» не всі розуміють! Ах!

Ну, звичайно ж, не всі!

А скажіть, кого ви такого бачили, щоб ото коли його бахнуть у лоб чимось таким незвичайним, так щоб він зразу зрозумів, чим його багнули?

Коли його вдарить кулаком або шворнем, так він зразу вгадає, бо він уже цього куштував...

А як це буде не кулак і не шворінь, то він закрутиться на одному місці й блиматиме очима...

Так і з «Звенигорою»!

* *
*

У «Звенигорі» є прекрасний кадр.

Пливе «доля дівочька» за водою, а з густого очерету виходить старий дід і гасить молоду долю дівочьку...

Попливла «доля кінематографічна» Олександра Довженкова по буйній воді української радянської культури, на прекраснім вінку із «Звенигори» сплетенім...

І ніякі діди із кіногазетних очеретів не загасять Олександрової Довженкової долі ясної!

Не вистачить у них духу, щоб хукнуть!

СЕРГІЙ ДРІМЦОВ

«СИЛУЕТ» Сергія Прокоповича Дрімцова «силуетить» уже тридцять п'ять років на культурно-мистецькій ниві.
«Силуетить» він на різних ділянках: на музичній, на громадській, на літературній, на агрономічній.

Взагалі на світі «силует» Сергія Прокоповича з'явився 1867 року, шістдесят літ тому, в Харкові.

1893 року, тридцять п'ять літ тому, з'явилася його перша літературна праця, і цю дату Сергій Прокопович вважає за початок своєї мистецько-громадської діяльності.

Життєва путь С. П. Дрімцова така.

Закінчив він Харківську реальну школу і Красноуфимський технікум по агрономічному відділу.

З того часу аж до наших днів безнастанна творча велика й багата своїми наслідками праця...

Агроном... Літератор... Громадянин... Музика...

Чого більше у С. П. Дрімцова: чи агронома, чи літератора, чи громадського робітника, чи музики?

Всього більше.

Всього було багато, але останніми роками найбільше уваги Сергій Прокопович оддає музиці й громадській роботі.

Музичну освіту С. П. Дрімцов дістав від приватних учителів.

Фортепіано він учився у Вільчака (Харків), скрипки у Шмідта й Волькоса (Харків), сольного співу у Шляпникової (школа М. Глінки) і в Лапинського.

Музично-теоретичної дисципліни набув самотужки, за вказівками М. В. Лисенка, листуючись з останнім та частенько до нього подорожуючи...

М. В. Лисенко дав увесь напрям музичному життю

С. П. Дрімцова й скерував його на студіювання дуалістичної теорії Гуго Рімана.

Перший друкований музичний твір С. П. Дрімцова («Коліскова» на слова Степана Руданського) з'явився 1907 року.

Написав С. П. Дрімцов разом біля 40 opus'ів.

Найголовніші з них: опера «Іван Морозенко», оперета «Сорочинський ярмарок», три вокальні балади, чотири фортепіанні п'єси. Решта — хори.

А скільки хорів поорганізовував Сергій Прокопович за своє життя?!

А скільки драмгуртків позакладав Сергій Прокопович?!

Перші робітничі хори на заводі Гельферіх-Саде (тепер «Серп і молот») і в «Робочому домі» (тепер «Металіст») — діло рук і праці Сергія Прокоповича Дрімцова!

Педагогічна праця...

Лектор музичної школи II ступеня, перетвореної з консерваторії, С. П. Дрімцов при всіх дальших перетвореннях тої школи не кидав в ній працювати.

Викладач, помічник ректора, ректор і тепер завідуючий педагогічною допоміжною частиною Харківського муздрамінституту — «Музичними класами»...

І тоді ж таки (різночасно): завстудією роб.-селянського театру, інструктор МУЗО, зав. МУЗО, зав. і директор художньої капели артистів...

С. П. Дрімцов 3½ роки керує музпрофшколою на Журавлівці...

Та хіба перерахуєш, ким був С. П. Дрімцов за останні двадцять літ своєї праці в Харкові?!

Він і лектор в клубі «Грядущее», і на курсах УкрПУРу, і в Школі червоних старшин.

Він і член української секції щодо поповнення громадської бібліотеки, він і хормейстер...

Він — фундатор українського й кооперативного відділів харківського журналу «Хлібороб».

Він — фактичний редактор журналу «Труд и искусство».

Він — автор статей про Лисенка, Ліста, про народну пісню і т. д. і т. ін.

Він і рецензент...

Все своє життя Сергій Прокопович Дрімцов студіює пам'ятники народної творчості, переважно української.

У Сергія Прокоповича завжди в хаті кобзарі. Він учиться строїв бандури, ліри, він записує фрагменти гри, мелодії...

Увесь цей стильний матеріал Сергій Прокопович уживає в своїх композиціях, прагнучи обробляти мелодії або утворювати своє, за українським стилем, на підставі студіювання народного та кобзарського співу.

Останніми часами С. П. Дрімцов працює над утворенням української опери...

В цю оперу С. П. гадає вкласти весь той багатющий матеріал, що його він зібрав за все своє багатогранне життя...

* *
*

Тридцять п'ять літ безнастанної творчої праці!
Весь свій хист, всю свою снагу — для культури!
Все своє життя — для суспільства!

В день 35-літнього ювілею Сергія Прокоповича Дрімцова (цими днями він має одбутися) робітничо-селянська громада радо вітатиме кращого із своїх представників, заслуженого свого робітника й музику!

БОРИС РОМАНИЦЬКИЙ

ШО воно таке за знак: виходить, що для того щоб бути артистом, треба змалку обов'язково захоплюватися лицедійством, потім за школярських років тікати від батьків чи від вихователів у театр, забиратись кудись на гальорку і звідти очима, повнісінькими вогню, «їсти» п'єсу, «їсти» виконавців і до нестями, до хрипу після завіси кричати:

- За-анькове-е-ецька!
- Са-а-довськи-и-ий!
- Са-а-аксаганськи-и-ий!

Коли треба було бути хлопцеві чи агрономом, чи лікарем, так на тім хлопцеві треба було побити з десятка чересків, доки він гімназію закінчить, а потім, студентуючи, він років із надцять по колишніх студентських пивних «Gaudeamus'a» співає, доки на лікаря чи на агронома виспівается...

Я ніколи не чув, щоб майбутні лікарі, чи агрономи, чи інженери «втікали» до якогось професора чи на лекцію, чи на операцію, а потім після операції вигукували:

- Во-о-о-ро-бйо-о-ов!
- Про-о-то-по-по-о-ов!
- Біс! Біс! Біс!

Прочитайте, мовляв, ще одну лекцію!!!

Більше чув таких балачок:

— Сьогодні зачот у проф. Воробйова! От якби бог дав проскочити!

А майбутніх акторів б'ють було за те, що вони в театри потайки ходять, ставлять їм три по «поведенію», пишуть про них до батьків, виганяють із гімназій та семінарій і... нічого з ними зробити було не можуть...

Отака химерна штука — театр.

Не було, думаєте, цього з Борисом Романицьким? Було.

Народився Борис Васильович Романицький 1891 року в селі Чорнобаях на Золотоношині.

І бігав до театру, і кричав «За-а-анько-о-о-вещька!», і організовував нелегальні трупи в семінарії, і ставили йому за це три «за поведеніє», і писали про це батькам. Все це було.

Та не збило це Романицького з театрального путі.

1910 року, будиши ще семінаристом, він організовує драмгурток у своєму селі.

Гурток цей існує й досі.

1912 року Романицький вступає до Київського комерційного інституту і того ж таки року починає керувати драматичним гуртком на Куренівці (київське передмістя).

Театральна робота остаточно захопила молодого студента, і він рішає взятися за неї серйозно.

Романицький вступає до драматичної школи ім. Лисенка і з 1913 року починає пробувати свої сили як актор, граючи в професійній трупі під орудою О. К. Саксаганського.

Молодий актор зразу звертає на себе увагу.

1915 року він уже в трупі Т-ва українських акторів на чолі з М. К. Заньковецькою й О. К. Саксаганським, а з 1916 року, коли М. К. Заньковецька організувала колектив за своїм проводом, Б. В. Романицький працює в цім колективі вже як актор і режисер.

В цім колективі Романицький пропрацював до 1918 року, коли заснувався Державний народний театр, де він працює актором-прем'єром і режисером.

1922 року з нагоди 40-літнього ювілею М. К. Заньковецької було організовано театр її імені, і одним із основоположників його разом із небіжчиком О. І. Корольчуком був Б. В. Романицький.

З того часу й по ці пори Романицький керує художньою частиною тепер уже Державного театру ім. М. К. Заньковецької і є його головним режисером.

Історія театру ім. Заньковецької є й історія Б. В. Романицького.

Терпів театр, терпіли актори, терпів і Б. В. Романицький.

А скільки було того терпіння!

А скільки було голоду й холоду!

А скільки було відчаю й розпачу!

Та щоб перебороти це все, скільки ж треба було віри в справу, скільки треба було любові до театру, скільки треба було праці самовідданої.

Праця, віра й любов — перемогли.

Удержавлення театру ім. Заньковецької вивело його з злиднів, а разом із злиднями відійшло в минуле й акторсько-режисерське поневіряння.

Далі — ясна вже путь дальшої праці й удосконалення.

* *
*

Б. В. Романицький — режисер. Реаліст. Натиск в бік виховання актора, в бік подачі з кону «людського матеріалу».

— Тон! Тон! Хлопці, тон!

Чіткі мізансцени, бездоганне знання ролі й характеру персонажів.

Б. В. Романицький — актор.

Діапазонистий актор Борис Васильович!

Копистка («97») і Освальд («Примари»). Сенька-босяк («Чужі люди») і Ярема («Гайдамаки»).

Хлестаков («Ревізор») і Отелло («Отелло»).

Карл («Розбійники») і Андрій Дудка («Республіка на колесах»).

Амплуа, як температура при пропасниці.

Б. В. Романицький — актор такого темпераменту, що коли він грає, то боязко біля нього сірника запалювати — може вибухнути і розірватись на шмаття.

І його прекрасні сценічні дані, і такий голос, що може й голубом воркувати, може й у «Отелло» так «трагікнуть», що тріпочеться не тільки Дездемона, а й суфлер у будці.

* *
*

Б. В. Романицький і попоробив уже, та ще й попоробить, бо є над чим робить, є й чим робить!

Хоч би, господи, не зглазить!

ЗАМИЧКОВСЬКИЙ

ТЕПЕР Іван Едуардович Замичковський — заслужений артист республіки.

Тепер Іван Едуардович Замичковський — одна із найяскравіших фігур нашого радянського українського театру.

Тепер про Івана Едуардовича Замичковського цілі виробничо-функціональні аналізи пишуть.

Тепер...

Але для цього треба було Іванові Едуардовичу Замичковському сорок літ попрацювати на українській сцені.

Але для цього треба було Іванові Едуардовичу Замичковському взяти своє 16-літнє тіло й свою 16-літню душу у свої юнацькі, але друкарською вже працею струджені руки і принести їх (і тіло й душу) до дуже сердитої колісь на українських акторів Мельпомени й сказати:

— На! Іж!

І сорок років ота сама Мельпомена гризла й тіло й душу Івана Едуардовича Замичковського!

Будемо, у всякім разі, справедливі: не з'їла дуже сердита колісь на українських акторів Мельпомена душі й тіла Івана Едуардовича Замичковського.

І тепер іще душа в Івана Едуардовича Замичковського, сказати, «не з лопуцька», та й тіло ще таке, що при нагоді може дати фори молодому тілові в п'есах, на тім місці, на яким колісь вимагалось: «Підскочила, гопнула!» — а тепер вимагається чарльстон...

Не вдалося Мельпомені скрушити Івана Едуардовича Замичковського на довгій, гострим каменем посипаній путі українського актора.

А скільки народу ота Мельпомена знищила?!

Та то колісь було!

Тепер обов'язки колишньої Мельпомени виконує

Посередрабис, і ми бачимо, що хоч іще богиня не зовсім, сказати би, всемілостива, проте біля її вівтаря трупа акторського не видно...

* *
*

Життєва путь Івана Едуардовича Замичковського...
От, от путь...

Забув я (положим, я її не дуже й знав!) вже арифметику Малініна й Буреніна, щоб вирахувати на кілометри чи хоч би на милі, скільки тої путі пройшов за своє життя Іван Едуардович Замичковський.

Ходив Іван Едуардович...

Ходив отам скрізь, де в отому вірші говориться:

От Кавказа до Алтая,
От Амура до Днепра.

Може, в тому вірші й не так говориться, так тоді візьміть карту колишньої Російської імперії і покажіть мені пальцем, де не був Іван Едуардович Замичковський.

Спробуйте!

Не знайдете ви на тій карті такого місця...

Не знайдете, бо «ходив» Іван Едуардович не мало не багато, а всього тільки сорок років.

* *
*

Побачив світ І. Е. Замичковський 1869 року в Києві, в родині механіка Київської цукроварні.

Умирає батько. Голод. Холод.

Шести років Іван Замичковський працює в друкарні.

Власне, не він працює, а над ним «працюють»...

Він бігає по горілку для майстрів, а за це відповідає його потилиця.

Тяжко. Треба втікати.

Втік хлопчик з друкарні.

Чотири дні сидів у кущах над Дніпром. Становий пристав. Знову друкарня. Знову потиличники...

Книжка в майстра. «Кобзар». Краде Іван Едуардович «Кобзаря» і за тим «Кобзарем» учиться читати...

Дев'яти років починає виступати як декламатор.

А потім вистави в хліві.

І в хліві — поліція. Трус. Арешт.

Шістнадцяти років кидає І. Е. Замичковський друкарню і вступає до професійної трупи, в балет.

І почалось...

І не кінчається й досі...

І хай ще довго не кінчається.

В яких трупах грав І. Е. Замичковський?

А в яких не грав?

Які ролі виконував І. Е. Замичковський?

А яких не виконував?

Краще давайте так поставимо питання: які найкращі ролі в репертуарі І. Е. Замичковського?

Так можна.

В старому, народному репертуарі ці ролі такі: Микита («Дай серцю волю»), Бурлака, Мартин Боруля, Кукаса («Пошились у дурні»), Карась («Запорожець за Дунаєм»).

В європейському репертуарі: Подкольосін («Одруження»), Городничий («Ревізор»), Лісовик («Лісова пісня»), Журден («Міщанин-дворянин»), Аргон («Скапен»).

В сучасному революційному репертуарі: Копистка («97»), Кеді («Композитор Нейль»), Дурцев («Полум'ярі»), генерал («Мандат»), сотник («Вій»), Сірко («За двома зайцями»), Горн («Седі»), Мерчик («Республіка на колесах») і т. д.

Мало?

Тут поки напишеш, рука болить, а їх же ж треба зробити, треба філігранно їх обробити й подати...

Треба їх подати так, як взагалі подає свої ролі заслужений артист республіки Іван Едуардович Замичковський!

* *
*

І. Е. Замичковський — актор старої школи!

Але це аж ніяк не стало йому на перешкоді зайняти одно з перших місць в сучасному українському театрі.

Що це значить?

А як по-вашому?

Це значить те, як пише про Замичковського В. С. Василько, що Іван Едуардович «один з виключних талантів українського театру», що він «актор колосальної творчої інтуїції», що «він мав силу зберегти й донести до часів відродження українського театру мистецьку чистоту, високу майстерність, перетравити в собі нові принципи не тільки мистецького, а й революційного театру, знайти в собі, після 35 років праці в старому театрі, нові фарби, нові засоби для виявлення нового змісту».

От що це значить!

Амплуа І. Е. Замичковського — характерні ролі, і в цьому амплуа він рівний з найкращими і прекрасний серед рівних...

* *
*

А далі?

Що ж далі?

А далі, якби я був дяконом, я б «провозгласив», а так я тільки крикну:

— Довгого віку та журавлиного крику!

МАР'ЯН КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

ОФІЦІАЛЬНІ відомості швиденько, щоб не затримуватись.

Крушельницький із Західної України, з Глещави, Тереховського повіту. Народився 1897 року.

На сцені грає з 1916 року.

Почав у театрі, що його був заснував із студентської молоді у Львові Лесь Курбас.

1920 року грав у театрі ім. Франка, у Вінниці.

З 1924 року — в «Березолі».

Грає на скрипку. Танцює. Співає...

Колись співав сопрано, а тепер не то теноральним баритоном, не то баритональним тенором...

Невеличкий. Кругленький. Шатен. Очі, здається, сірі. Ніг — дві. Рук — дві. Пальто — сіре. Костюм — зеленуватий.

Почав з жіночих ролей.

Грав-грав жінок, потім зразу дідів почав грати.

Після дідів — хлопців. Після хлопців — середнього віку мужчин.

Співав в оперетках, у комедіях, у трагедіях.

* *
*

Усе про Мар'яна Крушельницького чи не все?

Не все.

Річ ось у чім, товариші.

Я ж знаю, що всі, хто хоч один раз бачив на сцені Крушельницького, зараз же настовбурчаться:

— Ану-ну! Чи напишеш же ти про Крушельницького так, як він грає?!

І, читаючи, екатимуть:

— Е! Е! Е! Не так! Не так! Та нічого подібного!

Я вам одразу скажу:

— Я не напишу так, як Крушельницький грає. Не зможу!

Щоб ото так у мене на папері вийшло, як у Мар'яна Михайловича на сцені в «Шпані»:

— Ви спите! Ви нічого не чуєте! Ваша голова — не ваша голова!

Не вийде в мене так!

Бо для цього мені треба кинути перо й чорнило, стати перед вами й почати і руками, й ногами, і всім корпусом моїм гіпнотизувати вас так, як це робить Крушельницький.

Як він це робить?

Чорт його знає, як він те все робить?! Не знаю.

У мене так не виходить.

Та то ще нічого, що в мене так не виходить. Не виходить воно так ні в кого, виходить тільки в Крушельницького!

Крушельницький, очевидно, слово якесь «півняче» знає, і слово те допомагає йому полонити на сцені і роль, і акторів, а в залі — і глядачів, і повітря, і прожектори...

Коли Крушельницький на сцені і коли на нього направляють прожектори, то я ніяк зрозуміти не можу, хто кого освітлює: чи прожектор Крушельницького, чи Крушельницький прожектора.

Стикаються два снопи з проміння й утворюють на кону такий бунт із світла, із слів, із рухів, із найтонших світляно-мовно-рухово-мімічних нюансів, що сидиш і думаєш:

«Багатюща ж яка наша батьківщина! Отож десь, у Глещаві, в Теробовльському повіті, проткнув хлопця якийсь «ультрафіолетовий промінь», а він, бач, що на театрі виробляє!!!»

А вже ж і «виробляє»!

* *
*

Ну що, коли б і знайшлася така людина, що взяла б на себе труд детально проаналізувати артистичну творчість Крушельницького?..

Щоб простежила й занотувала всі його засоби, з яких він користується, щоб подати роль так, як її дає Крушельницький?!

Тільки не загальниками, а детально!

Ой, як довго тій людині довелося б досліджувати і як багато довелося б писати!

Який актор Крушельницький? Технічний чи «нутряний»?

Технічний!

Ну, добре! А як же, приміром, ви технікою передасте оту картину для Олі, коли:

— А в степу гуде. А коні: цок-цок! Цок-цок!

А Оля виходить і говорить:

Драстуй, драстуй, милий мій,
Пожалуй у хату.

Намалюєте ви це все самою технікою? Щоб без «серця», щоб без «душі»?

Спробуйте!

І в той же час у «Шпані», коли бюстгальтер, упавши, регочеться. Коли регочеться бюстгальтер, коли сміється сцена, заливається театр і підскакують з реготу стільці в партері?

Що — це техніка чи «нутро»?

Нутро!

А як у цей самий «найвеселіший момент» у житті Крушельницького в його зуби болять?

Засмієтесь ви так, щоб все круг вас зо сміху танцювало, і хай у вас в цей час зуб ние?

Засмієтесь?!

Спробуйте!

Крушельницький дуже хитрий актор: не спіймаєш його, де в нього «нутро», а де в нього техніка!

В нього технічне «нутро» й «нутряна» техніка!

* *
*

Я не знаю взагалі, як «засилуетить» Мар'яна Крушельницького, щоб усім «видать» було...

За окремими ролями?

Ну, давайте.

Бухгалтер у «Шпані».

Ні, їй-бо, не можу! Як ізгадаєш оті його коротенькі штанчатка «у полосочку», як пригадаєш його морду, його оту голову з червоним бантом, його: «Хо-хо-хо! Хо-хо-хо-хо!» — зразу тобі робиться температура «сорок вісім».

І хочеться лягти на підлогу, дригати ногою, бити по підлозі рукою й заливатись «без приймаю во вніманіє».

І виходить не силует, а ота сама комбінована штука, що її показує бухгалтер Стрижаківі:

— А оце вам сверхурочні!

.....
Коко в «Мікадо»...

Ну, тут би слід написати про його надзвичайну, дивовижну прудкість, його ідіотську безпосередність, його чіткі куплети й танки, а воно тобі в голову лізе:

— Маленька операція.

І хочеться бути Пубою, щоб сказати:

— Ой Кокочка, вдару!

За віщо «вдару»?

Та за те ж і «вдару»,— за мережане майстерство акторське, за глиб, за шир, за «з одного боку» й за «з другого боку»...

За радісний сміх на театрі і за веселу на театрі радість!

.....
Победоносцев («Пролог»), абат («Жакерія»), Яворський («Сава Чалий») і ще, і ще, і ще...

Та щоб ото про всіх писати?!

Та боже сохрани!

Хай краще Мар'ян Крушельницький грає, а я дивитимусь!

Що мені, радості на театрі не хочеться, чи що?!

Хочеться! От я й дивитимусь!

ОДЕСЬКА ДЕРЖДРАМА

Враження

НАВРЯД чи ще якийсь український театр користується такими симпатіями й признанням з боку глядача, як Одеська держдрама. Та й не тільки признанням! Та й не тільки симпатіями! Його люблять в Одесі! Іменно люблять! Хародною, теплою, південною любов'ю.

В Одесі про українську держдраму ви завжди почувете:

— Наш театр! Наша драма!

І в цьому «наш» відчувається, крім любові до театру, ще й гордість, пишання за той «наш» театр.

Не доводитимемо тут про те, як «легко» було українському радянському театрові, та ще в Одесі, повоювати «маму», закріпити свої позиції, викликати і признання, і симпатії, і, кінець кінцем, любов. Що тут уже доводити?

Це ясно й без доказів.

А українська драма в Одесі всього ж тільки три роки!

Якої ж треба було вмілості й хисту в художнім керівництві, якої праці і якого такту, щоб за такий короткий час перемогти Одесу. Все це, значить, було, і всього цього було вдосталь, бо Одеса на своїм віку всього бачила й усього чула!

Не подумайте, отже, що любов та тільки за «прекрасні очі».

Є за що й любити театр.

Ті вистави, що їх нам довелося бачити («Республіка на колесах», «Любов Ярова», «Захід» Бабеля, «Собор Паризької богоматері»), репрезентують театр якнайкраще і з художнього, і з ідеологічного боку.

Одеська держдрама не йде шляхом найменшого опору, кожна її вистава — певне художнє досягнення.

У неї кріпке художнє керівництво за проводом В. С. Василька, у неї прекрасний акторський склад.

Ми вже не говоритимемо про таких акторів, як Л. М. Гаккебуш, Г. Ю. Мещерська, І. Е. Замичковський, Й. Маяк. Ці імена відомі.

Ні, ви б подивились, як вирости й розквітли в Одесі молодші!

Ви б подивились на Нятку, на Осмяловську, Лісовського, Липківського, на багатьох інших. Душа радується, дивлячись на них і слухаючи їх. Це вже першорядні актори.

Одеса дала українському театрові ще й таких артистів, як Мацієвська й Шумський.

Мацієвська — блискуча артистка на характерне ампуа.

Особливий успіх має Ю. Шумський. Це «нутрянний» актор у кращім розумінні цього слова, за колосальною, коли можна так висловитись, творчою амплітудою. Розмах у нього величезний. Блискучий Швандя в «Любові Яровій», «розухабистий» Дудка в «Республіці на колесах», він у «Заході» Бабеля і «Соборі Паризької богоматері» підноситься до моментів глибокого драматизму. У Шумського велика є «іскра божа» (чи чортова).

Жалко буде, як успіх йому закрутить голову. До тої «іскри» треба праці, праці й праці. Цим ми зовсім не хочемо сказати, що Шумський не працює, нам хочеться, щоб він і надалі не припинив тої праці, бо можливості в нього безмежні.

Хороші в Одесі актори!

Міцний в Одесі ансамбль.

За цей сезон Одеська держдрама показала чотири прем'єри, відновила старих п'єс — шість.

Готують «Яблуневий полон» Дніпровського й «Енеїду» Василька й Микитенка.

Режисерами-постановниками працюють там В. Вільнер і К. Бережний.

Хореографічна частина в руках Вислоцької й Земгано.

Художник — М. Маткович.

Величезну роботу провадять українські актори й поза межами театру. Нема того дня, щоб хтось із них

не виступав на концертах, на вечірках, по клубах і т. ін. «Великомученики» з цього боку І. Е. Замичковський, П. М. Нятко, Ю. В. Шумський. Не спить щодо цього й їхня студійна молодь.

Постачає Одеська держдрама й акторів для кіно. І. Е. Замичковський, Лісовський уже відомі як кіноактори...

Да... Трохи не забув. При театрі є ще й студія, де провадиться виховавчо-треніровочна робота над актором. 50% трупи працює в студії.

Силу праці вкладає в студію Л. М. Гаккебуш.

Хароша Одеська держдрама!

Ну, й що ж?

Ну, ми й говоримо: «Вра!»

НА РУДНЯХ

І от я, син села,
Уриваюся в серце Донбасу,
Димарями земля поросла,
Буйним зіллям машинного часу.

УЕ вірш, як ви знаєте, не мій, а вірш хорошого поета Андрія Панова.
Я, треба вам знати, в серце Донбасу не «уривався», а в'їхав поганеньким поїздом у серце Криворіжжя, якраз отуди, де добувають залізну руду й марганець.

Коли навіть прийняти фабричні димарі за зілля, то на Криворіжжі такого зілля дуже небагато, а вкрито воно (Криворіжжя) горами химерного каменю, що вилискує на сонці чорними, синіми, зеленуватими і сірувато-срібними вилицями.

— Що то,— питаю я в сусіда,— за камінь такий?

— То кварцит!

«Кварцит! З чим же він,— думаю собі,— римується?»

Кварцит... Антрацит... Первоцвіт... Апендицит...

Я, їй-богу, не брехатиму в своїх враженнях про криворізькі шахти.

Через те, власне, я й починаю з того, з чим «кварцит» римується...

Бо, «урвавшись» на якийсь там тиждень в копальні, ні чорта ви про кварцит більше не визнаєте, як тільки те, з чим він римується або якого можна до нього причепити асонанса чи алітерацію...

Щоб дізнатися про той кварцит докладніше, щоб знати, що з тим кварцитом зв'язане (а зв'язано з ним ой як багато!), не тиждень, і не два, і не три треба нюхати той кварцит та до нього придивлятися.

* *
*

Так, значить, перше враження — кварцит.

Друге враження — копьор.

Скрізь: копьори, копьори, копьори...

Що таке копьор?

Це слово, що римується з словом шахтьор.

Всякий письменник, приїжджаючи на копальні знайомитись з пролетарським на них життям, може, не доїхавши навіть до копалень, уже написати такого вірша:

Випинаються копьори,
А на них стоять шахтьори...

Коли вам люди, обізнані на шахтарським житті, скажуть:

— Що ви, товаришу, мелете? Ніколи ніякі шахтьори на копьорах не стоять!

Ви на це відповідайте сміливо:

— А от на честь мого приїзду повилазили!

На копьорах скрізь шківі.

І шківі придатні для вірша:

І стоять копьори з шківіами,
Як ті коні буйногриві.

Шківі так подібні до гриви, як, приміром, я до ка-нарейки.

* *
*

Далі вас сильно вражає кар'єр.

Кар'єр — це штука дуже подібна до ночов. Величезних ночов. Завглибшки ці ночви бувають сажнів у п'ятдесят та завдовжки сажнів півтораєста. Дітей у кар'єрах не купують, білизни не перуть, а здобувають там руду залізу.

Римується кар'єр із словом фокстер'єр.

Кар'єр він зветься через те, що в ньому пролетарські і непролетарські письменники кар'єром тікають від «бурок».

«Бурка»... Що таке бурка? Знову ж таки це не те, що на Кавказі з вовни виробляють.

Шахтарської бурки на плечі не накинеш, нею не вкриєшся, від дощу під нею не заховаєшся.

Вона й невеличка, і не дуже помітна, — тільки й того, що стирчить од неї невеличкий маленький хвостик, що зветься ще бікфордівим шнуром, а тікають од неї люди, особливо письменники, — як я вже казав, — кар'єром.

Бурка — штука на шахтах дуже популярна.

На однім із наших літературних там виступів подано було нам записку з таким запитанням:

«Скажіть, чи здорово ви втікали від бурок?»

Ми сказали правду:

— Втікали здорово!

Ця відповідь цілком задовольнила слухачів, бо вони побачили, що й ми, чужі на шахтах люди, серйозно до бурки ставимось.

Коли бурка «рветься», тоді в кар'єрі гримить грім, тоді люди ховаються по штреках і не виходять звідти, аж поки не дозволить їм цього свисток.

Для того щоб зробити бурку, треба мати забурника і пневматичний до нього молоток.

Що таке молоток, ви знаєте. Пневматичним він зветься через те, що молотком тим «б'є» згущене повітря.

А от що таке забурник, пояснити я вам, мабуть, і не зможу. Це така штука, що забурюється, тобто глибоко куди-небудь усередину входить.

На руднях ви часто можете почути такий вираз:

— Ех! Вставити б оце тобі забурника!

Отже, забурник той ще й «устанавлиється»...

У всякім разі, коли ви поїдете на шахти й почуєте вищенаведений вираз, я вам не рекомендую напрохуватись:

— Вставте, будь ласка, мені забурника!

Виконати ваше прохання, щоправда, можуть, але щоб од цього ви зробилися справжнім шахтарем, — навряд.

Особливо цікавий спорт на руднях — це збігати у кар'єр глибиною в 40—50 сажнів сходами. Сходи ті майже сторчові. Я їх не рахував, але їх чималенько.

Спорт цей найбільше рекомендується людям так пудів 6—7 на вагу. Пробігтись можна разів три-чотири туди й назад. Прекрасний після того з'являється настрій. Тоді кожна людина, що вивела в анкеті все своє походження ще з прапрапрапращура й тепер перебуває на посаді завідателя торгвідділу в будь-якій тресті, лежить і мріє:

— Ах, як прекрасно бути шахтарем! Ах, які щасливі шахтьори, що мають змогу щодня того спорту вживати!

* * *

Вище, як ви, може, помітили, я згадав одно з незрозумілих шахтарських слів — «штрек».

Слово «штрек», очевидно, походить од українського дієслова «штрикати».

Хоч у штреках ніхто нікого не штрикає, але яке до цього діло такої науці, як філологія?

Штрек — великий під землею коридор, такий приблизно, як у гостиниці «Спартак», тільки значно чистіший. Він — поземний.

До штреку веде — штольня. Штольня — сторчова.

По штольні ходить кліть, а кліть возить у шахту або людей, або порожні вагонетки, а з шахти витягає ті вагонетки, повнісінькі прекрасної залізної руди.

Як спускатися в шахту?

А так. Становитесь у кліть, і вона везе вас углиб.

Страшно?

Мені не було страшно, бо з мене ще не вийшов той переляк, коли я, летівши з Баку торік аеропланом, злетів через якийсь «лоп» у якійсь трубці в жито. Тоді було страшніше...

Опускають, як казали нам, іноді в шахту з «вітерцем».

Що воно значить, не можу вам сказати, бо нас спустили без «вітерця». Пожаліли, мабуть, кліті, бо коли ти її вимиватимеш, як вона безнастанно і днями, й ночами возить і в шахту, і з шахти!

* *
*

Штрек.

Величезний коридор з рельсами для вагонеток. Зветься ще «продольною».

А ми встали покурили,
По продольной разошлись,
По продольной разошлись,
За роботу прийнялись.

Шахтарська пісня «довоєнного качества».

Од «продольної» праворуч і ліворуч — розгалуження.

А над «продольною» — люки.

У розгалуженнях тих і в люках — забой.

«Забой» — літературна на Донбасі організація, що входить до складу ВУСППу.

Це — в літературі.

А забой в шахті — це щось зовсім інше.

Там ні віршів, ні оповідань не пишуть. Там забойщики здобувають гордість криворізьку — прекрасну залізну руду.

Забойщики — прекрасні руді люди. Руде в них усе: руда одежа, руді чоботи, руді руки, руде обличчя...

І тільки сліпучо-білі в них зуби та блискучі очі...

Біля забойщиків — лопаточники-одкатчики.

Забойщики «забивають». Одкатчики — «одкачують».

Зрозуміли?

Ні? Ну давайте докладніше.

Забойщик — з забурником у руках і з пневматичним молотком. Він бурить руду. А потім приходять «бурщики», закладають у ті пробурені дірки «бурку» (динаміт — от що таке бурка!).

А коли залунають по шахтах сигнальні свистки, тоді «рвуть» руду. Запалюють бікфордів шнур, і тоді попід землею гримить грім і валиться в забоях руда...

Одкатчики накидають ту руду у вагонетки й одкачують до продольної, а там уже зачіпає їх коногон і гонить до штольні.

А там на кліть і вгору.

А там на вагони... А з вагонів у домни, а з домен у бесемерові печі, а з бесемерових пічок на завод, а з заводу у трест, а з тресту у Вукоопспілку, а з Вукоопспілки у райспілку, а з райспілки в «потребилівку».

А там уже:

— Дайте мені гвіздків з півфунта!

Отже, коли ви коли-небудь заженете в ногу гвіздка, згадайте хоч тоді прекрасну людину в рудій одежі, в рудих чоботях, з рудими руками, з рудим обличчям та з сліпучо-білими зубами й блискучими очима.

Згадайте криворізького забойщика з його вірним сотрудовником, лопаточником-одкатчиком.

Шахтарське життя-буття.

Оте саме, що про нього «довоенное качество» під ермонію виспівувало:

Ех і розпроклятая
Жисьь шахтьорська,
Хто не знає, той ідьоть,
Хто не знає, той ідьоть,
За собой народ ведьоть!

Або ще отак:

Ен, да шахтьор пашеньки не пашеть.
Коси в руки не берьоть.
Шахтьор курить, шахтьор пьють,
Шахтьор з музикою йдьоть!

Про таку «жисьь шахтьорськую» розповідала пісня «довоенного качества».

А яке тепер життя шахтарське?

Ах, та не знаю ж я, яке воно, товариші мої дорогі!
Тиждень же ж тільки довелося побувати на руднях,
з копальні на копальню перескакуючи.

Хіба ж можна за тиждень? Та ще про життя, та ще
й про шахтарське?!

Я не чув, щоб хтось із шахтьорів говорив чи співав:

Ех і розпроклятая
Жисьь шахтьорська.

Я не бачив ні одного шахтьора п'яного...

Але я бачив симпатичного забойщика з марганцевих копалень Марка Фоковича Шпиндю.

Іхав він залізницею з окружної виробничої наради.

І говорив мені Марко Фокович:

— Три дні оце не робив, три дні не був у забої, і мені
вже ніби чогось не хапає. Скучив...

— Як живете?

— Нічого живемо. Робота, щоправда, не легенька,

а проте нічого. Приїздить до мене, подивіться. Людьми живемо. І квартира хороша, і чисто живу, і жінка з дитиною в мене люди... Від самих нас залежить, як живемо. А жити можна по-людському.

І розказував мені Марко Фокович про роботу в забої, про свої копальні, про дніпровські плавні, що недалечко біля копалень, про річку, про рибу, про качки, про свою бабу, що жила 107 років і пам'ятала ще заповоження, про куріпки, про полювання.

Марко Фокович і в забої працює, і на виробничі наради їздить...

Він і копальні свої знає й любить, він любить і те, що біля копалень...

Марко Фокович і шахтьор, і забойщик, і хазяїн своїх копалень, і громадянин, і мисливець, і людина...

Чи всі такі шахтьори, як Марко Фокович?

А як і не всі?

Важно те, що такі забойщики, такі шахтьори є!

А чи були вони колись?

* *
*

Неділя. Надвечір...

І прислухаєшся, чи не різне де ермонія і чи не залунає:

Шахтьор курить, шахтьор п'ють,
Шахтьор з музикою їдють.

Не чути нічого.

Аж ось у кімнату: стук-стук.

— Прошу!

— Чи тут товариші письменники?

— Тут.

Перед нами літній уже робітник.

— Я вам листа приніс.

Читаємо:

«Робітники копальні ім. Дзержинської групи бажають бачити уважаємих письменників. Прохачемо прибути в зал касарні ч. 8, де поділитися коечим науцнім.

18/III 28 р.

Робітники»

У нас того вечора не було виступу, і ми з радістю пішли на це запрошення.

Невеличка зала. Столи червоним понакривані. Сидять робітники, грають у шахи, в шашки, в доміно.

Вітаємось.

— Що робитимемо? — запитуємо.

— Розкажіть нам про літературу, розкажіть про письменників, бо багато з нас не зможе бути ввечера на вашім вечорі, працюватимуть у шахтах...

Ми прийшли до них о 6-й год. вечора і розказували й читали до 12-ї години...

Це так тепер.

А раніше:

Шахтьор курить, шахтьор п'ють...

* *
*

А тепер, товариші, я маю запитання. Спокійно!

Хто сказав, що робітництво не розуміє української літератури?

Хто сказав, що робітництво не цікавиться українською культурою?

Я говорю про робітництво з криворізьких копалень.

З отаких копалень: «Комінтерн» (марганцева рудня), Ленінська рудня, Жовтнева, ім. Лібкнехта, ім. Артема, ім. Держинського...

Хто це сказав? Прошу встать...

Ага... Ви сказали...

А дозвольте тоді вас запитати:

1) Чим пояснити, що на всіх цих копальнях робітництво переповнювало аж через вінець всі клуби й театри, де виступали українські письменники?

2) Чим пояснити, що українських письменників на всіх копальнях робітництво зустрічало музикою?

3) Чим пояснити, що на всіх руднях українські письменники бачили плакати: «Хай живе українська пролетарська культура!», «Хай живе українська пролетарська література!», «Привіт українським письменникам!»?

4) Чим пояснити, що робітництво півторагодинну

доповідь про українську літературу вислухувало з надзвичайною увагою?

5) Чим пояснити ту тьму-тьмушу запитань і записок, що їх діставали українські письменники, виступаючи перед робітництвом Криворізьких копалень? І записки ті були найрізнохарактерніші, що зачіпали найдрібніші «нюанси» українського літературного життя?

6) Чим пояснити, що робітники прохали письменників прочитати той чи інший свій твір? Значить, вони того письменника читали й раніше?

Чим все це, дорогий товаришу, пояснити?

Мовчите?

Сядьте!

Та ви знаєте, що за всю подорож українських письменників на Криворіжжя тільки на НЕСі (будівля нової електричної станції — в районі Жовтневої рудні), в будинку для приїжджих, де дано було їм притулок, вони на таку притичину нарвались.

Завідуюча тим будинком, така собі опасиста мадам, що, як кажуть, нічого з Жовтневої революції не придбала, а «зовсім навпаки» (і кажуть, що дуже «навпаки»), записуючи письменників до книги, запитала:

— Хто ви такі?

— Письменники.

— Письменнікі? Что такое письменнікі? Нет уж, пожалуйста! Я — руская женщина і такімі словами не буду портить книгі. А ваша как фамілія?

— Микитенко.

Пише: Мекитенко.

— Та не Мекитенко, а Микитенко!

Пише: Никитенко.

— Та не Никитенко, а Микитенко.

— Ах боже мой!

Оце, товаришу, за всю подорож.

Але зауважте: це не робітниця, а мадам в повному розумінні цього слова.

А робітниця, — там же таки, в тому будинку, — комсомолка Даша, — «Даша — радість наша!» — що зросла на шахтах, за годину вже говорила з нами прекрасною українською мовою.

— Та ви ж, Дашо, говорите, як Марко Вовчок!

— Е-е-е!

Криворізьке робітництво жадібно всмоктує в себе культуру.

Криворізькі робітники — прекрасні друзі літератури взагалі, а української зокрема.

Серед криворізького робітництва 40% — постійні читачі й одвідувачі своїх прекрасних книгозбірень.

З якою любов'ю бувші забойщики, висунуті на культуроботу (в культкоми, зав. книгозбірнями), працюють біля книжки, біля клубу, біля театру...

П. Г. Тичина, напевно, про криворізьких робітників писав свій «Псалом залізу», бачивши, як ідуть вони до культури.

Ідуть, ідуть робітники
веселою ходою.
Над ними стрічки і квітки,
немов над молодю.

. . . . .

Там, на Криворізьких руднях, червоно гримить з робітничих уст новий псалом залізу і культурі.

ПРО ЮХИМА КУЧУ

РІЗНІ на світі кучі бувають...
Про одну з них дозвольте розказати, бо
сама напрохується.
Це — Юхим Куча з села Анисового,
Олишевського району на Чернігівщині.
Прислала та куча листа до редакції
такого змісту:

«Мені, як селянському читачеві «К. і П.», дуже дивно стало, що це надумавсь т. Остап Вишня з своїми мистецькими силуетами.

Перші силуети про Анатолія Петрицького та інші я та мої товариші читали з великим задоволенням, поки обридли. Мистецькі силуети виходять в кожному числі «К. і П.», і кожний з них вихваляє того чи іншого народного артиста. Читаючи ці силуети, мимоволі постає питання: невже це народний театр Радянського Союзу дійшов такої високої культурної височини за короткий час, що не має ні одного погануватого артиста й режисера. А дже на весь державний апарат зараз звертається багато уваги, а скільки в ньому є бюрократизму та мошенства (підкреслення моє.—*О. В.*)».

Це ще нічого. Послухайте далі:

«Остап Вишня підряд хвалить усіх народних артистів. Може, коли про артистів закінчить, то буде хвалить суфлерів, продавців квитків, підмітайлів та різних чистильщиків (підкреслення моє.—*О. В.*)».

Бачите, яка куча?

Цій кучі хочеться, щоб писали тільки про «бюрократів» та про «мошенників».

Ця куча не припускає, що в нас і в апараті, і в інших галузях є хороші робітники і хороша робота.

Ви подивіться, з яким презирством куча говорить про «суфлерів», про «підмітайлів» та про «чистильщиків»...

Для кучі вони не люди, про них писати не можна.

Отака куча...

Хочеться вам, Кучо, щоб писали тільки про бюрократів, про мошенників та дурнів?

Не турбуйтеся. Не забуваємо.

КУЛЬТУРТАПСТВО

ГАННА Петрівна Затиркевич-Карпинська, славнозвісна українська артистка, мала в селі Болотниці, Березівського району на Роменщині, невеличку садибу з будинком і службами.

Умираючи, Ганна Петрівна залишила ту садибу своїм небогам з умовою, щоб у садибі тій було влаштовано будинок відпочинку для українських акторів.

Наскільки пригадується, постановою Наркомосу садибу ту було приділено до Роменського округового музею з тим, щоб волю небіжчиці було вволено.

Березівський райвиконком, купно з Болотницькою сільрадою, ну ніяк не хочуть, щоб садиба одної з найславніших наших артисток — перше: залишилася як пам'ятник мистецький, а друге — виконала призначену їй прекрасну роль — бути притулком для робітників театрального мистецтва.

Нищиться ту садибу довго й уперто.

Ще 1922 року знесено було клуню, хліви, комори.

Залишилися тільки 4 будівлі: 1) будинок, 2) хата-клуня, 3) комора з льодовнею та 4) хлів.

В 1923 році небоги збудували вже самі там хлів.

1924 року Березівський РВК подає на небог позов до суду, щоб вони або виселились, або платили за садибу оренду.

Після судів (один засудив, другий одсудив) 30 грудня 1927 року право на садибу залишено за небогами.

Що робить Березівський РВК?

13 червня цього року вирубує в садку дуби, нищить фруктове дерево, а 20 липня забирає комору й продає її.

Ходять чутки, що те саме хоче РВК зробити й з будинком.

Березівський РВК взагалі має намір садибу знищити.

Що воно там у Березівці за такий РВК, що в того РВК за така голова, господь їх знає?!

Коли б навіть голова та думала самим картузом, без ніякої участі клоччя в скроні, то їй то не тяжко догадатися, що будинок Г. П. Затиркевич-Карпинської має культурно-історичну вагу, в будинку тому схоронилось чимало старовинних пам'яток історії українського театру, що в 60 кроках од будинку є театр, який зветься ім'ям небіжчиці Затиркевич-Карпинської, що в Ромнах так само є театр імені Г. П. Затиркевич-Карпинської.

Що це значить, як ви гадаєте, голово Березівського РВК?

Це, по-нашому, значить, що радянська влада шанує і пам'ять славної артистки «Затиркевички»!

Вам це незрозуміло?

Так тоді вам повинна бути зрозуміла постанова радянської влади в особі Наркомосу про охорону садиби артистки Затиркевич-Карпинської, як культурно-історичного пам'ятника, і ви мусите її виконувати.

Не хочете?

Є прокуратура!

* *
*

А куди Ромни дивляться?

Окулярів, може, для Ромен треба?

ОРИГІНАЛЬНО

ГЕНІАЛЬНА думка — власність усього трудящого народу.
Затримувати геніальні ідеї, не поширюючи їх скрізь, скрізь, скрізь,— злочин.
Через те ми й оголошуємо оце зараз одну з таких ідей, що виникла в тиші кабінетів Дніпропетровського окрадмінвідділу.

Ідея ця торкається музики.

Музики як такої.

Ціла нова філософія музики.

Переказувати її своїми словами — не втну я, хай скаже сам Дніпропетровський адмінвідділ.

А каже він про музику ось що:

«Окрадмінвідділ сповіщає, що дозволів на музики в ідальнях, пивних та інших окрадмінвідділом видано не буде, тому що музика з'являється одною з головних причин тягнення до пияцтва, там, де музика, там велика скупченість люду, а де велика скупченість люду, там і хуліганство, й інші види порушення, з якими в сучасний мент ведеться рішуча боротьба».

Я гадаю, що жодний ні теоретик, ні практик музики в усім світі не наслідиться претендувати на такий винахід про вплив музики на суспільне життя.

Оригінально! Навіть більше, як оригінально.

Після цього всього Дніпропетровському окрадмінвідділові залишається заборонити оперу, оперету, симфонічні концерти і т. д.

Треба ж бути послідовним...

«Там, де музика,— там хуліганство».

Опера — музика?

Музика!

Народ скупчується?
Скупчується!
Значить, хуліганство?
Хуліганство!
Заборонить?
Заборонить!

.....
Раз так, то чого ж ми дивимось: побить к лихий го-
дині скрипки, бубни та контрабаси — і діло в шляпі: ні
хуліганства, ні бешкетів не буде.

.....
А ми, грішні, сидівши тут, думали, що музика, як
одна з найкультурніших розваг, навпаки, допомагає бо-
ротися з пияцтвом та хуліганством.

Помилились ми...

.....
Прощай, музико!

Будемо жити тихо, тихо тепер...

Так тихо, щоб ніде й не бренькнуло...

ЛЕСЬКА

ОТ ви мені кажете, щоб я вам на роковини про наші хиби та про наші досягнення за одинадцять літ багряної нашої революції розповів.

Звільніть од цього...

Давайте я краще про Леську!

А отих, для кого я мусив був про досягнення,— ви тих до Івана Панасовича Соколянського: він із сліпо-глухо-німими, як ніхто в світі, вміє, бо хто не бачить досягнень, у того ж ні зору, ні слуху, ні згуку...

Іван Панасович навчить їх і бачити, й чути, й розповідати...

А мені дозвольте про Леську.

Чому саме про Леську?

Та тому, що дуже ж таки Леська хороша дівчинка.

Вона років на дев'ять з половиною молодша від молоді Жовтневої революції...

Вона білобрисенька, носик у неї гудзиком, ноженятка у волохатеньких черевичках...

— Як тебе, Лесю, звать?

— Еся!

А потім ото диб-диб по хаті, швидко-швидко задибає та стане перед Леніновим портретом:

— Ені!

— Хто такий, Лесю?

— Ені!

І пальчиком на Леніна:

— Ені!

— Лесю! Будь готова!

Тоді вона підносить своє рученятко:

— Ди тов!

Завжди, значить, готова!

Леська, крихітка, з-поза стільця її не видно, щойно тільки кинула цию, і вже воно:

— Ди тов!

І бере «дядю» заздрість...

Бо одинадцять тому років сто з великим гаком мілльйонів «дядів» і «тьотів», якби хто їм був сказав «будь готов!», вони б, ті «дяді з тьотями», басами й контралятами хором запитали б:

— По пайки? Хіба дають?! Де?!

Та ще й тепер відсотків «...десять п'ять» бородатих «дядів» і грудастих «тьотів» на такий запит підхопляться:

— Хіба сьогодні платять?! Завтра ж перше!

І це тоді, коли для них у буряній праці спопелив «Ені» мозок свій...

А Леська, крихітка, з-поза стільця її не видко, щойно тільки кинула цицю, і вже воно:

— Ди тов!

Ах ти ж, Лесько! Карапузятко ти отаке!

* *
*

Коли Леська іноді осідлає мое позапартійне черево, гуцикає на ньому, як на баскому коні й кричить: «Но!»— я дивлюсь на її іскри-оченята й думаю:

«Ах ти ж, Лесько. В який же щасливий момент ти в материнім плині викохалась, голоцюцьок ти замурзаний!»

Ти от показуєш пальченятком своїм на портрет «Ені», а я ж років надцять дивився на протопресвітера Івана Кронштадтського, що обов'язково завжди за щось мав мене одлупцювати!

— Не гасай по хаті, а то бачиш, он батюшка на тебе з стінки свариться! Він — сердитий, битиме!

І «бозя» мене завжди готова була за щось вибити.

— Не пустуй: бозя битиме...

А на тебе, Лесько, «Ені» ніколи не свариться і ніколи він тебе не битиме!

І тоді я з заздрості лоскочу Лесине пупенятко, Леська заливається, аж захлинається, перекидається на мені, б'є мене ноженятами по моїх із громадським стажем колінах і кричить:

— Ям! Ям! Ям! Зесь! Ам!

Ото значить:

По морям, морям, морям,
Нынче здесь, а завтра там!

Ах ти ж, Лесько!

Та ти ж на дев'ять з половиною років молодша від
молодої Жовтневої революції і вже ти:

— «По морям, морям, морям...»

А я, може, вже й до Жовтневої революції літами до-
рівнювався, а не знав ні «По морям», ні «Ми молоді
весняні квіти»...

Отакої, Лесько, я тоді співав:

Щось у лісі ре-реп-нуло,
Баба з дуба ге-геп-нула,
Так тобі, бабо, й треба,
Щоб не лазила на небо.

Та залоскочу я тебе, Лесько! Йй-богу, залоскочу!

* *
*

Ах, як мені заздрісно, на Леську дивлячись!

Та виросте вона, буде їй стільки, як оце тепер нашій
багряній Жовтневій революції, і не бачитиме Леська ні
одного неписьменного!

І ніхто до неї на вулиці не підійде, ніхто не протягне
їй папірця:

— Прочитайте, що тут написано!

А їхатиме Леська коли-небудь до дядька або до тітки
в яку-небудь Зачепилівку і не застряне ніде в багнюці,
бо Авдодор шляхи Лесьці понастелює.

Сидітиме до того часу вже кріпко «Пролетар на кри-
лі», опанує повітря, і Леська літатиме так, як я тепер
на автобусі їжджу.

А виросте ще більше Леська, будуть у Леськи коси
русяві, будуть стегна пругкі й перса, як антонівка,— не
хапатимуть Леськи в темних закутках за груди, бо не
буде вже темних завулків, уже в Харкові Есхар засяє,
а в Електрополісі Дніпрельстан світлом вулиці поза-
ливає...

Бо буде скрізь ясно, як ясні тепер у Леськи іскри-оченятка.

* *
*

Простіть мені, товариші, що я не про досягнення, а про Леську.

Дуже ж бо Леська хороша дівчинка.

Вона з манісінських літ знає «Ені» й, отакунічким карапузятком будши, вже вона:

— Ди тов!

Ах, як мені заздрісно, на Леську дивлячись!

Через те й пишу я про неї в одинадцяті роковини багряної Жовтневої революції.

НА ГОНЧАРІВЦІ

ЧОЛОМ тобі, перший повістяре народу малоросійського, преславний Грицьку Квітко-Основ'яненку! Чолом тобі з-поза Лопані, з тих країв, де хотів був ти посватати сто з гаком літ тому пришелепуватого Стецька Кандзюбу з Прокоповою Шкуратовою донькою Уляною.

Привіт тобі з Гончарівки...

На таксі вже я їжджу на Гончарівку.

І вже на тім місці, де колись попід тинном тікав Прокіп Шкурат до «вольної»,— вже там деренчить люто електричний вентилятор в друкарні імені Валерія Межлаука, а на вигоні, де співала з дівчатами Уляна Шкуратова та паслись його бузівки,— там тепер сквер з клумбами, і на тих клумбах широколисті канни червоними квітами подорожнім наживують.

І вигін уже тепер не вигін, а майдан Червоного міліціонера.

Така тепер Гончарівка.

Уже спориші там бруком придавлено, і хоч «здалека ще видно Холодну гору», та поміж Гончарівкою й горою Холодною побігли на теплі краї рейки блискучі.

І як біжить мостом залізничним над Гончарівкою К², що аж з Ленінграда на Туапсе, тоді здригається Гончарівка, а стара Леусиха хреститься.

Вже й Леус помер.

Його хата якраз за Шкуратовим подвір'ям стоїть.

Довго жив Леус.

Він іще пам'ятав, як за олійним заводом Маслотресту болото було з осокою, з очеретом, з крячками й з крижнями...

Тепер уже ніхто не вміє так чумарок шити, як шив старий Леус.

Помер Леус, померли й чумарки, zostалися пальта

з церобкоопу, а на місці осоки й болота мій голубоокий Вячко на велосипеді фірми «Stern» їздить та Прокопові Шкуратові нащадки по двадцять чотири хавтайми на день грають.

Вже на місці того болота ростуть груші та яблуні і не одна Уляна в «Яблуневий полон» потрапляє.

Та й груші вже всихають, бо почувають, що скоро широка колія трамвая на їхніх коріннях ляже, бо вже носили астролябію поміж грушами.

Ах, уславлений у віках, перший повістяре народу малоросійського, Григорію Квітко-Основ'яненку!! Не така вже Гончарівка, як була вона сто з гаком літ тому, коли хотів був ти посватати пришелепуватого Стецька Кандзюбу з Прокоповою Шкуратовою донькою Уляною.

І Уляни не такі.

Вже не розгортають Уляни хусток і не сумують над ними, співаючи:

Хусточка моя шовковая,
Обітри мої слізюньки,
Нехай же, нехай же від їх
Полиняють квітоньки.

Замість хусток жовтогарячі в них капелюшки, замість слізюнок у піснях «пузирочки»:

Де ти ходиш, де ти бродиш,
Сербіяночка моя,
Пузирки в кармані носиш,
Отруїть хатіш міня.

Померли й Шкурати.

Померли з самогонки, коли віки притрусили «вольні», коли революція позачиняла «марнопольки».

Шкуратові нащадки вже не просовуються тінню попід тинами, не вигукують, озираючись:

Як уволю я нап'юся,
Чорта й жінки не боюся,
Спи, жінко, спи!

Вони тепер вільно йдуть до церобкоопу, вільно беруть «хлібне вино» й хилять досхочу, а потім уже б'ють боєм смертним жінок своїх...

Не така тепер Гончарівка.

І тільки Стецьки, Одарки та «одставні салдати

Скорики» підтримують славу твою, преславний перший повістяре народу малоросійського, Грицьку Квітко-Основ'яненку!

Вони живі ще, і не стерли їх з лица землі гончарівської довгі віки.

Я бачу частенько одставного солдата Скорика, що «на всьом свету пабувал, усю Туреччину ісхаділ, і в Расею захаділ».

Тепер він за члена правління житлокоопу № 000 і керує його, житлокоопу, справами.

І коли я, на браву його постать дивлячись, питаю його:

— Що ви з моїм житлокоопом робите?

Він, во фронт стаючи, лепортує:

— «Раз у прошлому годі були ми у паході, у дікам народі. Семдесят городов разорілі, тридцять полонілі, а одін траншеями осаділі...» Што нам житлокооп? «Ми усьо знаім: відалі, как ето делается у Франції, і у Туреччине, і у Расеї».

— А будинки руйнуються?!

— «Постой! Делайш темпи без флігельманта. Прже-де надобно сполніть закон!» Одарко, докладай!

Тоді старечою ходою з ганку злазить Одарка й люто шамотить:

— А ота в шляпці, з п'ятого номера, сьогодні цілу курку з базару принесла. Вона, гадюка, щодня курку їсть. А проходить повз мене, так і не дивиться, бариня яка!

— Іч какая! — Скорик каже. — Доканаім! «Уш з етакими не справиться-та! І пагразней попадались і у Франції, і у Туреччині, і у Расеї, і где ми на паходах хаділі, та і тих за пояс затикали».

І йде тоді одставний солдат Скорик до Стецька.

Стецько з-за Харкова перебрався давненько вже на Гончарівку.

Він оженився там з колишньою курсисткою Бестужевських курсів.

Уже він рота не роззявляє, сам до себе не сміється і, зустрічаючись з сусідами, не питає:

— А що у вас сьогодні варили?

Про те, «що сьогодні варили» сусіди, йому щодня доповідає його дружина, бувша курсистка Бестужевських курсів й велика приятелька старої Одарки.

У Стецька вже й донька маленька є, в рожевому з блакитними биндами капорі.

Стецько працює в округовому суді, скоро вже буде «ответственным», ходять важно й говорять:

— Я їм покажу! На підставі артикула такого-то карного кодексу я їм покажу! І взагалі я знаю, до кого!

А його жінка, бувша курсистка Бестужевських курсів, серед двору стоячи, руками розмахує:

— Не забувайте, що мій Степан Павлович в окружному суді служить! Та я йому як скажу, так він вам як покаже!

Ох і грізний же ж Стецько Павлович тепер для народу гончарівського! Ох і страшний же!

На що вже Скорик та Одарка приятелі його задушєвні, а й ті тремтять перед Стецьком Павловичем.

Скорик перед ним завжди во фронт, а Одарка низенько йому кланяється.

Ніякові стара Одарка перед Стецьком Павловичем, ніякові через те, що колись, сто з гаком літ тому, піднесла йому донька її Уляна гарбуза величезного.

Не думала ніколи стара, що так довго проживе на світі Стецько Кандзюба і що буде він в окружному суді урядувати.

Сурйозний став Стецько, і коли вдома після роботи державної, за столом сидячи, гаркне:

Ги-ги-ги-ги,
Каші хочу, каші, каші! —

тоді біжать до нього дружина його, бувша курсистка Бестужевських курсів, і мама її, і донька його в рожевому з блакитними биндами капорі і несуть йому багато-багато не каші, а бабки. З варенням.

— Хіба ж можна вам, Степане Павловичу, при такій посаді та кашу їсти? Бабки з варенням пожалуйте.

Стецько їсть бабку (з варенням) повагом, їсть багато й смачно.

А жінка його, бувша курсистка Бестужевських курсів, полюбовно йому розказує:

— Стеценьку! А та, з п'ятого номера, як іде, так на мене й не дивиться. Чи ти ж хіба не можеш, щоб твою жінку поважали? Ти ж в окружному суді служиш! Покажи їй!

— Я їм покажу! Я знаю, до кого!

— Покажи, Стецьку, покажи! Ми вже з Одаркою їй і концерт під вікнами робили, і кошеня топили, а вона уваги не звертає. І не дивиться. А чоловік її сьогодні на візнику додому приїхав. На візниках роз'їжджають, подумаєш! І щодня отакенні кошики з базару носять. Покажи їм, Стецьку!

— Я їм покажу! Вони мене знатимуть!

І тоді манісінькі Стецькові очі такі робляться, як у зінського щеняти, а він такий стає, що якби хто, то ніяк би не пізнав у ньому того ж самісінького Стецька, що сто з гаком років тому на тій же Гончарівці співав:

Ішов Стецько льодом,
Свиня огородом,
Подай мені, моя мила,
Свою білу ручку.

У Стецька й грамофон є.

Він дуже любить слухати грамофона, особливо романс:

Я упрекать тебя не стану, я не смею,
Ми так давно і так нелепо разошлись,
Но я любил тебя, і ти була моєю,
Зачем же ти ушла?
Ве-ре-е-ні-сь!!!

Цього романса тоненьким голоском співає за грамофоном і дружина Стецькова, бувши курсистка Бестужевських курсів, а Степан Павлович вступає у спів тільки тоді, коли грамофонна голка вискакує на те місце, де починається «вернісь», і «вернісь» виконується вже як тріо: грамофон, дружина Степана Павловича, бувши курсистка Бестужевських курсів, і сам Степан Павлович.

Ве-ре-ні-сь!!!

Одставний солдат Скорик частенько заходить разом з Одаркою до Степана Павловича.

Там вони обговорюють, як докнати квартиру номер п'ятий, що ото «на візнику приїхав, подумаєш»...

І коли Скорик з Одаркою виходять од Стецька, Одарка нахваляється на п'ятий номер кулаком:

— У-у-у, гадюко!

А одставний солдат Скорик потихесеньку під п'ятий

номер мочиться, щоб на завтра зранку можна було люто галасувати:

— Де санітарна комісія? П'ятий номер під вікно горшка виливає!

Прийшовши додому після трудів праведних, Одарка довго молиться перед цілителем Пантелеймоном, а Скорик випиває на сон грядущий лампадку й роздягається, приспівуючи:

Ліш умей за дело взятся,
Можна всюди поживляться,
В поле бий, колі, рубі,—
Дома денежки бері.

А Стецько в цей час голубить жінку свою, бувшу курсистку Бестужевських курсів, і вона йому каже:

— Я хочу, щоб був хлопчик!

І ніхто з них не знає, які вони старі суть, і ніхто з них не пригадує уславленого першого повістяра народу малоросійського, Грицька Квітки-Основ'яненка...

На Гончарівці є будинок, що з його вікон часто відзвонюють дітки пісню:

Ми молоді весняні квіти,
Ми діти молота й серпа! —

і мій голубоокий Вячко тої пісні наспівує...

А потім питає:

— Тату! А баба Одарка була колись молодою й весняною квіткою?

Взагалі мій голубоокий Вячко — комік.

Чолом тобі, перший повістяре народу малоросійського, преславний Грицьку Квітку-Основ'яненку!

Як кріпко породив еси ти Стецьків, Одарок і Скориків.

Півтора століття не впоралися з ними.

Ще й нашим «молодим весняним квітам» буде роботи!

Чолом тобі!

ВИШНЕВІ УСМІШКИ ЗАКОРДОННІ

ПЕРЕДМОВА

«З АКОРДОННІ усмішки» ці писалося в санаторії Haus Eibenhof, біля Берліна (червень—липень 1928 року). Автор цих усмішок здебільша писав їх, лежачи в ліжку та держачись за черево. Спостерігав і берлінське, і позаберлінське життя автор у ті «вільні» години свого закордонного життя, коли переходив од лікаря до клініки, від ліжка до кабінетів різних медичних маніпуляцій. І весь час йому тоді боліло. Спостереження, отже, поверхові. «Усмішки» (автор цього не заховує) подекуди вийшли кваснуваті, бо в народженні їх велику участь брала авторова дванадцятипала кишка, за що автор і приносить їй тут сердечну подяку.

Автор

ПОЇХАЛИ...

БЕЗ причини й болячка не сяде.

Для поїздки за кордон, отже, виходить, треба мати причину.

Наукові командировки останніми часами загубили подекуди свою вагу.

Приходьте ви, приміром, до будь-якої установи, що має право командировати вас за кордон, і говорите:

— Удосконалитися мені б, знаєте, слід. Так у мене пішла наука, що без закордону, як без рук. Дайте мені командировку за кордон, так я, хай мене бог уб'є, за два тижні вам соціалістичне будівництво закінчу. Раз-два — і соціалізм!

Ну і, звичайно, витягаєте посвідку від тої установи, де ви працюєте, що вам справді-таки командировка за кордон потрібна, як вода. Як повітря. Як нагрузка.

Тоді вам та установа каже:

— Да... Справді-таки ми бачимо, що командировка вам безперечно потрібна. Але майте, товаришу, на увазі, що, як свідчать фахівці, жіночі панчохи радянського виробу, а також і черевики наші не гірші, як і закордонні. Беручи під увагу мито, вони й не дорожчі. Потім: ви маєте право провезти тільки два костюми, так що, коли зважити вартість подорожі, мито, дорожнечу прожиття за кордоном, багато не виграєте... А ліцензій тепер не дають. Обмотувати себе жіночими панталонами та мережками незручно, бо попадете на кінофільм. Провезти валюту через Шепетівську митницю все одно не вдасться, бо митниця наскрізь бачить, хто везе валюту...

— Ах, так... Ну, тоді я подумаю...

— Подумайте...

Краща й поважніша причина для закордону — хвороба.

ОСТАП ВИШНЯ

УСМІШКИ

I

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Обкладинка першого тома чотиритомного видання
«Усмішок» Остапа Вишні 1929 р.

З хворобою виїхати легше...

Тільки не робіть так, як одна знайома моя дама робила.

В лікарській комісії, куди вона звернулась по свідоцтво, що їй треба лікуватися за кордоном, вона впала в «непритомію», і коли їй дали понюхати нашатирного спирту, прокинулась і застогнала:

— Ох! Де це я? А що можна з собою взяти з закордону? У вас, — казали мені, — є такий список. Ох! Ох!

І знову знепритомніла.

Так не робіть, — засиплетесь.

Найпевніше: щоб поїхати за кордон, бажаю вам придбати харрошу язву в шлунку. Круглу.

Як її придбати? Хай колись на дозвіллі розповімо. Харроша буде язва...

.....

Ну, от у вас уже в руках закордонний паспорт. Всі вже про це знають.

— Ідете?

— Іду.

— Так ви, знаєте, мені перо автоматичне.

— Добре.

— Ідете?

— Іду.

— Так ви, може б, мені шляпу.

— Добре.

— Так ви б мені краваток штук зо три.

— Добре.

— Ех, які там іграшки для дітей. От би моему Юркові велосипедика, Маринці ведмедика. Тільки не маленького, а більшого. Там такі є волохаті.

.....

— Ідеш?

— Іду.

— От добре. Ну й повезло. От послав же господь язву. Так ти ж там і нам щось таке. Блокнотів там. І ножики. І олівців отих автоматичних. І шкарпеток.

— А жінка моя дуже просила светр і фільдекосових панчіх...

— Товариші! Може, кому рояль Шредерівський привезти? А може, автомобіль?

Сидячи у вагоні, ви дивитесь у блокнот і підраховуєте, скільки чого треба вам привезти з-за кордону.

Підраховали: 13 шляп, 45 краваток, 23 пари черевиків, 110 пар жіночих панчіх, 87 автоматичних пер, 15 дюжин олівців, 5 велосипедів, 7 ведмедів...

Темніє у вас в очах і ви, дивлячись на зелені жита, уперто думаєте:

«Ну добре! Обмотаюсь! Позатикаю дещо в черевики! Велосипеди здам у багаж! А куди я тих ведмедів позасовую?»

.....
Дорога Шепетівська митнице! Коли я вилізу з вагона товщий удесятеро, як їхав за кордон, думай, будь ласка, що то я так поправився у німецькому санаторії. Коли в мене з ушей торчатиме по ведмедю, а з носа по шляпі, думай, що то мені лікарі приписали всі дірки на дорогу позатикати.

Ну, що ж я маю робити?! Я ж за кордон їду!

.....

Ідемо.

— Так ви ж, товаришу, дивіться. Raucher — це для курців, а Nichtraucher — це для некурців.

— А який «другий клас»?

— Zweiter Klasse! Так і кажіть на вокзалі!

— Кому казати?

— Та там, хто вас попитає, тому і кажіть.

— Ага. Їх хабе цвайтер кляссе. Їх хабе цвайтер. Їх хабе цвайтер...

— А на вокзалі дивіться, де написано «Ausgang», туди й виходите. «Аусганг» — значить, «вихід».

— Ага... Як вихід?

— Аусганг.

— Ага. Аусганг... аусганг... аусганг... Ну, й трудне слово...

— А приїдете, дивіться: буде написано: Bahnhof Friedrichstrasse, там і вставайте: «Бангоф» — вокзал, «штрассе» — вулиця. Там і вставайте.

— Ага... Значить, так: «Іх хабе цвайтер кляссе». «Аусганг» — вокзал. «Бангоф» — вихід. Ага.

— Та ні. Навпаки.

— Як навпаки? «Іх хабе цвайтер кляссе» — вокзал?

— Та ні.

— Ага. «Бангоф» — вокзал.

— Цванціх. Драйціх. Фірціх. А там же ж як, після того «аусгангу»?

— А там питаєте.

Спитаєте. Ну, добре, питаю. Як уже ми там питати-мемо, а питати треба.

Ідемо... Ідемо... Ідемо...

Шепетівка...

А ви знаєте, під'їжджаючи до Шепетівки, якось тобі робиться «каламітно». Не те, що тобі там доведеться через митницю проходити... Митниця — вона собі митниця... Що митниця з нашого брата, коли він за кордон їде, може «стребувать»? Нічого.

Ідуть же ж у командировку так, що ані лялечки на ньому, ані нижче лялечки. Один із подорожніх дуже жалкував:

— От,— каже,— погано, що не можна за кордон голону їхати. Все б таки воно звідтам більше б узяв.

Я йому:

— А ви б,— кажу,— сажею вимазались та два-три бюстгальтери поганеньких почепили б і їхали. А якби хто спитав, сказали б: «Уніформа в нас така».

Не в митниці справа.

Під'їжджаючи до Шепетівки, хочеться назад чкурнути. От так тебе й підмиває злізти й майнути знову на Київ. Перескочиш-бо Шепетівку, і нікого ж у тебе не буде... Анікогісінько... І що найдорожче залишиться — це червоний паспорт... І хапаєшся ти за нього весь час.

Не дай бог — вискочить. Пропав.

А коли вже з Шепетівки на Здолбунів їдеш, тоді тихо-тихо у вагоні.

Чого воно так тихо? Так, ніби поховав когось, чи що.

Встає прикордонна сторожа. І так тобі шкода тої сторожі, як рідного батька.

Нейтральна зона...

«Могулґану». Білі орли скрізь. І порожньо, порожньо на станції... Станція Могиляни.

— Прошу пана! Паспорти!

Озираєшся... Хто ж тут, думаєш собі, пан?

Дивиться на тебе людина. На голові каска чорна, на касці орел білий, і каже тобі «пан».

Виходить, що, значить, я пан. Як швидко! Яких-небудь десять кілометрів — і я вже «пан»!

Польща.

РОЗКЛАД БУРЖУАЗІЇ

НЕМА, товариші, нічого дивного в тому, що наш брат, потрапивши до великого європейського міста, чимскорше намагається побачити, як розкладається буржуазія. Дехто, напевно, киває головою, доко-ряючи:

— Ач, шукин син! Не бійся, не вдарився зразу по робітничих кварталах побачити, як живе та як працює західноєвропейське робітництво, а побіг по танцльокалях та кабаре різних на голеньку буржуазію дивитись?

Дорогі товариші! Та зрозумійте ж нас, закордонних подорожників: дуже ж нам хочеться побачити останні хвилини, агонію, останні корчі класового ворога.

Ану ж цей ворог розкладеться й згине?

І дуже шкода буде, що мав змогу бачити його перед-смертні зойки і не побачив!

Через те в першу чергу туди й ідеш.

Щоб на власні очі побачити, як гине буржуазія:

«В чарррльстоні і шампанському!»

Що ж до пролетаріату, то ще буде час спостерігати його життя і його працю, бо пролетаріат увесь у май-бутньому.

Резон?

То-то ж бо й є!

За кордоном дуже багато буржуазії.

Через те за кордоном по містах сила-силенна різних льокалів, де та буржуазія розкладається.

В Берліні, наприклад, на кожному кроці, мало не на кожній вулиці, ви побачите або танцкафе, або танцльо-каль, або танцреставрацію, де під звуки «джаз-банди» і день, і ніч витанцьовує буржуазія, посплітавшись між собою і худими, й череватими своїми тілесами.

На кожній вулиці ви так само побачите ще й кабаре, де у невеличкій залі, на невеличких підмостках показують вам голих жінок під різними підливами.

Льокалів, де б показували голих чоловіків, не бачив.

Хоч, гадаю, що вони також повинні бути. Чого ж, справді, позбавляти себе «удовольствія» побачити якогонебудь Аполлона Бельведерського, пудів так на дев'ять вагою, з розкішною шевелюрою на грудях, на пузі й на литках!

В Берліні є улица, що зветься Jagerstrasse.

Так от, коли ви годині так о 9—10-й увечері йдете вулицею, то до вас з обох боків підбігають такі прилизані «молоді чоловіки», тикають вам у руки листівки й настирливо запрошують зайти іменно до когось із них, бо в них щонайкращі «фрау».

На листівочках тих намальована обов'язково гола жінка у відповідній позі.

Ну, от вас уговорили. Йдете.

Невеличка зала, заставлена столиками.

«Джаз-банда».

Невеличкий поміст для «номерів».

Небагато народу.

Кабаретні номери чергуються з музичними.

Кабаретні номери — гола жінка усіма сторонами.

Гола жінка — одна.

Дві голих жінки.

Багато одразу голих жінок.

Не зовсім, звичайно, вони голі, є все-таки місця чимось таким спеціальним позатушовані, але 90% безперечно голого.

В залі попід стінами на канапах сидять не голі жінки.

Голі жінки на кону або танцюють, або фізкультурять, або співають, або просто собі випинаються, тобто показують вам свою пластику.

Не голі жінки, що ото попід стінами сидять, в антрактах, коли на сцені нема голих і коли грає музика, поміж столиками танцюють якихось танків.

Я не знаю, як ті танки звуться: чи то фокстрот, чи то

чарльстон, чи то ще якась спеціальна лиха година, а тільки ж полягають усі вони в тому, як казала одна старенька бабуся:

— Сорок років я вже замужем, а й досі не знала, що це фокстрот!

Крім вищезазначеного, в залі повно «роздериротозі-вотної» скуки.

Ох, яка ж скука!

Як чорний туман!

Отим голим «венерам» так хочеться, видно, випинатися на кону, як мені сидіти на діеті.

З шостої години вечора й до третьої ранку ж безнастанно випинайся!

З такою самою охотою на поденщині дівчата буряки полють!

І ото вийдуть вони різні голі фокуси-покуси виробляти, а на обличчях у них так такий «задор», ніби кожна з них годину тому найулюбленішу дитину поховала!

Ноги в них самі звикли вище носа підійматися, тіло само вже, де ото треба, під музику вихиляється, а обличчя їхні й думки їхні десь далеко-далеко від еротики, від пластики і взагалі від оцього самого кабарє.

Думки ті, мабуть, десь на квартирі, де є мати, де треба платити за кімнату, де треба їсти, пити, де треба взагалі жити!

Кінчився естрадний номер.

Починає джаз грати щось танцюристе.

Тоді ви дивіться на обер-кельнера.

Уважно тільки дивіться!

І ви тоді помітите, як він, з'явившись десь у кутку, пильно вдивляється в тих дівчат, що попід стінами сидять, і, піймавши котроїсь із них погляд, киває головою в напрямку середини зали:

— Танцюй!

Та нехотя підводиться, бере за руки свою товарку, чвалають вони до середини зали й починають танцювати.

А кельнер ловить поглядом другу пару.

Виходять ще дві-три пари й танцюють.

Як вони танцюють?

Бодай би їх шастя так танцювало, як вони танцюють.

Я дивився на них і думав:

«Не тільки, виходить, воли ремигають! Можна, виходить, ремигати і в танках!»

І іменно не танок, а ремигання!

Лазять вони по залі, як сонні мухи, пересовують ногами, а очима бігають по глядачах,— чи не моргне котрий та не підгодує хоч склянкою кави.

Ах, як же ж весело!

Так весело, так весело, що якби так днів зо три посидів у такому льокалі, приїхав би додому, вийшов би на Козацьку кручу, що над Дінцем, і шубовсь у воду.

І сказав би донецьким ракам:

— Іжте мене, раки чорні, з усією моєю пластикую, з усією моєю еротикою, бо я з буржуазією розкладався, і від цього мені так марудно, дорогі чорні раки, що впивайтесь у мене й жеріть мене, бо не могу я жити!

Ми сиділи в одному з таких кабаре. Було там не один, а два оркестри.

Один — джаз, а другий — балабайки.

Балабаєчники — в руських косоворотках.

Не знаю, чи то емігранти, чи взагалі вони «під руських». Грають і балабайки якихось танків, бо й під їхню гру пари плазують серед зали.

Крім того, вони ще й співають.

Оркестранти співають.

Господи! Я був на родинах, на хрестинах, був на малослособоруванні, був на похороні, але щоб так співали, я ніде не чув.

Я не кажу про голос (мотив), я маю на увазі виконання.

Таке враження, ніби хтось цупкий і впертий ухопив кожного музиканта за просту кишку, намотав ці всі кишки собі на руку і поволеньки-поволеньки тягне.

Він, цупкий і впертий, тягне, воно тягуче і безнадійно болить, а оркестранти виють.

Коли той, мучитель, сіпоне — тоді всі скрикнуть,

коли попустить і тягне далі, не смикаючи,— тоді вони виють довго, виють безнадійно й сумно!

І хочеться крикнути:

— Та, голубчику, та пусти ти їм кишки їхні! Та не муч же ти людей! Та дай же їм одпочити хоч хвилинку! Хай замовкнуть та хоч одсапнуться! Пусти-и-и!

Не пускає... «Співають».

Коли припиняються музика й співи, тоді сонні мухи розлазяться знову по канапах і починають «стріляти» на гостей серпантином.

Ви гадаєте, що то «резвость»?

Ні! То ж хазяйський заробіток. То хазяїн посилав своїх «мух» продавати той серпантин гостям.

Ну, й купують... І дають «мухам», а «мухи» стріляють.

Стріляють нехотя, скучно, тягуче.

І коли зала переплітається різнобарвними вузенькими стьожками, то стьожки ті так яскраво нагадують павутину, а з павутиння того визирає обличчя павука-хазяїна, що хижим оком наглядає за опавутиненими «мухами»-дівчатами.

Гості?

Німці, по-моєму, скучні гості.

На такі «заведенія» мастаки були «расейські» клятої пам'яті купці, що били дзеркала, мастили гірчицею офіціантів і робили з піаніно акваріум.

А німець — не такий!

Він бере склянку мінеральвасер або кави й сидить над нею годин шість, смокчучи сигару.

Кров у нього холоднувата, від голого тіла вона не гарячішає,— от і «штиль» в «заведенії».

Багато серед гостей дідусів.

Шолудиві такі дідусі, старенькі дідусі, такі дідусі в зморшках, і губа нижня тремтить.

Ну, що ж із них?

Нічого ж у нього, старенького, не може вже затрястись, крім тої губи нижньої.

Ну, воно, стареньке, сидить, губами приплямкує, головою покивує. Та й край! Та й по тому!

Іноді візьме свою праву брову в руки, поведе нею

(сама брова вже не рухається — треба руками), сяде біля нього котра з «мух».

Сіла...

Тоді миттю, як шуліки, налітають: одна з шоколадом, друга з серпантином, третя з квітками, четверта з сигарами, а гер обер з преїскурантом на вина, на закуски.

Здебільшого цей «нальот» кінчається нічим.

Нічого старий не бере, бо він же ж інакше як «по платонічній любові» не може.

Скучно...

Кажуть, що всі ці льокалі, всі ці кабаре розраховані на чужоземців.

Може, й так?!

Тільки ж невже такі чужоземці малахольні, що їх може зацікавити й задовольнити отака з голими жінками мухоловка?!

Я гадав, що буржуазія веселіше розкладається.

А то хотілося запропонувати: як так, мовляв, розкладатись, краще трохи почекати, найдуться такі, що вас і скоріше, й веселіше розкладуть. Принаймні не сумуватимете так, як оце тепер сумуєте.

Сумно!

БЕРЛІНСЬКІ КОНІ

КОНЕЙ у Берліні є ще чимало, але вони так з усіх боків стиснуті підземкою, надземкою, автобусами, трамваями, автомобілями, що не «воскресать» їм уже!

Скоро-скоро в Берлінському зоологічному садку провідник, показуючи на гнідого в яблука коня, казатиме екскурсіям:

— Кінь! Латинська назва «equus»! Колись дуже розповсюджена в Берліні тварина, а тепер от залишився один екземпляр, та й той з козинцями...

Живуть коні в Берліні найбільше на пиві.

Чи то воно така традиція, чи, може, пиво треба возити не швидко, щоб воно не хлюпалось, а тільки ж факт: пиво чомусь розвозять кіньми.

Великі-великі куцохвості equus'и волочать великі гарби з пивом.

Коні розгодовані до неймовірного: очевидно, вони пиво п'ють.

А безхвості. І не те, щоб у них хвости поодрізувано, ні, видно, що так вони й плодяться без хвоста...

«Усихає» берлінський кінь, з хвоста починаючи, і нічим йому, нещасному, перед смертю й мух одганяти.

А що у нас, у Берліні, сум викликає — так це візники.

Є й вони ще, але їх небагато: машина нищить їх.

Візники — старі-старезні, як і їхні коні.

Вони ще мають своїх пасажирів.

І пасажири ж такі літами, як і коні, як і візники.

То ті пасажири, що бояться машини, не люблять її, не визнають її і демонстративно їздять кіньми.

Ви б подивилися на берлінського візника, коли він підтюпцем проїздить берлінською вулицею.

Здається, що щось химерне часів середньовіччя вдерлося в машинізовану юрбу.

Невеличка конячина, сумна, як «успеніє богородиці», тягне величезного, такого, як колись наші поміщики шестериками їздили, фаетона.

А на високих козлах сидить сумний і сердитий, старий літами і поглядами «Kutscher».

Він у циліндрі й у лівреї.

А ще вище над ним, як радіощогла, стоїть застромлений у спеціальну дірочку батіг.

Тюпикає...

А скільки презирства, скільки зневаги в його погляді на оту безнастанну, кипучу й бурливу стьожку з автомобілів...

Здається, що ось він ізскачить із своїх козлів, вихопить із спеціальної дірочки довжелезного батога і потрощить тим батогом усі оці бенци, опелі, дікзі, форди!

Він їх так битиме, так битиме, що летітиме на всі боки скло, він посіче на капусту їхні шикарні подушки, а своїми величезними з дерев'яними підшвами черевиками він на порох перетре всі їхні магнето.

Так він їх ненавидить.

Коли позад нього зареве нетерпляче-хапливий бенц, він ніби не звертає на нього жоднісінької уваги!

Він його не чує! Він не хоче його чути!

Він не дає йому дороги!

І тільки з зів'ялих очей його блискавки миготять.

А в блискавках тих стільки серця, стільки безсилої люті!

Бо не в силі він уже нічого зробити, нема в нього способу припинити галасливий, невблаганний, рвучкий гуркіт ненависного йому мотора.

Того мотора, що в ньому заховано сотні таких сил, як сила його гнідоного, чи вороного, чи сірого Васька.

Через те він такий сердитий і разом з тим такий сумний.

Нещодавно проспівав свою лебедину пісню «Залізний Густав», найстаріший берлінський візник, що більше як півстоліття прокучерував у Берліні.

Проїхав він останній раз.

Але проїхав не звичайно, проїхав урочисто, з помістю.

Він проїхав із Wann-See (берлінського передмістя) аж до Парижа.

З цього зробили мало не національне свято!

Влаштували йому «царські» проводи.

Всі газети були повні кожнісінького його кроку.

На дорозі скрізь були організовані йому урочисті зустрічі.

Париж виходив зустрічати його аж до Версаля.

Одне слово — помирать, так з музикою.

Не в «Залізному Густаві», звичайно, тут річ.

«Залізний Густав» — символ.

Разом з Густавом «одспівали» свою пісню всі — і залізни, і дерев'яні, й конопляні Густави.

Ще рік-два, може, трохи більше, — і всі Густавові фаєтони стоять у Берлінському національному музеї, а їхні козинчасті коні підуть на підосви для шоферських черевиків...

І тільки в зоологічному парку ходитиме тварина, що про неї казатимуть:

— Equus... — і т. д. і т. д.

Знаєте, де ще тут «уживають» коней?

На весіллях!

Я вже, положим, про це згадував!

Молодого й молоду везуть до вінця обов'язково кіньми, в кареті.

Кажуть, що це традиція.

А по-моєму, то молода держиться в цих випадках за коні!

Все-таки не так швидко обкрутять!

Хоче хоч як-небудь одтягти хвилину, коли вже їй, нещасній, на все життя залишиться три речі: кіндер, кірха й кухня!

Я б на місці берлінських коней утік би в наші херсонські степи!

Там іще б пожив років із сотню, а тут їм погибать!

Порятунку нема!

Сильно-бо гудуть мотори!

РАЙХСОХМАТДИТ

НЕ попов я, товариші, до німецького міністерства с.-д. Мюллера.

Ви ж знаєте, що недавно оце утворився в нас, у Німеччині, новий кабінет міністрів на чолі з с.-д. Мюллером.

Так я туди не попов.

Спочатку було думав виставити свою кандидатуру,— якраз тоді людей потрібно було, бо коаліція ніяк не клеїлась. І костюм собі пошив був підходящий, а потім роздумав.

Хоч кравець і казав, міряючи мені піджачишку:

— Gut! Sehr gut! Просто хоч у міністри!

Але я в міністри не пішов.

Бачите, річ у тім, що останні політичні події у нас, у Німеччині, пройшли під гаслом:

«Хай живе онук президента фон Гінденбурга!»

Німецька соціал-демократична партія з цього приводу навіть партійного свого статута змінила.

Першим пунктом її програми тепер стоїть:

«Колихання, сповивання й купання центральним комітетом партії президентового онука».

З цим пунктом дуже радо погодилася й решта партій (крім комуністичної), додавши до цього пункту ще слово:

«Цілування».

Куди цілувати, в програмі не зазначено.

Після дискусій з цього приводу ухвалено було так:

«Цілуй у те місце, яким вони (онук тобто) до тебе повернуться».

Директиву цю й узято до виконання всіма членами партії.

Комуністи до міністерського уряду, ясно, не ввійшли.

Виходило, значить, що мені треба було йти туди персонально.

Я, подумавши, не пішов.

Не те, щоб я не любив немовлят і взагалі дітей.

Цього сказати не можна: дітей я люблю.

І колихати їх мені доводилось.

А от сповивати й купати не вмю.

Ну, й пішов би я до кабінету якимось там віцеканцлером, чи що.

Канцлер би був зайнятий, чи що, а немовля б розкричалось.

Покликав би мене президент:

— Викупай та сповий!

Ну, що б я робив?

От і криза кабінету.

Добре с.-д. Мюллерові.

Він, кажуть, так уміє забавляти президентового онука, що навіть рідна мати перед ним пасує.

Як тільки ввійде до опочивальні, зразу якимось так перед ним підскачить, зробить йому «агуськи», протанцює перед ним «сороку-білобоку», що «на припічку сиділа, діткам кашку варила», потім пальчиком животика йому полоскоче, воно зразу й заспокоїться.

Гінденбург не нахвалиться новим райхсканцлером.

Каже, що буржуазні партії ніколи б такої досконалості в охматдити не дійшли, як соціал-демократи!

Решта міністрів Мюллерового кабінету страшенно заздять успіхам свого соціал-демократичного прем'єра.

Відбувши так-сяк декларацію в рейхстазі, кабінет ухвалив скопом піти на короткотермінові курси охматдиту, щоб дорівнятися до с.-д. Мюллера в догляданні високого онука.

Міністри Гільфердінг і Курціус цілісінький день в Тіргартені в коні граються.

Гільфердінг уже так ірже, як справжній молодий лошачок, а в Курціуса це не виходить, так він кинув учитись іржати, а вчиться задом бить...

Вони так ролі й розподілили: Гільфердінг ірже, а Курціус задом б'є.

Держать вони це все в секреті, щоб потім несподіваним виступом перед президентовим онуком остаточно «забити» Германа Мюллера.

Але, здається, Штреземан покрие всіх.

От придумав «номер».
Він сидить на курорті й знаєте, що робить?
Розвиває груди!
За мамку хоче бути!
Приймає оті пілюлі, що дають «розкішний бюст»,
і масирує груди.
Ще молока нема, але лідери народної партії споді-
ваються, що ось-ось закапає.
На останньому засіданні народної партії ухвалено
надіслати Штреземанові два бюстгальтери...

Бачите, як тяжко тепер бути в Німеччині за міністра.
Через те я й одмовився виставити свою кандидатуру.
Накажуть тобі бути за мамку — і будь!
Воно ще нічого, поки немовля манісіньке, поки в ньо-
го ще зубки не попрорізались, а підросте й почнеш
йому груди давати, а воно — гам! — і одкусить!
Хай йому!

КОРОП ПО-НІМЕЦЬКОМУ

Артистові Євгену Коханенкові,
славному рибалці, на спогад про
бердянські коропи присвячую.

Автор

МИ зійшлися з ним, бо обидва ми рибалки.
Ми любимо сидіти вдвох з удочками
над озером, дивитися на поплавки й ду-
мати кожний про своє або потихеньку,
щоб не полохати рибу, розповідати один
одному про всякі такі пригоди з рибаль-
ського життя.

Ви ж знаєте, що ніщо так не ріднить людей, як мис-
ливство та рибальство.

Двоє рибалок або двоє мисливців ніколи не почу-
вають себе чужими один одному: в них є про віщо гово-
рити, вони — завжди друзі.

Крім того, виявилось, що в мене з ним багато спіль-
них рис.

Він «ходить» у моноклі, а я в штанях.

Він — директор якоїсь великої торговельної ні-
мецької фірми, і в мене онук буде директором це-
гельні.

Він щороку двічі приїздить до санаторію відпочи-
вати, і я за все своє життя раз приїхав.

Отак сидимо й говоримо собі потихеньку.

Він мені розказує, а я йому розказую щось цілком
аналогічне.

Як завжди між рибалками: коли один упіймав коро-
па на 1 п. 26 ф. вагою, то і в другого такий самий короп
буде. Може, хіба на 3—3½ фунти або важчий, або
легший.

Розповідає він мені, що на солідну рибну ловлю він
їздить на Рейн. Отам риба!

А я йому розповідаю, що я так само їжджу в Кара-
чівку на Уди.

Він ловить форелі в гірських річках Шварцвальду, а я ловлю верховодки у Васищеві.

Він з захопленням знайомить мене з цікавим рибальством на форель.

— Одягаєш,— каже,— гумові високі чоботи, щоб ноги не замокли, стоїш у воді й удиш. Раз попалась форель на 27 ф.! Чотири години вовтузився, а таки витяг!

— І зо мною,— кажу,— такі випадки бувають. Скидаєш штани, щоб штани не замокли, лізеш по пояс в Уди й удиш. Раз попалась,— кажу,— верховодка 27¹/₂ ф. У воду втягла!

— Дуже інтернаціональна,— він розказує,— рибна ловля в Швейцарії на Цюрихському озері.

— Не менш інтернаціональна,— я йому розказую,— рибна ловля у Покотилівці.

— В Цюрихському озері,— він каже,— є величезні королівські коропи. Цу гресе фіш! О!

— І в нас,— кажу,— в Харкові є один Фіш, що за касира служить у редакції. Цу-цу! — кажу.— Гресе фіш. Насилу в касу влазить.

Отак сидимо собі й перекидаємося словами.

Ловиться здебільшого сама малеч. Окунчик там, пліточка, краснопер.

Натягаємо так десятків зо два й несемо свиням санаторійним.

Страсть, як свині свіжу рибу люблять.

Такими приятелями ми з директором свиням поробилися, що підходиш-но тільки до свининця, а вони всі так привітно хрюкають.

Одного разу з зонабенда на зонтаг¹ сидимо, удимо.

Дивлюсь, до мене підпливає зграя коропів, штук так на п'ятнадцятеро.

І путніх коропів. Прямо-таки великих.

---

¹ По-вашому це буде — з суботи на неділю. (Авт.).

Я за вудку й поміж них потихеньку тільки — кидь!

Один і вхопив гробака.

Ех же ж як і сіртонув!

Вудлице мое вдвоє зігнулось!

Аж затремтів я весь.

А взявся, бачу, короп добре.

Вудка хоч і не на коропів, та міцна, аглицька, така, що при вмінні тягти, витягти можна.

Хворі лежали на лежанках над озером.

Позбігалися всі на цю дивовижу. Цілий ярмарок!

Один те радить, другий те.

— Та так тягніть!

— Та отак тягніть!

— Ох! Ах! Ах! Ох!

Хапають за вудку. Кожний хоче витягти.

Тут у самого вже нерррррви не витримують.

Розсердився я.

— Граждани,— крикнув,— а чи не знаєте ви анекдота на «чи»?

— Вас іст дас «чи»?

— Дас іст, — кажу, — чи не пішли б ви звідси!

А то храсне, — кажу, — вудочка, і коропа «митькою звали»!

— Вас іст дас «Митька»?

— Дас іст,— кажу,— такий Митька, що дулю собачу матимеш, а не коропа! Увайдіть!

— Вас?

— А боже мій! Ось не лізьте,— кажу,— бо, їй-бо, вудлицем, штоком оцим, так і оперіщу! А ще культурні! Та знаєте, який це момент у рибалки? Та це такий,— кажу,— момент, що наш рибалка,— кажу,— вас би вже всіх аж по піднебесних канцеляріях порозсилав. Я ще з вами,— кажу,— по-хорошому! Аveck!

Замовкли вони.

Почав-почав я виуджувати, підвів до берега,—раз! Є!

Викинув на берег.

Коропина так фунтів на десяток.

Як узяли мене всі на «гох».

— Гох! Гох! Гох!

Я на всі боки кланяюсь.

Урочисто понесли того коропа на кухню!

Я був героєм дня.

На другий день подали мені «рехнунг»¹.
За впійманого коропа маю я заплатити двадцять марок!
Коропа того з'їв директор, бо мені риби не можна їсти.

Здох би він йому! Короп!

---

¹ По-вашому це буде — «рахунок». (Авт.)

БЕРЛІНСЬКІ МУЗЕЇ

НАЙГОЛОВНІШЕ, знаєте, нам по музеях треба! Бути, знаєте, в Берліні і не побувати в музеях — це просто злочинство! Берлінські музеї — це ж квінтесенція всіх музеїв... Ви ж знаєте, що таке німецька культура? А в музеях у них позбирано геть-чисто все!

З найдавніших часів! Ще з того періоду, як німець мавпу видумав, і аж до нашого часу! Завтра вранці, як тільки поснідаємо, зразу ж у музеї.

— Тільки в музеї! Як устанемо, так і в музеї. Чого тоді їхати сюди, коли в музеях не побувати?

— Швидше снідаймо — і в музеї! Швидше-швидше!!

— Зараз-зараз! От тільки оце «кезе»¹ проковтну й біжимо!

— Пішли-пішли, бо музеї тільки до 3-ї години.

— Гайда!

Пішли.

— Швидше-швидше, товаришу! Музеї великі, а часу небагато!

— А дивіться сюди! Ось ідіть сюди! Дивіться ж, валіза яка! А вітрина!

— Ні, валіза яка! Чорт його знає! Дивіться: не валіза, а цілий гардероб! І для всього — свій відділ: он — для піджаків, он — для штанів, он — для білизни! І не помнеться нічого в такій валізі. Треба буде купити!

— А скільки ж вона коштує?

— А он несесер! Бачите?

---

¹ «Кезе» — по-вашому сир. (Авт.)

— Бачу! От несесер!
— Треба буде купити! А он, бачите, з крокодилової шкіри!
— Де?
— Он! Он! Треба буде купити!
— А дивіться, он жіночий ридикюль! Червоний! Ой чорт! Треба буде купити!
— Ну, ходім-ходім! А то спізнаємось!
— Пішли.

— Тссс! Дивіться, які банани! Ох і банани ж!
— Та ні, он ананаси!
— А то що за ягоди такі червоні?
— Ото? Чорт його знає, що воно таке! А он — кавун, чи що?
— Та ні, то, мабуть, не кавун!
— А що ж воно таке?
— Не знаю! А он черешні! Як помідори!
— Та то ж помідори!
— Та ні, черешні!
— Ой чорт! Треба буде купити!
— Ну, ходім-ходім!
— Качай!

— Слухайте, що воно ото за страховидло? Крокодил, чи що?
— То гумовий крокодил, надутий!
— На чорта?
— Плавають на ньому, як купаються. А оте жабидло, бачите?
— То що ж, іграшка, чи що?
— Ну да! А ото гумові миски!
— А ото гумові черевики?
— То для купання так само!
— Треба буде купити!
— Ну, пішли!
— Пішли-пішли!

— Що то, живий манекен, чи що?
— Ну да! То новий фасон убрання. То спеціальні е

такі баришні, що ото одягаються, стають у вікнах і рекламують убрання!

— А нічого собі манекен! Треба буде купить!

— Ну, побігли!

— Іду-иду!

— А ось! Перли штучні! Про це ж мені жінка й казала!

— Ага-га! Оце ж вони й є! Оце ж ті самі!

— Та дивись які!

— Тут є ще кращі!

— Ні, дивіться, он гадюка! З чого вона зроблена?

— То, мабуть, теракотова!

— Треба буде зайти сюди! А он, бачите, намисто?

— Ого!

— Треба буде купить!

— Ходім!

— Ходім!

— Дивіться, які електричні лампочки!

— Сині, рожеві, червоні! Та скільки їх!

— А оті лампочки, що мигтять, як горять!

— Ну?

— Йй-богу! А он ліхтарі які!

— А ото бачите устаткування на цілу електричну станцію!

— О-о! Треба буде купить!

— Ну, ходімте, а то вже дванадцята година!

— Пішли!

— Ага-ага-ага! В оцю мені крамницю обов'язково зайти треба! Бачите, оте пальто, з отією підкладкою!

— Так і мені ж треба! Та от же ж воно те, що я давно вже шукаю!

— Ні, тут давайте краще роздивимось! Оно за сто двадцять марок!

— Нічого! А он краще, оте, що сто п'ятдесят марок!

— Отакий би мені костюм для роботи!

— Та тут і черевики!
— Це ж спорткрамниця!
— А-а-а! Спорт! Шкода, що я в футбол не граю, а то купив би оті буци! Ох, і буци, видно, добрі!
— Ну, не затримуймося, бо вже пів на першу!
— Ходім!

— Ось вони, ті пера автоматичні! Та дивіться, нова якась конструкція! Таких іще не бачив!

— Оті зелені? То — американські!

— А мені їх, знаєте, чимало треба! І Микола прохав, і Федір, і Сидір, і Іван, і Віктор, і ще, і ще, і ще, і ще... Я вже забув, скільки їх мені треба. Щось штук дев'яносто, чи що. Може, як гуртовому покупцеві, знижку зроблять? Як гадаєте?

— Треба буде спитати!

— І блокноти тут є! І олівці! Треба буде запам'ятати цю крамницю! Як вона зветься, треба записати, щоб не забуть.

— Скоріше тільки записуйте, а то треба йти!

— Вже! Біжімо!

— Що то таке, дивіться, коня живого в авто повезли?

— Ага! То, мабуть, на біга. Щоб не стомився дорогою — його й везуть.

— Дивись,— уже коні в автомобілях їздять! От чудасія! І стоїть же, лиха личина, спокійно. Звук, чи що?

— Ну, йдем! Ідем!

— А то що воно за чупираadlo таке в білому стоїть?

— Та то кухар з ресторації для реклами стоїть! Он у нього на пузі написано, з якої він ресторації!

— І ото цілий день і стоїть?

— Так і стоїть!

— От! Треба буде купити!

— О, годинники!

. . . . .

— О, бритви!

— О! О! О! О!

— Ну, ходім, ходім! Ось вже й музей!

— Дивіться, зачинено!

— А котра воно година?

— Пів на четверту!

— Ах, чорт його знає: спізнились! Здається, швидко ж ішли!

— Ну, завтра вже обов'язково: раніше встанемо й побіжимо!

— Так-так! Обов'язково!

Завтра.

— Швидше-швидше!

— Зараз-зараз!

— О, дивись — білизна!

— О! О! О! О!

— Котра година?

— Чверть на четверту!

А німецька культура — солідна культура.

Німецькі музеї — всесвітні музеї!

Не побувати в берлінських музеях — це ж злочинство!

— Ну, завтра вже обов'язково!

БЕРЛІНСЬКА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА

КРІМ убиралень, що по-німецькому звуться «абортами», крім клозетів, у Берліні ще є Українська держава на чолі з гетьманом Скоропадським.

Як усяка держава, вона має територію, владу й народ.

Території до чорта — ціла вілла, народу теж до чорта, і влада ні чорта собі.

Влада — гетьман.

А гетьман, що ви собі думаєте, — хвіст собачий?

Гетьман — монарх.

А монарх вам, думаєте, жарти?

Це, братця, така штука, — монарх, — що на «ми» починається, а на «хи» кінчається.

От має собі в Берліні цілу державу, має владу, не обмежену ніякими сеймами, ніякими парламентами.

Повний абсолютизм!

Абсолютна монархія!

Необмежений монарх!

Хотіли обмежити — нема чим обмежувати.

А ви думали?!

Підіть пожартуйте з ним, коли він булавою як тріпоне та очима як поверне, так уся територія ходором ходить.

Ходить по території та булавою махає.

Чотири вже булави розмавав, тепер бере жінчині від капелюха булавки та махає.

Уже скоро й булавок не вистачить, хоч на булавки йому від дружньої республіки й перепадає.

Вийде оце, стане серед території та як крикне:

— Хлопці, на коні!

Страшно робиться.

Не дай би бог, були коні та були б хлопці, чорт його знає, що б міг наробити.

Нещодавно оце відбулося тут вседержавне віче.

Радилися, як далі державою керувати.

Поз'їздилося сила народу.

Всі полки були, з усіма полковниками.

«Попереду Дорошенко»...

За Дорошенком Смаль-Стоцький.

Потім як посунуло!

Дорошенко. За ним Смаль-Стоцький.

Перед Смаль-Стоцьким — Дорошенко.

Потім як пішли, як пішли.

Дорошенко й Смаль-Стоцький, а за ним Смаль-Стоцький з Дорошенком.

За цими двома йдуть Дорошенко з Смаль-Стоцьким, а за ними Смаль-Стоцький з Дорошенком.

Коли пройшла лава головних гетьманських порадників (Дорошенко й Смаль-Стоцький), тоді організованими лавами почало прибувати населення Української держави.

Хлібороби-власники пішли.

Ідуть, і йдуть, і йдуть, і йдуть.

Ось пройшли полтавчани. Дорошенко й Смаль-Стоцький.

Волинь за ними. Які енергійні, труджені обличчя.

Всі питають:

— Хто такі це?

— Це, — кажуть, — волиняки-хлібороби, старовинні українські козацькі роди — Смаль-Стоцький з Дорошенком.

Пішла потім Слобожанщина — Дорошенко й Смаль-Стоцький.

Посунув старий Київ. Нашадки ще тих старовинних родів, що їхні батьки спускались на мерзлих кізьяках з гори Андрія Первозванного.

Потім уже, далеко пізніше, на тій горі «возсіяла благодать божа» й заборонено було спускатись, щоб благодаті не пополохати.

Старий Київ іде поважно, думу державну думаючи, становище неньки України обмірковуючи.

— Хто ж вони, кияни ці, туманами історичними оповиті?

— То Дорошенко, а за ним Смаль-Стоцький!

Пішли потім їхні землі: Чернігівщина, земля Сіверська.

Полки Лубенський, Прилуцький, Пирятинський, Гадяцький, Сарафим Саровський, Юсаф Білогородський, Антоній і Тодосій та інші чудотворці печерські, і всі святі, помилує й спасе вас, яко благ і чоловіколюбець.

Ось пройшли всі.

Гуде віче, гуде, гуде.

Коли ось оклик:

— Гетьман!

Ущухло все, ніби хтось рипнув серед гурту.

Верхи на білій лозині, в супроводі Дорошенка й Смаль-Стоцького, їде гетьман.

Лозина під ним як намальована. Гнучка й тоненька...

Чистокровна арапська.

Подарунок арапського султана хапа Гренер-Огли-Дупало.

На гетьмані керея від Вартгайма й кунтуш од Кадеве¹.

А через плече широка стрічка з написом золотими літерами:

«Made in Germany!»

Напис той значить:

Народний український гетьман. Самим народом, і ніким більше, обраний.

Їде гетьман, як орел.

Срібні остроги в лозину впинаються, боки в лозини від острогів угинаються...

Приїхав.

Увіходить у світлицю, а весь народ як ізніме:

— Слава! Слава ясновельможному! Слава!

Кричить Дорошенко, а за ним Смаль-Стоцький.

А потім Дорошенко разом із Смаль-Стоцьким.

А потім Смаль-Стоцький, а за ним Дорошенко.

Сів гетьман.

А за ним сів і весь народ.

---

¹ Вартгайм і Кадеве — берлінські універмаги. (Авт.)

Отак Дорошенко, а отак Смаль-Стоцький.
Далі Смаль-Стоцький, а за ним Дорошенко...

Говорили про історичну роль ясновельможного гетьмана Павла Скоропадського.

Говорили про дальшу роботу на користь землі української.

Йй-богу, говорили.

І були б щось і вирішили, якби не нагодився на цю всю «музику» Сірко. Собачка.

Біг він тою вулицею, почув галас, підбіг до дверей, послухав, підняв ногу...

— З вашою,— каже,— державою. Простіть мене,— каже,— люди добрі, інакше не можу.

Розбіглося віче з переляку.

Думали, що атентат на гетьмана.

І от же дивіться: санітарія в Берліні на належній височині.

А от є місця, що одгонять, безперечно, неприємно.

Терплять.

А дехто навіть принохується.

«У кожного свій смак»,— як той казав.

ЯК ПЕРЕЇХАТИ МИТНИЦЮ

КОЛИ їхати за кордон, тоді, розуміється, не треба думати про те, як переїхати митницю. А от звідтам... Ой боже мій, чого та митниця коштує! Ще тижнів за три до від'їзду з Німеччини починаються балачки:

— Та все воно гаразд, а от як Шепетівка...

— Були в Тіргартені?

— Був.

— Ну й що? Правда, прекрасний парк?

— Чудовий парк. Та от не знаю, чи обдивляються на митниці кишені, чи ні?

— Ви з Потсдама?

— Так!

— Не дурний був Вільгельм, вибравши там собі резиденцію. Ну й парк! А палати! А водограї! А чистота! А порядок!

— Да-а-а! Дивуєшся просто. Та невже ж митниця тільки одну пару черевиків і пропускає?!

— Ви що, з музею?

— Тільки що прийшов.

— Сильне враження?

— Прекрасно! А пудру чоловікам вивозити дозволяється?

Ох, та митниця!

Страшно мало речей дозволяється привозити з-за кордону.

Ну, до чого мала норма, що аж плакати хочеться.

Подумайте: усього тільки три костюми.

Всього тільки два пальта.

Всього тільки шість пар білизни.

Всього тільки один золотий хрестик і одну золоту іконку.

Всього тільки одну низку перлів і один годинник.

Ну й влада!

В інструкції говориться, що загалом дозволяється провозити речі, потрібні в дорозі для прожиття протягом двох-трьох місяців у командировці.

Ну, хіба ж таки радянській владі не відомо, що не можна ж перебувати в дорозі з одним годинником?!

Принаймні треба штук хоч зо три!

Ну, як-таки може який-небудь науковий, чи літературний, чи мистецький, чи індустріальний робітник пробути місяць у командировці, маючи всього тільки три костюми?!

Хіба вистачить йому в дорозі одного разка намиста з перлів?

Хіба може він обдивитися німецькі заводи, коли йому дозволяється нюхати тільки (всього тільки) п'ятсот грамів (півлітра) парфумів Coti, та й то обов'язково розпечатаних, та ще й важиться їх разом з флаконом?!

Просто не розумієш у даному разі радянської влади.

Як же такі так?

Я їду в таку далечінь, як із Берліна до Харкова, і не маю права возити з собою ведмедя?!

Це ж найпотрібніша в дорозі річ.

Що мені, ото так і їхати, не граючись з ведмедиком?

Що ж то воно за подорож?!!

А Шепетівка ведмедів не пропускає.

Каже, що не «полагається»...

Вся трагедія в кишенях.

Німці чомусь дуже малі кишені роблять у костюмах.

Соваєш туди ведмедя ногами — голова стирчить.

Засунеш голову — ноги стирчать.

Сядеш, необережно повернешся, а він, лиха личина, в кишені як зареве.

А кругом усі регочуться.

А чого тут, скажіть, смішного?!

Ніколи командирована людина не буває так стурбована й знервована, їдучи в командировку, як повертаючись додому.

Чого, власне, турбуватись, приїжджаючи до Німеччини чи до Франції?

Що таке може вас схвилювати: нові, незнані міста, нові люди, нове життя, досягнення культури і т. д.?

До цього всього ви якось швидко звикаєте...

Хвилювання починається перед од'їздом нах хаузе.

— Слухайте, то ж ви, здається, жіночі кальсони носите?

— А хіба помітно? Я ж оті резинки повитягав. А тепер же ж літом і чоловіки такі самі коротенькі носять, як і жінки.

— Так не носять же чоловіки з отакими на переду хризантемами. А потім, наскільки я пам'ятаю, у чоловіків такі речі, здається, з ширінькою.

— Невже ж Шепетівка й до ширіньки додивляється? Що ви мені все з отою Шепетівкою? А я такі хочу носити, а не такі, як шепетівські урядовці. Де є такі правила, щоб я обов'язково носив кальсони без хризантем?!

Скільки мук, скільки страждань завдає ота наука нашим людям. Скільки турбот викликає закордонна командировка у наших молодих і немолодих учених.

Аж тут розумієш прислів'я:

«Корень ученія горек...»

Шепетівка. Літо. Спека.

І от бачиш, що з вагонів вилазять червонощокі, молоді громадяни, поодягнені в котикові манто, в міхові капелюхи, з плюшевими на шиї або в руках пледами, в теплих рукавицях, в двох-трьох парах в'язаної білизни...

— Чого ви так ото одяглись, ніби Амундсена розшукувати зібрались?

— Простудитись боюсь. У вагонах такі, знаєте, протяги... А в моєї матері такий лютий був ревматизм, що мучилась вона страшенно!

Шепетівські митницькі урядовці — веселий народ.

Коли отака-о полярна людина влазить із вагона в митницю, у них сміється і на обличчі, і скрізь кожний мускул.

Вони кусають собі губи, щоб не чмихнуть.

Наслідки їхньої веселої вдачі я бачив після того, як вони проінтерв'юювали одну таку «котикову мадам».

На столі там лежали: разок перлів сажнів на три завдовжки, флакон парфумів не менш так мірою, як на піввідра, всяке таке мереживо й багацько інших таких речей.

Мені незручно було питати, куди все те було позапихувано, що було обмотано тими перлами і т. д.

«Котикова мадам» сильно схудла за якихось там півгодини і зблідла.

Більших мучителів з веселими на лицах усмішками, як шепетівські митні службовці, я не бачив...

Це якісь ізверги...

Не беруть їх ні сльози, ні кокетування, ні серйозні доводи про те, що жіноча шовкова комбінація — це є прододежа для молодого інженера, що робить у Донбасі прокладку нової шахти.

Найулюбленіша в них фраза: «Не помагається».

Убійча фраза.

І все через оті прокляті дві літери «не».

Ну, а як же все-таки переїздити митницю?

Не скажу! Це дуже великий секрет.

Я, приміром, переїхав її блискуче.

І навіть службовців обдурив: я непомітно перевіз гумового верблюда в натуральну величину.

Як?

Я його в подошву засунув.

Подошву у мене не одривали,— я й провіз.

А тепер не знаю, що з ним, чортом, робити: в хату не влазить, діти бояться, а жінка лається.

— Краще б ти,— каже,— замість верблюда котикове манто в черевика засунув.

Ну що ж: «обшибся». Буває.

ХАЙ ЯСНІЄ ІМ'Я ЙОГО!

НІЖ оце сидіти та згадувати, краще б я прийшов до редакції й стиснув руку Василю Блакитному.

Хоч, положим, руку навряд чи довелося б мені йому потиснути, бо Василь Блакитний ніколи руки не давав: він завжди підносив її по-піонерському вгору і кивав головою.

А тоді ми сіли б удвох і побалакали.

І сказав би я йому:

— От ви, товаришу Блакитний, умерли, а ми вас узяли та й поховали, а воно, як на мою думку, так коли б навіть ми вирили вдесятеро для вас глибшу могилу і завезли вас не на аеродром, а аж туди, за Померки, все одно не заховали б вас, бо «Удари молота і серця» і досі б'ють, як били й до того часу, коли ви танули на вогні революційному, а якась чортяча бактерія серце ваше зруйнувала.

А він би мені сказав:

— От, язви його душу! Чого я потрапив у могилу, я й сам не знаю!.. У всякому разі, це скандал!

І потім ми б з ним кавуна, великого такого кавуна б з'їли, а потім горіхів та винограду, і тоді б на столі у Василя Блакитного лежали б цілі купи горіхових шкаралушів, недоїдки з кавуна, мішечки з-під винограду, цукор з тютюном або тютюн з цукром (Блакитний іноді смоктав люльку!), а тов. Таран зайшов би до кабінету й сказав:

— Редактор, називається! Ну коли в тебе тут порядок буде?

Василь Блакитний посміхнувся б і весь час колунав би шпилькою чи голкою стола редакторського — спадщину «дійствительного статского советника» Юзефовича.

І було б на тому столі ще більше проколупаних ривчачків, ямок, якихось ієрогліфів.

І коли б уже йому сильно набридло слухати про непорядки на його столі, тоді б він почав прибирати, викидати, жмакати зайві папери, шпурляти їх до кошика, а на шухлядах у шаховці понаклеював би написи:

«Для розгляду».

«До виконання».

«Справи «Гарту».

І т. д.

Це для того, щоб через два дні у «справах «Гарту» лежали панчохи, а в шухляді, де рукописи «До розгляду», — мішечок з недоїденим рахат-локумом.

Ох, і не любив же Василь Блакитний нічого прилизаного!

А цікаво, між іншим. Коли було дивишся на той його розгартіяш — думаєш: та ніхто в світі ніякого толку не добере на отому столі, де ніби буря оце зараз прошуміла...

А було так: напишеш що-небудь, даєш Блакитному, він подивиться і скаже:

— Хай буде в мене!

Потім за рік чи й більше знадобиться тобі твій рукопис, питаєш його.

— Подивлюсь,— каже.

І принесе.

Я не знаю, чи впорядковано вже архів Блакитного,— там, на мій погляд, напевно, є чимало цікавого, бо любив він збирати все, що мало будь-який інтерес, чи громадський, чи літературний.

І все це робилося під машкарою такої ніби байдужості.

Я не вмію згадувати взагалі, а про Блакитного мені згадувати, крім того невміння, ще й боляче.

На життєвій путі кожного смертельного зустрічаються люди, що ніякі стонадцять смертей не зітруть їх з твоєї пам'яті, не вирвуть з твого серця.

В моєму житті був Василь Блакитний.

Він стоїть у моїй свідомості як дороговказ на грані двох різних для мене світів.

Поділив Василь Блакитний моє життя на дві половини:

«До Блакитного»

і

«Після Блакитного».

Що я можу про нього згадати?

Те, що я з ним грав у доміно?

Те, що ми з ним мало не щодня сміялись у його кабінеті навіть тоді, коли він був уже хворий, а я ще був здоровий?

Те, що...

Те, що...

Ні, ви краще в день його фізичної смерті почитайте його «Удари» і Пронозину «Гірчицю», а я в цей день піду на харківський аеродром та схилю голову перед його могилою.

З НОВИМ...

ТАКЕ тепер оце нашому братові, як отій дівці:

І хліб пекти,
Й по телята йти...

І святкувати, і Ради переобирати.
За що вхопитися, що важливіше — як
його збагнеш?

Як на наш погляд, краще все-таки святкувати, а Ради
хай самі собі переобираються.

Справа в тому, що коли незаможники та середняки
так ото спроквола до перевиборчої кампанії поставлять-
ся, Ради виберуть попи, крамарі, глитаї.

І це буде краще, бо тоді незаможники з середняками
матимуть змогу довести, що вони, а не хто інший, бу-
дуть свідомими й активними громадянами Радянської
Республіки.

Справді.

Ви уявіть собі, що буде, коли за голову в сільраді
сидітиме титар, кооперацією правитиме псаломщик, за
жінорганізаторшу буде матушка, за голову ТВД —
батьушка.

Тоді тільки незаможники з середняками державу й
підтримуватимуть.

Продподаток увесь тоді хто платитиме?

Незаможник із середняком!

Хліб державі хто даватиме?

Незаможник із середняком!

Самоождаткуватиметься тоді хто?

Незаможник із середняком!

Пай до кооперації хто даватиме?

Незаможник із середняком!

З кооперації замість краму хто дулі діставатиме?

Незаможник із середняком!

Внесками до кредитової кооперації хто кооперацію підтримуватиме?

Незаможник із середняком!

Хто замість кредиту по шиї матиме?

Незаможник із середняком!

Буде в нас не менше як процентів на 200 незаможницько-середняцька держава.

Отже, з Новим роком вас!

Святкуйте, на здоров'ячко вам...

Хай обирають попи з глитаями, а ви на дозвіллі нашивайте — куди слід — луб'я.

З БОГОМ ДО РОБОТИ

НЕ скажу, що скрізь, по всій Радянській Україні, тяжко доводиться батюшечкам, куркулям, крамарям та колишнім стражникам та урядникам під час перевиборів до Рад, проте по деяких селах на них такі бідняки з середняками натискають, дихати їм не дають і до Рад не пускають.

По деяких місцях їм такі тяженько доводиться.

Шкода мені їх!

І от хочу я їм кілька порад дати, як тих незаможників та середняків обкрутити, як їх перемогти, щоб до влади дістатися...

Бог тепер не дуже допомагає: старий він уже зробився, хоч скільки йому молебнів прав — нічого не виходить.

Треба щось земне видумати.

Давайте поміркуємо.

Добре, на мій погляд, робити так, як от уже подумалися в селі Ягорлиці, Дубосарського району.

Там, коли зібралися виборці на перевиборчі збори (а діло було ввечері), куркулі прибігли й почали під вікнами кричати:

— Пожежа! Пожежа! Рятуйте!

Розуміється, що люди поперелякувалися й повискакували з хати.

Збори було зірвано.

Прийом підходящий, як бачите.

Коли його вживати, сказати, в масовому розмірі, можуть, кінець кінцем, перестати вірити.

Казатимуть:

— Не обдуриш! Знаємо ці «пожежі».

Тоді можна буде справді-таки підпалити хату, де відбуваються збори, і, танцюючи попід вікнами, приспівувати:

— Не повірили?! Не повірили?!

А батюшка в цей час хай мотуза від дзвона одріжуть, щоб ні за віщо було на сполох дзвонити...

Біднота з середняцтвом погорять у хаті, і до Рад буде обрано самих тільки заможних.

А батюшечку тоді можна буде обрати за голову сільради.

Зверніть увагу на самогон.

Самогон так само дуже добре допомагає пролізти до сільради.

І серед бідняків, і серед середняків є такі хлоп'ята, що люблять хильнути.

Треба підпоїть! І добре треба набражити таких «сознательних».

Можна ще й по карбованцю в руку сунуть.

Вони тоді самі на зборах таке зчинять, що збори розбіжаться.

А ви ходіть та посміюйтесь:

— Хіба то ми збори зриваємо?! То ж самі бідняки та середняки! А ми нічого!

* *
*

Пробуйте залякувать.

— Ідеш, Іване, сьогодні Раду вибирати?!

— Іду!

— Йди, йди! Подивимось, як вертатимеш! Рачки, сукин ти сину, лізтимеш! Я тебе піду!

Не всі, а дехто таки злякається.

Налякуйте особливо жінок: вони народ тендітніший.

* *
*

Найпростіший спосіб — перебити всю бідноту та активних середняків.

З рушниць або сокирою. Добра голобля чи коляка так само хороше допомагає.

І обов'язково — з богом.
В цих випадках бог прекрасний помічник!

* *
*

Так ото й нам би... Зважити все це.
Та й до висновків.

«БЕРУ СВОЇ СЛОВА ОБРАТНО»

18

ВЕРЕСНЯ минулого року я зробив одну з незчисленних своїх помилок.

Велику я зробив помилку.

Я в фейлетоні «Культуртяпство» намагався був захистити від безглузлого руйнування Березівським райвиконкомом і Болотницькою сільрадою (Роменщина) будинок славетної нашої артистки, корифея українського театру Ганни Петрівни Затиркевич-Карпинської.

Так оцим самим я, вищепідписаний, зрікаюсь своєї думки про те, що будинок Г. П. Затиркевич-Карпинської, яка сорок з гаком літ свого життя віддала українській культурі, має справді вагу культурно-історичну (що, між іншим, визнав і Наркомос) і що за заповітом славної небіжчиці там має бути притулок для українських акторів.

Зрікаюсь я тої думки ось із яких причин.

Перше. З моєю думкою аж ніяк не погоджуються Березівський РВК і Болотницька сільрада, що, дай бог їм здоров'я, і досі руйнують садибу Ганни Петрівни, вирубуючи там садок.

Друге. Справу заснування в будинку Г. П. Затиркевич-Карпинської притулку для українських акторів голова РВК держить під сукном уже чотири місяці.

Скажіть на милость, як же я можу не зрікатись своїх слів, коли після них отаке-о робиться?!

Коли після виступу в газеті терпить не тільки садиба, не тільки речі мертві, а й живі люди?!

Зрікаюсь!

Я пропоную ось що: зруйнувати садибу корифея українського театру Г. П. Затиркевич-Карпинської і натомість збудувати пам'ятника голові Березівського РВК, голові Болотницької сільради й другому прихильникові

його лінії, сільському «активістові» Й. Лободі, що на зборах назвав Затиркевич-Карпинську «гнилим».

На пам'ятникові останньому можна написати:

«Живіть, люди добрі, так, як я жив. Був «активістом», був у земкомісії й набрав собі 10 десятин кращої землі, а податок плачу тільки за сім десятин!»

Коли це буде зроблено, тоді можна, поклавши руку на серце, крикнути:

— Хай живе культурна революція!

— Хай живе Роменський окрвиконком!

СПІВЕЦЬ ПЕЧАЛІ НАШОЇ

ВЬОГО самого «співця печалі нашої» можна щодня, мабуть, побачити й почути в пригородних наших поїздах.

Я його чув оце недавнечко (три дні тому) на перегоні між Змійовом і Харковом, по Донецькій залізниці.

Сильно жалібних пісень він співає перед пасажирами, щоб потім, скінчивши пісню, простягти руку й ще жалібніше промовити:

— Обратіть, граждане, уніманіє на мое бедствінне положеніє.

Чув я, співає він дуже велику «поему», що зветься «Отец и дочь».

Про дуже сильну трагедію в тій пісні розповідається на голос «Кирпичиків».

Хоч у вступі до «поєми» говориться, що

Ни кирпичики, ни чугуники
В Ленинграде теперь не поют,
А поют теперь песни новые
И на новый мотив передают,—

але «передають» її не «на новий мотив», а на мотив старий, на мотив «найреволюційніших» «Кирпичиків».

Ця «песня новая» знайомить слухачів з тим, як

На кладбище Митрофания
Отец дочку зарезал свою.

«Отец, мать и дочь жили весело», але потім над малюткою насміялась «злая судьба» — померла в неї мати.

Батько «нашел себе жену новую», що зненавиділа семилітню «крошку» і «отцу вот задачу дала»:

Всей душой люблю тебя, миленький,
Только жить мне с тобою невмочь.

Говорить тебе только совестно:
Жить с тобою мешает мне дочь.
Ты убей ее иль в приют отдай,
Только сделай ты все поскорей.
А не сделаешь, я уйду тогда
И одна буду жить веселей.

Батько не видержав. Агітація нової жінки сильно на нього вплинула, і от:

Мысль зверская пришла в голову
И не стал свою дочку любить.
В детский дом отдать было совестно,
И решил зверь-отец дочь убить.

Ухваливши це все, отец повів дочку на кладовище, на могилу своєї першої дружини і:

Вдруг отец: «Надя, Надя,— стал звать,—
Подойди ко мне, моя милая,
Я хочу тебе что-то сказать...»

Бідна Надя, не знаючи нічого, хоч «сердце дівочки гибель чуяло», підійшла до батька.

Лицо бледное, подошла к нему.
Отец быстро схватил и стал жать,
Чтобы крик ее не мешал ему
И на помощь людей не дал звать.

Батько, «жмучи» Надю й кричачи: «Ты, родная дочь, иди к матери», зарррізав свою дочку, «крошку семи-летнюю».

Засверкал тут нож палача-отца,
Совершил он ужасный кошмар.

І тепер:

Два креста стоят над могилкою:
То мамаша и дочка лежат.

Епілог цього всього «совершения кошмара» такий:
Батько «за железной решоткой сидит», а

Красавица где-то шляется,
На свиданье ко мне не идет.

«Зверь-отец» наприкінці звертається до всього радянського суспільства з закликом:

И хочу всем мужчинам сказать:
Как умрет у вас жена первая,
Детям мать вторую не брать.

Отака печаль лунає щодня по вагонах пригородніх
столичних поїздів.

Та це ще не все.

Слухайте далі.

Кінчивши співати, «співець печалі нашої» звертаєть-
ся до всіх громадян з такою пропозицією:

— Громадяне! Моть, хто хатіт іметь ету песню пере-
писану, то прошу: ціна 20 копійок!

Витягається з-за пазухи ціла папка з передрукова-
ними на машинці піснями й продається.

Я, звичайно, купив.

І багато ще купило.

І от, коли я радісно кинувся купувати, мені було ще
запропоновано:

— Громадянин! Імеїться в мене ще й «песня-роман»,
очінь антіресна. (Наголос на о: роман!).

— А про віщо,— питаю,— той «роман»?

— О любові!

— Дайте, пожалуста!

«Роман», я вам доложу, знаменитий!

«О любові» — і більше ні об чім.

Ты вспомнишь комнатку уютную,
Где мы сидели с тобою вдвоем.
Меня ты в губки целовала
И называла «милый ты мой».

Потім ти «другую полюбил».

Ты полюбил одну богачку.
Я знаю просто, милый мой:
Богачка золотом займетса
И позабудет про тебя.

Кінчається «роман» дуже сумно:

Вот скоро, скоро, друг любезный,
Венок терновый мне сплетут.
С венком терновым в гроб дубовый
Меня на кладбище свезут.
И сердце раны там залечит,
Какие есть в груди моей,

И зарастет моя могила
Тернистой зеленью и травой.

Я плакав, читавши і поему «Отец и дочь», плакав я
гірко і над «песнею-рôманом».

Чого я плакав?

Так! Сумно мені було, я й плакав.

* *
*

Коли я, прийшовши додому, читав уголос про «Отца
и дочь», маленька дівчинка, слухаючи це все, запитала:

— Дядю! За віщо ж то татко свою дівчинку малень-
ку зарівав?

— То він,— кажу,— «по обшибке»! Йому треба було
когось іншого зарізати, а він дівчинку різонув. «Обшиб-
ка» вийшла.

«Обшибка» вийшла.

ГВАЛТ!

БІЖИТЬ учора моя сусідка сходами, захекалася, як запальний кінь, волосся в неї мокре, шия вся в милі, одна нога в ботикові, а друга без ботика (загубила!) і з-під спідниці висить одна трикотажна кальсонина.

— Чого це, — питаю, — сусідонько, так вас жене? І куди вас жене? І хто, — питаю, — сусідонько, так вас жене? Чи не тигра ви на Сумській зустріли? А мо'ть, фінінспектора?

— Нема!

— Кого нема? Чого нема?

— Цукру нема!

— Де нема?

— Ніде нема! Хліба нема й цукру нема!

— Ну, хліба, я розумію, справді-таки нема, бо у вас, — кажу, — в самої дві кімнати сухарями аж під самісіньку стелю набито, а от чому цукру нема — не розумію!

— Нема й не буде!

— А що ж сталося: зразу почали всі і день і ніч без перерви чай пити, чи як?

— Ой, нема! Позичте чувала!

— Та у вас же, я бачив сам, аж два чували новісінькі було.

— Вже повні!

— Чим повні?

— Цукром!.. Ой, дайте чувала.

— Чувалами, — кажу, — не занімаюсь, а пораду дати можу.

— Ой, дайте!

— Беріть, — кажу, — найбільші панталони, одпорюйте мережива, зав'яжуйте халоші й гатіть натовпом цукор аж до талії...

— Ой, спасибі!

— Та заткніть,— кажу,— за панчохоу трикотажну кальсонину, а то щоб, не дай господь, бронхіту не було.

Метонулась моя сусідка, як блискавка, і хвилин через п'ять мчала назад із сестрою, із наймичкою й з братом, а за ними, кречучи, чимчикувала сусідчина мама, старезна бабуся, що виходила з хати тільки в особливо екстрених випадках.

Сусідка командувала:

— Я на Ветеринарну, ти на Сумську, ти на Мироносицьку, а ви, мамонько, потихеньку до Черноглазівської... Займайте чергу, а потім ми підбїжимо! Та не посковзніться, мамо, щоб не покалічитись... Як де горку побачите, краще сідайте на «попочку» й їдьте!

«О господи!» — подумав я.

А потім ударило мені в голову...

Прийшов я додому, мобілізував «посімейство», взяли рядно, взяли лопату й галопом до найбільшої проти нашого будинку купи снігу.

Побігли й прожогом почали накидати в рядно сніг.

Проходжі питають:

— Що ви робите?

— Сніг беремо! З першого не буде! По картках цербкооп видаватиме!

— Та ну?

— Слово честі!

— І не кажуть же, душі триклятуші! А по двадцять п'ять крб. пай! Та не забирайте ж усього, я ось тільки подушки з наволочок витрушу!

За півгодини розібрали увесь сніг.

Бились. Одній господині одірвали шматок живота, трьох з проваленими головами забрала швидка допомога, трьох дітей задавили...

* *
*

Я не знаю, невже в нас нема такої лабораторії, де б можна було виробляти хоч баранячі мозки спеціально для кооперованого населення.

Мозки ці слід видавати без ніякого обмеження, без книжок і навіть без черги.

ПЕРЕПЛУТАЛИ

СТУДЕНТА Одеського муздраміну виключено з інституту за те, що він попівський син. Прізвище того студента — Півнів, а звать його Олександр.

Учився Півнів у муздраміні, діставав стипендію, був в організації КНС, учився добре, поведінки був хорошої, виявив себе якнайкраще і з громадського боку (про це є свідчення і самого муздраміну, і Березніговатського КНС та сельбуду), і от раптом хтось з Березніговатки (село таке є на Одещині) написав до інституту, що Півнів — попів син.

І вже студент Півнів не студент, уже він два місяці не вчиться, а ходить і всім доводить, що його батько, селянин, колись керував церковним хором, і що його основна праця була — хліборобство, і що ніколи його батько не був не тільки попом, але й попадею. Про все це Півнів має документи, і ніхто на ті документи не хоче дивитися, а всі кажуть:

— Ні, ти, хлопче, попович!

Але основне те, що батько студента Півніва помер в 1909 р., тоді саме, як студентові Півніву було 10 місяців.

З того часу його мати вдоває, є член КНС, має наділ землі, одну коров'ячку й живе в чужій хаті.

З того часу студент Півнів і па стухував, і ба т ракував, аж поки самотужки не дійшов до вищої школи.

А тепер студентові-незаможникові Півніву «шиють опіум для народу».

А все через те, що дехто з Березніговатки забув, що таке піп, а що таке мертвий регент, і перемішав одного з одним.

Доводиться ще раз пояснити.

Піп — це є істота іноді з довгим волоссям, у рясі,

з бородою, іноді голена і навіть у піджаці. Але завжди—службовець культу і посередник між паствою своєю і якою-небудь «бозею». В рясі в нього великі й глибокі кишені, спеціально для божої благодаті. Круг нього весь час ширяє дух святий. Оце є піп.

А мертвий регент, що помер 20 літ тому,— це є кілька людських кісток під землею, без ніякої благодаті.

Ну, як можна було їх перемішати?!

Хай учиться Півнів, а Березніговатці й Одеському муздрамінові треба докладно вивчити різницю між попом і мертвим регентом, бо з них кури сміятимуться.

ХАЙ ЖИВЕ УКРАЇНЬСЬКА РАДЯНСЬКА ЕСТРАДА!

Є СТРАДНА галузь мистецтва нам потрібна!
Потрібна?
Доводити це чи не доводити?
Можна, звісно, й взятися й доводити,
але, на наш погляд, це настільки очевидно,
що доводити навіть не треба.

Є в нас естрада?

Є!

Яка в нас естрада є?

Така в нас є естрада, що її всі лають.

Всі, кому не ліньки,— всі лають естраду: лають слухачі, лають політосвітні й освітні установи, лають профспілкові організації, лають літературні організації й окремі літератори, лає критика.

Всі лають.

І все лають: і робітників естради, і репертуар, і виконання.

Хто винен в тому, що естрада в нас не хорошкувата, що шкутильгає вона коли не на всі чотири, то принаймні на три.

Всі винні. Винні й робітники естради, та чи не ще більше винні всі ми — робітники культурно-мистецького фронту, а зособна ми — письменники й літератори...

Підійшли ми до естради, щоб хоч як-небудь допомогти їй, щоб як-небудь ушляхетнити її і з художнього, і з ідеологічного боку?

Ні, не підійшли.

Ми, слухаючи естрадні виступи, тільки кривились та лаялись.

Ми на робітників естради дивилися зверху вниз, як на «елемент» третього сорту.

А воно слід би зважити: ціла армія естрадників по клубах, по садах, по театрах несе слухачам живе слово й театральне дійство, впливаючи, виховуючи й органі-

зовуючи так чи інакше того самого масового слухача й глядача.

Як вона впливає, виховує й організовує?

Ну, звісно: який піп, така його й молитва.

І далі так буде?

Ні! Далі так не повинно бути!

Що для того треба робити?

Уже, слава аллахові, почали робити!

Була оце нещодавно перекваліфікація робітників естради.

Безнадійних усунено, залишено кращих.

Що далі?

Далі при Харківській окрполітосвіті організується так званий Кабінет естради.

Його функція: зробити естраду справді-таки мистецькою усіма сторонами — і художньою, і ідеологічною.

Дати глядачеві радянську естраду.

При Кабінеті естради має бути літературне бюро (а може, іншу назву придумаємо), що постачатиме естраді словесний матеріал.

От оце літературне бюро — це справа наша, письменників і літераторів.

Не забуваймо, що на Україні має бути українська естрада. Отже, це вже справа наша, справа українських радянських пролетарських письменників.

Ми повинні ближче стати до естради, ми в творенні української радянської естради повинні взяти безпосередню й якнайактивнішу участь.

Нам оце доводилося говорити з представниками робітників естради: вони з великим захопленням беруться за творення української радянської естради.

Вони просять нас, українських письменників, допомогти їм у цьому.

Давайте ж не відмовляйтесь.

Давайте допоможемо.

В середу, 22 травня (тобто сьогодні), в клубі Робмису, о 7-й год. вечора, відбудеться вечір знайомства українських письменників з робітниками естради.

Давайте підемо всі, давайте познайомимось з нашими товаришами по культурному фронту!

Вони нам розкажуть про свої потреби, а ми, дізнав-

шись про ті потреби, допоможемо їм утворити справжню радянську українську естраду.

І щоб і критики прийшли, і щоб музики прийшли, і щоб усі, кому болить майбутнє нашої естради, прийшли.

І всі купно творитимемо радянську естраду!
Справа-бо, товариші, першорядної ваги.

РОЗМОВА НА МЕЖНИКУ

ХОДИЛИ ми по полю оце з Андрієм Федоровичем, з середняком.

Ходили межами, поміж житами, поміж ячменем, милувалися колосками і гуторили про се, про те, про двадцять п'яте...

Андрій Федорович каже:

— Хліб росте!

А я йому кажу:

— Ремінь росте, чоботи ростуть!

— Галушки ростуть! — каже Андрій Федорович.

А я йому:

— Піджаки, — кажу, — ростуть! Спідниці ростуть, штани ростуть!

Андрій Федорович своєї:

— Паляниці ростуть! Книші ростуть!

А я йому своєї:

— Плуги ростуть! Трактори ростуть!

Він мені:

— Затірка, — каже, — росте!

А я йому:

— Школи ростуть, лікарні ростуть, містки ростуть!

— Та де ви, — питає Андрій Федорович, — того трактора серед жита вздріли?

— А де, — я його питаю, — ви ту затірку серед ячменю вздріли?

— Так, — каже Андрій Федорович, — оце викосу, помолочу, помелю, замішу, затру, в чавун та в піч — от вам і затірка! Бери та й їж!

— Так, — я йому кажу, — оце ви викосите, помолотите, та до кооперації одвезете, та державі здасте, а вона помеле, та замісить, та робітникам хліба дасть, а робітники вам ременю на чоботи вичинять, а робітники вам мильтону на штани натчуть та трактора зроблять. О!

— Е?!
— Що,— кажу,— «е»?!
— Так тоді ж у мене на затірку менше буде!
— Ото! А ви б ото так цілий день та цілу ніч затірку й їли! І босий — без чобіт, і голий — без штанів, і неграмотний — без школи, і хворий — без лікарні?! Аби з затіркою?!

— Так воно...

— А як на мене: як ото сидіти без штанів та ополоником затірку їсти, краще менша ложка, та в штанах.

— Та воно...

— То ж бо то й є. А потім, Андрію Федоровичу,— кажу,— давайте так прикинемо. Коли робітник дає вам або чоботи, або гвіздки, або там якусь машину, так він ніколи не галасує: «А-а-а! Робили-робили, а воно все селянам та селянам!» І ніколи я не бачив, щоб робітники на заводі зробили машину, та зразу в садок, та за лопату, викопали яму та машину в яму!.. А тоді стали б перед селянами та: «Йй-богу, не вродило машини. Ну, де я вам тієї машини візьму? Хоч і шукайте!» А ми з вами, як тільки робітникові дати хліба, зразу в крик: «Та де ж я вам того хліба наберу?!» Чого воно так, Андрію Федоровичу?

— Та той...

— І потім так. Чого воно так: робітник — так він дбає не тільки за себе, не тільки за свій завод... Йому болить і те, що ми з вами ще й досі, мов ті жуки, в землі подинці порпаємося, що ми й досі допотопними способами землю обробляємо, що ми без містків, без шкіл, без електрики... Він крекче на Дніпрельстані, він поневіряється в шахтах, він сходить потом біля гарячих мартенів... І це — для всіх нас, для всієї держави, а не для його самого! А ми, намолотивши хліба, що його ніколи самі не поїмо, зразу його в яму, а тоді в крик: «А! А! А! Забирають! Та хоч би ж забирали! А то ж купують!» Чого воно так?!

— Та воно...

— От вам і «воно»... Коли всім будувати краще життя, так усім... Коли робітник вам електрику, ви йому хліба! І не жалкуйте, а везіть. Удесятеро він для вас більше користі дасть, ніж у засіках лежатиме.

— Та воно правда...

— Ясно, що правда.

— Ходім!

— Ну, гаразд! Ходім затірку їсти.

За затіркою Андрій Федорович прохав переказати, щоб ті установи, що заготовлятимуть хліб,— щоб вони не затримували селян біля зсипищ та щоб пильнували зсипища: щоб хліб не зогрівався, не загнивав, не псувався.

ДИТЯ НАШЕ

ЛЮДИ мого віку давно вже «були піонерами». І в них, і в мене «піонерський» стаж старенький, сказати, дуже дореволюційний, так що як ізгадати тепер, то він тільки марить десь по зарослих життєвою осокою мозкових борознах.

От злітаються тепер піонери...

Злітається наша зміна, що за десяток-другий літ керуватиме державою, редагуватиме газети, критикуватиме твою теперішню роботу.

Злітається дівчора, малеча, а вже вона знає, чого вона летить, куди вона летить і до чого вона летить.

Отаке мале, а воно ж уже державі допомагає, воно вже на хлібозаготівлях, воно дисципліну в школах підтримує, воно батьків на правильну путь скеровує.

Тисячоголосим дзвоном задзвонить дитя наше по Радянському Союзу, і дзвін той луною відіб'ється в усім світі, і всі знатимуть, що діти наші:

— Готові.

І будуть:

— Завжди готові.

А як ізгадаєш...

Сама «бакша»...

«Бакша» була нашими «зльотами».

«Зліталися» ми серед дороги, робили «бакшу» та ліпили з кізяків церкву божу, оту, що, як кажуть, «на батюшку кізяка не вистачило»...

Та ще «зльоти» по кавуни та по яблука...

Тільки по кавуни та по яблука й були ми «готові».

Отой самий герой і «ідеал» нашого часу, казковий «чудотворець» «мальчик с пальчик»,— як би він позадрив хоч би ж тим Іванківським (Проскурівщина) діт-

лахам-піонерам, що заготували для держави 1100 пудів хліба.

Отакі тепер наші «мальчики с пальчики».

* *
*

Якось дух радується: коли ми, що зліталися тільки на «бакшах», зуміли наплодити дітей, що злітаються на піонерські зльоти,— значить, і ми дечого варті.

Хай літають.

«Рожденный ползать — летать не может...»

Наше дитя літає,— значить, ніколи не плазуватиме.

ДЕРЖАВНИЙ ТЕАТР ім. М. К. ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ

15 ТРАВНЯ в Харкові в театрі «Металіст» розпочинає вистави Державний український театр ім. М. К. Заньковецької.

Театр зорганізувався з нагоди 40-літнього ювілею народної артистки Заньковецької в Києві 15 вересня 1922 року.

В Києві театр Заньковецької пробув недовго, до 1923 року, а потім помандрував на провінцію, де ось уже протягом восьми років провадить колосальну роботу, несучи здобутки української радянської театральної культури в найглухіші закутки Радянської Республіки.

Бачили заньківчан за цей час і Київщина, і Полтавщина, і Кременчуччина...

А найбільше бачили їх робітничі центри та робітничі райони: Донбас, Криворіжжя, Дніпропетровщина, Запоріжжя, Дніпрельстан.

Нема, мабуть, у Донбасі, чи в Криворіжжі, чи на Запоріжжі й на Дніпропетровщині найменшого клубу, найдалшої шахти, найглухішого закапелочка, де б не побували за ці вісім років заньківчани, де б не лунало їхнє бадьоре, молоде театральне слово.

Тільки протягом трьох років якимось пощастило заньківчанам посидіти на одному місці, в Дніпропетровську, а то весь час — і в зиму, і в спеку, і в сніг, і в дощ — безнастанно мандрували і мандрують заньківчани.

І в таких умовах не зупинилися вони в своєму розвиткові і не тупцюються на місці, а вперед вони йдуть, удосконалюються, дорівнюють до кращих театрів Радянського Союзу.

Перемогли заньківчани і голод, і холод, перемагають і неймовірно тяжкі умови безконечних переїздів.

78 переїздів за вісім років існування!

10 переїздів на рік!

Якої надлюдської треба сили, щоб буквально «на

колесах», недосипаючи й не віддихаючи, тримати міцно прапор культурного театру.

Три переїзди за останні шість місяців і шість прем'єр за цей час.

Керує театром ім. Заньковецької заслужений артист республіки Борис Романицький, що на своїх плечах несе тягар і режисерської, й акторської роботи.

За вісім років театр Заньковецької виховав чимало талановитих і сильних акторів.

Такі артистки, як Любарт, Половко, Квітка, Зініна, Нікітченко, Михайлова, актори Яременко, Олесь, Слива, Грінченко, Дударев, Багаченко, Лаврик, Гайдабура можуть бути окрасою першого-ліпшого нашого театру.

Багато уваги театр ім. Заньковецької приділяє вихованню молодой режисури (Багаченко, Лаврик).

Музичне оформлення вистав у руках талановитого молодого композитора М. Бака.

Художник — М. Санников.

Репертуар: «Диктатура», «Коммольці», «Постріл», «На камені горить», «Голос надр», «Місто вітрів» і багато інших. Із класичного репертуару у заньківчан бачимо «Отелло», «Розбійники», «Тартюф», «Мірандоліна» та ін.

В особі театру ім. Заньковецької Радянська Україна має міцну, серйозну, культурну, свідому своїх завдань театральну організацію.

Приїздять заньківчани до столиці просто з виробництва, може, не зовсім умитими, може, не добре причесаними,— ніколи-бо їм було вмиватися, не було часу щільно причісуватися.

Хай столиця не забуває, що заньківчани роблять 10 переїздів на рік. І хай полюбить столиця їх такими, як вони є, як люблять їх донбасівські й криворізькі шахтарі, дніпропетровські ливарники, дніпрельстанівські каменярі...

А любить їх робітництво за художні вистави, за самовіддану працю, за творчий ентузіазм, за горіння.

Треба дати можливість заньківчанам оддохатись, відпочити від переїздів, посидіти на одному місці і спокійно, серйозно попрацювати.

ВИШНЕВІ УСМІШКИ РЕКОНСТРУКТИВНІ

ПРО «СУПЕРФОСФАТ», ПРО «МИЛО», ПРО «БІЛУ
НЕДІЛЮ», ПРО «ВЕЛИЧЕЗНЕ ОДІЯЛО» І ПРО
ВСЯКІ ТАКІ ІНШІ ЧУДЕРНАЦЬКІ-ДУРУНДАЦЬКІ
РЕЧІ

ОЗВОЛЬТЕ невеличке «передне слово», чудо-запитання:

— Знову усмішки?! Та помилуйте!

І даю відповідь:

— Так! Усмішки! І навіть обов'язково!

Не мислю-бо інакше переробки всього нашого «медлительного» життя на нове, бадьоре й сміливе, як не з добрим гумором, не з радістю! Чого плакати? Нове життя будувати з сльозами?! Ідіть ви к чорту з своїми сльозами! Мені нове життя усміхається! І я йому усміхаюсь! Через те й усмішки!

* *
*

А тепер почнемо.

Насамперед не можемо не подякувати Барвенківському (Ізюмщина) штабові культурного походу за те, що він запросив нас, письменників, узяти в культпоході участь.

Скільки нового! Скільки незнаного!

Спасибі! Велике спасибі!

Таке завбільшки спасибі, як ті «одіяла», що їх шиють десь там у Барвенковому спеціально для «колективу», для «камуні». Аж на цілих сімдесят п'ять чоловіка одіяло!

— Ото, значить, як ізженуть усіх нас до «колективу», покладуть рядочком сімдесят п'ять чоловіка,— отак чоловік, а отак жінка,— укривуть отим одіялом, вдарять у гудок — спи! А потім вдарять у гудок — уставай!

Я дуже добивався у товаришів з культштабу:

— Та покажіть же, будь ласка, хоч одним оком гляну, яке воно, оте одіяло?

— Е,— кажуть,— не покажемо! От як уже пошиємо, колективи повкриваємо, тоді пожалуйте! Ми й вас укриємо.

— А все ж таки,— питаю,— звідки ж ото ви до таких одіял додумалися?

— То ви не в нас,— кажуть,— питайте. То отам, біля церкви, або на базарі, або в отих «двориках», де в ямах під гноєм сотнями пудів пшеницю викопували...

— Іч як! Непогано вигадано! От тільки незручно буде вилазити з-під того одіяла, як,— кажу,— вночі потребується! Сімдесят п'ять чоловіка тривожити доведеться!

— Заборонять уночі вилазити! Як у гудок ударять — тоді вилазь!

— Ну й строгості пішли!

— А ти думав?!

* *
*

Район суцільної колективізації...

А в районі ж у тім і «експертники», і «десятипроцентники», і попи, і паламарі, і дяки, і мельники, і олійники, і крамарі, і «коровники», і монахи, і ворожки, і спекулянти.

Букет!!!

Так не буде вам одіял на сімдесят п'ять чоловіка?!

Не на сімдесят п'ять вигадують, а на сімсот п'ятдесят...

І від церкви до церкви, від базару до базару, від крамниці до крамниці пливе «одіяло на сімдесят п'ять чоловіка», пливе «суперфосфат», пливе «мило», а за ними слідком чимчикує «біла неділя».

А все це вкриває таємнице: «Снилося мені...»

* *
*

— Драстуйте!

— Драстуйте!

— Чули?

— Що таке?

— Чули, що з старими в колективі робитимуть?

— А що?
— На суперфосфат перетиратимуть!
— Та ну?!
— Йй же богу! Декрета оце такого видано, машини такі понакуповувано, як которий старий, так його в барабан, крутне, терне,— а в лантусі вже з нього суперфосфат...

* *
*

— Драстуйте!
— Драстуйте!
— Чули?
— Що таке?
— Чули, що з старими в колехтиві робитимуть?
— А що?
— На мило переварюватимуть!
— Та ну?
— Казанів таких понаставляють, і як котрий старий, зразу його в казан — і кипить! А потім на миловарню!

* *
*

— І прийде, голубочко, незабаром «біла неділя». Тоді все полотно із скринь повибирають та в одне місце позвозять, так тоді ж уже, голубочко, все в селі від того полотна біле буде, біле! А ми з вами, голубочко, чорними сльозами в ту білу неділю умиватимемось!

* *
*

— Снилось мені! Снилось мені, голубочко, що прийшла до мене богородиця, вся в сіянії... Стала ж вона, матінка, наді мною та як не заплаче: «Ой не йди ж ти, не йди ти, Меланіє, в ту комунію! Та ні йконочки ж там, ні лампадика!..» Прокинулася я, а від мене щось біле в сяєві у вікно тільки — мельк! Плакала вже я, плакала та молилася.

Од церкви до церкви, від базару до базару, від крамниці до крамниці пливають «одіяла» з «милом», з «суперфосфатом», з «білими неділями»...

Пливають ярками, городами, глухими стежками, чіпляючись за рясина, за чорні хустки, за старечі плечі, за ями для пшениці, за патенти...

А ланами пшеничними вітер степовий розносить паростки нового життя...

Падають ті паростки на наймитсько-бідняцько-середняцькі поля і встають від них «Червоні маяки», «Живі річки», «Нове життя», «Червоні прогреси», «Червоні Жовтні» — сози, колективи, комуни.

І не закриєш їх ніякими «одіялами», не перетреш їх ні на які «суперфосфати», не перелякаєш їх ніяким «милом»...

А сниться їм не богородиця в «сіянії», а великі зернові фабрики...

СОРОК П'ЯТЬ ЗАПИТАНЬ І СОРОК П'ЯТЬ ВІДПОВІДЕЙ

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ...

Це значить, що і в Курульці, і в Новій Дмитрівці, і у Веселій, і в Богодарівці, і в... і в...¹ по кутках, по хуторах, по земгромадах засновуються сози, артїлі, комуни...

Це значить, що район запитує:

— Скільки на сьогодні?

Сільрада відповідає:

— Курульківська колективізувалась на 79 відсотків.

— Богодарівська — на 61 відсоток.

Тоді район:

— Не відставай, хлопці!

А сільрада:

— Добре!

Це значить, що до уповноваженого по колективізації, чи до голови сільради, чи до вчителя, чи до голови кооперації летять із якогось чи селища, чи хутора:

— Комуни хочемо.

Тоді біжить до них чи уповноважений, чи голова, і зразу збори, і на зборах вирішуються всі перші організаційні справи.

Можете вітати:

— З новонародженою...

Кипить, бурує...

Колективізація...

* *
*

Комуна «Нове життя» зорганізувалась учора... Сьогодні — збори. На зборах — практичні питання.

¹ Це все села. (Авт.)

Ми з головою райКНС за «главних» на зборах.

Голова — в політично-економічних справах. Я — в культурних...

Голова РКНС — спокійний, лагідний... Організував не один уже колектив. Був довший час за голову хорошої комуни. В справах колективного життя й праці, як у себе вдома...

— Ну, так от, товариші! Давайте побалакаємо про все, що вас цікавить на порозі нового життя... Давайте запитання, коротше, вопросы... І нічого не ховайте, все запитуйте, щоб усім було ясно... Ну?!

І полилося... Спокійно, без «яду», без «голок»...

Ось що полилося.

Я перескажу всі запитання так, як їх задавано було на зборах... І в такому ж порядку...

Відповідей на них я тут не даватиму. Скажу тільки, що на всі ці запитання було зразу ж дано відповіді. І відповіді ті задовольнили всіх.

1. Як з десятипроцентниками, не позбавленими права голосу? Чи приймати у колектив, чи не приймати?

2. Як з позбавленими права голосу за службу в білих по мобілізації?

3. Як квочки підсипати — чи дома, чи в хліві, чи буде для цього птичниця? То ж вона в мене під припічком сиділа, а тепер же як?

Репліка. Е, там іще з своїми квочками!

Репліка на репліку. Нічого, нічого! І з квочками треба вияснить.

Репліка ще. Аякже... І квочка — вещь!

4. Як у комуні: яке кому жалування?

5. Як робоче врем'я в кухарки? Кухарки ж там будуть?

6. Од зорі до зорі, чи як?

7. Як технічна сила, котора — механіка, чи що: на жалуванні, чи як?

8. Як з чоловіками, що за них жінки будуть битись? (Пауза). Котора є старша, а в неї чоловік молодший... От...

Репліка перша. Іч!

Репліка друга. Та котра й з нас така, що підморгнуть може!

Репліка третя. Та то так!

9. Як з засівною кампанією?.. З насінням, значить?

10. Чи будуть лікарі обдивлятися членів комуни?
  11. Як за коровами доглядатимемо? Яким порядком?
  12. Хто худобу збув, а в комуну пнеться? Що з тим буде?
  13. Чи будуть інструктори?
  14. А прясти будемо?
  15. Яке молоко їстимемо, чи одвіяне, чи ні?
  16. Де можна буде взяти племінної худоби?
  17. Куди можна збути негодну робочу худобу?
  18. Де можна дістати породисті свині?
  19. Як буде з законтракованою худобою?
  20. Як з кооперативними паями членів комуни?
  21. Як комуна відійде від зернового товариства?
  22. Як з підсобними підприємствами в комуні?
  23. Які заходи проти негодних елементів у комуні?
  24. Чи довго житимемо в окремих хатах?
  25. Як із ставком? От якби держава допомогла ставок викопати.
  26. Як із сином, що десь вчиться на батькові гроші? Хто його тепер утримуватиме, коли батько в комуні?
  27. Чи можна в комуні свою дослідну станцію влаштувати?
  28. Чи допоможуть нам тягловою силою, коли в нас недостача?
  29. Як із тракторами? Чи в комуні вони будуть, чи на машиново-тракторній станції?
  30. Як з ліквідацією неписьменності в комуні?
  31. Як учитимуться діти?
  32. Як бути з садками? Чи кохати ці, що є, чи винищувати, поки один садок заведемо?
  33. Як з ветеринарією?
  34. Чи можна дістати комбайни?
  35. Чи є самов'язалки?
  36. Які міри до тих, хто не хоче ліквідувати неписьменність?
  37. Як хліб будемо пекти?
  38. Яка норма хліба на їдця?
- Р е п л і к а. Хопить!
- Р е п л і к а д р у г а. Та все ж таки!
39. А як дитина встане о 6-й год. і скаже: «Мамо, хлібця!» — де його взяти, коли він буде десь там? А в мене воно звикло, як прокинеться — зразу: «Хліба».
- Р е п л і к а. Підожде!

Репліка друга. І таке, їй-богу!

Репліка третя. Нічого! Нічого! Вияснимо й це!

40. Чи будуть майстерні при комуні?

41. Чи можемо ми жінок на курси «пищеварення» післати? І куди?

Серед жінок — рух...

Репліка. Ач який! П'ятнадцять літ йому, іродові, варила, а тепер — на курси!

Репліка друга. Дивись — не вгодила!

«Опрос» сховався за комином.

42. Де лікуватися будемо?

Репліка. Спочатку вилікуйся, а потім у комуну!

Репліка друга. Нічого! Нічого! І це вияснимо!

43. Як узагалі з культурботою в комуні?

44. Де верстати подівати, що ото баби ткали?

45. Чи можна буде з комуні на виробництво?..

— Ну, товариші, що ж замовкли? Запитуйте, запитуйте! Щоб нічого невиясненого не залишилось!

— Та вже, здається, все!

— Нема більше запитань?

— Нема!

Тоді на всі сорок п'ять запитань дано було сорок п'ять відповідей.

Відповіді ті, я ж кажу, задовольнили всіх.

Не для «головоломки» якоїсь я опублікував всі оці запитання, а для того, щоб знали, що, ідучи на село, треба бути компетентними не тільки в справах політичного чи економічного характеру, а в найдрібніших і, коли хочете, найінтимніших питаннях сільського побуту...

Щоб на зборах не «екати» й не «мекати».

Тоді збори і ділові, й веселі...

А тепер одгадайте, про що запитували чоловіки, а про що жінки.

Ану?!

ПРО ПРОРОКА ІЄРЕМІЮ

ВИ кажете — не було пророків...

Були пророки — факт.

Не знаю, чи багацько їх було, чи всі пророки, що про них у біблійі пишеться, були путніми пророками, а от щодо пророка Ієремії,— мушу зазначити, що старий передбачив своєчасно реконструкцію сільського побуту на тринадцятім році Жовтневої революції.

Коли на початку революції про бога, як ви знаєте, говорилося: «Мать, так, що бог навряд чи єсть, а втім, хто й зна», то тепер і на лісостепових і на степових просторах молодой нашої республіки лунає певне:

— Нема бога!

Цілі валки з церковними дзвонами тягнуться до залізниці, щоб потім дзвонити на колективних ланах тракторами, сіялками, комбайнами...

А в церквах замість іконостасів — екрани, замість хрестів — антени, замість поганенького хору — симфонічні оркестри з радіотеатру та оперові співи з державних українських опер...

Скрізь, по всій Україні, людність ухвалює:

— Не треба нам церкви! Хай буде клуб!

Пливуть і пливуть постанови до центру:

— Дозвольте церкву закрити! Буде! Намолилися. Культурного життя хочемо...

Огнища культурного поневолення перероджуються на огнища культурного відродження.

— От тільки погано, що в нас церква мала! І чого воно нашому поміщикові не вдарило було в голову собора у свій час одчубучити? Ех, і пригодилося б оце!

Розвіюється «опіум для народу».

Ікони?

А от послушайте...

Село над яром. На вигоні, на високому горбі,—
церква.

Вже давно її замкнуто. Чекають затвердження ви-
щих інстанцій про передачу церкви під клуб...

Вечір... Темно...

Голова сільради:

— Ходіте, товариші, до церкви! Сьогодні прощає-
мося з богами.

— Ходіте...

Біля церкви — велика чорна купа.

— Що то?

— То наші боги.

— Що ж ви з ними робитимете?

— А от побачите...

Підходимо... Величезний натовп оточує велику чорну
купу.

Раптом прорізало нічну темряву полум'я...

— Дві тисячі сто сорок!

— Чого?

— Ікон!

— Де?

— Ото горять!

За якихось п'ять хвилин чорна купа палахкотіла
пламенем...

Горять і преподобні, і святі. І прості мученики... ве-
ликомученики...

— Музика! Дай веселої!

Під польку, під краков'як, під гопака прощаються
«православні» з своїми і «хранителями», і «цілителями»,
і «заступниками».

А з імпровізованої трибуни рветься голос:

— Товариші! Цілі століття, цілі тисячоліття... В раб-
стві... В темряві... Дивіться... Неопалимі... Несокрушимі...
Кайдани... віковічні... скинули...

— Давай веселішої!

* *
*

Це горить Христос, Петро?
А підкладіть-но хмизу.
З оркестром в небо утає
Новий псалом залізу.

Це так був би написав П. Г. Тичина, коли б він був 7 лютого 1930 року в селі Курульці на Барвенківщині і бачив би, як Курулька прощалася з своїми богами.

* *
*

- А горить же ж, горить!
— І кому ж ото ми молилися, кому кланялися, кому свічки ліпили?!

— Давай гопака!

* *
*

- А знаєте, товаришу, що?
— А що?
— То, що ото вона горить — хай горить. А от тільки — нема портретів. Бачив — повикидали, а стінки й голі! Якби ж, бува, портретів привезли та картин — було б усе гаразд.... А то ні на віщо й рушника почепити...

* *
*

— Там іще в нас і біля другої церкви така сама купа ікон лежить, а мо, ще й більша! Завтра люмінацію зробимо!

— А може б, ви ту купу до школи — хай грубки палють, щоб школярам тепло було... Все ж якась користь буде... Цілі ж тисячоліття задарма провисіли, може, хоч перед знищенням себе виправдають...

— Та воно так! Дерево ж сухе! Мабуть, так і зробимо.

— Так і зробить!

Пізно ввечері повернулися додому. На столикові в хазяїна побачив біблію.

Розвертаю й читаю:

«Іеремія, гл. 50, г. Возвістить і розгласить поміж народами і піднесить прапора, оголосить, не крий-

те, кажіть: Вавілона взято. Ваала посоромлено.
Меродаха знищено, істукани його посоромлено,
ідоли його знищено».

Здорово старий угадав...

«Вавілона» старого життя взято, і «істуканів» його посоромлено, і «ідолів» його знищено...

Замість істуканів, замість ідолів — ясний погляд на нове життя без істуканів і без ідолів...

Нове життя, усупільнене життя!

«Возвіщаємо» про це з приємністю.

А ви кажете — не було пророків...

Знав би був Іеремія, що його пророкування справдиться — розірвав би був на шмаття отой стих другий «глави» своїх писань 50-ї.

ГОЛОВИ

БАЧУ ось уже третього голову сільської Ради...
Бачу я їх у період суцільної колективізації всього району (а значить, і його сільради), якраз після хлібозаготовчої кампанії, і в час гарячкової підготівлі до весняної сівби.

І мені так хотілося підійти до кожного з них, обнять його за голову й стиснути його скроню, бо боявся я, що от-от трісне його скроня, а хазяїн її впаде на підлогу й благально простогне:

— Товариші! Не можна ж так! Я ж сам!

Сільрада... Адміністративний, і громадський, і культурний центр шістнадцятьох селищ. Населених, як офіційно говорить, «пунктів»... «Пункти» ті є за 7, за 10 кілометрів від сільського й адміністративного, і громадського, і культурного центру...

Давайте перерахуємо, про які такі і ударні, і неударні кампанії, — та й не про кампанії, а про роботу, — повинен щоденно, щохвилини й щосекунди дбати й думати голова сільської Ради.

1. Хлібозаготівля.
2. Засівна кампанія.
3. Колективізація.
4. Знищення глитая як класу.
5. Кооперація.
6. Культурбота.
7. Освіта.
8. Охорона здоров'я.
9. Адміністративні справи.
10. Побутові справи...

Це — коротко... Це — побіжно... На всі ці кампанії і не кампанії є певні директиви з центру.

Ах, товариші!

Директиви?! Так — директиви...

А коли ця директива доходить до Петра, до Івана, до Мелашки, до Ваньки — в кожному окремім конкретнім випадку повинен вирішити так чи інакше голова сільради.

А на президії хто ж ці питання ставить?

Голова.

А коли неправильно вирішить президія ту чи іншу справу, хто відповідає?

Голова.

І щодня, і щоночі в сільраду телефонограми:

- Скільки заготовлено?
- Скільки протруєно?
- Скільки прочищено?
- Скільки колективізовано?
- Доставить за такою формою...
- Надіслати за такою формою...
- Чому мало законтрактовано?

* *
*

І щодня, щохвилини:

— Товаришу голову! Іване Степановичу! Як з кіньми? Як з коровами? Як із свиньми?

- А отой приховав!
- А отой затаїв!
- А на мене багато!
- А на того мало!

* *
*

— Де голова сільради?

— Я!

— Я в справі хлібозаготівель!

— Дуже радий!

— Квартиру! А як з харчами? А як з...? А як з...?

* *
*

— Товаришу голову!

— Я!

- Я в справі колективізації!
- Дуже радий!
- Квартиру! А як...?
- .....
- Товаришу голову!
- Я!
- Я в справі м'ясозаготівлі!
- Дуже радий!
- Квартиру! А як...?

* *
*

Іхали ми, мабуть, чи не в найдальший «населений пункт» у сільраді.

Іхали через села, через селища, через хутори.

Голова сільради розповідав:

— Оце тут бідняки.

— А отут середняки.

— А ото куркулі.

— В отого під підлогою одкопали півтора ста пудів пшениці!

— А ото лютий ворог живе!

— А оцей хороший хлопець! Наш!

Ми проїхали штук із п'ять «населених пунктів».

І хоч про який би двір ви поспитали в голови сільради — він вам скаже, чий той двір, хто хазяїн, скільки в нього землі, скільки в нього худоби, яка в нього родина, скільки він сплатив податку, скільки здав зерна, якого здав зерна, чи є в нього насіння на сівбу, і т. д. і т. ін.

Працює голова в цій сільраді шостий місяць...

Під його «головуванням» шістнадцять «населених пунктів».

Як по-вашому, скільки разів йому за ці шість місяців довелося побувати біля кожного двору, побалакати з кожним хазяїном, щоб про всіх знати, що, як і до чого?

А от він знає...

* *
*

Пізно ввечері прийшов голова додому.

— Оце підвечеряю та ще до сільради подамся, бо на завтра треба відомості там поскладати...

Подивився на нас, на письменників, і всміхнувся:

— Чого ви? — питаємо.

— Аж чудно яюсь! Ви аж із самого центру, із столиці — і не начальство! Аж чудно, їй-богу! А то ж, ну повірите, хоч хто б сюди приїхав — усі начальство! Фокусник якийсь до сельбуду приб'ється, і той «начальство»!

— Про культуру, — мовляв, — не дбаєте... Та я й у Посередрабис, я й у Цекарабис!

І думаєш:

«Хоч ти й у Посередрабис, хоч ти й у Збокурабис! Дай ти мені спокій хоч на хвилину...»

— А як живеться?

— Тридцять шість карбованців на місяць, як льоду!

— Н-да!

* *
*

Великої, навіть величезної ваги набрала тепер сільрада на селі.

Великої ваги набрав і голова сільради, і велику, навіть величезну роботу він виконує...

А велика робота вимагає й великої на себе уваги...

А людина, що провадить ту велику роботу, вимагає й до себе великої уваги...

І не тільки запитаннями телефоном, чи поштою, чи телеграфом:

— Що зроблено? Чому не зроблено?

А й такими приблизно запитаннями:

— Як, товаришу, живеться? Чи сьогодні обідали? Чи чоботи цілі?

Такі запитання не заважатимуть великій роботі, а навіть — навпаки.

БАБА САСОЇХА

БАРВЕНКІВСЬКОМУ району колись бог подарував був одно село. З того часу і зветься те село Богодарівкою. Править воно тепер за сільський центр, а вся, що під ним територія, зветься Богодарівською сільрадою.

Це недалечко від Барвенкового — кілометрів, може, з десяток.

Богодарівська сільрада, незважаючи на свою таку «революційну» назву, — хороша сільрада. Вона й революційна, вона й податки сплатила, вона й хлібозаготівлі виконала, вона й насіння на весняну сівбу як слід зібрала, вона й кооперацію збудувала, у неї й школа пристойна, вона й з богами не панькається.

Та непогана сільрада — й квит!

І от є в тій Богодарівській сільраді село Ялканка.

І село невеличке, і від сільради недалечко, і живуть у тім селі бідняки з середняками, а от, не при хаті згадуючи, виявилось, що хтось узяв та й ізглазив село Ялканку.

Усі села в Богодарівській сільраді йдуть у колективи, ті скорше, ті повільніше. Одні з захопленням, другі — з чуханням...

А Ялканка — ну, ніяк!

— Не треба нам колективу, не треба нам созу, не треба нам комуни!

Ім і те, й друге, й третє:

— Та доки ж ви будете на своїх отих шматтях плужками землю дряпати?

— Та жили ж колись!

— Та як же ж ви жили?

— Та жили ж!

— Та не жили ж, а ниділи! То на пана горбилися, а тепер на оті смужки та на межі, а злидні ж по хатах навприсядки жарять!

Ніщо не бере!

Та ще краще.

І Богодарівка, і всі інші ближчі з Богодарівкою села, всі вони сказали богіві:

— Будь здоров, боже! Царствуй там, де ти царствуєш, а на землі будемо ми! І без тебе будемо, і без церков! Церкви нам здадуться на щось підходящіше: чи на сельбуд, чи на школу.

А Ялканка — що ж би ви гадали? Та ніяк!

— Не можемо без бога, не можемо без церкви, не можемо без батюшки, не можемо і без матушки...

Кому ж ми, мовляв, паляниці носитимемо, кому пше-ницю одсипатимемо, як не буде в нас та ні батюшки, та ні матушки?..

І бігає Ялканка з двора в двір, збирає підписи, щоб хоч невеличкого собі бога з церквою, з попом, з дяком, з паламарем залишити.

Зурочили Ялканку.

Але хто?

Хто махнув чорним рукавом на бідняцько-середняцьке село Ялканку?

Хто його чорною кішкою наполохав?

Знаєте хто?

Баба Сасоїха!

Коли були ми в селі Богодарівці, летіла сорока.

Я й запитав:

— Сорока-білобоко! А хто зглазив село Ялканку?

А сорока мені потихеньку:

— Кррр! Баба Сасоїха.

І розповіла мені сорока-білобока такої чудасії, що й досі мене аж на кольки бере.

Живе собі в селі Ялканці баба Сасоїха.

Дуже богіві вгодна і дуже преподобна ялканська баба Сасоїха.

Коли інші села збираються, щоб обговорити та порадитись, як до нового життя, до колективного, стежку протоптати, баба Сасоїха війне спідницею — і вся Ялканка біжить до церкви за бабою Сасоїхою.

Як тільки села візьмуть, щоб з церков щось корисне для людей зробити, — біжать од баби Сасоїхи з підписним листом по селу Ялканці:

— Підписуйтесь, православні! Та не можемо ж ми без церкви, та не можемо ж ми без батюшечки з матушечкою!

І йде Ялканка за бабою Сасоїхою!

У інших селах за проводирів уважають Леніна, Маркса, Енгельса, Петровського, Чубаря, а в селі Ялканці «вождь» баба Сасоїха.

Отака Ялканка! Отаке село є в Богодарівській сільраді, Барвенківського району на Ізюмщині.

А скільки ж їх, бабів Сасоїх, у нас на Україні на радянській!

Це ж вони:

— Та не йдіть у ту камунію! Таж знаєте, людоньки добрі, що? Та забиратимуть у вас діточок ваших манісінських — і в кінські ясла. Як тільки вилупиться немовляточко, так і в ясла! І буде ж воно, голісіньке, в січці та в полові перекидатися!

Це ж вони:

— І правильно ж, правильно сказано у святій біблії. І зберуть народ до купи, як овець, а тоді налетять зверху рапланами з бомбами — і на порох! І ходитиме богородиця по тому поросі та гірко-гірко плакатиме!

А як виїздили ми з села Богодарівки, летіла за нами сорока-білобока, підлетіла до мене та тихенько на вухо:

— Кррр! Кррр! А чи не придивлялися ви, товаришу, до баби Сасоїхи? Чи не виглядає в неї з-за коміра чи з-під спідниці таке собі товсте-товсте червоне обличчя, що «кашляло» колись десятин на півтораста? А мо, те лице в камілавці та в рясі?

— Придивлялися,— кажу,— сорока-білобоко! Хай ще сільрада з районом придивиться! Бо коли б не довелось перейменувати село Ялканку на село Сасойку!

І будуть тоді скрізь колективи імені Маркса, і Леніна, і Шевченка, і Петровського, і Чубаря, а посередині лежатиме село Сасойка...

І питатимуть прохожі й проїжджі:

— Хто ж у вас вождь, бувші ялканці?

— У нас вождь — баба Сасоїха!

Весело буде!

ВЯЧЕСЛАВ

Завзятому оборонцеві всіх Вячеславів од усіх бабушок, дедушок, матерів, батьків і від авторів — проф. Іванові Панасовичу Соколянському з любов'ю й повагою.

Автор

ИТЯЧА консультація. Лікар (далі — мати) читає популярну лекцію матерям. На лавах сидять матері, деякі з малими дітьми.

Лікар. Минулої лекції ми з вами, товариші матері, говорили про те, як плекати дитину, сказати би, з фізичного боку: як за нею ходити, як її годувати, як її зодягати і так далі. Прийшли були ми з вами тоді, як ви пам'ятаєте, до таких засад. Я нагадаю вам основні з них. Перше — чистота. Друге — здорова і вчасна їжа. Третє — незаніжування дитини, тобто не треба дітей змалечку закутувати, замотувати... Загартувувати дітей треба. А найголовніше — не забувати, що єсть установи охорони материнства й дитинства, ваші й ваших дітей друзі, куди ви повсякденно і повсякчасно звертайтеся і де вам дадуть в тому чи іншому випадку правильну й розумну пораду. Від сьогодні ми з вами говоритимемо про виховання дитини. Говоритимемо про те, що на превеликий наш жаль, досі було виключно батьківською прерогативою, батьківським правом. До революції право батьків на дитину було необмежене. Батьки були безконтрольними хазяями своїх дітей. І коли влада буржуазії сяк-так ще охороняла дитинство від фізичного каліцтва, биття, знущання, поневір'яння (та й то іменно сяк-так!), то в галузі морального впливу, в галузі виховання дитини батьки були можновладними й необмеженими володарями своїх дітей.

Радянська влада не так дивиться на дитину. Вона

викинула гасло: «Діти — наше майбутнє, наша зміна», — і взяла дитину під пильну свою охорону.

Що й говорити, важко доводитись установам і Наросвіти, і органам Наркомздоров'я проторювати нові шляхи в справі виховання нового покоління.

Грубезні шари некультурності, забобонів, дикунських традицій маємо ми на цій путі.

«Я батько, і я краще знаю, як виховувати дитину!» — ось аргумент, з яким найчастіше доводиться здибатись.

«Що ти мене вчиш? У мене їх дванадцятро було, і всі вирости, і всі хороші люди!» — це ви чуєте на кожному кроці.

Та, нема чого гріха таїти, і з вас не одна і не раз так говорила. А не знають того ті, що ото «в мене їх дванадцятро було і що всі вони хороші люди», що за правильного виховання вони були б, може, — та не може, а напевно, — не тільки «хорошими» людьми, а людьми корисними, а то й видатними.

Не помічається в дитині загальної здатності до психічних нахилів, не знають батьки, чи здоровий, чи хворий у дитини організм... Прищеплюються дитині ворожі нашому суспільству соціальні навички.

Коли ми візьмемо нашу добу, добу соціалістичного будівництва, коли ми готуємо громадян нового комуністичного суспільства, ми повинні звернути особливу увагу на класове виховання молодого покоління.

Ми повинні виховувати людину колективної думки, колективної волі, праці, колективного життя.

Робити це все треба змалечку.

Одкінути, зовсім одкінути треба думку виховувати дитину по своїх хатніх кутках, хатніх закапелках.

Ясла, садок, нова школа — ось шлях виховання наших дітей.

Коли діти підуть цим шляхом, — а ми повинні зробити, щоб вони саме так, а не інакше пішли, — зникнуть самі собою оті всі зацілювання дітей, запаморочення дитячого розуму різними забобонами, всяким чортovinням, релігійною блекотою і так далі.

Припиниться з дітьми сюсюкання, шепелявіння.

Дитина змалку матиме правильне уявлення про життя та його явища.

Знатимуть діти не про черногузів, які їх поприносили

до батьків, не про бузок та про капусту, де їх по-знаходили, а про все дитина матиме правильне уявлення.

Зникнуть оті смикання, ті нервування дитини — виховуватиметься вона рівно, толково, розумно, згідно з останніми вимогами і науки, і нового суспільного життя.

Знаємо ми і знаєте ви, наскільки в масі наші батьки взагалі не можуть похвастатись культурою, а щодо дитини, її природи, її життя, то й поготів.

Далеко тепер пішла наука про дитину. Великі галузі вона має — педагогіка, педіатрія, рефлексологія вчать, як поводитись з дитиною, як її виховувати і таке інше.

Наша сьогоднішня лекція, товариші матері, торкатиметься...

В цей момент убігає жінка, шукає очима між слухачами когось. Знайшла.

Жінка. Ніно Максимівно! Дають! У церобкоопі дають! Швидко, а то не встигнемо.

Вихором метнулися слухачки. За дітей, за манатки й у двері.

Лікар. Що таке?! Куди ви?!

Голоси. Дають!

Одна з слухачок забула дитину, що спала на каналі.

Лікар (*залишилася сама*). Божевілля якесь! Ну що це?! Ну коли ми вже?! Дитину покинула...

Вернулася слухачка по дитину.

Як вам не сором?! Дитину забули! Чого ви?!

Слухачка (*хапнула дитину й прожогом*). Забула! Ну як я забула?! З дітьми без черги дають, а я забула! От малахольная... (*Побігла*).

Лікар. Яка темнота! Яка некультурність! Господи!

Завіса

ДІЯ ПЕРША

Сцена — дві кімнати: їдальня й Вячкова кімната. В їдальні бабушка готує стіл до обіду. Тут же і дедушка — читає газету. В кутку в цій кімнаті за завіскою — іконка. Її ледве помітно — бабущина конспірація, Лампадка там блимає, У другій кімнаті

Вячко щось вирізує й клеїть. Бабушка, поставивши тарілку, схамулася й похапцем у куток та на стільця й загасила лампадку.

Д е д у ш к а. Боїтесь?! (*Перекривив, як та лампаду гасить*). Ху?!

Б а б у ш к а. І не боюсь! «Боїтесь!» Не «боїтесь», а щоб олива не вигоряла!

Д е д у ш к а. Щоб олива не вигоряла?! Як із хати всі, так тоді — чирк! (*Показує*). А як у хату, тоді — ху! Господа бога берете на бога?! Був би я богом, я б вас хукнув! Зразу б отак: чирк! А потім — ху!

Б а б у ш к а. Богом би він був! Бачили?! Богом! Держіть краще пісок, а то вже не сиплеться, а курявою летить! У боги лізе...

Д е д у ш к а. Пісок?! З вас так фіалки падають?! Шістнадцятка?! Метелик — пурх-пурх!

Б а б у ш к а. Інвалід нещасний!

Д е д у ш к а. Фізкультура?! (*Гордовито*). Інвалід! Так, інвалід! Од роботи інвалід! Од труда! Бо не чиркав і не хукав цілий вік, за чоловіком сидівши...

Б а б у ш к а. Скільки ж я й просила, скільки ж я й молила — не залазьте ви в мою духовну жизнь!

Д е д у ш к а. Духовная жизнь? До царства небесного хочеться?! Так ото в царство небесне — пітушком, пітушком?! А дзуськи! Знають і там, що ви за пташка! Думаєте, не знають?!

Б а б у ш к а. Перестаньте про царство небесне! Перестаньте, я вас прошу, богохульнику!

Д е д у ш к а (*приспівує, дратуючи*).

Ось ведуть, ведуть красотку,
Просто в царстві ведуть:
Петро святий попід ручку,
Янголи в литаври б'ють...

Б а б у ш к а. Чорт! Чорт! Прости, господи...

Вячко в другій кімнаті, прислухається до дедущиної з бабушкою сварки. Не витримав, вискочив.

В я ч к о. Бабушко! Що таке царство небесне?

Б а б у ш к а. Царство небесне, хлопчику, — це таке царство, що... спитай у дедушки...

В я ч к о. Дедушко, а що таке царство небесне?

Д е д у ш к а. Царство небесне — це таке, Вячулько,

царство, куди дуже преться бабушка... Пітушком... Пітушком...

Вячко. А де воно, царство небесне?

Дедушка (*махає рукою*). У бабушиній голові...

Вячко. Бабушко, ну, де царство небесне?..

Бабушка. Причепився.... На небі царство небесне...

Вячко. Далеко... І побачити його не можна...

Дедушка. Бабушка бачить... І не тільки царство небесне вона бачить... Вона бачить, як:

Ось ведуть, ведуть красотку,
Просто в царствіе ведуть:
Петро святий попід ручку,
Янголи в литаври б'ють.

Бабушка (*у крик*). Не забувайте дитині голови!

Дедушка. І-іх! Од ваших лекцій дітська голова серпанком береться...

Бабушка. Чорт! Чорт!

Вячко. Бабушко! А навіщо царство небесне?..

Бабушка. Коли виростеш — узнаєш... Ти ще малий...

Дедушка. Там херувими з бабушкою під ручку гулятимуть, а серафими перед нею фіалками шлях посипатимуть!

Бабушка (*у крик*). Перестаньте глузувати!.. Перестаньте розбещувати дитину!..

Дедушка. А бог на гітару гратиме:

Прийди, прийди, голубице моя!

Бабушка. Вячку! Іди до своєї кімнати! Іди, не слухай дедушки... Виростеш — усе знаєш... Іди, не заважай мені стіл готувати... Ось уже мама й татко прийдуть... (*Виштовхує його з кімнати*).

Дедушка. Дитинка буде, як вас слухатиметься... Ви ще його присобачте лампадку засвічувати... Вихователька...

Бабушка демонстративно повертається до дедушки спиною.
Дедушка робить те саме.

Бабушка (*по паузі*). Не смійте втручатись до дитини! Мені її доручено доглядати, а не вам! Ви ще б отому Вовці, піонерові, доручили Вячка виховувати. У вас розуму і на це вистачить.

Д е д у ш к а. Ні, ви, тільки ви виховаете! «Сучасная женщина». Куди тому Вові, піонерові, до вас? Тільки ви! Ви тільки й доглядаєте. Доглянете... Ви навчите: янгол, душечка моя... лампадки світити...

Бабушка торохтить тарілками по столу. Дедушка махнув рукою й узявся читати газету. Пауза.

О! Я так і знав! Мабуть, і в кооперативі такі, як ви, сидять! Знову городини не заготували... В царство б небесне таких кооператорів разом із вами! Ти їм революцію роби, а вони тобі ні бурячка, ні картопельки!

Б а б у ш к а (ядовито). Доробились?! Доспівались?! У 1905 році прапора пирали, «Вставай, піднімайся» ревли! От і полюбуйтеся! Дульки тепер вам, а не картопельки...

Д е д у ш к а. Тир-тир-тир! І співав, і прапора носив, і не тільки в 1905-му, а й у 1917-му!

Б а б у ш к а. А хто ж у 17-му за вами пісочок замітав?!

Д е д у ш к а (вже гнівається). Слухайте, ви, пресвятая богородице! Пісочок?! (Об стіл кулаком). А в кого підпільний більшовицький комітет у 18-му році збирався?! У вас?!

Б а б у ш к а. Так чого ж ви тепер за бурячки та за картопельку лаєтесь?!

Д е д у ш к а. Бо сидять там головоотяпи! Шкідники! Такі, як ви!

Б а б у ш к а (кричить). Це ви їх туди понасаджували! Бо ви революцію робили! Більшовицький комітет переховував?! І я дозволила своєму синові дружитися з його дочкою?! З дочкою підпільника?! Та знала б я — давно б ви вже десь у канаві гнили!

Д е д у ш к а. А-а-а! Так ви що: видавать більшовицькі підпільні організації?!

Б а б у ш к а. І видала б! Видала б, щоб не стояти в черзі за керосином! Видала б, щоб день і ніч у мене тепер примус горів! Щоб п'ять, щоб десять у мене примусів горіло! Щоб у кожній кімнаті в мене по десять примусів горіло! Не видала б, а своїми б руками розстріляла! Отак — бббах! За керосин! Ббббах!

Д е д у ш к а. За керосин би розстріляла?! За керосин?! (Зривається і біжить із кімнати. За кілька хвилин з трудом, кречучи, гирить величезну виварку з керосином). За керосин би розстріляла?! За чергу?! Ось де

черги! Ось від чого черги! Повні виварки керосину! Повнісінькі ванни керосину! От за що стрілять, а не за підпільні комітети! От за що — ббббах!

Бабушка. Хто наносив?

Дедушка. Ви наносили!

Бабушка. А ви не носили?

Дедушка. Я?! Я?! І я носив! Носив і я!

Бабушка. Мене саму стрілять?! І вас стрілять!

Дедушка. Не мене стрілять, а вас стрілять! Ви паніку здійсмаєте! А я... я людина нервова. Коли цілий день у хаті крик, що керосину нема, не тільки в чергу побіжиш,— у Баку поїдеш... Сам фонтаном заб'єш! У ГПУ вас!

Бабушка. Сили моєї нема!

Дедушка. Сили нема?! А відрами керосин носити сила є?! А потім підпільні комітети винуваті?! І переховував! І гордий! Не дратуйте мене! Бо, їй-богу... у виварці втоплю!

Бабушка. Гвалт! Топлять!

Вячко вискочив з другої кімнати, дивиться, сміючись, на сварку.

Вячко. Дедушко! Та бабушки ж не можна втопити у виварці! Вона ж туди не влізе.

Бабушка. Дедушка твій утопить... Він у ложці води мене втопить!

Вячко. Ви й у виварку не влізете, не тільки в ложку! Ану спробуйте, бабушко, чи втопитеся у виварці. Сядьте! Ну, бабуню, сядьте!

Дедушка. Твою бабушку в океані не втопиш!

Вячко. В океані акули! Вони з'їдять бабушку! А в виварці акул нема!

Дедушка. Бабушка сама всі акули поїсть!

Вячко. Акули хижі! Не поїсть!

Дедушка. Поїсть!

Вячко. Не поїсть!

Дедушка. Просто проковтне.

Вячко (до бабушки). Поїсте, бабушко, акул?

Бабушка. Забирайся до своєї хати! Противний який хлопець!

Вячко. Дедушко, чого бабушка сердиться?

Дедушка. Що акул не поїсть!

Бабушка (до Вячка). Іди до своєї хати! Не хлопець, а кара божа. (Виштовхує Вячка).

Входить мати. Натикається на виварку з керосином.

Мати. Що таке?! В чім річ?!

Бабушка (*вказує на дедушку*). Його питаєте...

Мати. Тату, що сталося?

Дедушка. Антирелігійна пропаганда.

Мати. Діти... Ну, слово честі, діти... Гірше, як діти. Не можете, щоб не сваритись! Тату! Ви ж мужчина! Будьте джентльменом!

Дедушка. А я не джентльмен? Я — джентльмен!

Бабушка. Джентльмени у виварках женщин не топлять.

Дедушка. Женщина... Сучасная...

Мати. Та киньте ви, прошу вас... Та приберіть виварку... Культурна родина, інтелігентна родина і... виварка керосину! Захуйте зараз!

Бабушка. Культурна родина... Інтелігентна родина... А на чому обід варити... інтелігентна сім'я?..

Мати. Я розумію... Так що ж, по-вашому, щоб усі бачили?.. Приберіть зараз.

Дедушка (*береться за виварку і не підніме*). Допоможіть же! Дивитесь... Культурна сім'я... Не можу я в сімдесят років бочки з керосином підкидати!

Бабушка. А сюди так перли?

Дедушка. Хіба не виведете? Хіба не призведете? Цистерну через вас пертимеш...

Беруться вдвох за виварку. Крекчуть і виносять. Вертаються. Дедушка береться за газету, бабушка порається біля столу. Мати роздягається й заходить у кімнату до Вячка. Вячко радісно кидається до матері.

Мати. Здрастуй, синочку! Здрастуй, любенький! Сумував за мною?

Вячко. Здрастуй, мамочко!

Мати. Що робив?

Вячко. Вирізував!

Мати. Покажи! От молодчинка. Цілі конструкції... Інженером будеш... Хочеш бути інженером?

Вячко. Хочу, мамочко!

Мати. І будеш?

Вячко. І буду...

Мати. А чого ти думаєш, що будеш?

Вячко. Вирізую! Клею! Цілі конструкції...

Мати. Е-е, синку... Якби всі, що вирішують та клеять, інженерами були,— добре було б!

Вячко. Буду... Ти ж сама кажеш...

Мати. То я так... Вирізуй, клей... Це дуже добре.

Вячко. А що треба, щоб бути інженером?

Мати. Багато, Вячку, треба!

Вячко. А що?

Мати. Потім узнаєш... Я так утомилась.

Вячко. Бідна мамочка...

Мати. Голівка не болить?

Вячко. Ні!

Мати. На горщечок ходив?

Вячко. Угу!

Мати. Добре?

Вячко. Добре!

Мати. Покажи язика.

Вячко. На! *(Висолоплює язик аж до маминого лиця — жартуючи).*

Мати. Ну, не пустуй!

Вячко. Ай, набридло мені щодня тобі язик показувати... Я сам тобі скажу, коли захворію.

Мати. Я люблю тебе, от і турбуюсь...

Входить батько.

От і татко!

Вячко *(біжить назустріч)*. Здоров, татку!

Батько. Здоров, синку! Як живеш?

Вячко. Добре!

Батько. От і добре, що добре! Що поробляєш?

Вячко. Вирізував... Читав...

Батько. Покажи, що ти там навирізував?

Бабуська. Обідати! Вже готово!

Вячко. Я зараз тобі покажу. *(Побіг до своєї кімнати).*

Всі сіли за стіл.

Мати. Вячику, сідай обідати!

Вячко. Зараз, мамо. Я от тільки зберу, що вирізав.

Мати. Потім покажеш...

Вячко. Я зараз!

Батько. Іди обідай, потім покажеш.

Вячко. Та я зараз! Ти ж просив мене показати...

Батько. Потім покажеш. Борщ вихолоне.

Вячко. Зараз, зараз!

Мати. Коли тобі кажуть: іди,— значить, іди... Старших треба слухати!

Вячко. Іду! (*Бере рушника, йде мити руки*).

Мати. Ти куди?

Вячко. Помию руки!

Мати. Сідай обідай!

Вячко. Перед обідом треба ж мити руки!

Мати. Ну да, треба! Сідай обідати! Борщ прохоло-

лоне!

Батько. Сідай!

Бабушка. Сідай, ач який слухняний!

Дедушка. У виховательку...

Бабушка. Не ваше діло!

Дедушка. Тир-тир-тир!

Мати. Помієш після обіду! І ніколи не забувай, що перед обідом завжди треба мити руки!

Вячко сідає, бере ложку й дивиться на всіх.

Їж! Ну, яка все-таки в нас некультурність! Сьогодні рязючий приклад у моїй консультації. Влітає, як навіжена, одвідувачка з криком, що дають щось у церобкоопі. Можете собі уявити: вихором усі знялися і в двері! По-забували, чого й поприходили... Одна навіть дитину забула... Що за народ?! Коли вони порозумнішають?! Скільки ще роботи, скільки роботи!!

Бабушка. А що давали?

Дедушка. Пурх?! Гроби давали... Без карточок...

Мати. Тату! Киньте!.. (*До бабушки*). Я не цікавилась, що там давали. Не в тім річ: я тільки хочу підкреслити некультурність нашу...

Вячко. А хіба гроби в церобкоопі дають?

Дедушка (*до бабушки*). Для сучасних женщин.

Мати. Та-а-ту!

Бабушка. Я не можу...

Батько. Мамо! (*По паузі*). Да-а-а! Культура в нас підгуляла... І не тільки в консультації в тебе... Скрізь. Ми навіть з рахівницями як слід не вміємо... не кажучи вже про арифмометри...

Мати (*до Вячка*). Чого ти не їси?

Вячко. Та чогось мені не дуже хочеться.

Мати. Як це не хочеться?! Не капризуй, а їж — ти ж любиш цей борщ.

Вячко. Їж, їж, усе їж! Коли схочу, сам їстиму, і просити мене не треба!

Батько. Їж! Раз сів обідати,— їж.

М а т и. Ну, їж уже, їж! Їстимеш — здоровенький будеш: рожевенький! Ну, за тата! За маму! Тепер за дедушку!

В я ч к о. За дедушку дві ложки!

Д е д у ш к а. Ти за себе їж!

М а т и. Тепер за бабушку!

В я ч к о. Краще б я з'їв бабушку!

Д е д у ш к а. Найшов калорії...

М а т и. Вячеславе! Що ти мелеш? За що ти з'їв би бабушку?

В я ч к о. Бо я її люблю!

М а т и. Любиш і з'їсти хочеш?! Що за дурниці?!

В я ч к о. Одно їж, бо любиш, другого не їж, бо любиш...

М а т и. Їж і не філософуй...

В я ч к о. Та я вже наївся!

Б а т ь к о. А ти їж і рахуй, скільки ложок із'їв... Що більше рахуватимеш, більше хотітиметься. Рахівництво — така, брат, штука, що коли нарахуєш велику суму, — ще більшої хочеться... Збільшуй дебет ложок, і завжди сальдо буде на твою користь...

В я ч к о. Тату!

Б а т ь к о. Що?

В я ч к о. Ти на горщечок ходив? Покажи язик!

М а т и. Фе! Що за питання?! Це просто свинство! Хто тебе вчив?! Хто тебе виховує?!

В я ч к о. Бо я люблю тата, я турбуюсь...

М а т и. Що за дитина?! Їж! *(Смикнула його за рукав)*.

В я ч к о *(образився)*. Не хочу!

Б а б у ш к а. Лупить треба!

Д е д у ш к а. По-християнському? Зразу за костура?! *(До Вячка)*. Вячику, заспокойся!

М а т и. Не ваше діло, мамо! Самі знаємо, як виховувати дитину!

Б а б у ш к а. Не можна ж потурати!

Д е д у ш к а. Не хоче дитина, не силуйте!

М а т и. Ми не силуємо, ми турбуємось за здоров'я! Їж!

В я ч к о *(з плачем)*. Не хочу!

Б а т ь к о. Вячеславе! Ти як заплутаний якийсь баланс. Нічого з тобою зробити не можна! Їж, я тебе прошу, і не нервуй нас.

М а т и. Кара якась, а не хлопець! Учиш, стежиш, турбуєшся, а він, ну, як безпритульний, ніби в лісі десь росте. Невже тільки палиця може допомогти?!

Б а б у ш к а. Раніш палиці не цурались, і нічого...

Д е д у ш к а. Гир-гир-гир!

М а т и. Скільки я вас, мамо, просила не проповідувати при дитині варварських способів виховання... Дитина через це нервує! З дітьми треба лагідно. (*Кричить на Вячка*). Іж мені зараз!

Вячко плаче. У цей час одчинились двері, виткнула голову сусідка.

С у с і д к а. Дають! У цербокоопі дають!

Вихор за столом. Мати, батько, бабушка як опечені — з-за столу та за шайки. Дедушка гладить Вячка по голові.

Б а б у ш к а. Господи! Що ж дають?

Д е д у ш к а. Бюстгальтери для вас привезли!

Б а б у ш к а. Знову спізнилися!

М а т и (*опам'яталась*). Що таке? Що це?! Чого підскакували? (*До Вячка*). Не їси, нервуєш усіх, драгуєш усіх... Спокійно пообідати не можна...

З а в і с а

ДІЯ ДРУГА

Вячко порається у своїй кімнаті. Відчиняються двері і витикається голова Вови-піонера.

В о в а. Вячку, сам?

В я ч к о (*радісно*). Вова?! Сам!!

В о в а. Що робиш?

В я ч к о. Та так...

В о в а. Не пускають у садок?

В я ч к о. Ні!

В о в а. А ти настоюй! А то киснеш отут. А там, брат, не киснутимеш... Спочатку жовтеним, потім піонером, комсомольцем...

В я ч к о (*очі в нього горять*). І гратися буду вкупі з усіма?

В о в а. І гратися... Та що там гратися?! Соціалізм будувати, а не гратись...

В я ч к о. Як?

В о в а. «Як»! Працювати будеш, як ми всі працюємо... В комсомольці готуватись... А яка робота в нас?! Які гуртки?! Авіо... аероплани вивчаємо. Будуємо, конструємо... Техніку вивчаємо... Електрику... Фізкультура... Стрілецький гурток. А пісні які в нас?! І вчимося, і дорослим допомагаємо... На заводі оце були, прогульників виявляли.

В я ч к о. Як?!

В о в а. А так! Ходимо й дізнаємося, чого він на роботу не йде. Чого він п'ятирічку зриває. А потім його на чорну дошку... О! А інтернаціональна робота... Листуємося з німецькими піонерами, з французькими, з англійськими... З усього світу...

В я ч к о. Як?

Раптом із радіорепродуктора:

Р а д і о. Алло! Алло! Радіо-Харків. Ерве-20! Ерве-20! Зараз починаємо свій концерт для радіожовтентя! Сьогодні, діти, композитор Костеславський з хором із жовтентя п'ятнадцятого дитячого садка учить вас співати. Слухайте, дітки, уважно.

Вячко радісно підстрибує до репродуктора. Підходить і Вова. (*Голос учителя співу*). Ну, дітки, приготуйтеся. Слухайте мене! Приготувались? Я вам покажу слова пісні, а потім хор із дитячого садка і ви всі разом співатимемо тої пісні... Співатимемо сьогодні, дітки, такої пісні. Запам'ятайте слова... Проказую. Це комсомольська пісня українського поета Павла Тичини:

То не вітер з двох боків —
З нашого і з того,
То завихрилося скрізь
Буряно і много,
Молодого, молодого,
Молодистого.
Гей, вставай, вставай, вставай,
Не гризня, не секта,—
Юна армія труда,
Грізна, повноклекта
Класового архітекта
Карла Лібкнехта.

В о в а. Знаю!

В я ч к о. Знаєш?!

В о в а. Знаю! Ми всіх пісень знаємо.

Р а д і о. Ще раз я вам покажу слова, а ви добре запам'ятайте. (*Проказує ще раз*). Запам'ятали? А тепер ми вам її проспівемо... Слухайте уважно.

По радіо чути спів учителя з дітьми.

Ми ще раз вам її проспівемо, щоб ви її добре запам'ятали.

Співають ще раз.

А тепер проспіваймо разом. Приготуйтеся. Як тільки я скажу «раз-два»,— співайте всі за нами. Увага... Раз-два!

Чути спів.

В о в а. Становись! Маршируй!

Вячко стає. Вова командує і, співаючи, обидва разом з радіохором марширують. В цей час до кімнати входить бабушка. Вона зразу ж висмикує штепселя від репродуктора. Спів припиняється.

Б а б у ш к а (*до Вови*). Це що таке? Ти як сюди потрапив?

Вова крикнувши Вячкові: «Будь готов, Вячку!» — вшився.

В я ч к о (*з образою і болем у голосі*). Бабушко! Нащо ви?!

Б а б у ш к а. Учать там дурниць усяких! Це пісні не для тебе! І щоб Вови я більше не бачила!

В я ч к о. Пісня хороша! Навіщо ви висмикуєте? І Вова хороший.

Б а б у ш к а. Забудь мені про Вову! Дурна пісня... Дурний і Вова! Не компанія він тобі!

В я ч к о. Я хочу співать! Уткніть мені зараз!

Б а б у ш к а. Ні мама, ні татко таких пісень не співали... І тобі не треба їх слухати.

В я ч к о. Мама мені не говорила, щоб я не слухав...

Б а б у ш к а. Так я тобі кажу, що таких пісень тобі слухати не треба.

В я ч к о. А які я буду співати? «Чижика»? Усе «Чижика» та «Чижика». Всі діти по радіо співають, а я «Чижика». Не хочу я вашого «Чижика»!

Б а б у ш к а. Чому «Чижика»? Можна й не «Чижика». Є дуже хороші пісні... І ми їх колись співали! І татко, й мама співали. Я тебе, хочеш, навчу?..

В я ч к о. А-а-а!

Б а б у ш к а. Ти послухай, а тоді скажеш, «а» чи не

«а»... Ти не плач, не нервуй, я тобі хорошої пісеньки заспіваю. Ось послухай... *(Старечим голосом бабушка заспівала, й слова тої пісні попереплутувала. А заспівала вона так).*

На горе за рекою
Лес зельоний стоїт,
Под горой на горе
Хуторочек шуміт.

В том лесу теремок
Громко песні поїот,
Молодой соловей
В хуторочке живьот.

Бабушка розспівалась, аж уходить дедушка.

Д е д у ш к а. Ох, пташечка-канареечка! Щигольчик! Задурюєте дитині голову! *(Перекривляє)*. «Маладой соловей в хуторочке живьот». Цілий хуторок соловей собі збудував, щоб жити там... Не соловей, а куркуль! Тьху!

Б а б у ш к а *(з обуренням)*. Вам би, щоб дитина босяцьких пісень співала?! Щоб повагу до старших загубила...

Д е д у ш к а. Всі діти співатимуть: «Ми ковалі, червона молодь, ключі ми долі куємо», а наш Вячко їхатиме ззаду й вигукуватиме: «Маладой соловей в хуторочке живьот»?! Так?!

В я ч к о. Бабушка висмикнула репродуктора... А там діти з дитячого садка співали...

Д е д у ш к а. Ну от! *(До бабушки)*. Той репродуктор не подобається. Свій, власний кращий?!

Б а б у ш к а. Я не можу! Мені доручено доглядати дитину, а не вам! Я не можу в цім домі жити! Мене тут ображають! З мене тут знущаються! Я не можу! *(Вибігає з хати)*.

Д е д у ш к а *(перекривляючи, проводить її)*. «Маладой соловей в хуторочке живьот».

В я ч к о. Дедушко! Коли вже мене мама в дитячий садок пустить? Там весело як... Попроси маму, хай пустить.

Д е д у ш к а *(безнадійно махає рукою)*. А-а-а!

В я ч к о. Попроси...

Д е д у ш к а. Та казано вже їй, переказано...

В я ч к о. Може, пустить... Мені так хочеться.

Д е д у ш к а. Попросимо ще... От на день твого наро-

дження... Я в них випрошу подарунок для тебе, а не скажу який... Вони пообіцяють, я їх усіх потім і припну. Садочок... Ага...

Вячко (*цілує його*). От здорово! Зроби, дедушко! А то й співать не дозволять... Дедушко, а ти співав?

Дедушка. Ого! Тільки я не «молодой соловей» співав...

Вячко. А якої?

Дедушка. Ех, Вячку! Як Першого колись травня збирались, коли ще цар усе забороняв, якимось зберемось було в лісі та як грянемо «Варшав'янку».

Хмари зловісні нависли над нами,
Сили ворожі нас тяжко гнітуть.
Станьмо ж до бою усі з ворогами —
Смерть або воля та слава нас ждуть.
В лави ставаймо,
Стяг підіймаймо,
Хай лине грізно могутній наш спів!
Гордо і сміло
За правее діло
Вдаримо разом
На всіх ворогів!

От як співали... Хоч і нагаїв за це куштували, та не здавались, співали... Так-то, мій голубе... Тепер уже так не заспіваю: літа не тіл (*Пауза*). Ну, треба мені збігати пенсію одержати. Сьогодні дають якраз. Ну, бувай! Я швиденько. (*Пішов*).

Вячко підійшов і ввімкнув радіо. Мовчання. Входить Оксана, Оксана. Здоров, Вячку!

Вячко (*радісно кидається до Оксани*). Оксаночко! Приїхала! Приїхала!

Оксана. Здрастуй, здрастуй! Приїхала!

Вячко. А чого так довго не приїздила? Я вже скучив!

Оксана. Я ж тепер на селі, Вячку...

Вячко. На селі? А що ти там робиш?

Оксана. Ох, Вячку, що я там роблю?! Там тепер роботи-роботи та ще роботи! Перероблюється село! Колективізується!

Вячко. А я там ніколи не був...

Оксана. Побуваєш... Тільки ти вже побачиш не таке село, як колись було: розхристане, роз'єднане...

Вячко. А яке я побачу?

Оксана. Побачиш ти його вже згуртованим, грамотним... Справжнім радянським селом ти його побачиш.

Вячко. А що таке...

Оксана. Колектив? Це — коли не один працює, а всі разом, гуртом, укупі... Весело...

Вячко (*сумно*). Не так, як я... сам...

Оксана. Там і діти всі вкупі. Граються, співають...

Вячко. Там краще. А я сам граюсь... Бабушка мене безпритульним зве... Безпритульні й ті вкупі, а я сам... І по радіо мені співати не дають.

Оксана. Не пускають у садок?

Вячко (*киває головою — ні*). Там скарлатина, мама каже, кір... Можу заразитися, умерти. Невже там усі заражаються?

Оксана. Та то мама перебільшує...

Вячко. Ой, як я хочу в садок! Ой, як я хочу...

Оксана. Віршики, може, вже які знаєш?

Вячко. Знаю.

Оксана. Ану які?

Вячко (*проказує*).

Жил да бил крокоділ,
Он по Невському ходіл,
Папіроси куріл
Крокоділ, крокоділ, крокоділовіч.

Оксана. Крокоділ? Ах ти ж моє ти, моє-моє-моє... Крокоділ?! А отакого не знаєш?

Ми вільні діти Жовтня,
Ми більше не раби,
Ми молодії лєнінці,
Робітникам брати!

Знаєш? Про лєнінців... Про дітей, що йдуть на Лєнінову роботу, щоб на всім світі, не тільки в нас, не було рабів...

Вячко. Оксаночко, попроси маму, щоб вона мене в садок пустила...

Оксана. Добре, Вячку, попрошу... А де ж це твої мама й тато?

Вячко. Не знаю, кудись пішли... Хоч би мені подивитися, як там у садку... А потім у піонери... Та мені ж уже й у школу скоро...

Оксана. Ну, підеш у школу, якщо в садок не пустять.

Вячко. І в школу, мама каже, ще рано.

Оксана. Як рано?

Вячко. Я вже вмію читать і писать. Мама каже, що краще дома з учителькою ще років три повчитись, а потім можна зразу в третю групу... Бо я слабий, нервовий... Треба, щоб я окріп.

Оксана. Хіба ти слабкий?

Вячко. Мама каже, а вона лікар.

Оксана. А!

Вячко. А мені так хочеться, що я б у садок,— ти знаєш,— утік. Отак би взяв та потихеньку, щоб ніхто не бачив, та за двері, та в дитячий садок.

Оксана. Що ти, Вячку?! Тікати не треба... І садка не знайдеш... і заблудиш.

Вячко. Знайду... Вийду, піду, а потім спитаю: «Де тут дитячий садок?» І знайду!

Оксана. Ні, ти цього не роби. Ми, може, маму вговоримо, може ж, вона пустить.

Вячко. Та дедушка теж обіцявся в день народження мені подарунок у мами, садок...

Оксана. І я приїду, так ми вдвох із дедушкою тоді... Пустить.

Вячко. Тільки не пустить... Вона мене дуже любить... А там скарлатина, дифтерит... Не пустить. Ти знаєш, що таке дифтерит?

Оксана. Знаю.

Вячко. Правда, страшна хвороба? Горло заболить, напухне, дитина задихається, синіє і вмирає. А це дуже тяжко для мами й татка. Не пустять...

Оксана. Та хіба всі діти, Вячку, хворіють, чи що? Як усього боятись, то й з хати вийти не можна.

Вячко. І в трамвай мама мене не бере, бо там можна заразитись: людей багато, а хіба знаєш, де людина здорова, а де хвора...

Оксана. Та не бійся ти... Не такий страшний чорт, як його малюють. Ми маму вламаємо, пустить!

Вячко. От здорово! Співатиму з усіма... І на радіо ходитиму, по всіх хатах мене чути будуть, як я співатиму...

Входить бабушка, Одягнена, закутана.

Оксана. Здрастуйте, бабушко! Куди це ви так, мов на Північний полюс?

Бабушка. Здрастуй! Вячко ще сьогодні не гуляв... Підемо погуляємо... Приїхала?

Оксана. Приїхала... Приїхала в справах та й заскочила оце до вас...

Бабушка. Церкви зачиняєш?

Оксана. Не до церков тепер... Вони й самі позачиняються.

Бабушка. Зачиняй, зачиняй... На тім світі і вас позачиняють... Одягайся, Вячку! Ходім, поки не смеркло, а то мама гніватиметься, що ти на свіжому повітрі не був.

Вячко. Ходім, Оксаночко, й ти з нами.

Оксана. Ні, я посиджу тут. Піди пройдишь.

Вячко. Ти ж не тікай!

Оксана. Ні, ні! Я почекаю.

Вячко одягається.

Бабушка. Стій, стій, стій! Куди ти таким розхристаним вискочиш? Щоб застудитись?

Вячко. Та сьогодні ж не холодно!

Бабушка. Зима надворі... «Не холодно»...

Вячко. Холодно, сьогодні, Оксанко?

Оксана. Не дуже. Сьогодні морозу нема. І тихо.

Вячко *(до баби)*. От бачиш.

Бабушка. Вячку! Не вигадуй! Ти знаєш, як мама турбується, щоб ти не застудився... Одягай светрика, одягай теплі рейтузи... Одягай, одягай...

Вячко все це з неохотою натягає на себе.

Ні-ні! Стривай, шапки не одягай! Хустинкою треба запнутись, щоб ушей не продуло. *(Запинає Вячка вовняною хустинкою, кінці її навхрест на груді й зав'язує на спині)*.

Вячко *(натягає шапку, шапка стирчить на голові глечиком)*. Ай, замотали!

Бабушка. Нічого-нічого! Дай я тобі шапку насуну, щоб лоба не продуло. Отак! Ну, ходім...

Вячко. Оксанко, ти ж не тікай!

Оксана. Ні-ні, Вячку...

Входять батько й мати.

М а т и. Гулять? Здрастуй, Оксано!

О к с а н а. Здрастуйте, тьотю!

Б а б у ш к а. Та підемо, бо сьогодні ще не гуляли...

Б а т ь к о (до Оксани). Здоров-здоров, молоде покоління... Ну, як? Двигаємось до соціалізму?

О к с а н а. Двигаємось, дядюшко. Здрастуйте!

Вячко з бабою хочуть іти.

М а т и. Стій-стій! Ану як ти одягся? (Оглядає). Так, добре!

В я ч к о. Душно, мамо.

Б а б у ш к а. Насилу вговорила. Не хоче закутуватись.

М а т и. Не пустуй, Вячку. То нічого, що надворі не холодно. Така погода підманює — діти розхристуються, бігають, упрівають, а потім стане, охолоне і от тобі — запалення легенів. Ну, йдіть... Та не бігай до поту...

Баба з Вячком пішли.

Б а т ь к о (до Оксани). Ну, молоде покоління, ентузіасти, як справи?

О к с а н а. Нічого. Добре, дядюшко, справи.

Б а т ь к о. Колективізуєте?

О к с а н а. Не ми колективізуємо, а вони самі колективізуються.

Б а т ь к о. Ну да... Ну да!

О к с а н а. Темне ще дуже село. Нема культури. І бажання єсть, і запал єсть... А стара, знаєте, спадщина, як гиря многопудова, ззаду висить. Допомогаємо, дядю, гирю одкинути.

Б а т ь к о. Ну, й що ж: одкидаєте?

О к с а н а. Та поволеньки — полегшуємо.

Б а т ь к о. За містом не скучаєш?

О к с а н а. Нема коли, дядюшко, скучати.

Б а т ь к о. Ну, а все-таки — роботу видно?

О к с а н а. Ах, дядюшко! Яка робота! Якби ви бачили, як працюють! Ударні бригади! А як змагаються! З яким захватом! Душа не нарадується!

Б а т ь к о. І самі ото? Без ніякого примусу, без ніякого натиску з вашого боку?

О к с а н а. Який може бути примус, який натиск? Що вони, манекени які? Живі ж люди... Бачать приклади, наочні, наявні... Бачать користь... А вам усе ввижається якийсь примус, якийсь натиск!

Б а т ь к о. Ні, я не кажу, що... Я кажу, що... Я сам за реконструкцію... Я за соціалістичне будівництво. За суцільну колективізацію і на основі її ліквідацію куркуля як класу. Безперечно, доба... Глибока криза в капіталістичних країнах... Да... Да... Зустрів, знаєш, якась знайомого селянина, розпитую... Скаржитесь, знаєш... Примушують, говорять... Да... Селянство, каже, незадоволене... Да. Так я думав собі, чи не рано ще... чи готові ми... да... до колективного життя... да... А реконструкція — це, безперечно, да...

О к с а н а. Шкода, дядю, що ви говорили з селянином, а не з колгоспником... Таких селян ми ліквідуємо як клас...

Б а т ь к о. Ну да... да... да.

М а т и (*переодягається, чепуриться*). Ти не переодягатимешся?

Б а т ь к о. Ні, я піду так.

О к с а н а. Ви кудись збираєтесь?

Б а т ь к о. Думаємо до театру... Ну, а як там у вас з обліком, з рахівництвом, з бухгалтерією?

О к с а н а. О, цей бік, дядюшко, слабувато. Нема людей. Висуваємо грамотніших... Самі порпаємось.

Б а т ь к о. Ну, які з вас бухгалтери?

О к с а н а. Що поробиш? Нічого, підучуються потроху, рахують, записують, розподіляють.

Б а т ь к о. Да... Бухгалтерія — це наука, якої не можна так: тям-ляп — і бухгалтер. Складна штука. Я вже двадцять п'ять літ. Дуже складна. Уявляю, як ви там понаплутуєте...

О к с а н а. Не без того. І плутаємо, і розплутаємо... А там підучимось, як по маслу все піде...

Б а т ь к о. Да... Масло-масло... Не знаю, як можна було починати колективізацію без бухгалтерів. Помойому, є бухгалтер — засновуйте колектив, нема бухгалтера — зачекайте. А то ж там така каша, така каша, що й головний бухгалтер навряд чи розплутає.

М а т и. Ну, а з дітьми там, мабуть, просто жах?

О к с а н а. Ну, вже й жах! Чого ж жах? Виділяємо толковіших колгоспниць, де нема виховательок; засновуємо майданчики, ясла, садочки...

М а т и. «Колгоспниця»... Хіба колгоспниця може правильно вплинути на дитину, правильно виховати дитину?

Оксана. Та все ж діти вкупі, разом, привчаються до спільного життя... не по бур'янах.

Мати. Кустарництво... Треба фахових людей... Треба лікарів, треба педагогів.

Оксана. Знаємо, тьотю, знаємо... Так де ж їх так ураз узяти? Ви ж знаєте, яка недостача в нас спеціалістів.

Мати. Знаю... Оце й погано... Та ще з дітьми... Та ще в таку відповідальну добу реконструкції всього нашого життя... Нових людей треба виховувати. Затамувати в них усі старі звички, старі традиції, стару психіку. Це робота не для простих колгоспниць. Треба людей озброєних, і не тільки озброєних культурою, самою тільки культурою, треба людей, обізнаних з найновішими досягненнями педагогіки, рефлексології... А хіба ваші колгоспниці чули що-небудь про рефлексологію?

Оксана. Ну, ясно, що не чули. Колись почують.

Мати. Колись... Треба не колись, а тепер... Ще десять-п'ятнадцять літ — і в нас соціалізм... Вячко мій в якихось двадцять літ житиме в соціалістичному суспільстві... Коли його треба готувати до цього? Тепер... Бо потім буде пізно... Він білою вороною буде серед підготованих і правильно вихованих дітей...

Пауза.

Оксана. Тьотю! Вячко дуже хоче, щоб ви його в садок оддали... Скучає він сам дома...

Мати (*стрепенулась*). Цілком ясно, що Вячка треба виховувати так, як того вимагає і доба, і наука. Це для мене істина. (*Пауза*). Вячко — дитина нервова, дитина хвороблива, і який-небудь випадок з інфекційною хворобою, — а від цього, на жаль, наші садки не застраховані, — може призвести до... Мені, як матері, треба на це вважати.

Оксана. Вячко, по-моєму, дитина нормальна, а нервує він, може, якраз від того, що завжди сам.

Мати (*нервує*). Мені краще знати, яка в мене дитина. По-перше, я мати, а по-друге — лікар. Твої в данім разі міркування для мене...

Оксана. Ну да... А дитина все ж таки росте сама, де ж у неї візьмуться колективні, суспільні звички? З неба, чи що?

М а т и. Не з неба, а від мене. Я в цій галузі працюю і знаю, що робити...

О к с а н а. Він же сам!

М а т и. Не сам, а зо мною! І взагалі, знаєш, мені смішно, що ти береш на себе сміливість учити...

О к с а н а (*вирвалось*). Та шкода ж хлопця!

М а т и (*з серцем*). Матимеш своїх дітей,— будеш ними розпоряджатись! А до мого — зась! Сама знаю, як його виховать.

Б а т ь к о (*авторитетно*). Вячко має стільки всяких правил, як себе поводити, як рости, як розвиватись, що коли б їх підрахувати, ми б мали колосальну суму!

О к с а н а (*аж крикнула*). Та мучиться ж дитина!

М а т и (*аж пищить*). Я раз і назавжди, Оксано, прощу не тикатись із своїми порадами, як виховувати мою дитину! Я сама знаю, як це робити...

Вбігає Вячко з плачем.

В я ч к о. Не хочу я з вашими бабами гулять! Сковзатись не дає. Така сковзалка, а вона не дає.

М а т и. Перестань плакати. Бабушка знає, що робить. Можеш упасти на сковзалці, ногу поламать. Калікою будеш...

В я ч к о. Всі сковзаються, а мені не можна?

Б а т ь к о. Не можна, бо в тебе тільки дві ноги... Це не така велика сума, щоб нею можна розкидатись...

Оксана встає й одягається.

В я ч к о (*плачучи, до Оксани*). Ти вже йдеш, Оксаночко?

О к с а н а. Іду. Мені вже пора, Вячку.

В я ч к о. Ти ж не забудь, на день народження приїдь.

О к с а н а. Приїду, Вячку, приїду... Не плач, Вячку, не треба. Будь мужчиною.

М а т и. І без твоїх порад він буде мужчиною.

В я ч к о. Не хочу мужчиною, хочу на сковзалку! Хочу в дитячий садок!

М а т и. Вячку! Про це ми поговоримо потім.

Б а т ь к о. Ти в нас один. Коли ти підеш у садок, у нас буде нуль дітей. Бо один мінус один — нуль. Треба тобі це знати.

О к с а н а. Ну, будьте здорові. Бувай здоров, Вячку! Не журись.

Вячко (*пригортається до Оксани*). Приїзди.

Оксана. Обов'язково. (*Пішла*).

Батько. Приїзди, Оксано!

Мати. Не люблю, коли ці недомірки втручаються не в свої справи. (*До Вячка*). Роздягайся!

Батько (*іронічно на Оксанину адресу*). Ентузіасти!

Мати (*роздягає Вячка*). А ти знай, Вячку, що в тебе є мама, яка знає, що тобі добре, а що зле, і нема чого жалітися всяким Оксанам. (*Розмотує Вячка*). Накутають, закутають...

Входить бабушка.

Бабушка. Неможливий хлопець! Ну, неможливий хлопець! Сковзалка... Слизька така, що я не вдержусь, а він просто кулею. Ну, добре, що не впав. А якби впав? Нема ноги. Серце зупинилось. Ні, треба якось вплинуть.

Мати. Ну, добре, мамо, добре. Не нервуйте дитини. Заборонили — і добре. (*До Вячка*). Ну, заспокойся, іди до своєї кімнати, попрацюй, почитай. Ми скоро вернемось.

Бабушка. Лоша якесь, а не хлопець. (*Пішла роздягатись*).

Вячко. А ви куди?

Мати. Ми підемо в театр і скоро вернемось.

Вячко. І я хочу в театр!

Мати. Вячку! Скільки раз я тобі говорила: не все можна дітям те, що дорослим.

Вячко. Мені скучно тут... Візьміть і мене.

Мати. Вячку! Не вигадуй! Іди в свою кімнату!

Вячко. Я хочу в театр! Мені скучно самому.

Мати. Не сам ти, а з бабушкою...

Вячко. Не хочу я з бабушкою. Я хочу на виставу подивитись.

Батько. Вячку! Щодня ти щось вигадаш... Якби підрахувати, скільки ти завдаєш неприємностей мені й мамі, ціле рахівництво заводити треба. Ти ж це повинен розуміти.

Вячко. Мамо, візьми мене в театр!

Мати. Ну, що це за дитина?! Просто голова розколюється... Виховуєш-виховуєш — і от наслідки. Спадковість, очевидно... Од батьків, од дідів, од... У кого в нас такий характер? Не в нас, так (*до батька*) у твоєї, очевидно, матері...

Б а т ь к о. Ну, коли ми будемо підраховувати негативне в моїй матері й у твого батька, то сальдо, безперечно, буде на користь твого батька.

М а т и (з *серцем*). Сальдо... підраховувати... сума... рахівництво... Ой, як це набридло...

Б а т ь к о. Рефлексологія... педагогіка... педіатрія... Подумаєш, баланс...

Батьки одягаються.

В я ч к о. Тату...

Б а т ь к о. Одстань... Тобі вже чогири... ні, п'ять разів уже тобі сказано, що в театр ти не підеш.

В я ч к о. Мамо!

М а т и. Спадковість і конституція.

Ідуть до дверей.

В я ч к о. Мамо!

М а т и (*вертається, хапає Вячка за руку, швиргає його до його кімнати й швидко виходить*). Який нервовий хлопець!

В я ч к о (*плаче, притулившись до стіни. Крізь сльози, погрозуючи кулаком, співає*).

Гей, вставай, вставай, вставай,
Не гризня, не секта,
Юна армія труда,
Грізна, повноклекта,
Класового архітекта,
Карла Лібкнехта!

З а в і с а

ДІЯ ТРЕТЯ

Сьогодні Вячків день народження. Настрій у квартирі піднесений — скрізь попробирано. Надвечір. Мати з батьком от-от мають прийти з засідання. Вячко одягнений у новий костюмчик, з краваткою-бантиком. Він сидить за материним робочим столиком і передивляється книжки. Взявши книжечку, він довго дивиться на обкладинку, замислюється, а потім виразно вголос читає.

В я ч к о. «Что такое бе-ре-мен-на-я женщина?» (*Пауза*). Что такое беременная женщина... Беременная женщина...

Входить б а б у ш к а. Вона в парадній сукні. В руках у неї тарілки. Підходить до Вячка.

Б а б у ш к а. Читаєш, Вячку? Молодчина... Сьогодні тобі вже вісім років. Ох, як час біжить — і незчуєшся. Ніби вчора ще на руках тебе носила... Ношу було, а ти губоньками — плямк *(показує)*, а потім — ква-ква-ква! А тепер уже кавалер, книжки читаєш... Промине ще яких десять років — студент... А там інженер. Тільки вчись добре. Читай більше...

В я ч к о. Я люблю читати, бабушко!

Б а б у ш к а. От і добре, що любиш... Мама твоя любила — тепер доктор... Татко любив — тепер бухгалтер... І не простий бухгалтер, а головний бухгалтер. Читай-читай...

В я ч к о. Я читаю, бабушко! *(Пауза)*. Бабушко!

Б а б у ш к а. Що тобі?

В я ч к о. Що таке беременная женщина?

Бабушка ошоломоніла. Попадали з рук у неї тарілки, і волосся подерлося вгору дротом. Бабушка оніміла, й поставило її правцем.

Написано ось тут. Ти бачила коли-небудь беременную женщину?

Стоїть бабушка перед Вячком стовпом і слова вимовити не може.

Я не бачив і не знаю...

Б а б у ш к а *(з переляку заїкається)*. Не бачила. Таких женщин я не бачила... Таких женщин... І не питай... таких женщин...

В я ч к о. А тут ось написано...

Б а б у ш к а. То... то... опечатка...

Скрикнула бабушка «опечатка» і задки-задки від Вячка, перелякано на нього дивлячись, тікає «во избежаніє дальнейших недоразумений». Задкуючи, наткнулася бабушка на дедушку, що входив якраз у кімнату.

Д е д у ш к а *(на бабушку)*. Куди ви претесь? Осліпли?

Б а б у ш к а *(опам'ятатись не може)*. Ні! *(З жахом)*. Беременная... женщина. *(Вискочила з кімнати)*.

Д е д у ш к а *(вслід)*. Доспівалась пташечка... *(Подумавши)*. Щось у нашої сучасної женщины теє...

В я ч к о. Дедушко! Що таке беременная женщина?

Д е д у ш к а. Гм... Да... Спитай ти, брат, краще про це в мамі. Ніколи, голубе, я сам у такому стані не був і боюсь, щоб я тут чого не наплутав. А мама — вона лікар, вона тобі зразу все, звідки воно починається, звідки кінчається... все, як помагається... *(Пауза)*. Так вісім

років, кажеш... Ну, валяй, валяй! Тільки по-геройському валяй, героєм будь... На віку, Вячку, як на довгій ниві — всього буває. Борись...

Вячко. А в піонерів, дедушко, як хороше... От якби мені туди...

Дедушка. Да... Піонери — молодця! І я оце в піонери б пішов... Та в мене старість, а в тебе батьки...

Вячко. Дедушко, а ви не забули, що обіцяли? Сьогодні... І Оксана сьогодні приїде, і вона обіцяла...

Дедушка. Ага! Оце добре. Ми тоді вдвох з Оксаною! Ми їх уламаємо...

Вячко. От харашо! Я тоді й вас, дедушко, навчу, як піонера. Вас не приймуть, так я вас дома навчу на піонера.

Дедушка. Ах ти ж мій учитель... Ну, добре, вчитимусь... А тепер треба піти помогти твоїй виховательці, бо скоро вже поприходять... (Пішов).

Пришла мати. Вона з пакунками й подарунками для Вячка.

Мати. Затримали мене, Вячку, на засіданні. Ну, як ти тут? Ти сьогодні герой дня... А що я тобі купила — вгадаєш?

Вячко. Рушницю?

Мати. Ні! Для рушниці ти ще малий!

Вячко. Лижви?

Мати. Ну хто ж повесні лижви купує?

Вячко. Коньки?

Мати. Коньки на зиму куплю! Не вгадаєш.

Вячко. Футбол?

Мати. Які в тебе фізкультурні бажання! І не футбол.

Вячко. Ну що, мамочко, ну що?

Мати. А от угадай!

Вячко. Велосипед! На двох колесах.

Мати. Ну, хіба ж велосипед можна вмістити у такому от пакунку? Та й небезпечна штука для тебе двоколісний велосипед — ти ж іще не вмієш їздити. Книжечку я тобі купила. Андерсенові казки. Насилу дістала... Задоволений?

Вячко. Угу! (По паузі). Якби ще й футбол.

Мати. Щоб з розбитим носом ходив? Читатимеш. Ти ж читати любиш?

Вячко. Люблю.

М а т и. А що ти сьогодні робив?

В я ч к о. Читав... Мамо... Що таке беременная жінщина?

М а т и (*здивувалась*). Беременная жінщина? Звідки це в тебе?

В я ч к о. Я прочитав... На столі в тебе он...

М а т и. Скільки разів я просила — не займай моїх книжок. Ти ж їх можеш попсувати, а вони мені потрібні для роботи... Ах, який ти... Ти ж свої маєш...

В я ч к о. Я не псував, я тільки прочитав... І не розумію.

М а т и. Не розумієш — спитай... Нічого незрозумілого нема — все можна пояснити.

В я ч к о. Я й питаю.

М а т и. Що ж ти питаєш?

В я ч к о. Що таке беременная жінщина...

М а т и. Беременная жінщина — це така жінщина, коли вона... вже зовсім беременна... Тоді їй приносять сина... Син її буває герой... У нього буває день народження. Мама йому купує подарунки. Приходять гості... Весело тоді буває. І дедушка, і бабушка, і татко, і мама — всі раді, що в них такий синок розумний... Любить читать. Потім він виростає... Інженером може бути, будує заводи, мости, залізниці... Розвивається промисловість. Вся країна відживає. І мама, і татко задоволені з такого сина. Що це татко забарився?.. У нього там засідання, але він обіцяв не засиджуватися довго, бо обіцяли сьогодні ще й гості зайти...

В я ч к о. А хто прийде?

М а т и. Тьотя Ляля й дядя Вадя...

В я ч к о. І Оксана обіцяла приїхати.

М а т и. Обіцяла, — значить, приїде...

Дедушка й бабушка несуть посуд і різні начиння до столу. Бабушка з острахом дивиться на Вячка, дедушка посміхається.

Б а б у ш к а. Я думаю, можна вже готувити?

М а т и. Готовте. Мабуть, уже скоро прийдуть.

Д е д у ш к а. Капуста зашелестіла...

Б а б у ш к а. Ах, перестаньте! Ви ще гірший од Вячка...

Д е д у ш к а. Черногуз летить, дитинку несе...

М а т и. В чім річ?

Д е д у ш к а. «Беременная жінщина»...

Б а б у ш к а. Тссс!

М а т и. Ну й пояснили б дитині!

Б а б у ш к а. Я тебе прошу, заборони ти, будь ласка, Вячкові брати твої книжки. У дев'ять років він уже знатиме, що таке «беременная женщина»... Що йому зостанеться на потім?

Д е д у ш к а. Бузочок...

М а т и. Не жахатись треба, а пояснити.

Д е д у ш к а. Воно, положим, ви й без пояснень добре знали... І навіть раніш, ніж треба...

М а т и. Тату!

Б а б у ш к а. Це — розпуста... Щоб у вісім років...

Д е д у ш к а. Хай краще до вісімдесяти підожде...

М а т и. Не розпуста зовсім... Дитина цікавиться, дитині все треба розумно пояснити... Не черногузами тепер треба набивати голову дітям і не бузком. Ваш час був часом черногузів, а ми повинні розумно й правдиво виховувати дитину.

Б а б у ш к а. Ну й поясний сама...

М а т и. Я й пояснила. Він мене спитав, я йому розумно розтлумачила, дитина заспокоїлась — і ніякої трагедії.

Д е д у ш к а. Та яка там трагедія? Комедія...

Б а б у ш к а. Ах, перестаньте, я вас прошу, будь ласка.

Входить батько. З ним тьотя Ляля й дядя Вадя. Вячко вибігає їм назустріч. Всі з Вячком вітаються, цілують його, поздоровляють.

Б а т ь к о (*підкидає Вячка*). Ну, рости, рости! (*Співом*). Ро-о-ости вгору високо... Розростайся і вшир, і вглиб... Щоб потім, листя своє підсумувавши, міг підраховувати й сказати: «Разом — gut!»

Т ь о т я Л я л я. Виріс як! (*До матері*). Все-таки більше на вас! Пам'ятаєте, я й тоді ще говорила — ви! Точная копія! А ви казали — батько! Ні... ви... ви...

Д я д я В а д я (*до Вячка*). Мужчина вже... Валяй-валяй... Ростуть... Правда ж? Чим хочеш бути?

В я ч к о. Піонером.

Т ь о т я Л я л я. Що за дивне бажання? Піонером? Уявіть собі, і в Лідії Іванівни Юрко. Питаю його: чим хочеш бути? Піонером...

М а т и. Часи такі... Часи...

Б а т ь к о. Да-да... Піонер. Це... да-да...

Д я д я В а д я. А інженером?

В я ч к о. Не знаю.

Д я д я В а д я. Інженером треба бути. Будувати. Керувати... Правда ж?

Б а т ь к о. Інженером... Бухгалтером... Тепер, знаєте, робітників тільки подавай. *(Дає Вячкові подарунок)*. А я тобі ось рахівницю купив — учись рахувати.

В я ч к о. Дякую.

Т ь о т я Л я л я *(дає Вячкові цукерки)*. На, Вячку, та здоровий будь.

В я ч к о. Дякую.

Б а б у ш к а. Ти ж їх зразу всі: гам — і нема. Дай я заховаю. Схочеш,— попросиш, я тобі й дам.

В я ч к о *(дає бабушці цукерки)*. Натє...

Б а б у ш к а. От хороший хлопчик... І надовше хватить...

Д е д у ш к а. Солодка ошадкаса.

Т ь о т я Л я л я. Чи давно ж і нам було по вісім років?.. Я пам'ятаю, як мені було вісім років, мене спитали: «Чим ти хочеш, Лялю, бути?» А я їм: «Урядником!» Урядник до папи завжди верхи приїздив, а я дуже любила верхи їздити. От реготались і папа, й мама — всі страшенно реготались.

Д я д я В а д я. Діти завжди чогось такого хочуть... Правда ж?

Б а т ь к о. Я ніколи не думав, що буду бухгалтером... Головним... А тепер, от бачите, бухгалтер... Головний...

Б а б у ш к а. А малим теж усе було рахує, все рахує... Мухи сидять — рахує... Стрьопи на моїх хустках усі поперераховував.

Т ь о т я Л я л я. А я курчат змалку любила. Страшенно трудно було їх рахувати: перебігають з місця на місце...

Б а б у ш к а. Тоді — мухи... А тепер — бухгалтер. Головний... Хіба вгадаєш?

М а т и. А я все прала, кажуть, прала...

Т ь о т я Л я л я. І я прала... Перу було, кажуть, перу-перу. Перу...

Д я д я В а д я. Дівчата... Хлопці ніколи не перуть... Правда ж?

Б а т ь к о. Да... Молодість... Як підрахуєш... *(Снівом)*. А молодість не вернеться, не вернеться вона...

Дядя Вадя. Ех, якби вернулась! Правда ж?

Батько *(співом)*. Не вернеться вона...

Дядя Вадя. А якби вернулась?

Батько. Що б я зробив?

Всі. Ану, що?

Батько. Не пізніш як у 1907 році вступив би до партії... Сальдо? Га?

Дядя Вадя. Н-да!

Батько. Яюсь так сталося, що навіть не чув у той час про партію...

Тьотя Ляля. Уявіть собі, і я ні разу не чула. Ну, ні разу! Такі люди завжди в нас були: земський начальник, справник, голова земської управи... І ні разу не чула.

Бабушка. Будь ласка, до столу...

Мати. Прошу, сідайте, будь ласка. Вячку, іди, йди. Ти сьогодні герой.

Сідають всі за стіл і здорово їдять і п'ють.

Тьотя Ляля. Дістали оселедців?

Мати. У Хаторзі.

Дядя Вадя. Колись були оселедці дунайські — спинка як долоня... Правда ж?

Бабушка. А я любила різані шийки. Колись покійний чоловік купив цілий бочонок...

Тьотя Ляля. І я пам'ятаю — папа колись цілими бочонками купував різані дунайські шийки.

Дядя Вадя. Та ще не так давно...

Тьотя Ляля *(вона здорово їсть і говорить, жууючи)*. Тепер багатьох продуктів нема тих, що були. Керосину не стає, а тут якраз п'ятилітка за чотири роки. Спішить, знаєте, треба, а нема чим примуса підпалить. Біжиш по консерви, консерви, знаєте, не погані, але дітям, знаєте, я б не дуже дозволяла їсти консервів. *(До Вячка)*. Вячку, чом ти консервів не береш? Дітей треба виховувати за сучасними методами, а в нас сусідка зовсім не звертає уваги на свою дитину. Дівчинці всього п'ятий рік — вона оце так упала з ганку і просто головою об землю. Та як заплаче! Плаче бідна дівчинка. Мати кудись пішла, я їй, знаєте, консервів, — вона й замовкла. Така прекрасна дівчинка, очі в неї сині-сині, як ото бувають сині баклажани. Не червоні, а сині... червоні — то такі, як кетова ікра... Не паюсна, а кетова. Почім ікра?

М а т и. Двадцять.

Т ь о т я Л я л я. Я знаю... Зайшла оце в Хаторг, дивлюсь — ікра, а костюм у Хаторзі сто вісімдесят карбованців, і до того ж, не забувайте, що треба заощаджувати електричну енергію. Кажуть, що дуже збільшилося споживачів електричної енергії, станція не може впоратися, а тут, як на гріх, нема електричного чайника. Так хотілося купити електричну пічку. І не знаю, чи буде городина цього року, бо торік з городиною було дуже й дуже недуже. І не тільки з картоплею, а й з шовком. Метр крепдешину коштує щось дев'яносто карбованців. А тут же ж і буряки, і капуста. І я просто голову потеряла, як пройде засівна кампанія. В газетах все пишуть-пишуть-пишуть, просто хвилюватись почала. Двісті карбованців шеврові кольорові черевики, а можливо, що й війна буде. Ці всі процеси, процеси, процеси. Я вже кажу Вадимові, не втручайся, будь ласка, у всякі там організації. Ти інженер-електрик... Купимо електричну пічку, бо з паливом перебої, і будемо виконувати п'ятилітку за чотири роки. Ти чесний спеціаліст, я, значить, жінка чесного спеціаліста... Чесно, значить, усе виконуватимемо, і ніяких неприємностей не буде.

Б а т ь к о. Да... П'ятилітка за чотири роки. Обчислити треба, підрахувати, знаєте... Робота. «Соціалізм — учот»... А що таке «учот»? Це — статистика, бухгалтерія... Соціалізм — це ми, бухгалтери.

Д я д я В а д я. Да... Без електрики не обійдетесь. Правда ж? Соціалізм — радянська влада плюс електрифікація... Правда ж? Як засяє, як двине електроенергія — отоді... Правда ж?

Б а т ь к о. Але ж вашу роботу треба обрахувати, бо без обрахунку хто вам повірить, що є електрифікація?

Д я д я В а д я. Так світитиме ж! Правда ж?

Б а т ь к о. Світитиме? А рахунки? А документи? А по книгах рознесено? Ми обрахуємо, збалансуємо, перевіримо й скажемо: числа сходяться. Значить — світить!..

В я ч к о. Дедушко! А Оксана не приїхала.

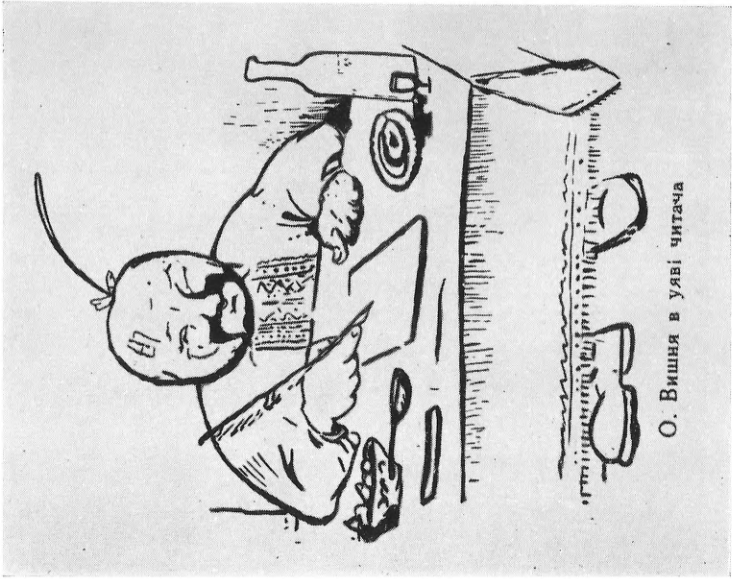
М а т и. Перебудеться й без Оксани.

Д е д у ш к а. Вона ще приїде...

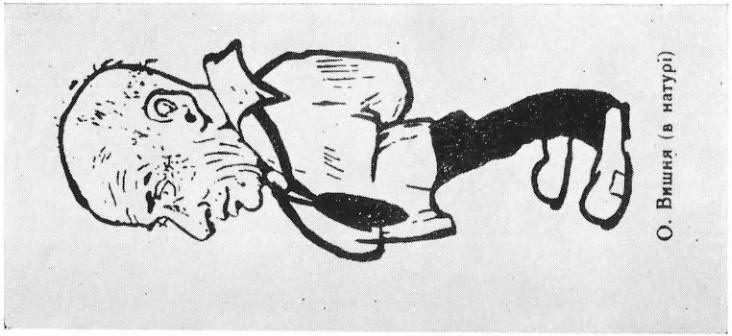
Б а т ь к о. Ентузіазм не пустив...

В я ч к о. Дедушко... Ти ж...

Д е д у ш к а. Під'їде Оксана... Ми...

О. Вишня в уяві читача

О. Вишня (в натурі)

Дружній шарж Олександра Довженка.

Дядя Вадя. Ну, ще раз за здоров'я майбутнього інженера!

Всі. Слава... Слава...

Бабушка. Давай і я за тебе вип'ю... Рости та слухайся старших...

Дедушка. Не старих, а старших...

П'ють усі.

Вячко. Мамо, дай і я вип'ю.

Мати. Ну що ти, Вячку! Таке вигадеш...

Тьотя Ляля. І я, як була малою, завжди, як були в нас гості, просила: «Дайте і мені випити».

Мати. Алкоголь, Вячку: горілка, вино, пиво — це все дуже шкідливе для організму... І не тільки для дітей, а й для дорослих.

Батько (*наливаючи дяді Ваді й собі горілки й чокаючись*). І боже тебе сохрани, Вячку, ніколи не пий. (*Випиває*).

Дедушка. Вона гірка, Вячку. Хай її хто пив, той і п'є...

Мати. Горілка, вино, пиво, Вячку,— це напої, що впливають на серце, на нерви, на мозок. Не треба, синку...

Батько. Особливо коли змішаєш горілку з пивом... (*До бабушки*). А де пиво?

Бабушка. Зараз. (*Несе пиво*).

Вячко. Я трішечки!

Мати (*строго*). Облиш, Вячку! Не звикай і чарки в руки брати!

Вячко. Я чокнусь тільки!

Мати. Ах, чокнутись! Чокнутись нарзаном можна. (*Наливає йому нарзану*).

Тьотя Ляля. Щоб був красивий і веселий!

Усі з Вячком чокаються й випивають.

Батько (*витягає цигарницю. Всі запалюють цигарки*). І не пий, синку, і не кури. Нікотин — це сильніша отрута, ніж алкоголь.

Вячко. Я не курю.

Мати. Нікотин — це така отрута, що міститься в тютюні. Вона руйнує кров'яні жили, вони твердіють, а потім під старість жила лопається, і людина вмирає. (*Бере цигарку й собі запалює*).

Вячко. Мамо! Ти ж не куриш...

М а т и. Це я тільки сьогодні... Ти ж сьогодні народився...

Т ь о т я Л я л я (*затягаючись цигаркою*). Папа й мама мої страшенно слідували за мною, щоб я не курила... І не тільки в такому віці, як Вячко, а я вже й баришнею була. Страшенно забороняли...

Д я д я В а д я. Ти, Вячку, краще не кури. Ніколи не кури.

В я ч к о. Не куритиму. Ніколи не куритиму.

Д я д я В а д я. Дозвольте встать.

М а т и. Прошу.

Всі підводяться, дякують. Бабушка прибирає стіл.

В я ч к о (*до дедушки*). Дедушко! Ви ж мамі скажіть...

Д е д у ш к а. Голубчику... Зараз не час при сторонніх... Як тільки вони підуть... я тоді... Та, може ж, і Оксана під'їде...

Вячко пішов незадоволений.

Р а д і о. Алло! Алло! Радіо-Харків... Ерве-20! Ерве-20! Слухайте переклик городів у справі електрифікації... Участь беруть: Москва, Харків, Вороніж, Нижній Новгород, Свердловськ. Говорить Москва... «Товарищи, Московская область...»

Вячко підскакує до репродуктора.

Д я д я В а д я (*підходить і вимикає радіо*). Ну, доки зелектрифікуємося, ми ще, я думаю, зможемо в преферансика стукнути... Правда ж?

Б а т ь к о. Ясно! Ви — електрифікацію, ми — облік. Не так це швидко. Я не розумію — всі кричать: темпи, темпи! Темпи можна запроваджувати в електрифікації — швидше збудувати завод чи фабрику. Погоджуюся з темпами в сільському господарстві — можна посіяти чи викосити замість двох тижнів за десять день. А які, я вас питаю, можуть бути темпи в нашій роботі, в бухгалтерії? Це ж не трактор, що його можна перевести на другу чи на третю швидкість... В бухгалтерії потрібна точність, розважність, щоб числа зійшлися, щоб графи одна одній відповідали... Тут темпами не візьмеш...

М а т и. Або які можуть бути темпи в лікуванні, приріом, хоча б скарлатини?.. Що ви тут зробите темпами?

Вячко. А можна, мамо, щоб діти зовсім не боліли? Щоб їх не треба було лікувати?

Мати. Ну, це, синку, ідеал. Треба всі бактерії в усім світі винищити...

Вячко. Тоді б усім дітям можна було б у школу або в садок?

Мати. Тоді можна було б.

Вячко. А тепер не можна?

Мати. Тепер треба стерегтися, щоб не захворіти й не вмерти...

Тьотя Ляля. Мене мама дуже берегла, щоб я не заразилася... Я дома вчилася... Страшенно боялися хвороб усяких. І я не жалкую.

Бабушка. І де ті бактерії беруться?

Дедушка. І беруться, та й живучі... І старі вже, а «Хуторочка» співають...

Дядя Вадя. Ну що ж? Преферансик? Правда ж?

Батько. Давайте.

Розставляють столика до карт.

Вячко (до дедушки). Дедушко! Ну чого ж нема Оксани?..

Дедушка. Може, поїзд запізнівся... Вона така, що не обманює...

Батько. Так, значить, так... Я, тато, Вадим, тьотя Ляля...

Всі. Gut!

Мати. Ми вдвох з Лялею...

Дядя Вадя. Сядемо за картами, чи так?

Батько. Як хто хоче...

Дедушка. А по-моєму, за картами, щоб потім непорозумінь не було... Ми знаємо, як з дамами грати.

Мати. Ну, тату, ви завжди...

Дедушка. Та я вас знаю...

Здають.

Вячко. Бабушко. Дай цукерку!

Бабушка (дістає цукерки). Бери... Одну, одну бери, а то ти зразу всі...

Мати. Почастуй же всіх цукерками.

Вячко розносить цукерки, частує.

Тьотя Ляля (до Вячка). А тобі не шкода?

Вячко. Ні!

Тьотя Ляля. І я така була малою. Все-все-все було роздам, що в мене є... А потім дуже жалько! Раз!

Дядя Вадя. Пас!

Дедушка. Два!

Тьотя Ляля. Мої два!

Дедушка. Три!

Тьотя Ляля. Дедушко, що ви?

Дедушка. Три! Я вам кажу — три!

Тьотя Ляля. Мої!

Дедушка. Чотири!

Тьотя Ляля. Ну, я ж так не можу. Мій папа завжди було з поганими картами жене й жене. А потім на гарну.

Дедушка. Чотири!

Мати. А потім — реміз!

Дедушка. Не ти ставитимеш, а я! Чотири.

Тьотя Ляля (*азартно*). Мої чотири!

Дедушка. Без козиря!

Тьотя Ляля. Я не можу.

Дядя Вадя. Значить, у дедушки сильна карта.

Правда ж?

Тьотя Ляля. Я не можу! Мої без козиря.

Дедушка. Сім перших...

Тьотя Ляля (*в азарті*). Мої!

Дедушка. Пас!

Тьотя Ляля. Ой! Дайте прикуп... Я так і знала! (*До дедушки*). З чим ви йшли?

Дедушка. А не лізьте...

Тьотя Ляля. Я не можу. Що ж брати?

Дедушка. Яка ближче...

Тьотя Ляля. Мій папа було як залізе...

Дедушка. А ви в папу?

Тьотя Ляля. Чирва!

Дедушка. Проста?

Тьотя Ляля. Проста...

Дедушка. Сім треба грати!

Тьотя Ляля. Хіба?

Дедушка. От вам і «хіба».

Тьотя Ляля. Тоді — сім!

Решта двоє. Віст!

Грають.

Мати (*до Вячка*). Вячку, може б, ти вже спатоньки?..

Вячко. Та ще рано, мамо.
Мати (*до батька*). Котра година?
Батько. Чверть на десяту...
Мати. Пора спати, Вячку.
Вячко. Мамо, я ще посиджу...
Мати. Вячку, чверть на десяту, а ти ж знаєш, що о дев'ятій тобі вже спати.
Вячко. Я тільки сьогодні. Сьогодні ж моє свято!
Мати. Вячку, не вигадуй! Іди й роздягайся, побажай на добраніч і лягай.
Вячко. Я ще посиджу, може, Оксана приїде...
Батько. Пора-пора, синку. Вже пізно.
Вячко. Тату...
Тьотя Ляля. Я, як була маленька, завжди о дев'ятій лягала. Завжди...
Дядя Вадя. Да... Малим дітям треба лягати вчасно. Правда ж?
Мати. Лягай, Вячку.
Вячко. Мені ще не хочеться.
Мати. Не сердь мене, а будь слухняним, іди й роздягайся...
Вячко. Невже й сьогодні не можна?
Дедушка. Ну, хай посидить... Що вам?
Мати. Ах, тату... Не втручайтеся, будь ласка, ви...
(*До Вячка*). Вячку, що я сказала?
Бабушка. Іди, Вячку, йди!
Батько. Спати!
Вячко. Та я не хочу!
Мати. Ну що за дитина?! (*Бере його за руку й веде до його кімнати*). Сором перед знайомими. Що вони скажуть?

Вячко заплакав. Мати його роздягає. Вячко, плачучи, лізе в ліжко, вкривається з головою. Видно, як плаче він під ковдрою. Мати сіла до карт. Бабушка потихеньку, щоб не помітили, йде до Вячка й хрестить його... Перехрестила й пішла до своєї кімнати.

Дедушка. Вісім червових!
Тьотя Ляля. Везе старичкам!
Батько. Пас! (*І починає співати*).

Ой вербо, вербо,
Де ти росла,
Що твое листячко
Вода знесла...

Всі підхоплюють. Пісня переривається преферансовими фразами. Вячко потихеньку встає, одягається. Одягся, накинув пальтєчко і тихо-тихо та в двері. А за столом:

Ой знесла, знесла
Тиха вода...
А я молода,
Як ягода!

Одчиняються двері, входить Оксана. Запізнилася.

Завіса

НЕ ЕПІЛОГ

Батько й мати збираються йти. Баба вештається по хаті.
Настрій — після бурі.

Мати. Як-таки так? Довести дитину до такого стану, що вона тікає від батьків!.. Біжить! І на ніч! (*Аж пальцями хруснула*). Ну добре, що Оксана зразу опам'яталася, наздогнала, привела... Загинути ж дитина могла...

Батько. Скандал! Просто скандал! Гірше за всякі несподіванки. Так точно, здається, виховували, доглядали, плекали... Я за касовою книгою не так дивився, як за Вячеславом, — і такий скандал!

Мати. Касова книга? За касовою книгою, за балансами, за ордерами — там у вас уваги — прірва! А власна дитина — на другім місці!

Батько. Ну, знаєш... Я тебе не розумію просто. Ти ж мати! Ти ж узяла на себе виховувати Вячеслава... Я, поскільки я батько, я певну суму часу оддавав і на виховання. Ясно, що з мого боку до Вячеслава був необмежений кредит батьківської уваги, любові, ніжності... Але виховувала систематично ти...

Мати. Ти... ти... Значить, очевидно, я дуже зайнята... Очевидно, я за роботою просто стомлююсь... Треба було це бачити... (*До бабушки*). А найбільше ви, мамо... Помічали якісь стремління, якісь бажання у Вячеслава, треба було сказати, треба було мене попередити... Невже не видно було, чого дитина хоче, які в неї нахили... Ви ж увесь час дома! Ви ж увесь час із ним!

Бабушка. Та я ж за ним, як за найдорожчим, як за найріднішим. (*Плаче*).

М а т и. Плакати тут нема чого, а треба розумно доглядати дитину... Що-небудь помічаєте нове в дитині, скажіть нам... Ми зайняті — ми можемо не помітити...

Б а т ь к о. Звичайно, ми на роботі... Ми зайняті. Ви дома... Ясно, що в дитини можуть одкриватись,— ну, як би це сказати,— ну, нові поточні рахунки, чи що, його стремлінь... Треба це помічати, треба сказати про це мені чи матері... Як же так?! Це ж скандал!

Б а б у ш к а. Молилася на нього...

М а т и. Молитися мало... Треба розуміти дитину, треба допомагати дитині в її зростанні, а не тільки молитися... Ну, годі сліз, годі трагедії! Вячеслав хоче в дитячий садок — хай іде! Нічого не зробіть... Завтра я вихідна, завтра ж я його одведу в дитячий садок. І надалі я прошу вас, мамо, не торкатися Вячеславового внутрішнього життя. Не все ще загублено... Може ж, йому там і не сподобається...

Увійшов д е д у ш к а.

(До д е д у ш к и). Вячеслава не бачили?

Д е д у ш к а. У дворі з Вовою грається...

М а т и (скривилась). Ах, цей іще мені Вова... Цей Вова усього й наробив!

Б а б у ш к а. Та гнала ж його, гнала...

Д е д у ш к а. І догналась...

М а т и. Ну, нічого... Не займайте поки що... Хай з Вовою! Не дратуйте!

Б а т ь к о. Така сума впливів на дитину з усіх боків, що просто губишся: жовтянята, піонери, комсомольці... підрахувати неможливо.

Б а б у ш к а. Як ока в лобі, берегла... Порох здувала...

Д е д у ш к а. Око не втекло, а дитина втекла...

М а т и. Та ви, тату, теж... А ви куди дивилися?

Д е д у ш к а (розсердився). Я куди дивився? Та хіба ви мені давали на Вячка дивитися?.. (Показує на бабушку). От же жу вас Песталощі для Вячка... Ховався од вас, щоб з ним побалакати... Одну чорти біля дитини з богом носять... То хреститься, то «Хуторочка» дитині співає... «Малодой соловей в хуторочке живьот». Друга за правильним вихованням та за материною любов'ю дитини не бачить... Нічого не бачить: ні бажань, ні стремлінь, ні віку, ні радощів, ні горя дитського... Третій ходить та все баланси підраховує. Ну як же тут

не втекти!.. Світ за очі забігти можна... Белькотять про якийсь сучасне життя, а самі позатикались, позатулялися, позачинялися... Думаєте, що заховаєтесь? Не заховаєтесь... Крізь щілини, крізь шпари, по дроту з радіо, по бовдуру — все одно воно влетить — нове життя... І влетіло! От молодець Вячко! Та якби було куди, і я б утік! От! *(Гримнув дверима й вийшов)*.

Довга мовчанка.

М а т и. Ну, ми підемо... Ви поки що не говоріть Вячкові, що завтра він піде в дитячий садок... Вова хай з ним буде, коли прийде, а ви, мамо, будь ласка, обережно з ним...

Пішли. Бабушка довго стоїть, думає, хитає головою. Потім бере стільця, підставляє до ікони, засвічує лампадку, злазить і хреститься.

Вбігають Вячко і Вова.

В я ч к о. Бабушко, тепер Вові вже можна зо мною гратись! Вово, що робитимемо?

В о в а. Давай, Вячку, я тобі вправи фізкультурні покажу. Так, як у нас, у піонерському загоні!

Вова показує вправи, Вячко за ним повторює. Потім разом, на Вовину команду, вони «фізкультурять». Бабушка стоїть, дивиться, хитає головою.

В я ч к о. Бабушко! Ану ти!

Б а б у ш к а. Де вже мені? Буде й тебе вже самого!

Голос радіо.

Р а д і о. Алло! Алло! Радіо-Харків. Зараз, жовтень-та, співатимемо з вами за хором дитячого садка пісні «Юнацький марш». Приготуйтеся...

Вячко підскакує до репродуктора. Підходить і Вова.

В я ч к о. «Юнацький марш»!

В о в а. Знаю!

Р а д і о. Приготувались? Раз-два!

Юнацька кров
Шумує в наших жилах,
Юнацька сила
Блискає в очах,
Ми за народ,

За працю підем сміло!
І спокій принесем
На гострених мечах.
Сміло в ногу,
На вільну дорогу!
Уверх — голова!
Раз-два!

Вова співає за ним.

Бабушка хоче підійти ближче.

Вячко (*в крик*). Не смійте, не смійте висмикувати!
Я не дам!

Бабушка (*поривається, щоб заспокоїти Вячка, щоб запевнити, що вона не буде вимикати радіо*). Вячку... Вячульку... Я...

Вячко (*думає, що баба хоче висмикнути радіо*). Не дам! Не маєте права! (*І співає в той же час*).

Співає й Вова.

Бабушка, щоб довести, що вона не проти пісні, що вона за, і собі починає приспівувати.

Аж тут д е д у ш к а.

Д е д у ш к а. Господи ж, боже мій! Піонерочка!

З а в і с а

Кінець комедії, але не кінець боротьби.

ТИ ДОБИЧ ДАЙ!

(По-моєму, роман)

Тут автор намагатиметься одразу ж і до того ще й дуже сміливо ошарашити читача силою таємничих слів, зрозумілих тільки тим чорним людем, що мають за честь битися за вугільну п'ятилітку в легендарному Донбасі. Ошарашивши, автор пояснить ті таємничі слова.

КОПЕР... Шків... Терикон... Стовбур... Кліть... Шахта... Добич... Порода... На-горá... Зумпф... Квершлаг... Штрек... Горизонт... Гезенк... Бремсберг... Дучки... Уступ... Кріп... Кріпильник... Поле... Забійник... Забій... Лісогон... Верства... Обушок... Відбійний молоток... Врубівка... Вагончики... Рейки... Компресор... «Воздух», або, як ніколи тут не кажуть,— «повітря»... Одкатка... Одкатниця... Одкатник... Коногон... Забурився... Це слово тягне за собою обов'язково цілу фразу такого або ще крутішого порядку: «Чорти б його взяли». Конвейер... Кінь... Карташов... Филимонов... Ліпхарт... Єпіфанцев... Тонна... Відсоток...

Власне кажучи, автор міг би як-небудь перебутися й без слів, але автор хитрий, бо прекрасно знає, що без цих слів ніхто в світі йому не пойме віри, що він розповідатиме про героїчну боротьбу за вугілля в легендарному Донбасі, про поразки, про перемоги, про ентузіазм і взагалі про дні великих там робіт...

Пересвідчившись, що авторові колеги щодалі більше беруться допомагати донбасівському пролетаріатові у виконанні вугільної п'ятилітки, автор бере на себе сміливість пояснити (популярно) всі ці терміни, щоб стати своїм колегам на допомогу і щоб вони, не знайомившись особисто з роботою на шахтах, мали змогу дати прекрасні твори про ентузіазм, про героїчну боротьбу, про поразки, про перемоги і взагалі про дні великих робіт...

Так от. «Копер»... Це слово найпопулярніше в Донбасі, бо воно найвище... Його видно з вікна вагона в кожному поїзді, що йде з Ленінграда, чи з Москви, чи з Харкова на Баку, Тбілісі, Кисловодськ, П'ятигорськ, Железноводськ, Сочі, Геленджик, Сухумі, Батумі, Новий Афон і шосе Владикавказ — Тбілісі... Копер — високий, красивий і римується в множині із словом «вітри»... «Копри — вітри». В однині його римувати майже не доводиться, бо копрів у Донбасі багато і вживати їх у множині — річ цілком нормальна.

Копри побудовано в Донбасі не тільки для того, щоб милуватися у вікна швидкого й нешвидкого поїзда, і не тільки для того, щоб їх римувати в індустріальних віршах, хоч це не малозначне їхнє в нашій житті призначення, побудовано їх ще і для того, щоб прикріплювати до їх шківів.

Шків — річ кругла. Проста людина могла б його назвати колесом, але шків хоч і круглий, хоч він і крутиться — він не колесо... Шків є шків, хоч би що ви йому робили... Через його перекинуті сталеві канати, а на канатах висить кліть.

«Кліть» — це особливий тип — хочете — автомобіля, хочете — аероплана, що на ній спускають у шахту — вільного од екскурсантів, письменників і різних комісій часу — шахтарів, і видають на-гора «добич», чи «породу», чи знову ж таки стомлених шахтарів та переляканих екскурсантів чи письменників... Кліть буває двох сортів: «просто кліть» і «кліть з ветерком», або, як ніде ніколи не кажуть, «з вітерцем»...

«Просто кліть» — це просто кліть, що до неї з надзвичайною повагою ставляться чорні люди легендарного Донбасу — шахтарі.

«Кліть з ветерком» — це є кліть, що нею захоплюються різні екскурсанти, комісії та письменники, що хочуть побувати в шахті.

— Спускався в шахту?

— Спускався!

— З ветерком?

— Ні... Просто собі спускався...

— Ех, ти! Тютя!

— Нас обов'язково з ветерком... Інакше й спуститися не будемо!

«Кліть з ветерком» — це найголовніше в шахті...

Що проти «ветерка» варті забої, уступи, гезенки?

Що проти «ветерка» навіть гримучий шахтний газ?!

— Шахта, товариші, газова! Будьте обережні! Сірників у шахту не брать! Про цигарки й думати забудьте!

— Газова, кажете?! А з ветерком чи без? Коли з ветерком, поїду... Газ — дрібниця!

«Ветерок» — найголовніше. Решта — поскільки-постільки.

Що таке «ветерок» — автор до пуття, мабуть, і довести не зможе. «Ветерок» — річ нереальна... Ні зміряти, ні понюхати, ні поламати її не можна. Найголовніша його властивість — божевільна приналежність.

На одну із шахт Горлівського району приїхала екскурсія молодих, веселих, життєрадісних студенток із столичного вишу... Сповнені через вінця бажанням ознайомитися з шахтою і з усіма процесами видобутку та потрібного для країни вугілля, прекрасні молодята прохали спустити їх у шахту «з ветерком»...

— А може, не треба? — діловито запитав у них десятник.— Перший раз, знаєте, ви їдете в шахту...

— Ні, обов'язково і тільки з ветерком! Інакше ми не поїдемо! А нам треба побувати конче, бо ми спеціально для цього їхали! Ми повинні зазнайомитися з шахтою! Це наша мета! Тільки з ветерком!

— Прошу в кліть!

Сіли... Бажання їхнє було виконано: спустили їх до шахти «з ветерком».

Спустились... Кліть стала...

— Прошу, товариші,— каже десятник.

Мовчать.

— Приїхали вже! Прошу виходити!

Мовчать... Сидять, одне до одного попритулялись. І не ворухнуться.

— Вилазьте! Вже вилазьте...

Мовчать...

Підходить десятник, бере за руки, хоче допомогти вийти їм із кліті...

Дивляться на десятника кілька пар перелякано-божевільних очей...

— Ну, що ж ви, товариші?!

І раптом із кількох глоток виривається колективно-одчайдушне:

— Нагору! Нагору!

— У нас це зветься, товариші, не нагору, а на-горá!

— Нагору! Отуди!

— З ветерком?

— Ой, нагору! Швидше! Голубчику!

Видали молодих, веселих екскурсанток на-горá без «ветерка».

Кліть «з ветерком» — річ дуже принадна, дуже популярна і всім, хто хоче бачити шахту і всі в ній процеси опанувати за рецептом «veni, vidi, vici»¹, — найвідоміша.

Другим разом — хоч це з екскурсантами, комісіями і письменниками дуже рідко трапляється, — коли їдуть у шахту, і як їх запитують:

— Як хочете? З ветерком?

— Ні, знаєте, давайте, як завжди!

«Терикон». Це так само річ дуже популярна... Терикони — великі, конусуваті, чорно-сірі гори біля кожної шахти... Людей експансивних вони приводять в радісний настрій:

— Ах, які гори вугілля розкидано по Донбасу!

І сповнюється серце експансивної людини гордощами з незчислених багатств всесоюзної кочегарки...

Коли терикон побачить діловита людина, командирована на Донбас «для ліквідації прориву», вона, та людина, обурюється страшенно і говорить авторитетно:

— Країна захлинається від нестачі вугілля! Зривається п'ятилітній план індустріалізації промисловості й реконструкції сільського господарства! Заводи жадібно гудками звивають: «Ву-у-у-гілля! Ву-у-у-гілля!» Залізниця, ці артерії країни, не підвозять до індустріальних міст хліба, цукру і мильного порошку! Трудящі з сумом дивляться на продовольчу картку літер Б, як на висхле джерело, а тут, у Донбасі, у всесоюзній кочегарці, цілі гори дорогоцінного вугілля лежать без нічийого догляду! Яка ганьба!

І б'є діловита людина до центру переможну телеграму:

— Вугілля — гори! Давайте транспорт!

---

¹ Прийшов, побачив, переміг (латин.).

Охолоджується людина за два дні свого перебування на Донбасі. Коли її спитають: «Правда, красивий терикон?» — людина червоніє і починає говорити про перетворення Донбасу старого, капіталістичного, кустарного на соціалістичний, механізований, радянський Донбас...

А що таке насправді терикон?

Це — покидище порожньої, нікому, крім поетів, не потрібної породи...

Для чого її ото так ретельно складають у конусуваті гори, коли вона нікому, крім поетів, не потрібна, ота порода?

Для краси...

«Шахта»... Про шахту автор багатько не говоритиме, бо її прекрасно вже спопуляризовано стараннями Робмису і серед трудящих, і серед не дуже трудящих у відомій індустріальній пісні:

Многое видала,
Многое слыхала,
Многое узнала
Шахта № 3.

Розуміється, що «№ 3» в данім разі взято для ритму, і ніяк не слід думати, що іменно тільки шахта № 3 «узнала, видала и слыхала многое»... Всі шахти і на Донбасі, і в Підмосковному вугільному районі, і на Уралі, і в Сибіру — всі вони «многое узнали, видали, слыхали»...

Автор погоджується, що «видать, слыхать и узнать» — це чи не найголовніші функції кожної вугільної шахти... Але це ще не все. Дозвольте до цього додати ще одно призначення кожної шахти... Може, воно й не дорівнюється функціям, так детально у вищезазначеній пісні визначеним, але не пом'янути його, на авторову думку, не можна.

Призначення кожної шахти — це давати дѳбич¹.

Коли ви станете навіть над самою кліттю і прекрасним баритоном чи контральто надзвичайно чуло, із слюзою в голосі виведете:

Многое узнала...—

---

¹ Примітка для редакторів укрмови. Я прохатиму залишити дѳбич (наголос на О), хоч і знаю, що у редактора свербітимуть руки виправити це слово на «видобуток». Не треба! Хай буде дѳбич. (Авт.)

ви не застраховані від того, що той самий, про котрого заливається пісня, що «он был шахтер, простой рабочий»,— щоб він, прослухавши вас, не сказав:

— Ти добич дай! А співати кожний може!

Отже — «добич».

Автор знає, що слово «добич» не дуже популярне серед широких кіл радянського населення, яке так чи інакше хоче знати, чи вже навіть знає щось про Донбас, про вугілля, про вугільну п'ятилітку. Це не шахта № 3, це не кліть «з ветерком», це навіть не копер і не терикон... Проте, будши абсолютно безстороннім і об'єктивним, автор не може пройти й повз таке малопопулярне й неінтересне для широких кіл радянського населення слово.

Хіба хочеш — нада!..

«Добич» — це оце саме, що його видають із шахти... Воно таке, знаєте, чорне, трішки блискуче, й страшенно забруднює руки, одяг, навіть (яке нахабство!) обличчя... І що ви скажете? На шахтах, і в шахтоуправах, і в парткомітетах, і в профорганізаціях чомусь дуже цим словом цікавляться... і цікавляться надзвичайно.

Щовечора, та не тільки щовечора, а кільканадцять разів на день чи телефоном, чи по приїзді на шахту — перше запитання:

— А як добич?

І коли чи керівник шахти, чи головний інженер, чи завідувач участком, чи хтось інший, що безпосередньо біля добичі настановлений, сумно відповідає:

— Не дуже!..

А потім силкується пояснити і свій сум, і своє «не дуже»... технічними неполадками, кепським виходом на роботу, прогулами і т. д.— йому відповідають:

— Ти добич дай! А неполадки всякий дати може!

Отаке те слово «добич» тут на шахтах...

Що поробиш? Кому добич, кому «ветерок», кому «вітри — копри».

Кожному — своє...

«Стовбур» (ствол)... Місцева назва — «ствол». Річ — неінтересна. Закривається кліттю, через те його не видно. Взагалі — глибока дірка, куди не рекомендується падати. Крім неприємностей, нічого не дає. Дуже довге

й дуже здебільшого мокре, бо живе в ньому неприємна істота — «капюж». «Капюж» залазить екскурсантам за шию, за спину... Капюж — холодний і капає...

«Горизонт». Дехто з людей немісцевих і дуже обізнаних з мови української намагається весь час перехрестити «горизонт» на «обрій», але на щастя і для «горизонта», і для української мови нічого з того не вийшло. «Горизонт» так і залишився надалі «горизонтом» і дуже з цього, як довідався автор, задоволений.

«Горизонт» — річ горизонтальна, або, коли хочете, поема. Коли б шахту порівняти з будинком (автор не хоче цього робити, щоб не образити шахту), то горизонт можна прирівняти до поверху (автор не хоче цього робити, щоб не образити «горизонта»).

«Горизонт» у шахті має зовсім інші епітети, ніж звичайний горизонт, або, як ще його називають (і не безпідставно!), — обрій.

— Який чистий горизонт!

— Який загравний обрій!

Такі поетичні вислови ви чуєте в житті дуже часто. На шахті ви такого ніколи не почуєте.

Шахта дала своїм горизонтам назви виключно числові:

Горизонт 452!

Горизонт 555!

Горизонт 800!

Що більше число, то поважніший горизонт!

Що визначає оте число?

Метри!

Не кілометри, а метри!

Авторові доводилося чути колись од одного учасника подорожі по Донбасу, що він спускався в шахту на горизонт 500 кілометрів.

Автор вираховував і вирішив, чи не проскочив, бува, щасливий учасник подорожі по Донбасу кліттю, «з ветерком», крізь усю земну кулю на радість сусідів, що живуть візаві на земній кулі.

І чи не запитали його візаві:

— Звідки ви зірвались, містере?

«Зумпф». Автор у «зумпфі» ніколи не був і ніколи не намагався там побувати.

— Якби нам у зумпф! — просять деякі екскурсанти.— Слово таке дзвінке, а головне — незрозуміле! От би побувати!

— Слово, справді, дзвінке, але туди не можна. Воно під кліттю, воно — кінець стовбура, і ще зветься помийницею,— відповідають їм.

— А-а-а! Ну, коли помийницею, тоді не треба... Зумпф — це так, а помийниця...

— Ми краще квершлагом до штреку, а там, коли схочете, уступаами через поле спустимося на другий горизонт. Пішли...

.....

«Квершлаг». Мудре слово, а сама по собі річ — «квершлаг» — хороша, проста, і на ньому найчастіше кінчається екскурсійне знайомство з підземним царством. Квершлаг широкий, здебільша освітлений, сухий, добре закріплений коридор, що по ньому безпечно можна пройтись, лякаючись тільки коногонового свисту та гуркоту вагончиків. Квершлаг — позема вибірка, що сполучає вугільні верстви один з одним, або коли в шахті тільки одна вугільна верства, то вона веде від стовбура до неї, до верстви.

І все!

.....

Далі будуть уже «штреки».

Це вже страшніше... І коли переходять із квершлагу в штрек, здебільшого виникають такі запитання в екскурсантів:

— Чи не запізнимося ми, товариші? А то ж нам іще сьогодні на заводі б треба було побувати... Там теж, здається, невеличкий прорив... Так оце, кажете, штрек? Тут, значить, оце вибирають вугілля на вагончики, до стовбурів, потім у кліть, на поверхню, потім у вагони, по залізниці до кооперативних вугільних склепів, а там, значить, до житлокоопу, в грубку, і в хаті тепло... Дивіться, як просто. Спасибі... Ну, ходімо, товариші! Дякуємо щиро! Так ви, будь ласка, нажміть, а то країна потребує вугілля... Знаєте, в нашій будинку...

— Оце штрек. Він іде в напрямку простягання вугільної верстви...

— Ну да! Розуміємо... Так ви той... ліквідуйте прорив, бо в нашому будинку, знаєте, не опалювали два

тижні і ми ніяк не мали змоги виконати промфінплану...
Постарайтесь...

— А вугілля, товариші, добувається...

— Розуміємо... Так ви той... на поверхню нас, будь ласка...

Ах, скільки ще єсть інтересного в цій підземній царстві! Скільки там єсть таємничого, для широкого світу не знаного, а відомого тільки тим чорним людям легендарного Донбасу, що зветься шахтарями...

І як природа зле зробила, що загнала це все таке цікаве далеко під землю!

Що б було їй позакладати вугільні верстви на поверхні або, ще краще, над поверхнею землі такими, приміром, якимись фантастичними чорно-блискучими арками, петлями, «сталактитами».

Під'їхав би собі возиком, одколупнув — і додому.

А під тими арками, під тими петлями були б садки, грала б музика і продавалося б морозиво...

Квершлагги і штреки були б на манір алей у міському парку культури, на вугільних верствах зимою спускалися б на саночках...

А вугільні верстви для цього якнайпридатніші, бо абсолютно «положистих» їх небагато, а всі вони здебільша похилі (що падають під кутом від 30° до 45°) і крутоспадні (кут падіння від 45° до 90°).

І не допитувалися б тоді, що таке, приміром, зветься гезенком, що бремсбергом, що шурфом.

А то, бачите, доводиться все це пояснити...

«Шурф» — прямовисна шахта, невеличка, що її роблять або для розвідок, де залягають вугільні верстви, або для вентиляції вже робочих шахт.

«Бремсберг» — похила підземна вибірка, що йде в напрямку падіння вугільної верстви, не виходить на поверхню, і по ній вугілля подається зверху вниз.

Така ж сама вибірка, але коли нею подається вугілля знизу вгору, зветься похилом.

Бачите, чого тільки нема в шахті.

Всього цього не видно ні з квершлагоу, ні з штреку.

«Гезенк». Це — прямовисна шахта. Вона «сліпа»,

тобто не виходить на поверхню і спускається з верхнього горизонту на нижній. Вугілля з гезенку вибирається (вироблюється) уступами. Вирубане, воно падає вниз, в таку собі дірку, що зветься дучкою, а звідти потрапляє у вагончики, вагончики коногон гонить до кліті, з кліті вугілля йде на-гора у склеп, з склепів у залізничні вагони, з залізничних вагонів у житлокоопи.

— Ах, як у нас сьогодні тепло! Треба одчинити квартиру!

Потрапляє воно ще й на заводи, на фабрики, у коксові печі, але то нас мало цікавить... Нам аби:

— Ах, як у нас сьогодні тепло!

Гезенк... Правда, нагадує це слово якісь такі чудернацькі газони?.. А в газонах розкішні квіти... Квіти пахнуть... Правда, нагадує?..

Автор повинен, на превеликий для нас жаль, констатувати, що нічого подібного...

Газон не гезенк, а гезенк не газон.

Гезенк,— ще раз повторюю,— шахта, де уступами вирубуються вугілля. А всі ці уступи в гезенку звуться «п о л е м».

Як, товариші, автор шкодує, що ви не бачили цього гезенкового поля, і як йому буде ніяково, коли на запитання, чи знаєте ви, що таке поле в шахті, ви одкажете:

Ой у полі жито
Копитами збито.

Ой, як авторові буде ніяково.

Який жаль, що ви, товариші, вертаєтесь з шахти на-гора, щонайдальше з штреку, а не хочете пристати на кількаразові запрошення провідника по шахті:

— Може, полем пройдемо?.. Уступами?

Який жаль! Жаль, товариші, через те, що, як ви знаєте, завжди поле найулюбленіше місце для прогулянок...

А тут не тільки саме поле, а іще й уступи. І не тільки уступи, а ще й ліс.

Поле, ліс, уступи... Чого ж іще вам треба для приємної прогулянки?

Ви, може, не вірите, що там є ліс? Єсть! Єсть спеціальні в шахті люди, звуться вони лісогонами. Їхнє завдання тільки в тім і полягає, щоб гнати в уступи ліс.

Прогулянка шахтним «полем» щоправда досить-таки

оригінальна, але це ні в якому разі не повинно вас зупиняти, бо ви ж так бажаєте дізнатися, де саме і як саме здобувається кам'яне вугілля.

Прогулятися, отже, без сумління, варто.

Ставитись тільки до цього треба серйозно, не легко-важно, не думати так, як думав один із багатьох обслідувачів праці в шахтах...

— Куди б ви хотіли? — запитав його завідувач шахти.

— Скрізь я хочу!

— Як скрізь?

— Я хочу обдивитися всю шахту, на всіх горизонтах, всі участки, всі забої...

— Чи не забагато це, товаришу, буде? — ввічливо поспитав його завшахтою.

— Ні! Не забагато!

— Може б, ми сьогодні обдивилися одно-два поля, а потім, коли вам забажається, завтра ще...

— Ні! Тільки сьогодні! І тільки зараз! І швидше!

— Прошу! Будь ласка!

Підійшли вони до дучки. Завшахтою просунувсь у дучку в'юном і звідтам запрошує:

— За мною, товаришу!

— Куди?

— В гезенк, товаришу! На уступи!

— Отуди? В оту дірку?

— Це не дірка, це дучка. Це єдиний хід, яким можна побачити роботу в забоях.

— А... а ширшого нема?

— Ширшого, товаришу, нема. Та ширший, товаришу, й не потрібний. Прошу. Верства тут тонка, завтовшки метр. Згинайтесь. Лампу рекомендую повісити на шию, бо вона вам заважатиме, і лізьте за мною...

— А як же лізти?

— А так... Дивіться на мене й лізьте, як я...

— Нічого не бачу.

— Як нічого не бачите?

— Погано світить лампка...

— Прекрасно світить... Все, що треба, видко...

— Ну, треба було хоча б свічок на двадцять п'ять лампи позаводити... Де ви?

— Я ось!

— Не поспішайте, будь ласка...

- Я потихеньку...
- Де ви?!
- Я тут!
- Я вас не бачу!
- А я вас бачу! Беріть праворуч під уступ, щоб часом вугілля не зачепило... Якраз рубають...
- Де ви?
- Я тут!
- А що то деренчить?
- То вибійні молотки... Шахта механізована...
- Де ви?
- Я тут!
- Ой, що то загуло?
- То вугілля сиплеться!
- Де ви?
- Я ось! Осьдечки! Лізьте до мене... Я присвічую...
Бачите?
- Де ви?
- Я тут!
- А довго ще нам лізти?
- Довго?! Ми ще не починали!
- А скільки всього?
- Єрунда! Метрів півтора!
- Де ви?
- Я ось! Сюди!
- Товаришу! Підлізьте ви до мене!
- Що таке?
- У мене серце...
- Що?
- Я б назад, знаєте...
- Як хочете... Тільки ми ж тоді не встигнемо всі горизонти, і всі участки, і всі забої за сьогодні обдивитися...
- А куди назад?
- Туди ж, куди сюди влазили.
- В дірку?
- В дучку!
- Так ви вперед, а я за вами.
- Вже в штреку:
- Давайте, товаришу, відпочинемо, а то в мене серце...
- Від чого ж відпочивати, ми тільки намірилися лізти.

— Упрів я якось... Відпочиньмо.

З годину товариш одпочивав, а потім його видали на-гора.

Розуміється, що цей випадок ні в якій мірі не повинен розхолоджувати бажання зазнайомитися з працею в забоях.

Товариш, як бачите, забажав дуже багато: обдивитися зразу всі горизонти, всі поля, всі забої.

Це — забагато.

А ми ж знаємо, що «що занадто — то зле».

Серце не камінь — і не витримало.

Одного поля досить на перший раз для того, щоб потім, згадуючи, хитати головою, розповідаючи знайомим про уступи, про забої, про вибійні молотки...

Автор, коли хоче, може розповісти про враження від такого знайомства з роботою в гезенку, на вугільній верстві в метр завглибшки при падінні цієї верстви в 45°.

Вражіння, на авторову думку, не позбавлене деякого інтересу.

Коли вугільна верства має всього тільки один метр завглибшки, а людина — доросла людина, бо дітей в шахту не пускають, — все-таки зростом вища за один метр, — всякому зрозуміло, що випроставшись гуляти по полю в гезенку не вдасться... Перегнути себе вдвоє — теж не дуже приємно і не дуже зручно.

Доводиться, отже, шукати інших способів для прогулянки.

І отут стає в пригоді та частина тіла, що по їй вас у дитинстві били, коли ви на ній, замість санчат, спустилися з гори.

Тут головна вона, і їй перевага перед усіма. Вона визволяє з біди... Мозок у людини, що вперше гуляє по уступах, зайнятий весь час тим, що фіксує в собі різноманітні варіації безмежного страху. Очі нічого не ловлять круг себе, крім маленької світлої точки на лампці у попереднього сусіда; уші безнастанно ловлять різні шорохи, шуми від падіння шматочків вугілля чи породи, і навіть у людини глухуватої барабанні перетинки в ушах перетворюють ті шуми на такі принаймні розміри, ніби летить у безодню Казбек чи Ельбрус; ноги та руки тільки те й роблять, що сприсяють із стояків; язик весь час має свою роботу: він безнастанно викрикує:

— Де ви?! Не тікайте! Не так швидко!

Легені швидко дихають; шкіра видає піт цілими клаптями. І тільки та частина тіла, що по ній вас у дитинстві били, пливе від уступу спокійно, часами тільки пощемлюючи...

Особливо цікаво, коли перелазити з уступу на уступ.

Тоді починається в людини каяття, чого вона минулого літа їздила поправлятися на село або в санаторій, чого вона важить сімдесят кілограмів, а не один кілограм, чого в неї такі довгі ноги, що їх ніяк не можна вільно просунути крізь вузьку щілину межі двома стояками, чого її вигнало зростом на отакого гевала, що її голова чіпляється за затяжки, і взагалі чого їй так забажалося побувати аж на самісіньких уступах, коли ж можна про роботу шахтарську чи розповісти, чи розказати ну хоч отакими приблизно віршами (і то ще найкраще!):

Донбас — напруження

Мускулястих лав!

Але...

Донбас...

Не здивував мене

анітрохи!

Бо я його

таким

і уявляв.

Але коли вам самому до всього забажалося придивитися — нічого не зробиш: дивись і не кайся.

— Товариші! А от і забій... Ось уже й вибійні молотки... Дивіться... Ви ближче, ближче...

— Забій?! Ф-ф-у! Забій! Інтересно... Ф-ф-ф-у!

— Верхній якраз вруб роблять...

— Верхній?.. Ф-ф-ф-у!

— Та ви сюди дивіться! Оце забій, а то стояк... Ну, поїхали далі.

— Ні, ще трішки посидимо... Інтересно... Ф-ф-ф-у!

— Ну, що, вже надивились? Можна далі?

— Ще не надивився... Ще б хвилин з п'ять, щоб добре все запримітити... А довго ще нам їхати?

— Та метрів ще з сотню яких залишилось.

— З сотню?! Ф-ф-у-у! Ну, поїхали... Тільки ви там не поспішайте, щоб краще все запам'ятати... Частіше треба б було зупинятися, роздивлятися...

Поїхали далі.

Повз нас і вгору, і вниз швидко проскакують чорні люди з лампами в руках... Вибійники, лісогони... Вони по уступах рухаються ще краще, як по поверхні...

Коли ви, сопучи, крекчучи й учепірівшись руками й ногами в обаполи, витиратимете піт,— не виключається, що вас хтось і запитає:

— Що, дядю, жарко?

— Ні,— одкажете ви,— не жарко, а роздивляюсь... І вентиляція у вас не той...

— Чого вентиляція? Вентиляція у нас непогана... Повітря для шахти нормальне... Ну, роздивляйтесь...

Коли ви пороздивляєтесь отак метрів дев'яносто-сто, вам одного тільки бажатиметься: дучки... Дучки на нижньому горизонті, куди ви, за теорією, маєте випасти на нижній штрек...

І коли та дучка блисне в промінні вашої лампочки, вам схочеться її поцілувати, і дике у вашій уяві промайне побажання:

«Чому весь світ не з дучок?! Хай би замість усіх уступів, які є на всім білім світі, скрізь би були самі дучки...»

Після цієї прогулянки штрек для вас просторний, високий і радісний коридор, квершлаг — розкішна зала, шахтний двір — широка площа, кліть — найудосконаленіший в світі ліфт, а «на-гора» — казковий ліс.

Так прекрасно впливають на людину уступи в шахті.

Отак приблизно виглядає подорож уступами в гезенку, де вугільна верства не груба, всього тільки в метр завгрубшки.

Але є вугільні верстви далеко грубіші... На шахті № 8, Горлівського району, є верства «Дерезівка». Її грубизна 2,5 і навіть більше метрів.

Враження від ознайомлення з «Дерезівкою» відмінне.

Автор, коли хочете, не від того, щоб зазнайти вас з переживаннями незнайомої з шахтами людини і на такій верстві.

Робить це автор не з якихось особистих міркувань,— він виключно дбає про ваші інтереси, щоб ви, не мавши, може, змоги особисто це пережити, все-таки стали в пригоді в боротьбі на фронті за вугільну п'ятилітку.

«Дерезівка» — вугільна верства, як уже сказано — на 2,5 метри завгрубшки. Додайте до цього її падіння

в 74°, і ви, очевидячки, уявите, що гезенк на «Дерезівці» — це чорна безодня у кімнату завширшки... Між верхнім і нижнім горизонтом — 150 метрів. Як на вашу мірку — це приблизно п'ять-шість п'ятиповерхових будинків. Склепіння (кріплення) — сажневі стояки вперек пласта... От, переступаючи від стояка до стояка, ви й подорожуєте з одного уступу на другий...

Можете заплющувати очі, можете, навпаки, розплющувати їх — все єдино. Внизу чорно й глибоко... Вгорі дучка, куди ви влізли і відкіля моментально вам хочеться вилізти...

Хочеться... Та не можете ж ви одмовити люб'язному завшахтою, що так хоче продемонструвати вам дуже цікаві роботи в його шахті, бо він знає, що в нього на виробництві прорив, він хоче його якнайшвидше зліквідувати, і він прекрасно, до того ж, знає, що ви приїждите на шахту не з простої цікавості, подивитися тільки, що воно за звірота шахта, а прибули ви сюди виключно з метою допомогти той прорив якраз зліквідувати...

Ну як ви зможете одмовитись, коли ви знаєте, що для того, щоб вилікувати хворобу, найголовніше дійти її причини, а може ж, причина якраз і міститься в самому забої, на отому-таки уступі, на верстві «Дерезівка», куди ви, заплющивши очі й тремтячи навіть корінцями свого волосся, лізете.

Особливо приємне почуття, коли стояки, що кладуться один від одного приблизно на метр, раптом «перериваються» — і обапіл від обапола вже на два метри... Тоді вас угонить в ліричний настрій, хочеться декламувати вірш:

Не говори, що молодість сгубила.

Або співати «Заповіт» Тараса Григоровича Шевченка...

Коли ви вже підлазите до нижньої дучки (це буває приблизно через дві години після того, як вас улізли у верхню дучку), ви говорите:

- Не може бути!
- Що не може бути?
- Дучка!
- Дучка. Факт...

Ви тоді запитуєте:

- Це я доліз чи впав до дучки?

- Долізли.
- Серйозно?
- Серйозно.
- Ну, дякую.
- За що?
- Я подумаю...

Ви сядете й довго думатимете, доки вам люб'язний завшахтою не скаже:

— Пересядьте, прошу вас, на друге місце, бо ви вже у власному поту плаваєте...

Автор рекомендував би, коли до цього є хоч найменша можливість, зазнайомитись із «Дерезівкою» в компанії досвідчених товаришів.

Крім того, що ви взагалі матимете приемних співбесідників, ви ще зможете користуватись і з технічних їхніх при цій okazji порад.

Досвідчений товариш лізтиме перед вас і весь час радитиме:

— Коли зірвешся, прямуй так, щоб не збити мене! Місця для тебе чимало, отже, держи міцно в руках стерно бокових поворотів, а стерно глибини попусти: глибину ти й так візьмеш.

А ще хтось із товаришів, що шахти вже детально знає, не залишить вас без порад приблизно такого характеру:

— Коли летітимете, крутіть головою поміж обаполами, щоб не розтрити головою стояка, бо це призведе до технічних неполадок у шахті і відіб'ється на добичі. Полетите до краю, коли не проб'єте породи й не вилетите в штрек, сидіть на місці, не шукайте самі дучки, щоб не заблудитись. Ми підліземо — дорогу покажемо...

На-горá вас видають легкого й радісного. Ви відчуваєте, що у вас є руки, ноги, спина, шия, голова, живіт. Ви відчуваєте на кожній частині вашого тіла кожний мускул — такий ви радісний і напружений...

І відчуваєте ви це все приблизно з тиждень. Особливо гостро на другий, третій і четвертий день...

А потім усе входить у норму і починаються буденні дні в боротьбі за перебудову кустарного Донбасу, що залишив нам капіталістичний лад, на Донбас механізований, Донбас соціалістичний.

. . . . .

Скільки незнаного, скільки цікавого, скільки корисного єсть на шахтах!

Автор розуміє, що не в силах віддати все, зазнайти читачів з геть-чисто всім, що має щось спільне з вугільною промисловістю,— його завдання дуже й дуже скромне: хоч с'як-так, хоч на отакусінький відсоток ліквідувати серед населення вугільну неписьменність...

Вугілля?! Жарти, гадаєте?! Цілі століття людство б'ється над вирішенням якнайрізноманітніших вугільних питань! Виші, втиші, академії над вугіллям працюють.

Тисячотомні книгозбірні, кращі, допитливіші людські уми вугіллю себе в жертву приносять...

Наївно було б гадати, що в невеличкім вступі до свого роману автор зможе охопити всебічно все, що торкається вугілля...

Та й мета авторова зовсім не науково-технічна праця в галузі гірництва.

Авторова мета — люди, людські діла й людські страсті на тлі боротьби за вугільну п'ятилітку...

За пояснення всяких технічних справ і слів автор примушений був узятися, бо далі ці слова й справи, очевидячки, траплятимуться по дорозі.

Так от, щоб не плуталися вони під ногами читачевої мислі, щоб не зазирали читач у різні пояснювальні примітки й словники, автор і вирішив подати їх одразу, хоч і знав, що цим самим він може ошарашити читача...

Хіба хочеш — нада!

«Забійник» — людина, що рубає вугілля.

«Забій» — місце, де рубають вугілля.

Є ще літературна організація «Забой» (це те саме, що «Забій» по-українському), так вона вугілля не рубає, а її члени — шахтарі — пишуть про працю на шахтах... Іноді пишуть непогано.

«Склепіння», або «кріплення», — так і буде — «склепіння», або «кріплення», — це операція, що закріплює, підпирає породу чи вугіль, щоб вони не завалювалися.

«Кріпильник» — той, що кріпить.

«Обушок» — обушок. Ним рубають вугілля ручним способом. Такий собі молоток величенький з зубцем з одного боку... Ним розмахуються у вугілля — гах! — і одрубують вугілля.

«Відбійний молоток» — що працює згущеним повітрям. Штука механізована...

«Повітря», або, як його найчастіше називають, «воздух», — це є отой згущений «воздух», що крутить той молоток...

«Компресор» — штука, що подає по трубах в шахту стиснене повітря, а «шланг» є шланг, до чого пригвинчується відбійний молоток.

Особливість відбійного молотка та, що коли він не працює і ви запитаєте в його хазяїна:

— Чого не рубаєте?

— Воздуху нема!

А коли «воздух» єсть:

— Чого не працюєте?

— Зубця запасного нема!

— Натє зубця...

Коли ви дали зубця і молоток все-таки стоїть, — знову:

— Воздуху нема!

— Та єсть же воздух!

— Шланг пропускає...

— Не пропускає!

— Иди ти...

Той, хто питає, знає, куди йому йти, бо натрапив він на «коньочника».

«Коньочник» — особлива в шахті категорія людей... Дуже інтерна. Походить він од слова «коньок», а оце противне, дражливе, вредне слово «коньок» нічого спільного не має з благородним, прекрасним і журним працівником у шахті, справжнім вороним, чи сірим, чи чалим конем. Що таке «коньок»?

Будь ласка, автор може пояснити, що таке «коньок», але краще б не пояснити, краще б його зовсім на світі не було... Тоді б не такий прорив би був на фронті вугільної п'ятилітки, тоді б взагалі п'ятилітку за чотири роки й легше, й швидше можна було б виконати.

Але щоб пояснити, що таке «коньок» і що таке «коньочник», треба раніше знати, що таке «упряжка» і що таке «пайка» («крепь»).

«Упряжка» знову ж таки нічого спільного ні з кіньми, ні з конярством не має... Стосується вона виключно людини, що працює в шахті... Людина «запрягається» на певний час щоденно робити в шахті...

Оце й єсть «упряжка».

Старе слово, дореволюційне слово, рабське слово...

Слово ще з тих часів, коли робітника-шахтаря вважали за тварину, коли до тварини ставилися значно ліпше, як до людини...

Живе воно й досі... А пора,— ой, як пора! — вже йому вмерти...

І досі ще:

— За упряжку!

— Упряжка!

— Десять упряжок!

— Двадцять упряжок!

Упряжками вираховується число нормальних робочих днів у шахті.

Робочий день у шахті тепер на Донбасі — шість годин на добу.

Шестигодинна «упряжка».

Кожний забійник повинен за «упряжку» зробити в забої одну «пайку» (одну «крепь»). Тобто вирубати й закріпити певний шмат вугільної верстви. Розмір такого пайка залежить і від гатунку вугілля, і від верстви, і від усяких інших специфічних умов...

Припустимо, що забійник на участку N верстви X має за «упряжку» вирубати й закріпити шмат верстви на три метри завдовжки і в метр завширшки (три квадратні метри вугільної верстви).

Що робить «коньочник»?

Він вирубає тільки один метр чи півметра, не закріплює його — і все!

Оцей вирубаний півметровий шмат зветься «коньок», а його творець — «коньочником».

«Сидить на коньку!»

Прогульником його назвати не можна, бо на роботу він вийшов...

А роботи не зробив і, навпаки, тільки попсував справу, бо порушив план вирубки певного уступу.

«Коньочники» — зло на шахтах.

Навіть коні шахтарські і ті ображаються, що їхнім ім'ям прозвали отаку-о гидоту, і хочуть подавати петицію, щоб змінити цю назву, бо вона їх, благородних коней, ганьбить.

Яку назву їм придумати, щоб чесних коней не ображати?

Назву, щоб взагалі нею нікого не заганьбити?

Автор гадає, що найпідходяща для них буде назва «симульочник», а те, що вони роблять: «симульок».

Ну, коли ми вже зачепилися за те, що хоч назвою подібне до коней, давайте поговоримо про дуже популярних у шахті «коногонів» і не менш там популярних «коней».

«Коногон». Молодий і чорний. Гонить коня, що везе вагончики з добиччю чи з породою з штреку до кліті, а порожні вагони од кліті до штреку. Буйно свистить... Розпробуйно лається. Лається так, що ніякі культурно-побутові установи й гуртки не в силах ні зменшити, ні тим паче знищити тої лайки. У «господа бога» — це дитячі іграшки... У Макдональда, Пуанкаре, Бріана і в усю соціал-демократію, хоч і варто, але приїлося. Лається коногон в усі одному тільки йому відомі слова, явища, поняття, припущення... Лається в гніві, лається і в ласкавості. Лається в печалі, лається в радості... Лається уві сні, лається в бодрствуванні... Лається... А коли вагон «забурився»... зійшов тобто з рейок...

Ніколи не можна нікому припустити такої уйми в того вагончика «матерів».

І Макдональд у вагончика «мать», і Муссоліні «мать», і іспанський екс-король Альфонс — «мать», і римський папа — «мать», і богородиця Христа бога в того вагончика — «мать». Різнокаліберного, як бачите, той вагончик походження...

Старі традиції...

Розвіюються вже вони, бо приходять коногони з новими думками, з новими звичками — комсомолята приходять.

«Коні». Коні в шахті... на горизонті 750... Три чверті кілометра під землею...

Тут автор не буде гріха ховати: сльозу пустить.

Автор дуже любить коні. Дуже, дуже. До того любить, що він навіть постійний передплатник журналу «Коневодство і коннозаводство».

Що таке кінь? Кінь — степ. Коні — широкі степи колишньої Таврії, колишньої Херсонщини... Табуни кінські... Табуни киргизькі, калмицькі, донські...

Який простір! Тільки ген-ген десь бовваніє чингіз-

ханова могила (а може, й не чингізханова, яке нам до того діло?!). Та ще далі голубий обрій...

І серед безмежного степу мчить кінський табун...

Це ж од того табуна буланий на горизонті 473 шахти №... Це ж йому приділено бігати темними штреками, темними до сліпоти, і простору того вшир йому дано... метрів аж півтора!

Ой коню, мій коню,
Заграй підо мною...

Це ж йому приділено ніколи вже в житті його кінському сонця-світла не побачити...

Це ж його видадуть на-горá тільки тоді, коли закриє він навіки свої сліпі очі,— а очі ж колись у нього були сині-сині, волошково-сині... І в очах тих одбивалася тирса степова...

Біжи, коню, дорогою,
Зеленою дібровою...

Буланий з горизонту 473 ніколи вже не побіжить дорогою, зеленою дібровою.

И боец молодой
Вдруг поник головой.
Комсомольское сердце пробито.
И упал он с коня,
Вороного коня,
И закрыл свои карие очи.
Ты, конек вороной,
Передай, дорогой,
Что я с честью погиб за рабочим.

Вороний з горизонту 473 ніколи вже нікому не передасть...

Йому день у день, рік у рік, аж поки спиниться його серце, вагончики-вагончики-вагончики, коногонів свист і тьма-тьма-тьма...

...Автор абсолютно не домагається, щоб усі вслід за ним пустили сльозу з приводу кінської долі шахтарської...

Мета в автора інша...

Мета його: електрифікувати й механізувати шахти...

Тоді електрика ганятиме штреками й квершлагами вагончики, і не буде коней на горизонті 473, і не буде для тих коней вічної тьми...

А для цього:

— Ти добич дай!

А для цього... коней у шахту і любові, цілі гори любові для шахтарських коней.

Любові, харчу й догляду.

Щоб представники Наркомпостачання не думали, що в шахті можна пасти навесні коні...

— Весна! Можна ж уже перевести коні й на пасовисько!

— Де?! В шахті?!

— В шахті! Я сам чув, що в кожній шахті є поле...

...Любові, догляду і харчу для шахтарських коней...

Ах, якби я був поетом, я для коногонів склав би чудесну пісню... І приспів у тій пісні був би такий:

Не той коногон,
Що гонить коня,
А той коногон,
Що любить коня...

Чудесна була б пісня! І чудесний був би в тій пісні приспів...

Автор дозволить іще рекомендувати читачевій увазі: «Одкатників». Це люди, що подають у кліть вагонетки з вугіллям у шахті та одкочують вагонетки з кліті на-гора. Здебільша на цій роботі працюють жінки.

В подальшій авторовій праці одна з таких одкатниць, авторові так гадається, гратиме неабияку роль.

Корисно також буде вам знати про шпури, про свердлиїв, про десятників, про начальників участків у шахтах, про стовбурових (стволових), про державових (рукоятників), про сортувальниць, про шахтарську лампу, про вентиляційну в шахті систему і ще про безліч інших дивовижних речей в кам'яновугільній промисловості.

Але автор не егоїст. Він не хоче все вам пояснювати, про все розповідати, бо тоді ж вам усе буде відомо і вам ніколи не забажається поїхати на Донбас, побувати в шахті...

Автор цього не хоче.

Частина дуже інтересних речей він навмисне замовчує, щоб вам усе життя кортіло побувати в легендарному Донецькому басейні.

Автор обмежиться тим, що розповість вам,— ну про що ж? Ну, припустимо, про шпура, про паліїв і свердліїв.

«Шпур» — це така довга, вузька, просвердлена в кріпкій породі дірка, куди закладається динаміт, що рве ту породу. Робляться шпури здебільша при проході штреків чи бремсбергів.

«Свердлій» — той, що свердлить шпури.

«Палій» — той, що запалює в шпурах динаміт.

«Саночник». Скоро-скоро вже не буде цього казкового шахтарського робітника...

І одійде в віки його тяжка надмірна праця...

При положистих вугільних верствах, коли вугілля вирубується ручним способом — обушком, саночник вивозить із забою вугілля до штреку.

Зігнутий завжди в три погібелі, він тягне санки з 10—12 пудами вугілля — на відстань до 60 метрів...

І добре, коли тільки зігнутий... А коли верстви вугільні менше як у метр завгрубшки?!

Тоді доводиться навколішках, а то й на животі тягти важкі (130—200 кілограмів) санки...

Честь і хвала йому!

Хай скоріше одійде він у минуле, і хай пам'ять про нього залишиться як про героя, а про його працю як про працю каторжну, але почесну...

Нові часи бринять над радянським, над соціалістичним Донбасом...

Машина йде визволяти людину з тяжкої, часом невимовно тяжкої праці...

Одсувається обушок — його місце посідає відбійний молоток...

— Ей, відбійний молоток! Побережись! Я йду! — гудом гуде «зарубна машина»...

І затихає гуркотливий молоток перед зарубними...

Врізуються вони своїми крицевими зубами у чорне золото, допомагаючи буряними темпами будувати Соціалістичну Батьківщину.

Визволяється забійник...

Саночника звільняють з його шлейки скрепери, конвейери...

Коногона й коней — електровагончики...

А на допомогу машині летять-спішать робітники-

винахідники Карташови, Филімонови, Касаурови, Ліб-
гардти, Єпіфанцеви...

Спільними зусиллями машини й розуму робітничого
вириваються людські нерви, людські мускули із підзем-
ного царства і на спрацьованому робітничому тілі ви-
сихає важкий піт!

А над усім цим, над усіма словами, над усіма реча-
ми, над усіма явищами,— і в шахтах, і на-горá,— домі-
нують два найінтересніших, найпотрібніших, наймогут-
ніших слова...

Слова ці: «тонна» і «відсоток».

І найрадісніше буде для всіх: і на шахтах, і поза
шахтами, і в Донбасі, і на Україні, і в Союзі, і в усім
світі для всього міжнародного пролетаріату,— коли біля
цих слів стоятиме:

Донбас третього, вирішального року п'ятилітки дав
56 000 000 тонн, тобто 100 відсотків!

А для цього:

— Ти добич дай!

Автор уже чує ядовиті голоси:

— А чому ви не сказали, що таке «на-горá»?

Такий специфічний для Донбасу вираз, а ви його й
проминули... Ага?!

Автор відповідає: хто уважно читав цей вступ, той,
напевно, зустрів кілька разів вираз «на-горá». Отже,
автор його не забув і цілком його визнає... Але поясню-
вати його автор не брався через те, що цей вираз досить
спопуляризовано. Роман цей зветься якраз «На-горá».

Автор вважає за зайве спопуляризувати вже спопуля-
ризоване...

Чується обурений голос:

— Донбас — і без димарів... і без кучерявого з ди-
марів диму, що застилає небосхил... Навіть поезія, здає-
ться, є така про Донбас:

Димарями земля поросла,
Буйним зіллям прийдешнього часу.

Автор, між іншим, не може погодитися з поетом, що
димарі — «зілля»...

Але це не значить, що автор їх не визнає... Димарі
він визнає, димарі він у Донбасі бачить, бачив і бачи-

тиму, але оспівувати диму не буде. Категорично про це заявляю. Категорично!

Автор знає, що дим — це є нерационально розтринькуване нашою промисловістю паливо!

Автор за раціоналізацію, за економію палива, і марнотратство оспівувати не хоче...

Коли автор бачить натхненного поета, що витріщився на кучері сивого, аж чорного з димаря диму,— йому, аж кричить, хочеться оштрафувати того поета карбованців на півтора за співучасть у порушенні обов'язкової постанови про заощадження палива!

Він би тоді не милувався з диму, а писав би вірші про те, як підвищити добич у Донбасі...

Он як!

А що автора особливо обурює, так це істерика донбасівських домен.

— Як?! Про Донбас і без нас?! Домна завжди була на першому місці! Ми протестуємо! Який такий роман про Донбас без нас?! Це нахабство! Ми будемо скаржитися Робмисові! Ми...

Автор відповідає домнам:

— Слухайте, товаришки! Автор прекрасно знає, що ви граєте перші ролі в усіх індустріальних романах, драмах, комедіях і трагедіях! Він чудесно знає ваш темперамент! Він сам бачив, що, коли ви на сцені разом з товаришем коксом і з драматичною старухою — залізною рудою,— страсть із вас виривається вогняними лавами, але в цій романі автор вам ролі не дасть! Може, колись іншим разом він вам дасть роль вагою на цілий пуд, а тепер жодного рядка!

— Це... свинство!

— Слухайте, товаришко домно! Хто автор?! Автор чи ви?!

— Ми до Головмистецтва! Ми...

— Скаржіться хоч самому Миколі Олексійовичу Скрипникові! В цій романі головну роль гратимете не ви, а одкатниця Катя, і не ваш полюбовник кокс, а коногон Вася! Ти д б б и ч да й! А скаржитись усякий може.

До побачення!

ПРО СЛЮСАРЯ ШОВКОВОГО ТА ПРО ЛЮБОВ

Ситцевому. Помдиректора ХПЗ

НА прізвище він — Шовковий.

З дитинства його любила мати, любила, бо вона — мати, а він — її синок, білявий, і носик у нього гудзиком...

А потім любили його голуби... А може, й не голуби, може, любив його Шарик чи Вовчик — собачка такий волохатенький, хвіст у нього бубликом, а передні ноги трохи всередину вгнуті, бо колись Шариковій прабабусі підлив таксячої крові садегельферіхівський Джек, чистокровна такса, з медалями й дипломами імператорських собачих виставок...

А може... Та, мабуть, іменно так: любив його Шарик (Вовчик) і голуби.

Не можна, щоб не любили його голуби, бо ж він любив голуби, любив дивитися на голубник, як сизий туркот воркував біля білявенької голубки, і захоплювався, як глинясті вертуни штопорили в голубім небі, підбадьорювані його радісним свистом...

— Ф'ю-у-у!

Любив його й батько...

Тільки батько любив його без поцілунків, без пестощів, без цукерок, але любив кріпко, трохи, може, ніжніше, як свій верстат у збірочному цеху Саде-Гельферіхівського заводу в Харкові...

Батько в хлопчика Шовкового був слюсар Шовковий. Мати в нього звалася слюсариха, а брати та сестри, як і сам хлопчик Шовковий, звалися дітьми робітничими.

І виріс Шовковий.

Як ріс?

Ріс собі. За дитинства мало їв, багато бігав, за юнацтва мало їв і мало вчився, бо на їсти й на вчення треба було багато грошей, а за парубоцтва мало їв і багато вже працював, там же таки, на Гельферіхівському

заводі, працював на того ж таки Гельферіха, на такому ж самому верстаті, як і його батько, старший слюсар, на прізвище Шовковий.

Ну, ясно ж: із хлопчика Шовкового вийшов кваліфікований слюсар великого заводу у величенькому капіталістичному місті.

І коли помер батько, слюсар Шовковий, то на заводі залишився його син, слюсар Шовковий...

Можна було б довідатися й про діда слюсаря Шовкового, і про прадіда, і про пращура, так це, як то кажуть, у нашу задачу не входить.

Мабуть, і дід, і прадід, і пращур Шовковий були слюсарями, а прапращур, а може, ще якийсь древніший «щур», напевне, з Залізняком чи Гонтою панів бив чи, може, на Великому Лузі кричав таємниче й призовно: «Пугу...»

Так воно йшлося, так воно йдеться, що родоначальник усіх кваліфікованих слюсарів ще тоді, «за царя, мовляв, Омелька, як була земля тоненька», був з тих, що про них іще й тепер, року революції тринадцятого, по робітничих клубах і в суверенних і в автономних республіках великого Союзу Радянського керсетно-шароварні «капели» українські бадьоро й короткоспіднично з каблукопристуком виспівують:

Та орав мужик край дороги...

І особливо сильно, з особливим притиском нагадують своїм слухачам про той момент у праці родоначальникової, коли він волів своїх поганяв:

Цааб, рррябе, тпрррр!

Так «получались» слюсарі... З «мужика».

Від «мужика» до робітника, а з робітника пішов уже робітник, з того робітника ще робітник і так аж до найзнаменитішого в усіх століттях і тисячоліттях місяця Жовтня...

А вже з того найславнішого в усіх століттях і тисячоліттях місяця Жовтня з усіх робітників пішли і суть...

Ах, да! Ми ж не про всіх: ми про слюсаря, про робітника, про Шовкового...

І Шовковий, слюсар Саде-Гельферіхівського заводу, пішов і є...

Отут, багатомилостивії й многотерпеливії наші

читачки та читачі, пішло вже не так, як досі йшлося, бо тут почався Жовтень.

Почався Жовтень і потиснув руку робітникові, а робітник потиснув руку Жовтневі...

Робітник прославив місяць Жовтень, а Жовтень возніс робітника аж до...

Але слухайте далі.

Як упав Жовтень на знесилену, шанцями порізану, колючим дротом заплутану землю, упав буревіями червоними, грозами загравними, стягами кривавими, дав руку Жовтневі й товариш Шовковий, слюсар кваліфікований...

І поніс Жовтень слюсаря Шовкового у бурі, у грози, у бої.

Не на одній бадилинці трава краплями Шовкової крові росилася.

Якими стежками, якими шляхами, якими дорогами йшла Червона Гвардія?

Там був і слюсар Шовковий.

В яких сторонах: і на сході, і на заході, і на півдні, і на півночі — в славі горювала й в горі славилася Червона Армія?

І там був слюсар Шовковий...

Там багато було слюсарів, ковалів, ливарників, теслярів, каменярів й іще «ів» та «їв» та батраків-злидарів, але ж ми тут не про всіх, ми про одного з багатьох — про слюсаря про Шовкового... і... про любов.

Любив слюсар Шовковий і Червону Гвардію, і Червону Армію, і бої він любив, і походи.

Любив слюсар Шовковий і горьовану славу, уславлене горе, і росу Шовкової крові на траві на степовій, і всі стежки, всі дороги, і всі сторони, куди його Жовтень водив і куди ходив він той Жовтень славою вкривати...

Він і голубів любив, та не до голубів йому вже було: за вуркіт голуб'ячий йому тоді кулемети правили, а небо штопором гранати англо-франко-польського панства, що захищало рідну йому, панствові, Велику Росію — і святу, і єдину, і неподільну...

Да...

Так, значить, далі так.

Пливли дні, місяці, пливли роки...

Уже й у Сивашах вода встоялася, уже на степах

тирса на могилах,— ой, як багато там могил! — шумить, а братерські по містах могили дерном зеленим поприпадали та щовесни червоними маками цвітуть, уже й Росія не Росія, нема заграв, нема походів, тільки бої великі точаться...

Не ті бої, що колись були — не Сиваші, не Перекоп, не Урал і не Орел,— інші бої, інші фронти.

І слюсарі, і ковалі, і теслярі, і каменярі, і ще, й ще «і» та «і» та батраки-злидарі за соціалістичне будівництво б'ються...

І серед них у перших лавах кваліфікований слюсар Саде-Гельферіхівського заводу товариш Шовковий.

Ах, пробачте: вже Саде-Гельферіхівський завод не Саде-Гельферіхівський завод, а вже той завод серпом і молотом уквітчано, а кваліфікований слюсар Саде-Гельферіхівського заводу вже не кваліфікований слюсар Саде-Гельферіхівського заводу, а кваліфікований слюсар заводу «Серп і молот».

І за бої, за походи, за Шовкову на степовій траві кров возніс Жовтень слюсаря Шовкового на чільні пости, на велику роботу в нових боях, на нових фронтах...

Не тільки вже б'ється слюсар Шовковий на нових фронтах у нових боях, а вже б'ється і сам боем керує...

І боем керує, і б'ється, і книжку гортає...

Великої-бо умілості нові бої на нових фронтах потребують...

Днями бої — ночами книжки, ночами книжки — днями бої...

І коли всю країну охопили великі змагання, слюсар Шовковий уже не слюсар, а директор великого індустріального заводу у столичному місті молодій Республіки Радянської...

Да...

Далі, значить, так...

Далі ж, очевидно, ви знаєте?!

А коли не знаєте, то чули...

Чули ж ви про індустріалізацію, про реконструкцію, про майбутнє, про соціалізм.

Дехто з вас чув із захопленням, з вірою, з надією, з бажанням перемоги, а дехто із злостосним скепсисом, з «обратною» надією, з «обратним» бажанням, з «обратною» реконструкцією...

А директор Шовковий, той, що колись слюсар Шовковий,— той у перших лавах, той із захопленням, із вірою, із надією, із бажанням перемоги...

Так-так! Директор Шовковий, той, що колись слюсар,— той не тільки із захопленням, не тільки з вірою і не тільки з надією,— він у боях, він у роботі, він із партією...

З якою партією?

З комуністичною...

І з партією, і в партії.

І директор Шовковий, колись слюсар, складає плани, вираховує, комбінує, числами пристукує, числа до чисел прилютовує у своїм заводі, щоб той завод у загальній роботі, в загальнім будівництві не відставав і не випирав, а щоб ішов він нога в ногу, плече в плече, число в число з усіма, з усіма, що в одній країні,— багатіям на злість, злидарям на радість,— будують нове, незнане, дражливе і свіже.

Поразки... Перемоги...

Ах, товариші: я не про поразки, я й не про перемоги,— я про Шовкового, про директора, про колишнього слюсара кваліфікованого, і... про любов.

Любить товариш Шовковий тепер плани, любить великі змагання, любить велике будівництво, як колись любив великі бої, великі походи, боронивши молоду, голодну, ранами покриту Радянську країну.

Дні і ночі, ночі і дні у великій роботі. У надлюдським пориві, щоб за п'ять літ догнати й перегнати.

Пливуть часи, пливуть дні, пливуть місяці...

І от, на великім підйомі, перед рішучими, перед останніми боями за прекрасне майбутнє авангард молодого класу-хазяїна свої лави перевірити вирішив, щоб позбутися зневірених, чужих, ворожих, баласту.

Тоді по всій країні перевірявся великий колектив, і на великому заводі, в цеху, після роботи, верстати залишивши, слухали робітники сповідь кожного члена великого колективу, що йому весь клас доручив перед вести у великій боротьбі...

Проходили перед робітниками й молодші, і старші, а серед них і колишній слюсар, а тепер директор, товариш Шовковий. Став Шовковий перед червоним столом.

Мов ток електричний цехом пробіг...

— Шовкового парять! Директора!

Спокійно і просто розповідає Шовковий про своє життя та роботу.

А коли посипалися запитання про його керівництво заводом, про грандіозні завдання величезної робітничо-селянської держави, колишній слюсар, товариш Шовковий, ясно і мудро пояснив, як мислить він велику роботу і свою в тій роботі роль...

Слухали засмальцьовані робітничі блузи свого товариша, слюсаря — директора Шовкового, слухали, як він розуміє й виконує ту величезну державну роботу, що вони її йому проводити доручили.

Слухали блузи, і на їхніх лицах світилася радість і гордість.

Перед ними стояв товариш їхній — слюсар, що, якись п'ять літ тому верстат кинувши, веде велике підприємство, як може його вести наукою озброєний і досвідом підкований перший-ліпший фахівець.

Перед ними стояв слюсар — державний муж. У задумливій слюсаревій голові вільно містилися великі плани п'ятирічних робіт, і числа контрольні, і найдрібніші потреби кожного робітника на заводі і кожного куточка в кожному цеху великого заводу.

— Кого парять?

— Шовкового!

— О, цей не підкачає! Це — наш!

І з кожної синьої блузи, з кожного почорнілого від сажі лица виступала велика любов і Шовкового обгортала. Любов — вірна, як труд, і ніжна, як ситець.

* *
*

Колись у дитячому садку вихователька дітям розповідала:

— Слухайте, дітки! В часи великих робіт, великих змагань і завзятих боїв за наше теперішнє життя жив собі на однім заводі слюсар, товариш Шовковий... Він простий був слюсар, а йому пролетаріат доручив керувати такими справами, що тепер ними у нас керують високоосвічені інженери. А країна наша тоді ворогами була оточена і була бідна-бідна. І простий слюсар Шов-

ковий подолав усе: він керував роботою так, що ми от, дітки, з вами новим щасливим життям живемо.

І в дитячих оченятах любов пломенітиме до слюсаря Шовкового, що створив їм щасливе життя...

І в дитячій уяві слюсар Шовковий вважатиметься великим-великим, з тисяч, з мільйонів слюсарів ніби злютованим.

ДНІ БРАТЕРСЬКОГО ПЕРЕКЛИКУ

ОЕНЬ індустріалізації — день колективізації!
Свято праці! Дні братерського перекику
міста з селом. І гукне місто:

— Здрастуйте! З днем індустріалізації!

Одповідь на те село:

— Спасибі! Будьте й ви здоровенькі, з
днем колективізації. Як ся маєте?

— Та працюємо! Оце послали до вас робітничі бригади,
надіслали тракторні колони. Ну, а як ви?

— Обмолотилися. Послали червоні валки з хлібом на
заготівні пункти.

— Що там за п'ятирічку чувати? За колективізацію?

— Та що ж! Малувато діла на п'ятирічку. Років у
чотири всю вбгаємо й не оглянемося. Усе село в колектив
записалося.

— Що ви кажете?!

— Агромінімум виконаємо... Увесь посів законтрактували...
А ви що там поробляєте?

— Теж маємо в чотири роки п'ятирічку вбгати. Заводи
будуємо... фабрики... електростанції...

— Як кажете? Почекайте...

— Трактори, сівалки, косарки, молотарки...

— А ми на статут комуни переходимо...

— А ми автомобілі, локомотиви... А ми аероплани.

Дніпрельстан...

— Ми до соціалізму наближаємося...

— І ми...

— Тоді ходімо разом... Руку!

— Дві! З дороги, хто там застує!..

І глянуть місто з селом, побравшись міцно за руки,
вперед. І легко так, і за плечима крила, і в чоботах
мотори, а в грудях... З грудьми, товаришочки, обережно:
прикладеш сірника — і горить. Повно вогню в грудях.
Творчого, пролетарського.

ТАКИХ НА ДНІПРЕЛЬСТАНІ ТИСЯЧІ!

ЗВІКОН арматурних майстерень правого берега видно, як вирує й піниться під греблею Дніпро. Закоханим поглядом дивиться на споруду тов. Котов.

— Я маю право сказати, що це моя дитина. Я чув перший вибух на скелі «Кохання» в березні 1927 року.

Він тут від першого дня. І не зігнувся він під нагнітом труднощів, і не промайнула ніколи зрадницька думка піти кудись з Дніпра.

Жодного прогулу за 5,5 років.

Жодного дня штурму не пропустив він. Вщерть налятий більшовицькою енергією, один з перших кинув він на правому березі гасло:

— Всі в середню протоку!

— Молодята! Дніпро перемагає! Треба закрити йому біг посеред річища.

— Всі, як один, комсомольці відгукнулися на мій заклик. Мало їх, подумав. Пішов до інженера Рубіна, до Ординського. І це ще не все. Пішов я до Веденеєва. Штурмуймо прорив на греблі.

І численна бригада в складі 50 чоловік з участю всесвітньовідомого вченого ламала за проводом Котова гранітні скелі дніпрового дна, готуючи котлован середньої протоки.

Семи днів залишився Котов від матері, трьох років — від батька. Пастух у наймах до 15 років, учень-слюсар до 20, а потім робітник слюсарної майстерні, він рано скуштував гіркого смаку капіталістичного ладу й навчився ненавидіти той лад. Недарма царський уряд заслав Котова — страйкаря й пропагандиста — на 7 років до Камчатки.

Революція знайшла Котова в Чубарівці, а від Жовтня 1917 р. Котов, якому вже тоді було мало не півсот-

ні,— червоногвардієць. До 1920 року помкомбриг — бив він білих під Києвом, на Донбасі, в портах Чорного моря. Потрапив у полон до денікінців. Втік, як втік 1907 року з царської каторги.

Він говорить про все це просто, нічим не вихваляється.

Товариш Котов перериває розмову, і чіткі, короткі накази майстра слухає телефоном дальній відділ майстерень.

Ми виходимо на ганок. Залита сонцем стоїть унизу ДГЕС, виблискуючи прозорим артік-туфом. У Дніпро вгрузли масиви греблі.

— Чи думав я, що побачу все це на власні очі?! А тепер ще дужче хочеться жити, хочеться збудувати ще хоч одну таку греблю і таку станцію. Ех, видати б декрет про продовження людського життя!

Під очима враз розходяться, тануть радіуси зморщок, а з грудей вибухає молодечий сміх. Не віриться, що це стара людина, і цілком зрозуміло стає, чому жартома звуть Котова «комсомольським дідом».

ПУНКТ, УМОВОЮ НЕ ПЕРЕДБАЧЕНИЙ

ПШЕНИЦЯ покійно лягала. Тихо, без ніякого шуму, без ніякого шелесту. Ляже так собі на платформу новенької мак-корміківської снопов'язалки, обніме її полотно, притягне до себе, шпагатом її обгорне, зав'яже в сніп, і лягають снопи п'ятірками на свіжій зеленкуватій і живій ще стерні...

Може, й плакала пшениця, лягавши, може, й згадувала перед смертю своє недовге життя: і як проростала, як випиналися з неї блідо-зелені ключечки, як витикала ніжні-ніжні паросточки крізь пухку землю, як шукали паросточки, з землі визирнувши, сонячного молока... Пригадувала вона, як кущилася.

Як слалася-вистилалася зелено-кучерявою ковдрою на гектарах радгоспівських...

А потім заснула, посплітавшись зеленими рученятами, під білим рядном...

Був радісний ранок прокидання: бились соки невтомні, піднімали її до жайворонкової пісні, випускала пшениця зелені стріли, протинала тими стрілами дзвінку пісню жайворонкову, гнала колос, красувалася, половіла, матерніла зерном, схиляла голову... Стояла в задумі, а степовий вітер гладив її голову, аж до землі прихилиючи, розчісував її, пестив...

Може, й плакала пшениця, лягавши, може, й згадувала.

Та ніхто не чув плачу того, не чув у шумові тракторів, у стуку-грюку моторів...

* *
*

Ще жила пшениця у красуванні й у половинні своєму, а на дворі радгоспівським й у майстернях метушилися: складали нові мак-корміківські снопов'язалки, перети-

рали, перевіряли й переставляли на фордзонах мотори: до перших більшовицьких жнив готувалися.

Оточувала молодь мак-корміки, механіки інструктували її, як на них сідати, коли й за що сіпати, куди той шпагат, де він в'яже, де сніп викидається...

А трактористи всміхалися, на снопов'язальників позиравши:

— Сірі!

Трактористи з машинами родичі... Вони вже знають, що то за машина і де ті підйоми, де «скоростя», де карбюратори, де радіатори... Вони й на зяб орали, і ярину сіяли, вони й пари букарили...

А це ж:

— Сірі!

* *
*

Засідав робітничий комітет. Голова кидав:

— Не підгадьмо, товариші! Докажімо! Бригади... Змагання... Виконаймо!

Попало і міжнародним гідрам, і внутрішнім, і тим, що ліквідуються, як клас... І індустріалізація... І реконструкція...

Голова кидає слова гостро й довго... До того довго, що Ілько Демидович, що ще в пана спину гнув, аж двадцять п'ять літ гнув, кинув, докуривши цигарку:

— Ну, й буде! Піднажать слід! От і все! Потому змагання і бригади штука підходяща: підганятиме! Та й про пшеницю, хлопці, не забувайте, бо висипеться!

— Правильно!

— Товариші! У нас за планом жнива за вісімнадцять день маємо скінчити!

Це адміністратор.

— Так?

— Так!

— А чи не можна так, щоб за десять?

— Іч!

— А по-вашому ж як?

— По-нашому, можна! Засіву стільки а стільки, машин от скільки... Кожна машина має дати стільки... Як поділити оті га на оті га, то й вийде, що можна за десять! Це коли і вдень і вночі косити!

— І вночі?

— І в ночі!

Тоді голова:

— Товариші! Індустріалізація... Реконструкція... П'ятилітка... Міжнародна наволоч... Робітники в місті чекають... Хто за «вночі»?

— Ну, от... Значить, товариші, в дві зміни!

* *
*

За два тижні вже почала покірно лягати пшениця.

Бригадир і старшак Причільний Федір, коли виїздили на поле, казав своїй бригаді:

— Хлопці! Не забувайте, що ми змагаємося! І не забувайте, що ми бригада вдарна! Пойняли? А коли хто не пойняв, то виїзди краще з моєї бригади й приставай до іншої... Пойняли?

А старшак по снопов'язалках у Причільного бригаді, комсомолець з очима синіми, з русявим, красно догори зачесаним волоссям, у голубій майці, Чигиринець снопов'язальникам наказував:

— Як помітиш щось у машині несправне, не лізь же, ідолова душа в машину, не крути, не сіпай, не одгвинчуй, а гукни... на мене... гукни... А сіпатимеш,— їй-бо, сіпну! І крутитимеш,— їй-бо, крутну! Бо ми бригада вдарна! Бо в нас соцзмагання...

Косили день і ніч. Косили в дві зміни. Треба було звалити чотири тисячі гектарів засіву за двадцять день. Треба було, бо радгосп змагається з сусіднім радгоспом. Треба ж не оскандалитись. Та то таки змагання змаганням, а пшениця ж може висипатися, бо це ж степ, бо це ж південь, а на півдні та на степу сонце лукаве, а вітер — вередун, вітер — каверзун, він із сонцем такого можуть за день накоїти, що промфінпланові числа скакатимуть потім із клітинки в клітинку, із графи в графу, як скакає з лану на лан сухий курай, вітром гнаний.

Хіба не було, що сьогодні повновида, ясна, соковита «українка» завтра стоїть зморщена, жовто-бліда, анемічна... То сонце й вітер її так «приголубили», А після такого «голубіння» з двадцяти-тридцяти центнерів з гектара посиплеться в радгоспівські засіки, може, десять, а може, й п'ять.

Було...

Бригада Причільного й Чигиринця пішла на пшеницю, як на ворога. Атакувала. Ніби перед нею стояв не золотий лан, що дасть змогу потім і Причільному, і Чигиринцю бути чи за інженерів, чи за професорів,— я знаю?!!! — а немов би громила вона імперіалістів усього світу, що йшли нищити землю радянську.

Фордзони чхали, плювали й дихали синім димом. Похитувалася ззаду, на борознах підскакуючи, снопов'язалка.

Причільний сидить на горбі, щоб усі трактори йому було видко. П'ять фордзонів — бригада Причільного — зачепили лан гектарів на сотню і бігають круг лану. Пробігли — й ніби хтось стесав той лан з усіх чотирьох боків... Трактористи не всі старі, не всі досвідчені... Пильно вслухається Причільний до роботи мотора... Не встиг де-небудь трактор стати, він уже біля нього.

— Чому став? У чім справа? Нема чого було ставати, хлопче! Паняй далі! У нас соцзмагання!

Чигиринець уже не в голубій майці, на ньому парусиновий, увесь в олінафті, в тавоті, в бензині й у гасі піджак. Він на ходу підбігає до машини, висмикує березку, що понамотувалася круг валу, поправляє полотно, підсмикує шпагат... На зупинці, коли в трактора наливають «горючого», він разом із снопов'язальниками мастить машину, оглядає, підгвинчує, інструкує.

Заколихує машина. Коли сидиш на снопов'язалці, а вона по борознах похитується, так задрімати хочеться. А коли до того ще цілу ніч, аж доки вже почали гаснуть зорі, вигукував чи то під копою, чи під наметом у таборі, тоді сідало на мак-корміці здається за найпухкішу постіль.

Але Чигиринець — око всевидяще:

— Не дрімай, хлопці! Не дрімай, бо то нічого, що тебе, ідола, машина зв'яже, як з сідала зсунешся — так машину ж попсуєш!

А в нас соцзмагання!

* *
*

На снопов'язалці № 5 їде Олена. Вона не з степу, вона забилася сюди, на широкі степи, з Полтавщини.

— Яким робом ти сюди потрапила?

— А так: ішла так і прийшла.

— І все?

— І все!

Олена білява, чепурна, весела. Очі в неї чортенятами, а волосся вітер вихром куйовдить. Ноги в Олені стрункі, пругкі, і то нічого, що подряпані й молодою кров'ю викапані (стерня),— коли носять Олену стернею легко й неколюче, вони підкидають Олену на високе в снопов'язалці сідало, як трампліни.

Коли Олена чистить машину, біля тієї машини довше й уважніше зупиняється Чигиринець, той трактор пильніше оглядає Причільний, до тієї групи частіше під'їздить старший робочий і навіть дід Кирило, що гострить коси до снопов'язалок, довше міняє там косу: ніяк вона в його в зуби не влазить, усе зачіпається. І тільки Михайло, тракторист, чорніший од усіх муринів на всім білім світі,— тільки Михайло поспішає:

— Та швидше там уже! Валандаєтесь!

Михайло дуже не любить, коли біля його снопов'язалки багато народу зупиняється... Тоді Олена не одному йому всміхається, і не один він дивиться на її пругкі,— і то нічого, що вони подряпані,— ноги.

— Бережись! Ідемо!

Олена вже на машині!

Йй ніколи. Чигиринець не говорить: «Не дрймай!» — бо Олена на сидлі як в'юн.

Олена весь час співає... Дванадцять день жнивував радгосп, і дванадцять день проспівала Олена, сидівши на снопов'язалці.

А коли бригада Причільного й Чигиринця працювала вночі, коли по пшениці бігли електричні за тракторами вогники, тоді Оленіні пісні розтинали нічну пільму...

— Ти мені доспіваєшся, — казав Чигиринець.— Ти мені машину таки вспіваєш!

А Олена махала на нього рукою, заливалася сміхом й ще різче, ще голосніше виводила про те, що «вона молода, як ягода».

Тоді Михайло рвуче озирався, смикав трактора за підойми, а трактор сказано:

— Гррр!

Гнівався трактор, значить!

Косилося весело. Косилось з запалом, бо на ланах ще дві бригади пшеницею літали.

Рідко ставали трактори — тільки тоді, коли треба було наливати «горюче» та чистити снопов'язалку. Змагалися.

Під кінець косовиці, коли особливо наполягали, коли у всіх в поглядах і постатях стояло: «Хто кращий?» — в нічну зміну раптом у ярку став Михайлів трактор.

Став і замовк.

Тихо через пшеницю підійшов до Михайлового трактора Причільний.

— У чім справа?

Олена виприснула з Михайлових обіймів і птицею вискочила на снопов'язалку.

Михайло пустив трактора.

Причільний похитав головою.

— Михайле! Соцзмагання.

— А! В угоді про соцзмагання не сказано, що це заборонено.

Олена високою нотою вдарила:

Не радійте, воріженьки,
Все це так не буде!
Мене милий знов полюбить,
І все добре буде!

Побила в соцзмаганні бригада Причільного й Чигиринця всіх. Перемогла.

І більше на машину продукції дала, і менше поламок, і найменше простоїв.

В Оленої машини жодного пошкодження: як сіла на новеньку, так новеньку до табору й привезла.

Та до Чигиринця:

— Ну, що, «вспівала» машину?

— А ярк?

Тоді в Олені лице малиною, очі набік, сама за машину, а звідти ніби байдуже:

А я молода, як ягода.

І ПО ХЛІВАХ ЯСНІЄ...

МОЛОДЕНЬКА корова-первістка лежала в кізьяках на мокрій брудній землі, а біля неї, мертва й задубіла, лежала її чорно-рябенька первачка — теличка.

Загін був у степу, пора була глибоко осіння, хліва при загоні не було.

Було це в пору жорстокого шкідництва в тваринницьких радгоспах, коли каїнова рука класового ворога, куркульсько-петлюрівських недобитків, прищеплювала коровам інфекційні аборти, свиням — чуму, коням — носатизну.

Корова лизала мертву свою теличку і, в бруді й холоді лежавши, благально мукала, а сльози коров'ячі котилися по її обличчю пшеничними зернами й падали на розчавлений кізьяк.

— М-м-му-у-у!

Скільки докору було в тому тужному:

— М-м-му-у-у!

Чи жива та корова тепер?

А коли й жива, то вона й гадки не має про постанову Ради Народних Комісарів Української Соціалістичної Радянської Республіки «Про підготовку до зимівлі худоби в колгоспах». І на думку їй не спаде, що кращі люди республіки дбають про неї, про колгоспну корову. Що буде вона у теплому хліві. Буде нагодована й напоєна. Не буде валятись у бруді, і не висітимуть на ній китицями кізьяки. Не репатимуться в неї дійки, не розпиратиме їй вим'я, бо 10 000 — д е с я т ь т и с я ч! — доярок буде вивчено на спеціальних курсах, щоб вони знали й уміли, як культурно її доїти!

Її телятко не буде голодне, не буде обпоєне, і не буде в нього страшної бігунки, бо 5400 — п'ять тисяч ч о т и р и с т а! — телятниць вивчено буде на спеціаль-

них семінарах, щоб вони знали й уміли, як викохувати її телятко.

...Коли вона пастиметься, її не гатитимуть по клубах киярою, не битимуть по очах батогом, не ляскатимуть над вухом страшним восьмериком, бо 3200 — три тисячі двісті! — чабанів-пастухів буде вивчено на спеціальних курсах та семінарах, щоб вони знали й уміли, як пасти її.

І сказати хочеться корові:

— Слухай, полова! 20 000 — двадцять тисяч! — ліхтарів буде привезено для колгоспних тваринницьких ферм! Ти розумієш, що то значить? Більшовицьке світло засяє у раніш темних твоїх хлівах та корівниках!

Зникнуть із ясел, із горищ, із усіх закутків усі «відьми», що тисячоліттями вас, корів, доїли. Порозбігаються «домові», що обплутували вам налигачами ноги, що кидали вас у тісні й неоковирні ясла, де ви давилися, захиналися, калічилися!

Починається, полова, нове для тебе організоване життя.

Ти чула коли-небудь, полова, про дикого тура?

Був такий у тебе прапращур, дикий буйний тур, що ревма ревів в диких степах.

Давно те було. Зник уже тур. Та й твої родичі корови прибрали вже культурних звичок сименталів, швиців, голландців, сірих українців, і мало лишилось у вас дикунства...

Та, на превеликий жаль, чимало ще дикунства щодо тебе залишилося у людей, що ти їм служиш...

Але це скоро мине! Більшовицькі курси, більшовицькі семінари, більшовицька воля знищить рештки того дикунства, а світлий ліхтар витурить те дикунство із найтемніших закутків життя твого коров'ячого!

Ремигай спокійно, полова!

Вже й по хлівах проясняється!!!

ALMA MATER¹

ЩО таке єсть завод?
Деякі поети наші визначають завод так:

Вдалині в димових туманах
Димарі все пливуть,
І печаль моя тихо кона,
І дзвенить моя радісна путь...

Або так:

Металом горно диха знов,
Колеса в ритм і ремні в біг...

Завод, значить,— це димарі, горна, колеса, ремені, ритми...

Все це на заводі, безперечно, єсть.

Єсть іще на заводі, крім димарів, ременів, верстатів і ритму, і люди, але це поетів не дуже цікавило, хоч, правду казавши, останніми часами поетів на заводі почали цікавити також і люди, що зветься пролетарі.

Що таке для них завод — відомо!

Але є ще одна категорія «людей» на наших заводах, для яких наші радянські соціалістичні заводи набрали невиданого й нечуваного визначення.

Люди ці — д і т и.

Що таке наші заводи для робітничих дітей?

Капіталістичні заводи для дітей — пугало, страхополох, що висотують жили з їхніх батьків, що держать батьків, а значить і дітей, під постійною загрозою безробіття, голоду, злиднів.

Капіталістичні заводи, що експлуатують дитячу працю,— це жахливий спрут, що нищить дитяче життя тисячами й мільйонами.

---

¹ Мати-годувальниця (латин.).

З невимовним жахом дивиться дитина на завод у країнах капіталістичних.

А до воріт наших заводів біжать робітничі діти із дзвінким сміхом, з сонячною радістю.

Біжать вони туди до фабрично-заводських шкіл, до дитячих майданчиків, до дитячих садків.

І з веселою усмішкою на устах несуть матері своїх дітей до заводських дитячих ясел.

В чім справа?

Та в тім справа, що такий собі «дядя» Владимиров, директор соціалістичного велетня ХПЗ, заклопотаний виконанням виробничої програми, не забуває, що в нього єсть дітлахи, і підписує договір на соціалістичне змагання з «дядею» Брускіним, директором другого велетня ХТЗ, забезпечити три тисячі школярів, робітничих дітей, оджею й черевиками.

Для заводу, для заводського проводу робітничі діти — свої діти.

А для робітничих дітей завод — не пугало, не страхополох, а своя «хата», де живуть хороші «дяді» — дирекція, партколектив, фабзавком, «дяді», що не дадуть дітлахам зимою мерзнути, що подбають і про одержу, і про черевики, і про навчання в школі.

Та не тільки вони хороші «дяді», вони ще й дбайливі «няні», бо вони дбають, щоб діти не тільки були зодягнені й обуті, а ще щоб розумно вони були й забавлені.

Ніхто ж бо інший, як завод «Серп і молот», почав дбати про корисну, хорошу, цікаву дитячу іграшку.

Наш завод для наших дітей — і батько, і мати, і вихователь, і кращий друг.

Справжня «alma mater».

Наша доба, доба будованого соціалізму, обернула пору дитинства для радянських дітей на справжню золоту, радісну пору.

На дітей особливу увагу!

Дітям — радість!

Цю радість несе нашим дітям і лист П. П. Постишева до культурно-побутової конференції жінок-робітниць ХПЗ.

«Зробіть так, повторюю, щоб кожен куточок, кожна сходи, кожний будинок, кожна кімната, кожний двір,

кожна вулиця говорили про це велике пролетарське свято (Жовтневі роковини.— *О. В.*)».

«Особливу увагу давайте віддамо дітям. Обласний партійний комітет дав вказівку кооперації, держторгівлі, різним установам, щоб усе, що можна, до свята виділити для дітей, але матері й батьки цих дітей можуть зробити незмірно більше, щоб діти наші відчули не тільки свято, а й переддень його».

Яка партія, крім комуністичної, так дбає про дітей?
Яка влада, крім радянської, так піклується дітьми?
Через те біля заводських брам, біля шкільних і виховних закладів так радісно дзвенять голоси наших радянських дітей.

ОТ ВАМ І ЖАРТ!

ВСІ ви знаєте, що, приїхавши в село, легко знайти сільраду. В передових селах сільрада стоїть, як писанка. У відсталих теж знайти сільраду дуже легко, навіть нікого не питаючи: шукайте ви найобдертішу хату, де подвір'я необгороджене, хліви порозв'язані, серед двору лежить без коліс тачанка, а біля стайні така гора гною, що не всяким стратостатом на неї вилетиш, «загоробчена» вівіска над ганком висить набакир, а в кутку в подвір'ї дримає колишній «клизет», давно вже потухлий, що його всі ретельно при надобностях обминають, бо добратися до нього можна хіба тільки з льодорізом.

Ото й єсть сільрада одсталого села. Та трапляється, що і у передовому селі приміщення сільради, як у відсталому.

В одному селі, де була вищенамальованого типу сільрада, сталася трагічна історія.

В селі тому єсть колгосп. Кріпкий колгосп, обслуговуваний МТС. В МТСі єсть начальник політвідділу. Колгосп за проводом політвідділу МТС добре закінчив сільськогосподарський рік: вчасно обмолотився, виконав усі обов'язки перед державою, здав натуроплату МТС, розподілив наслідки колгоспної праці, засіяв озимину, поорав на зяб, наділив безкорівних колгоспників коровами.

Зробив, одне слово, все, що й належить зробити справжньому більшовицькому колгоспові.

Закінчивши справу по артільному господарству, колгосп, пам'ятаючи, що заможне життя визначається не тільки паляннями, взявся причепурити себе: пообмазували колгоспники хати, попідчищали двори, одремонтували хліви, підлагодили колбуд, містки, дороги.

За культуру взялися колгоспники,

Село зробилося як ясочка: чистеньке, чепурненьке, піснями вечорами вухо радує.

Стоїть тільки сільрада немазана, нечищена, брудна.

От приїхав якось увечері до села начальник політвідділу МТС та й питає:

— Голова сільради не знаєте де?

— Та був у сільраді, а це пішов додому!

— Нема, значить, його в сільраді?

— Нема! Пішов спати!

— От що, товариші! Давайте зараз зберемось та причепуримо сільраду! Побачите, що завтра буде!

Миттю зібрався актив, колгоспники, колгоспниці гуртом як узялися до колгоспниці сільраду мажуть, колгоспники гній вивозять, двір чистять, вівіску, вікна миють, двір городять, ворота становлять.

За якихось 4—5 годин не впізнати сільради — стоїть вимазана, вичищена, новим тином обгороджена, з новими ворітьми...

Закінчили колгоспники роботу та й пішли спати.

Прокинувся вранці голова сільради, поснідав, узяв портфель та й пішов урядувати.

Іде, замислився, — думки державні одолювають.

Стежка знайома — можна йти й думати.

Підійшов до сільради, підвів голову й став.

Став і дивиться на нові ворота.

— Сплю чи не сплю? — сам до себе.

Лапнув себе за руку, лапнув за ногу, за вухо.

— Не сплю! Куди ж це я потрапив? Дома ж ночував! Дома й снідав, а в чуже село попав!

Знизав плечима, повернувся, озирається. Зблід.

— Та що за лиха година?! Куди це мене нечистий затаскав?!

Іде чоловік. Голова до нього:

— Товаришу! Ти не знаєш, яке це село?

— Стратосферівка!

— Не мо'ть бути!

— Та як же не мо'ть бути, коли ж я добре знаю, що Стратосферівка!

— Та що ти мені торочиш, коли я сам голова Стратосферівської сільради?!

— Тю! Так оце ж і єсть Стратосферівка!

— А сільрада де?

— Та оце ж і сільрада!

— Так що ж, по-твоему, я дурний чи макоцвітний?!

— Вам видніше!

Як крутонеться голова сільради, як ухопить себе за голову та галопом до правління колгоспу.

Біжить, тремтить.

Назустріч голова колгоспу:

— Чого ти тіпаєшся? По одноосібному сектору хлібо-здачу закінчив, чи що?

Голова сільради до нього:

— Це ти чи не ти?

— Я!

— Сільраду вкрали!

— Де?

— В нас!

— Хто?

— А я знаю?

— Та схаменися, що ти верзеш?!

— Та не верзу, а піди подивись,— була сільрада, а тепер он стоїть чиста чиясь хата, обгороджена, з новими ворітьми! Дай води!!!

· · · · ·
А колгоспники, а колгоспниці аж лягають та зали-
ваються!

Ну да, їм смішки, а голова сільради аж посивів,
бідолаха.

Не можна ж, товариші, так жорстоко жартувати.

ПЕРЕСТРАХ

РОЗДЯГАЮТЬ!

— Кого роздягають і де роздягають?
— У городі роздягають! Всіх! Як тільки стемніє надворі — і не потикайтесь!
— А кого ж роздягли?
— Ну, я не знаю, кого саме роздягли, а що роздягають — факт!

— Ну, от із вашого будинку кого-небудь роздягли?

— Ні, з нашого ще нікого не роздягли, а взагалі в місті дуже багато випадків грабінництва!

— Ну, де саме? Кого саме?

— Ну, не могу ж я вам точно сказати, де саме і кого саме, — я вам не карний розшук!

І аж розсердилася наша співбесідниця...

— Я сама ввечері нікуди не виходжу та й вам не раджу... Прийдете додому, як Адам. Фігового листочка навіть не знайдете по дорозі — зима... Рукою прикриватиметесь...

...А веселий і чорнявий артист одного із столичних театрів, співбесідник невеличкої компанії, заливався дзвінким сміхом...

— Чого вам так весело? Того, що роздягають?

— Ось послухайте, що я вам розповім...

— Ану, ну...

— Було це, дорогі мої, ще тоді, коли ще не зовсім угамувалася громадянська війна, коли де-не-де ще по лісах та по очеретах гриміли обрізи, агонізуючи під натиском героїчних загонів Червоної Армії, коли обиватель ще був повний-повнісінький «страху й перестраху» громадянської війни.

Було це у тім городі, що ще тоді носив назву не Дніпра, з'єданого з ім'ям всеукраїнського старости, а ще звали те місто ім'ям цариці, що вславилася не так державною мудрістю, як ліжковим темпераментом, що

жахав собою навіть розгодованих і молодих імператорських гвардійців...

І от раптом страшні чутки:

— Роздягають! Ні проїхати ні пройти!

Ну, ви ж самі, дорогі мої товариші, розумієте, що такі чутки,— та ще в місті, де обиватель іще пам'ятав і п'яно-кривавий розгул махновців, і горілчано-шибеницькі «самодержавіє, православіє й народність», денікінсько-врангелівських «маладцов», — чутки ці, — кажу ж вам,— загнали в нори полохливого обивателя...

І от — було темної ночі...

Засиділася невеличка собі компанія чи на іменинах, чи на хрестинах, чи не знаю, де там уже вона засиділася. Тільки засиділася вона аж до тої пори, коли починають дроти свою горлянку півні...

— Доведеться ночувати! — каже господар.

— Доведеться! — кажуть гості.— Бо хто ж наважиться піти глибої ночі додому, та ще в такий час, коли ані пройти вам, ані проїхати!

— А я піду! — каже доктор Веселенко.

— Що ви, що ви?! — в один голос, з острахом закричали і хазяї, й гості.

— А я піду! — каже доктор Веселенко.

Доктор Веселенко, симпатичний чолов'яга, веселий хлопець, прекрасний товариш і одчайдушний парняга...

— Що ви, що ви! Та ограбують же, та вб'ють же!..

— А я піду! Вбити вони мене не вб'ють, а як і пограбують, чорт із ними. Пальтишко в мене таке, що навряд чи забагатіють. Та й чи вже ж такі і грабують, як про це балакають... Давайте перевіримо.

— Що ви, що ви, що ви?! Як себе не шкодуєте, пацієнтів своїх пожалійте...

— Прощавайте! Піду!

...І пішов, дорогі мої товариші, доктор Веселенко додому.

Вулиця темнувата була. Од центру не близько...

І хоч одчайдушний парняга був доктор Веселенко, хоч і веселий він був, товариші мої, хлопець, та проте була вже ніч глупа дуже, до центру не близько, а чутки про грабунки свою справу робили, і було на душі у доктора Веселенка трохи-таки,— по правді вам сказати,— моторошно.

От іде собі та й іде доктор Веселенко. Іде вперед, і назад оглядається, і на всі боки озирається.

Аж гульк — з-за рогу фігура якась витикається.

«Ну,— думає доктор Веселенко,—єсть. Це передовик, а за рогом зграя... Прощай пальто, прощайте й штанчата!»

Порівнявся доктор Веселенко з фігурою, пильно до неї придивляється і не дуже до неї наближається...

Аж та фігура, з доктором порівнявшись, до доктора підходить і зупиняється...

— Чи нема у вас, товаришу, сірничків, щоб у вас припалити? — так та фігура до доктора звертається.

— Єсть у мене сірнички,— говорить доктор... А в самого аж десь там тенькнуло.

«Єсть, — думає доктор. — Так, як і завжди: спочатку припалить, а потім наган, а потім на розі товариші і...»

Витяг доктор сірнички, дає припалювати, а потім сам пальто розстібає, щоб «чесну компанію» не затримувати.

Припалила фігура цигарку, промовила «дякую» й пішла собі далі.

Пішов собі далі й лікар Веселенко, а сам собі думає: «Ось зараз вискочать і всі!»

Дійшов уже до ліхтаря, дай, думає, подивлюся, котра воно година... Лап за кишеню — нема годинника. А годинник у доктора чудесний був, золотий, і ланцюжок при ньому масивний — подарунок від вдячних пацієнтів.

Нема годинника!

І сильно дуже жалко стало докторові Веселенкові годинника: подарунок — раз, та й найкоштовніша річ у нього той годинник був.

«Краще б до Адама роздягли, аби тільки годинника не брали!.. Ні, не віддам годинника!»

Блискавкою назад метнувся доктор Веселенко.

«Все одно,— думає,— вб'ють не вб'ють, а годинника не дам!»

— Стій! Стій кажу тобі, мерзотнику! Стій, бо як собаку застрелю!

Фігура стала...

Підскочив до фігури доктор Веселенко, схопив за петельки та як сіртоне:

— Годинника! Годинника віддай, мерзотнику! Віддай годинника, бо задавлю!

— Будь ласка, нате! — трясучись, каже фігура.

Тремтячими руками лізе фігура в кишеню, дістає годинника.

— Нате!

— Ах ти ж сучий сину! Не встиг цигарки припалити, годинника спер. Я тобі!

Вхопив доктор Веселенко годинника й додому підтюпцем... Та все озирається, та все оглядається.

Аж ускочив до себе в квартиру, одсапнув:

— Ффу! І живий, і нероздягнений, і годинника назад одібрав! Фффу! Поталанило!

Підходить доктор Веселенко до столу, засвічує електрику і... падає в крісло...

На столі лежить його найкоштовніша річ — золотий годинник з масивним ланцюжком, подарунок його вдячних пацієнтів...

А... а в кишені?

А з кишені він витяг паршивенького, подзьобаного, чорненького годинника з мідним заяложеним цепком...

І залився актор веселим сміхом...

А на другий день у місцевій газеті, дорогі мої товариші, з'явилася об'ява такого змісту:

«Доктор Веселенко дуже просить товариша, що такої-то ночі на такій-то вулиці він у нього одібрав годинника, зайти до нього забрати того годинника...»

Грабують... Буває...

РЕП'ЯШКИ

1926—1927

КЛУБ «ПРИЯТНОЙ»

ТАКИЙ клуб, як нам пишуть, є в Синельникові...

Гуртків там порозводилось чимало, і все гуртки дуже оригінальні.

«Огрівательний» гурток — це коли, сидячи на вікні, хлопець гріє руки біля серця в дівчини.

«Обнімательний» гурток — це коли на другім вікні одне одного обнімає цупко.

«Підручкательний» гурток — коли одне з одним по клубу під ручку гуляють і насіння лускають.

Гуртки понароджувалися самі собою стихійно, бо завклубом буває в клубі тільки раз на тиждень, а зборів членів клубу не було, та кажуть, що й надалі не буде.

Стійної газети видавати не можна. Видали були одну року 1924, так миші її поїли.

Керує клубом тов. Саша, вартова сторожика. Керує, кажуть, так, що не всякі вуха витримають. Навчилася в клубі.

«Оригінальний» клуб!

МОЖНА ПОМЕРТИ

«Доки встанеш, доки дійдеш...»

В данім разі роль Омелька з безсмертного «Мартина Борулі» талановито виконало Харківське управління округи зв'язку.

7 квітня 1925 року до названого управління було надіслано свідоцтво про хворобу (тbc) телефоністки Запорізької міської станції Гойденкової, щоб послати її на курорт.

16 січня 1926 року управління повернуло свідоцтво на Запоріжжя з таким написом:

«За скінченням лікарного (?) сезону при цьому надсилається документ про хворість телефоністки Гойденкової...»

І все...

Можна було б іще й так написати, продержавши свідоцтво в себе років зо два:

«За скінченням телефоністки Гойденкової надсилаємо...» і т. д.

«Медлительной», як писав про нас Іловайський, ми народ...

Дуже «медлительной»...

ЦЕ ДІЛО БОЖЕ

Полтавська губстрахконтора не за свою справу взялася... Розіслала обіжника такого змісту:

«В целях более быстрого производства массовых градобитий, правление считает необходимым...» і т. д., і т. ін.

От вам і маєте!

А що тоді бог робитиме, коли полтавські «страхи» самі масові «градобиття будуть производити»?

Та ще й «более быстро».

Киньте цю справу.

Ви хоч би встигли обслідувати та відшкодувати за град.

Градобиття — боже діло.

І він, милосердний, хвала йому, не залишає нас своєю милістю.

Б'є градом по совісті...

За те й молимося йому...

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ПРО ТЕ, ЩО МАНУФАКТУРИ В НАС НЕ БАГАТО

Отже, бережіть і штани, і спідниці!

Це — гарячий заклик до харківського міськгоспу...

Закрив він збоку Чернишевської Комсомольський сквер, а збоку вул. Лібкнехта залишив відкритим.

Котрі, значить, граждани з вул. Лібкнехта йдуть, доходять сквером до Чернишевської, а там — стоп!

Не вертаться ж! Ну й перестрибують граждани через оградку.

А вона «спичакувата».

І летять шмаття із штанів та із спідниць.

І зойки, і прокльони...

А один гражданин, очевидно, антифізкультурник, зовсім оскандалився: глибше зачепився, ніж йому належало.

Довго, бідняга, сидів на ограді, з очима, повними жаху, болю й розпачу...

Не гаразд... Треба закривати з обох боків.

НУ Й НАРОД!

Такий тепер народ пішов «заковиристий», що життя нема...

Як тільки спотикнувся — так зразу:

— А протягніть, будь ласка, в газеті!

— А хіба так можна?!

— Хіба так ставляться до будови нового життя?!

І хоч би було за віщо...

Ну от вам.

Село Басань, на Запоріжжі. Перше травня. Свято. Доповіді. Дитяча вистава...

Зібралась молодь... Ждуть...

Нема доповідачів, нема керівника дитячого драмгуртка... Нікого нема...

З тим і порозходилися...

Виявляється: і доповідач, і кердрамгуртком, і представник з округи у місцевого батюшки на «балу» до ранку протанцювали...

І все...

Так от за це й:

— Протягніть, будь ласка!

А за що «протягувать»? Хіба винуваті всі «кери», що в батюшки бал?!

Не одкладать же через те, що сьогодні Перше травня.

Пирого прохолонуть, смажене перестое, морозиво розтане...

А потім пора ж, нарешті, зрозуміти, що танцювати з

матушкою значно веселіше й легше, ніж визволити трудящих усього світу від капіталістичного ярма...

То таки матушка, а то таки ярмо!
Прирівняли!

«ПУСТІТЬ ДУШУ НА ПОКАЯНІЄ»

Галасуватиму оце на всю Україну за старорежимного «поліцая».

За таку людину галасуватиму, що стоїть в усіх списках як людина дуже страшна, така страшна, що її й голосу виборчого позбавлено, й тавро йому таке на все його життя (ще дуже довге!) причеплено, що аж зашпори поза шкурою ходять, як ізгадаєш.

П о л і ц а й! Ой, як страшно!

Страшилище те в Прилуках живе і С і ч к а р е м прозивається.

Так отого самого Січкаря так сильно нашими законами «придавлено», що він, колишній стовп царату російського, заплакав:

— Порятуйте мене, бідного!

І пише, в чім же ж його рятувати:

«Народився я року 1903, на 12-му році свого життя (1915 р.) скінчив я початкову школу, й оддали тоді мене батьки до Прилуцької волості вивчитись канцелярської премудрості... Пробув я там два місяці, а потім взяв мене становий пристав до себе розносити пакети за 1 крб. на місяць... Пробув я там сім місяців... Так за оті сім місяців у пристава я тепер і права голосу не маю, і тавро в мене «поліцай»...»

І що ж би ви гадали?

Йй-бо: і голосу не має, і «поліцай»...

Прилуцький окрвиборком позбавив його права голосу...

Ой, умру: йй же богу, позбавив!

А Січкарь пише:

«Я в той час був тупим орудієм буржуазії і навіть не мав уявлення, що то за «революція», да і такого слова не чув...»

Ой, умру: що з людиною зробили... Сам себе вже «тупим орудієм буржуазії» називає... А я за нього вже скажу, що не був він ні «тупим», ні «гострим орудієм», а був усього тільки хлопцем дванадцятилітнім...

От які прилучани: сказано в законі позбавляти бувших поліцаїв права — і край!

Умри на місці:

— Служив у поліції?

— Та я в пристава хату підмітав.

— У-у-у! Фараон!

А скільки ж ото Січкарів батько з волосним писарем горілки були випили, щоб сина на канцеляриста вивести. І вивів на «тупе орудіє».

Прилучани! Ой, умру! Не мертвить закону!

Це якби за старих часів усі такі «поліцаї» були, не було б отого знаменитого:

«Ми триста лет!»

Пустить його, бо лусну зо сміху.

«ДО ДРУГОГО ПРИШЕСТВІЯ»

У містечку Базалії, на Шепетівці, згорів сельбуд; що з цього виходить — знаєте...

Нема сельбудів — більше горілки, більше досвіток, більше аліментів, більше синяків під очима, більше розірваних піджаків, більше справ у народному суді й більше началось: «Рятуйте, хто в бога вірує...»

Одне слово, більше всього того, чого треба, щоб було найменше...

Нема, значить, у Базалії сельбуду...

Колишній голова РВК Базаліївського, гадаючи збудувати підходящий райсельбуд, розібрав в околицях нетрудові будинки, позвозив до Базалії цеглу й усякий інший будівельний матеріал.

Чекали базаліївці на новий будинок селянський.

Приїхав новий голова РВК.

— Що це таке?

— Будинок будуватимемо!

— Продать!

Продали... все чекають тепер базаліївці на новий будинок...

На досвітки ходитимуть...

І далі воно так буде. Приїде ще новий голова:
— Нема будинку?
— Нема.
— Купить!
Потім приїде ще новий голова:
— Що це?
— Це на будинок.
— Продать!
Так і далі буде, чи як?

РОЗДАЙСЬ, МОРЕ

Прислали до села Берестове на Маріупольщині нового агента карного розшуку Вічтамова...

Чи розшукав він когось із злочинців, чи не розшукав, а горілки на ярмарку, пишуть нам, розшукав чимало і так «нарозшукався», що лихо ціле було з ним...

Набрався, «як май груш», сів на коня міліцейського і влаштував «скачки» серед села.

Люди тікають, Вічтамов за ними.

Картина дуже весела.

А воно ще як збоку наган, так і зовсім добре.

Наган все-таки Вічтамов загубив, так що селянам довелось самим його розшукати та принести начальству.

Що з цього всього?

Розшукають, очевидно, кому слід, Вічтамова та скажуть йому пару теплих слів.

І добре зроблять...

ЩО Ж ТУТ СМІШНОГО?

«Прошу написати фейлетона на таку тему:

Посварилися чоловік і жінка і пішли до Запорізького загсу розлучатись. А діловод якраз кудись вийшов... Чекали вони, чекали на того діловода, остогидло їм чекати, вийшли вони на вулицю й помирилися. Зараз мирно собі живуть».

І прекрасно! Поздоровте їх од нас! Щастя їм доле!
Вчасно, значить, діловод вийшов!
З чого ж тут сміятись?

НА ВСІ БОКИ

Секретар Недригайлівського райвиконкому — людина обережна. Живучи на цім світі, він і на той світ поглядає...

Хто й зна, мовляв, як воно буде: може, й припечуть. І бога не залишає на всякий випадок.

Роменська община «євангельських християн» телефонограму послала в Недригайлів:

«Общині євангелістів. С'їзд євангельських християн 17 январа в Ромнах».

Секретар РВК за ту телефонограму,— господи благослови,— й резолюцію:

«Оголосити євангелістам під розписку.

Секретар РВК *Литвиненко*».

Як ота баба, пам'ятаєте, в Руданського, що:

Найшла баба і Микиту.
Святий чорта ціпить.
Баба одну йому свічку,
Другу чорту ліпить.

А коли бабу запитали:

Що ти, бабо, робиш?
Та то ж вража сила.

А баба на те:

Чи у небі, чи у пеклі
Скажуть вікувати.
Треба всюди, добрі люди,
Приятеля мати.

Так і недригайлівський секретар.
Хитра людина.

МИ НІЧОГО НЕ МАЄМО ПРОТИ

Єсть, пишуть нам, при Підвисоцькому райземуправлінні (Уманщина) посада агротехніка. Сидить на тій посаді агротехнік і нічого, пишуть нам, не робить. Сидить собі й сидить. Вже й ніжка під його стільцем поламалась, а він сидить. На трьох ніжках сидить.

Селяни, пишуть нам, до нього не звертаються, бо все одно нічого не порадить.

Може б, пишуть нам, підсипать під нього десятків із три яець, хай би на весну курчатка вилупив?! Все ж одно даром сидить!

Підсипте! Ми проти нічого не маємо. Хай справді вилупить. Курчата — штука непогана.

А ТЕ Й БУДЕ

Задумали селяни села Закревського, Троїцького району (Одещина), збудувати школу.

Почали.

Поставили стіни.

Було це в 1925 році.

Потім припинили будову, бо коштів, чи що, не вистачило.

Приїздить до села піп. Найшов хліва, вимив, вичистив, понавіщував ікон, почав службу божу правити.

Проповідує:

— Що ж це ви, православні! Отакі віруючі, а в хліві молитесь: не дійдуть ваші молитви з хліва до бога. Треба церкви.

Ну, тут ясно, куркулики підтримали, і за рік виросла церква.

А школа як стояла з випнутими стінами-ребрами, так і досі стоїть та розвалюється помаленьку.

Отаке нам пишуть і запитують:

— Що ж воно буде, що такі ми мудрі: будували школу, а вийшла церква?

Що ж буде?

А те й буде.

Попадете всі скопом у царство небесне, будете там по раю проходжатись, горіхи лускати, ерусалимську воду п'ять, святих у руку цілувати, грім робить із Іллею-пророком.

А діти ваші дивитимуться на небо, хитатимуть головами та проказуватимуть:

— Щастя ваше, татуні й мамуні, що ви так далеко!

ПРИКРУТИТЬ ДИЯКОНА

Удова Хоменкова в Лохвиці сильно плаче.

Плаче вона ось чого.

Вона — інвалід.

Пустила до себе в хату колишнього діловода КНС, а потім дякона Прокопенка. Так той самий дякон Прокопенко записав себе й свою родину їдцем у її господарстві — і тепер порядкує собі в її хаті, виганяючи вдову з двору й не даючи бідній жінці вгору глянути.

Прокопенко залякує вдову, загрожує їй «знищожить», а її земельний наділ на себе переписати.

Ми гадаємо, що в Лохвиці, як і скрізь по радянських республіках, вдови перебувають під охороною законів.

Так от... Чи не можна на спритного дякона зсувати там батога з революційної законності?

Вдова — вона людина.

ПРИМІТКИ

Четвертий том творів Остапа Вишні складається з усмішок, гуморесок, фейлетонів, мистецьких силуетів, драматичних творів і нарисів, написаних та опублікованих в періодичній пресі й окремих виданнях в 1926—1933 рр. В ці роки особливо інтенсивною була творча та громадська діяльність письменника. Одна за одною виходять його книги «Вишневі усмішки кооперативні», «Вишневі усмішки театральні», «Моя автобіографія» (1927 р.), «Про село», «Сійся, родися, жито, пшениця» (1929 р.), «Вишневі усмішки закордонні» (1930 р.). 1928 року виходять «Усмішки» Остапа Вишні в 4-х томах та «Вибрані твори».

В ці роки Остап Вишня в складі бригади українських радянських письменників побував у шахтарів Донбасу, взяв участь у Тижні української культури в Москві, відвідав Ленінград та Барвенківський район на Харківщині — один із перших районів суцільної колективізації. Письменник ввійшов до складу оргкомітету по підготовці з'їзду радянських письменників України та до всесоюзного оргкомітету по підготовці Першого з'їзду радянських письменників. Він був членом редколегії, а потім редактором журналу «Червоний перець», брав участь у редагуванні «Універсального журналу» («Уж»), входив до складу редколегії «Літературної газети».

Більшість творів, вміщених у цьому томі, в окремому виданні друкується вперше.

ФЕЙЛЕТОНИ, ГУМОРЕСКИ, УСМІШКИ 1926—1933

«Парсона». Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 5 вересня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Ще про хвороби житлокооперації. Вперше з підзаголовком «В порядку обговорення» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 вересня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Гумористи». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 вересня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

НКОС — Народний комісаріат освіти.

ФКУ НКФ — Фінансово-контрольне управління Народного комісаріату фінансів.

ХЦРК — Харківський центральний робітничий кооператив.

Не підгадьте, православні! Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 26 вересня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Годі «балуватись». Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 26 вересня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Може, ще інсценізувати накажете? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 6 жовтня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Хороший звичай... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 7 жовтня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Будуймо Дніпрельстан! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 жовтня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«...Багато... у море носив Козацької крові» — рядки з поеми Т. Г. Шевченка «Гайдамаки».

«Коли *«ревів і стогнав»* на страх *«блідого місяця»*, що перелякано *«де-де з-за хмари виглядав...»* — перефразовані рядки з поеми Т. Г. Шевченка «Причинна».

«*Реве та стогне Дніпр широкий, Сердитий вітер завива...*» — рядки з поеми Т. Г. Шевченка «Причинна».

«Честь імеєм вас поздравіть». Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 14 жовтня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«...*На френчі КІМ*» — тобто значок Комуністичного Інтернаціоналу Молоді.

«*То не вітер з двох боків, З нашого і з того, То до церкви ніп повів Когось молодого... Молодого, молодого, молодистого...*» — перефразовані рядки з поезії П. Г. Тичини «Пісня комсомольців»:

То не вітер з двох боків
З нашого і з того,—
то завихрилося скрізь
буряно і много,—
Молодого, молодого, молодистого!

Національно, просто, а головне — приємно. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 жовтня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Чикаленко Є. Х. (1861—1929) — громадський та політичний діяч буржуазно-націоналістичного напрямку.

«Ой горе, горе мні». Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 5 листопада 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Слухай, обивателю! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 7 листопада 1926 р. Твір включено у видання «Усмішки в 4-х томах», т. 3, Х., Держвидав України, 1928 та 1930 рр. Друкується за газетним текстом.

«*Ти жабою дряпався на ту «платформу», на всі боки озирайчись...*» — Мова йде про пристосуванців, які влавали, що приймають радянську платформу, тобто програму соціалістичного будівництва, що працюють в ім'я цього, а насправді влаштовували свій тихий, ситий міщанський побут.

«...*Ти з задавлених мов зробив «собачі»...*» — Письменник виступає тут проти великодержавних шовіністів, які презирливо називали національні мови, і в тому числі українську мову, «собачими», а основу будівництва української національної культури вбачали в так званих «комісіях по українізації».

А ми чим винуваті? Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 18 листопада 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Жах. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 листопада 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Спасибі за співчуття! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 26 листопада 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Променад». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 грудня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Застрайкуйте! Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 5 грудня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«...Оголосіть італійську забастовку». — Італійський страйк — своєрідна форма класової боротьби. Робітники залишаються на підприємстві, але зовсім припиняють роботу або працюють малопродуктивно.

Помогло чи ні? Вперше надруковано в газеті «Радянське село», 12 грудня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Прекрасна думка. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 грудня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Найшла баба і Микиту, Святий чорта ціпить, Баба одну йому свічку...» — перефразовані рядки із співомовки Степана Руданського «Баба в церкві»:

Найшла баба і Микиту —
Святий чорта ціпить!
Баба їдну йому ставить,
Другу чорту ліпить...

Що ж вам порадити? Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 19 грудня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Деркачі деруть, аж плачі беруть. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 грудня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

КРК — Комісія робітничого контролю.

Зойк на «дорозі». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 січня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Невже ото такий страшний? Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 22 січня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Кому воно? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 лютого 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Слава богу, пронесло. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 лютого 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Хай живе Спартак! Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 20 лютого 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Охматдит — відділ охорони материнства й дитинства. На Україні Охматдит створено в 1919 р.; у 1920 р. його передано Народному комісаріатові охорони здоров'я.

Хароші люди. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 лютого 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

А ти, Марку, грай! Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», 1927, № 4, стор. 2. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

«...Розпочинаючи видавати свій журнал...» — Йдеться про видання журналу «Червоний перець». Перший номер вийшов у січні 1927 р.

Хікс Джон — англійський реакційний політичний діяч; в 1927 р. — міністр внутрішніх справ Англії.

«...Пише ноти навіть з приводу карикатури...» — 23 лютого 1927 р. англійський уряд вручив повіреному в справах СРСР у Лондоні ноту протесту. В ній зокрема говорилось, що газета «Известия» надрукувала «грубообразливу і брехливу карикатуру на першій сторінці номера від 29 грудня (1926 р. — *І. Д.*), яка малює британського міністра закордонних справ, що вітає кару литовських комуністів». Ця нота й стала приводом до написання твору.

Народна артистка. Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 26 березня 1927 р. Твір включався у збірки «Вишневі усмішки театральні», Х., Держвидав України, 1927 р.; у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 4, Х., Держвидав України, 1928 та 1930 рр.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956, стор. 243—245.

Дещо раніше Остап Вишня опублікував «манісінький не фейлетон», як зазначалось в підзаголовку, «Ганьба». В ньому читаємо: «Є в Харкові Український народний театр. І є в Харкові одна з найкращих українських артисток, корифей української сцени, Ганна Іванівна Борисоглібська. Г. І. Борисоглібська сидить без роботи, Український народний (не забувайте!) театр грає без Г. І. Борисоглібської.

І всі задоволені.

Мистецтво, справжнє мистецтво, само говорить не вміє...

От якби воно заговорило!!!» («Вісті ВУЦВК», 30 травня 1926 р.).

Цей фейлетон повернув Г. І. Борисоглібську на українську сцену. Вона до кінця життя (1868—1939) працювала в театрі імені Івана Франка.

«...Бо, за арифметикою Малініна й Буреніна...» — Йдеться про популярний в революційний час підручник з арифметики.

«Око, око! Не дуже бачиш ти глибоко!» — рядки з поезії Т. Г. Шевченка «Юродивий».

«...Бігає по конструкціях...» — Йдеться про формальне експериментаторство, надмірне захоплення пластикою, завдяки чому актор перетворювався на механізм, що діяв у складних режисерських конструкціях.

Затиркевич-Карпинська Г. П. (1856—1921) — видатна українська артистка.

«Мандат» — п'єса М. Ердмана.

«Зайці» — йдеться про переробку п'єси «За двома зайцями» (за М. Старицьким), здійснену В. Васильком та В. Ярошенком.

Вічна їм пам'ять. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 квітня 1927 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Повстання. Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», 1927, № 8, стор. 2. В окремому виданні твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Як мене преса підвела. Вперше з підзаголовком «Факт» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 5 травня 1927 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Какість». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 травня 1927 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Якість продукції. Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», 1927 р., № 20, стор. 8. В окремому виданні твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Мисливство. Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», 1927, № 15, стор. 2. В окремому виданні твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Моя автобіографія. Вперше надруковано окремим виданням в 1927 р. «Моя автобіографія», Х., «Книгоспілка». В кінці твору було зазначено: «Чому я поспішав так із своєю автобіографією? Через віщо сам я оце її випускаю в світ? Та дуже просто. Я ж не певний, що, як дуба вріжу, хтось візьметься за мою біографію... А так сам зробиш,— знатимеш уже напевно, що вдячні нащадки ніколи тебе не забудуть». І далі йшла вказівка на час і місце написання автобіографії: «15—16 березня 1927 р. Харків». В 1929 р. вийшло друге видання цього твору. Він включався у вибране «Усмішки в 4-х томах», т. 1, Х., Держвидав України, 1928 та 1930 рр.; «Вибрані твори», Х.—К., «Книгоспілка», 1928 р. та в друге видання цієї книги 1930 р.; «Усмішки в 2-х томах», т. 1, К., Держвидав України, 1929 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1962 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках «Моя автобіографія», Х., «Книгоспілка», 1927 р.; «Українізуємся» Л., «Мысль», 1928 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Думы мои, думы мои...» Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Включаючи твір в післявоєнне двотомне видання, письменник зробив значні скорочення та правки. Друкується за виданням «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 3—8.

«Трапилась ця подія 1 листопада (ст. стилю)...» — за новим стилем 12 листопада.

«...Мені тринадцятий минало» — рядок з поезії Т. Г. Шевченка «Мені тринадцятий минало».

«Катехізис» Філарета...» — посібник з основ християнської релігії, упорядкований московським митрополитом Філаретом.

«...Попався мені Соломонів «Оракул»...» — йдеться про збірник афоризмів та загадок царя Соломона.

Радіо. Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», 1927, № 6, стор. 3. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

І тут не так. Вперше надруковано в газеті «Наймит», № 1, 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Позорище». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 20 травня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Ой не ходи, Грицю» — п'єса М. Старицького.

«...На манір Омелька з «Борулі». — Йдеться про героя п'єси Ів. Тобілевича (Карпенка-Карого) «Мартин Боруля».

Шліхтер О. Г. (1868—1940) — визначний діяч Комуністичної партії та Радянської держави.

Краще земля, як купча. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 22 травня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Кавердушечки. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 червня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В основу твору лягли такі події: 7 червня 1927 р. у Варшаві підступно було вбито повноважного представника Радянського Союзу в Польщі Петра Лазаровича Войкова. Вбивцею виявився польський підданий Каверда. Справу про вбивство було передано на розгляд надзвичайного суду, який мав право вносити смертний вирок. Та польський уряд, а за ним надзвичайний суд стали на захист вбивці. У своїй ноті Радянському урядові польський уряд писав, що він не може нести відповідальності за вбивство, бо, мовляв, «його вчинила на території польської республіки особа не польської національності». Польський уряд поспішив оголосити Каверду божевільним, а його вчинок кваліфікував, як «індивідуальний акт» («Вісті ВУЦВК», 12 червня 1927 р.).

Тоді ж міністр закордонних справ Польщі зробив таку заяву іноземним журналістам:

«Польський уряд вважає вбивство Войкова за надзвичайно сумний інцидент, бо він стався на польській території. Проте становище цілком зрозуміле — росіянин зробив замах на росіянина інших політичних переконань. Польща тут зовсім ні при чому» («Вісті ВУЦВК», 15 червня 1927 р.).

Користуючись цим, Каверда на запитання суддів про підданство, не дав ніякої відповіді. На це голова суду заявив: «Підсудний не знає, якого він підданства. Він не знає також підданства свого батька».

Батько ж Каверди на суді заявив, що він підданий Речі Посполитой Польської («Вісті ВУЦВК», 16 червня 1927 р.). Крім того, надзвичайний суд визнав убивцю неповнолітнім. Його було засуджено до порівняно легкого покарання — позбавлення всіх прав та безстрокового ув'язнення в каторжній тюрмі.

Остап Вишня висміює в своєму творі цю судову комедію.

До лева його. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 червня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Що поробиш? Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 23 червня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«...Що й у Китаї на нас напад було вчинило англійське лордство-панство».— Йдеться про інспірований англійським урядом і підтриманий англійським дипломатичним представником у Китаї розбійницький напад китайської контрреволюції на радянське повпредство в Пекіні в квітні 1927 р.

«І про розрив з Англією писали».— 28 травня 1927 р. повіреному в справах СРСР у Лондоні було вручено ноту, якою сповіщалося про скасування урядом Англії торговельної угоди, складеної в 1921 р., та про припинення дипломатичних відносин. Про цей грубий антирадянський випад писала наша преса, про нього згадує Остап Вишня у своєму творі.

«Було написано, що Англія хоче нас штовхнути на війну».— 13 червня 1927 р. в Женеві під головуванням Чемберлена відкрилась чергова сесія Ліги націй. На спеціальних нарадах міністрів іноземних справ, що брали участь в сесії, обговорювались питання нападу на СРСР та втягнення Радянського Союзу в війну. Ініціатором цих нарад був Чемберлен. Про це детально писали наші газети.

Господи, благослови. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 10 липня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Шавельсі, товаришочки, шавельсі». Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 13 серпня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Скрипник М. О. (1872—1933) — видатний діяч Комуністичної партії.

Це вам не бандитизм. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 жовтня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Командувачем Ростовського фронту...» — Тут, очевидно, помилка. Тоді такого фронту не було.

«Тогда считать мы стали раны, товарищей считать».— рядки з поезії М. Ю. Лермонтова «Бородино».

Кишиньське РКВД — Кишиньська районна комісія взаємодопомоги.

Ми — такі! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 13 жовтня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Щось неймовірне. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 жовтня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Універсал. Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», 1927, № 21, стор. 2. Твір підписано «Червоний перець», вказано місце і час написання: «У Харкові, 7 листопада 1927 року». В підзаголовку зазначено: «До земляків своїх, на Україні й поза Україною суших». В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

До тих, що поза Україною суші. Вперше надруковано в

газеті «Радянське село» 7 листопада 1927 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Колись і тепер. Вперше надруковано в газеті «Радянське село», № 306—307, 1927 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Компенсація. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 грудня 1927 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Не така страшна річ. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 15 грудня 1927 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

З вашими преміями... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 20 грудня 1927 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Відьма. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 січня 1928 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Іона Азраїлович Вочревісущий — фейлетоніст газети «Вісті ВУЦВК».

Петро Лісовий — псевдонім Свашенка П. А. (1892—1943), українського радянського письменника й публіциста.

Марія Яковлівна — одна із співробітниць газети «Вісті ВУЦВК».

Хоч немає рими, так зате є смак. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 6 січня 1928 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

ТВД — товариство взаємної допомоги.

Райначміл — начальник районного відділення міліції.

Хай зоріє. Вперше з підзаголовком «Про Дніпропетровську капелу «Зоря» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 2 лютого 1928 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Три верби схилилися Та й журиються вони» — рядки з пісні на слова Л. І. Глібова «Журба».

Староста. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 4 лютого 1928 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«І стоїть на тій стерні, біля кіп, старенький дід Матвій...» — йдеться про героя гуморески Остапа Вишні «Дід Матвій» (т. 3).

Про «Розлом» та про інші речі. Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 18 лютого 1928 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Розлом» — п'єса російського драматурга Б. Лавреньова.

«Любов під берестами» — п'єса Ю. О'Ніла.

«Заколот» («Мятеж») — інсценізація твору російського письменника Д. Фурманова.

УЗП — управління видовищних закладів (управління зрелищних підприємств).

«Дорогу жінці». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 25 лютого 1928 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

ОЗУ — окружне земельне управління.

В лютому—квітні 1928 року Остап Вишня написав і опублікував на сторінках додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 10 мистецьких силуетів. Вони друкувались в такій послідовності: «Анатолі Петрицький», «Лесь Курбас», «Олександр Довженко», «Михайло Голинський», «Сергій Дрімцов», «Василь Василько», «Борис Романицький», «Замичковський», «Мар'ян Крушельницький» та «Мар'яненко Іван». П'ять мистецьких силуетів ввійшли до цього видання.

Олександр Довженко. Вперше під рубрикою «Мистецькі силуети» надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 25 лютого 1928 р. Твір опубліковано в збірці «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1962 р. Друкується за газетним текстом.

«*Полікушка*» — кінофільм за твором Л. М. Толстого, поставлений режисерами А. Саніним та Ю. Желябужським. Громадський перегляд відбувся 23 жовтня 1922 р.

«*Третя Міщанська*» — кінофільм, поставлений в 1927 р. режисером А. Роомом.

«*За цей період його праці він не був Довженком, — він був «Сашком».*» — Вперше псевдонім «Сашко» з'явився на сторінках черкаської газети «Путь революции» (21 лютого 1923 р.), де О. Довженко друкував свої вірші російською мовою.

Сергій Дрімцов. Вперше під рубрикою «Мистецькі силуети» надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 17 березня 1928 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Дрімцов С. П. (1867—1937) — український радянський композитор.

Гуго Ріман (1849—1919) — видатний німецький музикознавець, основоположник однієї з найвизначніших шкіл теорії музики.

Інструктор МУЗО — інструктор музичної освіти.

«*...І на курсах УкрПУРу...*» — на курсах Українського Політичного управління.

«*...І в Школі червоних старшин*» — перша на Україні школа, що готувала командирів Червоної Армії. Працювала тоді в Харкові.

Борис Романицький. Вперше під рубрикою «Мистецькі силуети» надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 30 березня 1928 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«*Примари*» — п'єса Г. Ібсена.

«*Гайдамаки*» — інсценізація поеми Т. Г. Шевченка, здійснена Лесем Курбасом.

«*Ревізор*» — п'єса М. В. Гоголя.

«*Отелло*» — п'єса В. Шекспіра.

«*Розбійники*» — п'єса Ф. Шіллера.

Замичковський. Вперше під рубрикою «Мистецькі силуети» надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 7 квітня 1928 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«*...Цілі виробничо-функціональні аналізи пишуть*». — В 1927 р. радянська громадськість відзначала сорокарічний ювілей сценічної

діяльності І. Е. Замичковського. З цього приводу з'явився цілий ряд статей, в яких робився аналіз гри артиста. Остап Вишня, очевидно, має на увазі статтю В. Василька, присвячену сорокаріччю сценічної діяльності І. Е. Замичковського.

Посередрабіс — Профспілковий осередок працівників (робітників) мистецтва (искусства).

«Композитор Нейль» — п'єса Г. Кауфмана.

«Полум'ярі» — п'єса А. Луначарського.

«Вій» — п'єса Кропивницького за повістю М. В. Гоголя.

«Седі» — п'єса В. Колтона і С. Могема.

Мар'ян Крушельницький. Вперше під рубрикою «Мистецькі силуети» надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 21 квітня 1928 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Жакерія» — п'єса за твором П. Меріме.

«Сава Чалий» — п'єса І. Карпенка-Карого.

Одеська держдрама. Вперше з підзаголовком «Враження» надруковано в журналі «Нове мистецтво», 1928, № 5, стор. 6—9. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

«Захід» — п'єса І. Бабеля.

«Собор Паризької богоматері» — п'єса за романом В. Гюго.

«Яблуневий полон» — п'єса українського радянського драматурга Ів. Дніпровського.

«Енеїда» — сценарій оперети, створений В. Васильком та І. Микитенком за мотивами поеми І. Котляревського.

На руднях. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 27—28 березня 1928 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про Юхима Кучу. Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут» 6 травня 1928 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«К. і П.» — додаток до газети «Вісті ВУЦВК» «Культура і побут».

Культуртягство. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 19 вересня 1928 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Оригінально. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 17 жовтня 1928 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Леська. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 7 листопада 1928 р. Твір включено у «Вибрані твори», видання 2-е, Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

«По морям, морям, морям, Нинче здесь, а завтра там!» — рядки з популярної в двадцяті роки пісні «По морям, по волнам».

«Ми молоді весняні квіти...» — рядок із пісні «Інтернаціонал юнаків».

«Сидітиме до того часу вже кріпко «Пролетар на крилі...» — йдеться про будівництво повітряного флоту.

«...Уже в Харкові Есхар засяє...» — Есхар (Електричне селище Харків) — селище міського типу Харківської області. Виникло в 1927 р. у зв'язку з будівництвом Харківської ДРЕС.

На Гончарівці. Вперше надруковано в альманасі «Літературний ярмарок», кн. I (131), 1928, стор. 202—208. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом альманаху.

«...Де хотів був ти посватати...» — Йдеться про п'єсу Квітки Основ'яненка «Сватання на Гончарівці».

Межлаук В. І. (1893—1938) — діяч Комуністичної партії та Радянської держави.

K² — марка паровоза.

ВИШНЕВІ УСМІШКИ ЗАКОРДОННІ

У червні 1928 року Радянський уряд посилає хворого Остапа Вишню на лікування в один із німецьких санаторіїв поблизу Берліна. За час лікування (червень—липень) письменник створив цикл творів «Вишневі усмішки закордонні». Вони друкувалися в газеті «Вісті ВУЦВК» та в журналі «Всесвіт» в такій послідовності: «Поїхали...», «Приїхали», «Кляпті вулиці берлінської», «Берлінський день», «Ну й народ!», «Was kosten? Zahlen?!», «Розклад буржуазії», «Берлінські коні», «Село німецьке», «Pour les dames», «Короп по-німецькому», «Берлінські музеї», «Берлін увечері», «Німецькі убиральні», «Берлінська українська держава», «Як переїхати митницю», «Варшава».

У 1930 році «Вишневі усмішки закордонні» вийшли окремим виданням. Автор змінив композицію циклу, додав нові усмішки. Зміст цієї збірки такий: «Поїхали...», «Приїхали», «Кляпті вулиці берлінської», «Берлінський день», «Ну й народ!», «Was kosten? Zahlen?!», «Розклад буржуазії», «Не життя, а радість несподівана», «Зее», «Іхній санаторій», «Шеф», «Берлінські коні», «Райхсохматдит», «Село німецьке», «Pour les dames», «Короп по-німецькому», «Берлінські музеї», «Берлін увечері», «Берлінська українська держава», «Як із Харкова зробити Берлін», «Варшава», «Як я, будши за кордоном, не бачив М. Горького», «Як переїхати митницю».

Окремі усмішки цього циклу друкувалися в збірках «Берлінський день», «Ну й народ!» та «Як я не бачив М. Горького», що вийшли в 1930 р.

У пропоноване видання включено кращі твори з циклу «Вишневі усмішки закордонні».

Поїхали... Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки закордонні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 липня 1928 р. В кінці твору зазначено час і місце написання: «24/VI 1928 р. Німеччина. Bad Saargov Eibenhof». Усмішка включалася в збірку «Вишневі усмішки закордонні», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; «Берлінський день», Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

Розклад буржуазії. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки закордонні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 липня 1928 р. В кінці твору зазначено дату написання: «7/VII 1928 р.». Усмішка включалася в збірки «Вишневі усмішки закордонні», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; «Ну й народ!», Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

Берлінські коні. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки закордонні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 липня 1928 р.

Твір включався в збірки «Вишневі усмішки закордонні», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; «Берлінський день», Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

Райхсохматдит. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки закордонні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 серпня 1928 р. В кінці твору зазначено дату написання: «13/VII 1928 р.». Усмішка включалася в збірки «Вишневі усмішки закордонні», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; «Як я не бачив М. Горького», Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

«Ви ж знаєте, що недавно оце утворився в нас, у Німеччині, новий кабінет міністрів на чолі з с.-д. Мюллером».— Йдеться про сформування в червні 1928 р. нового німецького уряду. За дорученням президента німецької республіки генерал-фельдмаршала фон Гінденбурга його сформував лідер німецької соціал-демократичної партії Герман Мюллер.

Мюллер Герман (1876—1931) — реакційний німецький політичний діяч, правий соціал-демократ.

«...Коаліція ніяк не клеїлась».— Письменник має на увазі різкі розходження між партіями центру, демократичною, народною, баварською народною та соціал-демократичною, які повинні були створити коаліційний уряд.

Гільфердінг Рудольф (1877—1941) — один із лідерів німецької соціал-демократичної партії та Другого Інтернаціоналу, запеклий ворог марксизму.

Короп по-німецькому. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки закордонні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 липня 1928 р. В кінці твору зазначено дату написання: «16/VII 1928 р.». Усмішка включалася в збірки «Вишневі усмішки закордонні», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; «Як я не бачив М. Горького», Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

Берлінські музеї. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки закордонні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 31 липня 1928 р. В кінці твору зазначено час і місце написання: «17/VII 1928 р. Bad Saarow». Усмішка включалася в збірки «Вишневі усмішки закордонні», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; «Як я не бачив М. Горького», Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

Берлінська українська держава. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки закордонні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 серпня 1928 р. В кінці твору зазначено час написання: «26/VII 1928 р.». Твір включався в збірки «Вишневі усмішки закордонні», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; «Як я не бачив М. Горького», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; у вибране «Твори в 2-х томах», т. 1. К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 213—216. Друкується за текстом цього видання.

Приводом до написання твору «Берлінська українська держава» послужили такі факти: на початку липня 1928 р. українські буржуазні націоналісти, що отаборились у Берліні, вирішили відсвяткувати десятиріччя проголошення на Україні гетьманату. Міжнародний оглядач газети «Вісті ВУЦВК» в ті дні писав:

«Так от, рівно о 5-й годині пополудні казино стало неповнюватись людьми. «Маса» була така велика, що заляляла три перші ряди стільців. На решту не хватило, і від казино віяло суворою порож-

нечею, що наводила сум на присутніх. Проте всі вони намагалися весело посміхатись і за всяку ціну грати роль «народу».

Ви починаєте вдивлятися в обличчя: «Ба, знакомые все лица».

Професор Дорошенко. Пан Скоропис-Йолтуховський, Вячеслав Липинський. І потім (свят, свят, свят!) сам пан ясновельможний гетьман (без) України («Вісті ВУЦВК», 10 липня 1928 р.).

На цьому зборищі з доповіддю про минуле й майбутнє України виступив Дорошенко, погрозливо-хвальковиту промову виголосив колишній гетьман Павло Скоропадський. Все це нагадувало погану комедію і виглядало як збіговисько живих трупів.

Як переїхати митницю. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки закордонні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 вересня 1928 р. Твір включався в збірки «Вишневі усмішки закордонні», Х., «Книгоспілка», 1930 р.; «Як я не бачив М. Горького», Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

Хай ясніє ім'я його! Вперше надруковано в альманасі «Літературний ярмарок», кн. II (132), 1929, стор. 204—206. В окремому виданні твір не включався. Друкується за текстом альманаху.

«Удари молота і серця»—збірка поезій Василя Блакитного, видана 1920 р.

Таран Ф.—один із відповідальних редакторів газети «Вісті ВУЦВК».

«...Спадщину «действительного статского советника» Юзефовича».—Редакція газети «Вісті ВУЦВК» містилася в колишньому будинку Юзефовича.

«...Почитайте його «Удари» і Пронозину «Гірчицю».—Йдеться про збірку поезій В. Блакитного «Удари молота і серця» та збірку сатири «Радянська гірчиця» (1924 р.), підписану псевдонімом Валер Проноза.

З новим... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 січня 1929 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

З богом до роботи. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 12 січня 1929 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Беру свої слова обратно». Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література й мистецтво», 12 січня 1929 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Співець печалі нашої. Вперше надруковано в додатку до газети «Вісті ВУЦВК» «Література й мистецтво», 17 лютого 1929 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Гвалт! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 березня 1929 р. Твір включено до збірки «Вибрані твори», видання 2-е, Х., «Книгоспілка», 1930 р. Друкується за газетним текстом.

Переплутали. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 3 квітня 1929 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Хай живе українська радянська естрада! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 22 травня 1929 р. В окремому виданні твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Розмова на межнику. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 24 липня 1929 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Дитя наше. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 серпня 1929 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Державний театр ім. М. К. Заньковецької. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 травня 1930 р. В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Диктатура» — п'єса українського радянського драматурга І. Микитенка.

«Коммольці» — п'єса українського радянського письменника Л. Первомайського.

«Постріл» — п'єса російського радянського письменника О. Бєзменського.

«На камені горить» — п'єса українського радянського драматурга Я. Мамонтова.

ВИШНЕВІ УСМІШКИ РЕКОНСТРУКТИВНІ

В лютому — березні 1930 р. Остап Вишня відвідав Барвенківський район на Харківщині — один із перших районів суцільної колективізації. Наслідком цієї поїздки був цикл творів «Вишневі усмішки реконструктивні». Всі вони друкувалися на сторінках газети «Вісті ВУЦВК». П'ять із шести опублікованих усмішок включено до цього видання.

Про «суперфосфат», про «мило», про «білу неділю», про «величезне одіяло» і про всякі такі інші чудернацькі-дурундацькі речі. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки реконструктивні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 23 лютого 1930 р. В кінці усмішки вказано місце і час написання: «Барвенківський район на Ізюмщині. 1930 р.». В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Сорок п'ять запитань і сорок п'ять відповідей. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки реконструктивні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 25 лютого 1930 р. В кінці усмішки зазначено: «Барвенківський район на Ізюмщині. 1930 р.». В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Про пророка Ієремію. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки реконструктивні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 28 лютого 1930 р. В кінці усмішки зазначено: «Барвенківський район на Ізюмщині. 1930 р.». В окремій видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Це горить Христос, Петро? А підкладіть-но хмизу. З оркестром — небо устає Новий псалом залізу» — перефразовані рядки з поезії П. Г. Тичини «Псалом залізу» (III):

Це що горить: архів, музей? —
а підкладіть-но хмизу!..
З прокляттям в небо устає
новий псалом залізу.

Голови. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки реконструктивні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 1 березня 1930 р. В кінці усмішки зазначено: «Барвенківський район на Ізюмщині. 1930 р.». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Цекарабис — Центральний комітет профспілки працівників (работників) мистецтва (искусства).

Баба Сасоїха. Вперше під рубрикою «Вишневі усмішки реконструктивні» надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 6 березня 1930 р. В кінці усмішки зазначено: «Лютий 1930 р. Барвенківський район». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Вячеслав. Твір написано в Харкові в 1930—1931 роках. За життя автора не друкувався. Вперше включено в збірку «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р. В 1962 р. п'єса опублікована в збірці «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України. Друкується за текстом видання «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р., стор. 110—152.

«Ми вільні діти Жовтня, Ми більше не раби. Ми молодії ленинці, Робітникам брати» — рядки з популярної в двадцяті роки пісні «Наш гімн».

«Юнацька кров шумує в наших жилах...» — рядки з популярної в кінці двадцятих років пісні «Юнацька кров шумує». Текст В. Поліщука, музика К. Богуславського.

Ти добич дай! Твір складається з двох частин. Перша (три уривки) з підзаголовком «По-моєму, роман» надрукована в журналі «Червоний перець», 1931, № 9, стор. 5, № 10—11, стор. 10—11, № 12—13, стор. 6—8. Перший та третій уривки під заголовком «У Донбасі» ввійшли до збірки «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р., стор. 153—170. Друга частина твору вперше також під назвою «Ти добич дай!» надрукована в журналі «Радянська література», 1933, № 1, стор. 25—36. В окремі видання ця частина твору не включалась. Друкується за текстом журналів.

«Забой» — спілка пролетарських письменників Донбасу, утворена в жовтні 1924 р.

«И боец молодой Вдруг поник головой...» — слова з популярної пісні «Там, вдали за рекой».

«Роман цей зветься якраз «На-гора». — Йдеться про роман українського радянського письменника М. Ледеянка.

Про слюсаря Шовкового та про любов. Вперше надруковано в журналі «Політфронт», 1930, № 1, стор. 175—182 та в альманасі «Штурм доби», 1931. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом альманаху.

«Саде-Гельферіхівський...» — капіталістичне промислове підприємство Саде-Гельферіх у Харкові. За радянської влади його перейменовано у завод «Серп і молот».

Дні братерського переклику. Вперше надруковано в посібнику «Підручна книга з української мови для шкіл з польською викладовою мовою», III рік навчання, Центрвидав, Х.—К., 1931 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом посібника.

Таких на Дніпрельстані тисячі! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 жовтня 1932 р. за підписом «О. В.». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Пункт, умовою не передбачений. Вперше надруковано в журналі «Всесвіт», 1932, № 31—33, стор. 10—11. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

І по хлівах ясніє... Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 14 жовтня 1933 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Alma mater. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 18 жовтня 1933 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Постишев П. П. (1888—1940) — видатний діяч Комуністичної партії Радянського Союзу.

От вам і жарг! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 24 жовтня 1933 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Перестрах. Вперше надруковано в журналі «Червоний перець», 1933, № 2, стор. 3. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

РЕП'ЯШКИ 1926—1927

Клуб «приятной». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 9 січня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Можна померти. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 30 березня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Це діло боже.— Не забувайте про те, що мануфактури в нас не багато. Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 5 квітня 1926 р. В окремі видання твори не включались. Друкуються за газетним текстом.

Ну й народ! Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 11 серпня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«Пустіть душу на покаяніє». Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 21 серпня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«До другого пришествія».— Роздайсь, море. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 19 вересня 1926 р. В окремі видання твори не включались. Друкуються за газетним текстом.

Що ж тут смішного? Вперше надруковано в газеті «Вісті ВУЦВК» 10 грудня 1926 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

На всі боки. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 13 лютого 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

В реп'яшку наводяться рядки із співомовки Степана Руданського «Баба в церкві». Письменник, очевидно, цитував по пам'яті, бо рядки: *«Що ти, бабо, робиш? Та то ж вража сила»*,— в оригіналі звучать так:

Що ти, бабо,— кажуть,— робиш?
Таж то вража сила...

Ми нічого не маємо проти. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 24 лютого 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

А те й буде. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 10 квітня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Прикрутіть дякона. Вперше надруковано в газеті «Радянське село» 14 квітня 1927 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом,

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

Остап Вишня. Фото 1928—1929 рр.	16— 17
Остап Вишня. Фото 1931 р.	112—113
Обкладинка першого тома чотиритомного видання «Усмішок» Остапа Вишні 1929 р.	208—209
Дружній шарж Олександра Довженка	320—321

З М І С Т

ФЕЙЛЕТОНИ, ГУМОРЕСКИ, УСМІШКИ 1926—1933

«Парсона»	7
Ще про хвороби житлокооперації	9
«Гумористи»	13
Не підгадьте, православні!	15
Годі «балуватись»	17
Може, ще інсценізувати накажете?	19
Хороший звичай...	22
Будуймо Дніпрельстан!	24
«Честь імеєм вас поздравіть»	29
Національно, просто, а головне — приємно	31
«Ой горе, горе мні»	33
Слухай, обивателю!	36
А ми чим винувати?	39
Жах	41
Спасибі за співчуття!	44
«Променад»	47
Застрайкуйте!	49
Помогло чи ні?	51
Прекрасна думка	53
Що ж вам порадити?	55
Держачі деруть, аж плачі беруть	57
Зойк на «дорозі»	60
Невже ото такий страшний?	62
Кому воно?	64
Слава богу, пронесло	66
Хай живе Спартак!	67
Хароші люди	69
А ти, Марку, грай!	71
Народна артистка	73
Вічна їм пам'ять	76
Повстання	79
Як мене преса підвела	81
«Какість»	83
Якість продукції	85
Мисливство	87
* Моя автобіографія	90
Радіо	96
І тут не так	99
«Позорище»	101
Краще земля, як купча	105
Кавердушечки	107
До лева його	109
Що поробиш?	111

Господи, благослови	114
«Шавельсі, товаришочки, шавельсі»	117
Це вам не бандитизм	120
Ми — такі!	123
Щось неймовірне	125
Універсал	128
До тих, що поза Україною суші	130
Колись і тепер	133
Компенсація	136
Не така страшна річ	139
З вашими преміями...	141
Відьма	145
Хоч немає рими, так зате є смак	148
Хай зоріє	151
Староста	153
Про «Розлом» та про інші речі	155
«Дорогу жінці»	157

Мистецькі смуги

Олександр Довженко	159
Сергій Дрімцов	164
Борис Романицький	167
Замичковський	170
Мар'ян Крушельницький	174
Одеська держдрама	178
На руднях	181
Про Юхима Кучу	191
Культуртяпство	193
Оригінально	195
Леська	197
На Гончарівці	201

Вишкелі усмішки закордонні

Передмова	207
Поїхали...	208
Розклад буржуазії	213
Берлінські коні	219
Райхсохматдит	222
Короп по-німецькому	225
Берлінські музеї	229
Берлінська українська держава	234
Як переїхати митницю	238
Хай ясніє ім'я його!	242
З новим...	245
З богом до роботи	247
«Беру свої слова обратно»	250
Співець печалі нашої	252
Гвалт!	256
Переплутали	258

Хай живе українська радянська естрада!	260
Розмова на межнику	263
Дитя наше	266
Державний театр ім. М. К. Зацьковецької	268

Вишневі усмішки реконструктивні

Про «суперфосфат», про «мило», про «білу неділю», про «величезне одіяло» і про всякі такі інші чудернацькі-дурундацькі речі	270
Сорок п'ять запитань і сорок п'ять відповідей	274
Про пророка Ієремію	278
Голови	282
Баба Сасоїха	286
Вячеслав	289
Ти добич дай!	330
Про слюсаря Шовкового та про любов	356
Дні братерського переключу	363
Таких на Дніпрельстані тисячі!	364
Пункт, умовою не передбачений	366
І по хлівах ясніє...	372
Alma mater	374
От вам і жарт!	377
Перестрах	380
Реп'яшки	384
ПРИМІТКИ	393
Список ілюстрацій	412

ОСТАП ВИШНЯ
Сочинения в семи томах
Том 4
(На українском языке)

*

Редактор *С. А. Захарова*
Художник *К. К. Калугін*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічний редактор *Є. А. Зіскіндер*
Коректори *З. Г. Коваль, Ю. Г. Попсуенко*

*

БФ 01842. Здано на виробництво 19/XI 1963 р.
Підписано до друку 28/II 1964 р.
Формат паперу 84 X 108¹/₃₂. Фізичн. друк. арк. 13.
Умовн. друк арк. 21,32 + 4 вкл. Обліково-видавн. арк. 18,823.
Ціна 78 коп. Замовлення 276. Тираж 20 000.

*

Видавництво «Дніпро».
Київ, Володимирська, 42.

*

Київська книжкова друкарня № 4
Державного комітету Ради Міністрів Української РСР
по пресі,
Київ, пл. Калініна, 2.